

สมเด็จพระศรีสุริเยศ

ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ ธันวาคม - กุมภาพันธ์ ๒๕๐๕ - ๒๕๐๖

ธนาคารทหารไทย จำกัด

อาคาร ๒ ถนนราชดำเนินกลาง พระนคร
โทร. ๒๕๖๗๕-๖-๗, ๒๒๕๐๖ และ ๒๒๗๔๔

ประกอบธุรกิจธนาคารพาณิชย์ทุกประเภท
มีตัวแทนต่างประเทศตามเมืองสำคัญ ๆ ทั่วโลก
บริการสะดวกรวดเร็ว ซื่อสัตย์ และเป็นกันเอง
ยินดีรับฝากเงินธุรกิจ ฝากค่า และประชาชนโดยทั่วไป

สุขุม นวพันธ์

ผู้จัดการ

บทนำ

อิทธิพลของฝรั่ง

ฝรั่งได้มีอิทธิพลต่อเรานานมาแล้ว ทั้งโดยทางอ้อมและโดยตรง ทั้งที่แกมาหุบขันให้ และเราไปคักดวงเอามา อิทธิพลดังกล่าวเข้ามาครอบคลุมไม่เฉพาะแต่ในทางวัสดุภายนอก หากเกี่ยวพันมาจนถึงความนึกคิด จิตใจ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ด้วย สมัยนี้ ไม่มีใครอีกแล้วที่จะกล่าวพูดได้อย่างเต็มปากว่าเขาไม่ได้รับอิทธิพลจากฝรั่งเลย ไม่ว่าเขาผู้นั้นจะอยู่สุดหล้าฟ้าเขียวแห่งใดในประเทศสยามนี้ก็ตามที่ จะพูดได้ก็แต่เพียงว่ารับเอาเข้ามาอย่างน้อยเพียงไหน และที่รับเข้ามานั้น ประสานสอดคล้องต้องกับรูปธรรมนามธรรมของไทยเราแค่ไหน ต่างหาก ปัญหาจึงว่านี้ เราจะยังไม่พิจารณากันอย่างรอบคอบ ให้สมกับความสำคัญอันอาจเกี่ยวพันมาถึงความเป็นความตายของเราเองก็ได้ ในบทนำของ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับที่ ๑ ปีที่ ๓ สารานุกรมได้ให้ข้อคิดไว้ครั้งหนึ่งแล้วว่า

ในเรื่องว่าควรจะนำสิ่งทีกระทำในต่างประเทศมาใช้หรือไม่ก็จะต้องให้เหตุผลกันค่อนข้างแปลก เช่นถ้าจะนำมาใช้ก็จะให้เหตุผลว่าเพราะฝรั่งเขาใช้ (แปลว่าเป็นของดี) ถ้าจะไม่นำมาใช้ ก็จะบอกว่าไม่ควรตามฝรั่งเขา (แปลว่าเป็นของไม่ดี) ค่านิยมของสังคมในเรื่องนี้อยู่ที่ไหนกัน

ถ้าจะพูดกันอย่างขวานผ่าซาก อย่างกำปั้นทุบดิน ก็เห็นจะต้องกล่าวได้ว่า สิ่งซึ่งเราให้เหตุผลว่าไม่อยากจะอย่างฝรั่งนั้น ส่วนมากมักเป็นเรื่องยาก เป็นเรื่องที่ต้องใช้ความคิด ต้องใช้ความเพียร ต้องใช้เวลาอันยาวนาน และต้องเสียสละ ต้องมีอุดมการณ์ จึงจะสำเร็จผล ส่วนที่ให้เหตุผลการกระทำของเราว่าควรเอาอย่างต่างประเทศก็เพราะหมดปัญญาที่จะหาเหตุผลอื่นใดมาให้ได้ และการเอาอย่างต่างประเทศในกรณีดังกล่าวเป็นของง่าย หรืออย่างน้อยก็ง่ายแก่คนที่ต้องตัดสินใจกระทำ และการเอาอย่างดังกล่าว มักเป็นไปในทางวัตถุ ในทางฉาบฉวย แทบทั้งสิ้น การสร้างโรงละครแห่งชาติ การถมคลอง ขยายถนน ทำสะพานลอย ตลอดจนการบังคับให้นิสิตนักศึกษาใช้ผ้าผูกคอ ก็ล้วนสงเคราะห์เข้าในการตามอย่างฝรั่งด้วยเหตุผลข้อหลังนี้ ในเมื่อเราจะสร้างโรงละครแห่งชาติกันทั้งนี้ เหตุใดเราจึงไม่ใช้วิธียากอย่างฝรั่งบ้างเล่า โดยที่เราต้องหาสถาปนิกที่มีความสามารถ มีรสนิยมสูง ส่งให้ไปศึกษาหาความรู้เรื่องระบบโรงละครแห่งชาติต่างๆ เสียก่อน แล้วกลับมาพิจารณาการควรไม่ควร เกี่ยวกับกาล สถานที่ ประมาณ ฯลฯ ของบ้านเรา แล้วจึงค่อยออกแบบก่อสร้าง นับว่าถึงสิ่งซึ่งกระทำล่วงไปแล้ว สิ่งซึ่งกำลังจะกระทำ เช่นการสร้างคฤหาสน์หลังใหม่ คึกคึกใหม่ของกระทรวงการต่างประเทศ ผู้เป็นใหญ่ผู้มีอำนาจก็ไม่ยอมรับฟังความเห็นจากบุคคลภายนอกเช่นกัน ทั้ง ๆ ที่ยากก็ว่าอยากเป็นประชาธิปไตย (ซึ่งก็เป็น

ลัทธิวิชาการปกครองของฝรั่งเศสเอง) ถ้ามองรอบๆ ตัวเรา ก็จะเห็นวิถีตามอย่างฝรั่งอย่างสุกเอาเผากินอยู่โดยตลอด ในทางด้านจรรยา เราก็แก้ปัญหากันพอให้พ้นๆ ไป โดยมีได้คำนึงถึงความน่าอยู่ น่าอภิรมย์ของพระมหากษัตริย์ เราไม่ได้คิดว่าแก้รดคงทน จะไม่ไปกับคงที่ตอนต่อไปละหรือ เราคิดถึงปัญหาน้ำท่วม ปัญหายุงชุมยุงขึ้นอันจะเป็นผลพลอยได้จากการถมคลองหรือเปล่า ต้นไม้ที่หายไปจะทำให้จิตใจคนเลวทรามลงบ้างไหม แน่ละ จะคิดอย่างรอบคอบและมองการไกลนั้น เป็นความคิดฝรั่ง ชนิดที่อยากเกินไปที่คนไทยธรรมดาๆ จะเอาอย่างได้ แม้เรื่องง่าย ๆ ที่เป็นรูปธรรมในราชธานีเอง ยังทำการอย่างยากกันไม่ได้ จะไปเอะใจถึงปัญหาในชนบท ที่ไกลจตุศูนย์บัญชาการไป ยิ่งปัญหาในทางนามธรรม เช่นปัญหาเรื่องการศึกษา การคิดวางแผนอย่างฝรั่ง ชนิดหาแก่นแท้เรื่องชีวิต ให้แก่นักศึกษาก็ยาก ยิ่งเป็นการเหลือบ่ากว่าแรงเกินไปใหญ่ ผู้ตามหลังฝรั่งไปอย่างเชื่อง ๆ โดยปราศจากปรัชญาการศึกษาของเราเอง จะดีกว่า

ลัทธิเอาอย่าง หรือการรับอิทธิพลอะไรของใคร โดยปราศจากความใคร่ครวญนั้น เป็นอันตรายยิ่งนัก ยิ่งในกรณีฝรั่งกับไทยด้วยแล้ว ยิ่งนับเป็นมหันตภัย สุภาษิตไทยเราเองก็มีมานานแล้ว ในเรื่องเห็นช้างถ้ำออจระที่นำวัดก็คือเวลานั้นคนไทยกำลังทำตัวเป็นช้าง เป็นฝรั่ง และคนรวบ ประการแรกเราน่าจะรู้จักตัวเราเองก่อนว่าเราเป็นคนผิวคล้ำๆ นัยน์ตาสีน้ำตาล ผมดำและตัวก็เตี้ย ทั้งประเทศเรานี้ก็ยากจนกันถ้วนหน้า เฉพาะรูปพรรณสัณฐานและความเป็นอยู่อย่างหยาบ ซึ่งแม้เพียงนี้ เราก็มักจะลืมกัน คุณท่านกิน ท่านอยู่ กันสิ เห็นแล้วนำวัดกขอให้ลองมองคนอย่างศาสตร์ อดีตนายกรัฐมนตรียุคอินเดียดำบ้าง จะเห็นได้เลยทีเดียวว่าคนอย่างนั้นเมืองไทยไม่มี ถึงมีก็คงไม่ได้ ยิ่งในเรื่องนามธรรมของความเป็นไทยด้วยแล้ว ยิ่งพูดได้เต็มปาก ว่าคนไทยส่วนมากไม่รู้จักกันเอาเลย ประวัติศาสตร์ไทย วรรณคดีไทย ศิลปไทย เป็นเรื่องของคนแก่ เป็นเรื่องของผู้เชี่ยวชาญหยิบมือเดียวต่างหาก ถ้าพูดถึงใครสักคนและหลักของการสำรวจตรวจดูตัวเอง ก็เลยถูกหาว่าเป็นคนพื้นโลกไปเสีย

เมื่อคนไทยส่วนมากไม่รู้จักตัวเองเป็นประการต้นเช่นนี้ แล้วมีหน้าขังหน้าไปนิยมชมชอบกับวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งตนเองก็ไม่เข้าใจได้ดั่งแท้ จึงเป็นเรื่องที่น่าเวทนาอย่างยิ่ง

เรื่องของอิทธิพลตะวันตกนั้น เราน่าจะปรับความคิดกันได้แล้ว ว่าเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งจะเลื่องเลี่ยมมิได้ แต่ก็ไม่ใช่ว่าสิ่งซึ่งจะกระตือรือร้นยินดีไปด้วย บางทีความผิดพลาดของเราในเรื่องอยากทำตนเป็นฝรั่ง จะมานานก่อนที่เผด็จการคนสำคัญจะสั่งให้เลิกมุ่งงูกระเบนเสียดอกกระมัง แม้เมื่อเร็ว ๆ นี้ การที่เรารีบเอาโคคาโคล่าเข้ามาสู่ครัวเรือนกันอย่างรวดเร็ว ชนิดที่ไม่มีใครถามถึงคุณค่าของเครื่องดื่มชนิดนั้น การที่เราห้อยในความเป็นชาติแรกในตะวันออกที่มีโรงภาพยนตร์คิดเครื่องทำความเย็น เป็นชาติแรกในเอเชียที่มีวิทยุโทรภาพ อะไรเหล่านี้ ล้วนเป็นเครื่องแสดงถึงการรับสิ่งฉาบฉวยของฝรั่งอย่างปราศจากสติวิจารณ์ทั้งสิ้น บัดนี้ เครื่องทำความเย็นเป็นของจำเป็นไปเกือบทุกแห่งหนแล้วในเมือง มียี่ห้อชนบทจะขาดแม้กระทั่งที่เรียน โบสถ์และในที่ลับก็เข้ามาจับบทบาทกับชีวิตของ คนชั้นสูงแล้ว และกำลังระบดไปสู่ชนชั้นกลางและชนชั้นต่ำอย่างรวดเร็ว นำใจหาย

ใครที่เคยติดตามอ่านข่าวสาร การเสด็จพระราชดำเนินประพาสเมืองฝรั่งครั้งแรกของพระมหากษัตริย์ไทย คงจะจำได้ว่า ก่อนเสด็จถึงอังกฤษวันหนึ่ง หนังสือพิมพ์ไทยได้ลงข้อความต่อไปนี้ไว้ด้วยว่า จะไปหวังอะไรได้ว่าประชาชนเช่นชาวสยามนี้จรรโลงถึงคุณสมบัติที่แท้จริงของสิ่งที่ได้นำมาว่าวัฒนธรรมตะวันตก ด้วยเพียงจะเคยเห็นวัฒนธรรมดั่งวันเร็ว ๆ นี้เอง เดียวก็จะไหลไปจับโทรศัพท์ โทรทัศน์ ปรินซ์นิกร แลสิ่งฉาบฉวยต่างๆ ของชีวิตแบบใหม่ว่าเป็นหลักที่แท้จริงของวัฒนธรรม

การที่เราจะรับเอาวัฒนธรรมแฉิดของเขา เราควรจะรู้สภาวะของเราในแง่หนึ่ง ๆ ด้วย เป็นอย่างน้อย และเราต้องรู้แน่ไว้แก่ใจด้วยว่าการที่ฝรั่งมาอิทธิพลอยู่ในบ้านเมืองเรา จะในปัจจุบันหรือในอดีตก็ตาม แก่ไม่ได้เอาอิทธิพลมาขึ้นให้เพราะความรักเราเป็นทั้งนี้ แท้ที่จริง ฝรั่งหรือใครก็ตาม ที่จะไปสู่ดินแดนแห่งใดด้วยความรักความปรารถนาดีต่อคนอื่นนั้น มีน้อยมาก คนส่วนใหญ่เป็นคนเห็นแก่ตัวด้วยกันทั้งนั้น ว่าจำเพาะฝรั่ง เมื่อแรกออกมาทางประเทศแถบนี้ ก็เพื่อมาแสวงหาวิชาความรู้ มหาทรัพย์สินเงินทอง ต้องการอาณานิคม ตลอดจนจะให้คนในประเทศอื่นรับความคิดความอ่านและอิทธิพลต่างๆ ของตน แทบทั้งสิ้น แม้ในปัจจุบัน

เหตุผลที่ฝรั่งมาบ้านเมืองเราจะเปลี่ยนไปจากเดิมบ้าง แต่ฝรั่งส่วนใหญ่ก็ยังแลเห็นว่าเราควรจะแปรสภาพของเรา
ไปให้เหมือนกับเขา ต้องมีการปกครองอย่างเขา ถึงจะไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างเขา ก็ขอให้เข้าค่ายอยู่ฝ่ายเดียวกับ
กับเขา ถึงจะไม่ต้องเป็นลูกน้องเขา อย่างน้อย เมื่อมีความรู้สึกนึกคิดคล้าย ๆ กับเขาแล้ว ก็คงพูดกันง่ายเข้า
ที่ว่านี่เป็นความคิดของฝรั่งฝ่ายตะวันตก ส่วนฝรั่งฝ่ายตะวันออกก็คิดคล้าย ๆ กันนั้นแล เพราะเราต้องไม่ลืมว่า
ลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นก็มีต้นตำรับมาจากฝรั่ง ถึงเจ๊กแดงจะรังเกียจฝรั่งเพียงใด แต่ก็ได้สืบทอดลัทธิศาสนาใหม่
ของฝรั่งเข้าไปเต็มที่แล้ว ความคิดที่ให้คนอันดำเนินวิถีชีวิตตามแบบของตนนั้นเป็นทัศนคติของฝรั่งโดยแท้
พระคัมภีร์ไบเบิลของฝรั่งกล่าวว่า พระเจ้าทรงเนรมิตมนุษย์ขึ้นตามรูปลักษณะของพระองค์ แต่ฝรั่งเป็นอันมาก
ยึดถือกันนั้นกันว่า เขาได้สร้างพระเจ้าขึ้นตามหุ่นของพวกเขาเองค่างหาก ก็พระเจ้า เขายังเนรมิตขึ้นตามความ
ประสงค์ของเขาได้ นับประสาอะไรกับเรา ซึ่งเป็นคนต่ำต้อย เขาจะปั้นเราให้เจริญรอยตามเขาไม่ได้ อังฤษ
ได้ปั้นอินเดียนและเมืองขึ้นอื่น ๆ ตามหุ่นของตนสำเร็จแล้วทุกแห่งหน ฝรั่งเศสก็ใช้วิธีนี้กับอาณานิคมของตน
ขณะนั้น ถึงอเมริกาวันนี้ไม่มีจักรวรรดิอย่างสองมหาประเทศในยุโรป แต่ก็กำลังดำเนินรอยตาม จะโดยตั้งใจ
หรือไม่ ก็ตาม

ถ้าในเมื่อคนไทยส่วนใหญ่ไม่รู้จักรักตัวของตัวเอง และพร้อมอยู่เสมอแล้วที่จะรับหุ่นฝรั่งมาสวมใส่ ไม่ว่าหุ่นนั้น
จะเป็นวัสดุภายนอก ระบบการปกครอง การทหาร หรือการศึกษาก็ตาม อนาคตของไทยจะไปในรูปแบบไหน จึง
เป็นเรื่องที่น่าวิตกมากอยู่

สมัยนี้ เราเห็นกันไปไหนทำนองว่าชาวต่างชาตินั้น ยิ่งเข้ามาสู่พระราชอาณาจักรเรา ยิ่งเป็นของดี เราเอง
ออกไปเมืองฝรั่งบ่อยเท่าไร นานเท่าไร ก็ดีเท่ากันเช่นกัน ที่เราคิดเห็นกันเช่นนี้ ก็เพราะเรามุ่งประโยชน์ทาง
วัตถุมากเกินไป เรนห่อเหิมตามสังคมที่หลงของปลอมมากเกินไป ปัญหาเรื่องส่งนักเรียนหวัะกัของเรทั้งหมด
ไปต่างประเทศนั้น ชะรอยจะเป็นความคิดที่ล้าสมัยเสียแล้วดอกกระมัง ตราบใดที่เราไม่คิดแก้ด้วยหาทางตั้ง
สถาบันการศึกษาชั้นนำ ชนิดที่ไม่น้อยหน้าของต่างประเทศขึ้นบนผืนแผ่นดินของเราเอง เราก็ต้องส่งคนของเรา
ไปหัดยลวิชาความรู้ที่เมืองฝรั่ง อยู่กันเอง จะมีใครให้เวลา มาคิดกันในเรื่องนี้อย่างจริงจังไหมหนอ หรือเรา
คิดตั้งสถาบันการศึกษาขึ้น ก็เพื่อหาทางให้พรรคพวกเพื่อนฝูงได้ตำแหน่งสูง ๆ อีกตำแหน่งหนึ่ง หาไม่ก็เพียง
เพื่อหวังกำไรในทางเงินตราเท่านั้น สำหรับพวกที่ไม่คิดตั้งสถานศึกษา ก็คิดเพียงจะส่งลูกหลานไปเมืองฝรั่ง
หรือเมืองที่สอนกันอย่างฝรั่ง ซึ่งนับเป็นการตัดช่องน้อยแต่พอตัว โดยไม่ยอมเผชิญกับปัญหาอันสำคัญซึ่งนี้แล
เศรษฐกิจเมืองไทยกำลังสร้างโรงแรมแข่งฝรั่งกันมาก แต่ช่างไม่มีใครคิดสร้าง โรงเรียนแข่งฝรั่งกันเลยหรือ
โรงเรียนที่วันต้องดีพอที่คนส่งลูกคนไปเรียน ไม่ใช่ชนิดเหมาะแต่สำหรับลูกคนอื่น

ส่วนปัญหาเรื่องฝรั่งเข้ามาเมืองเรานั้นแล มองกันในแง่เศรษฐกิจอย่างเฉิน ๆ ย่อมเป็นของดี มีคนเอาเงินมา
ทุ่มเทใช้ในประเทศบ้านเมืองเรา เราไม่น่าจะรังเกียจ แต่มองให้ลึกซึ้งแล้ว จะเห็นได้ว่าถ้าฝรั่งเข้ามามากเกินไป
พอดีไป จะพาใจเราให้ซังแกล มากกว่ารัก และการที่แกแหม่กันมาก ๆ นั้น ไม่ว่าจะฐานผู้เชี่ยวชาญ พ่อค้า
ข้าราชการ หรือนักท่องเที่ยวก็ตาม ผลได้ในทางเงินตราจะตกอยู่กับแกคนบางกลุ่มเท่านั้น โดยที่คนส่วนใหญ่จะ
ต้องเผชิญผลร้าย ทั้งในด้านของแพงขึ้น หานบ้านเช่ายากขึ้น ตลอดจนจิตใจเสื่อมทรามลง นักท่องเที่ยวอันแหละ
จะเป็นตัวการก่อให้เกิดความวุ่นวายหันมาหาถิ่นกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ดังที่หากินกับอุตสาหกรรมการเล่นศพ
มาแล้ว ชาวนาชาวเขาขอมเรียกเรื่องเงินเวลามีผู้มาขอถ่ายภาพ เราไปไหนเคยขอข้าวกินได้ เคยขอที่อาศัยอยู่ได้
เปล่า ๆ นับแต่นั้นไปจะทำได้ยากยิ่งขึ้นทุกที นี้คือผลเสียส่วนย่อยของกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งดูจะไม่มีใคร
เคยคำนึงถึง ยิ่งฝรั่งที่เข้ามาเป็นทหารแล้วด้วยแล้ว ผลเสียจะยิ่งเพิ่มพูนขึ้นจนเหลือที่จะกล่าวได้ และที่ร้ายกว่า
นั้นก็คือเราผู้เป็นเจ้าของประเทศไม่มีทางทราบได้เลยว่าทหารเหล่านั้นเข้ามาเพื่ออะไร เข้ามาเล็กน้อยเท่าไร

ยังพวกข้าราชการหรือผู้เชี่ยวชาญฝรั่งที่กินเงินเดือนของเรามากกว่าพวกเราตนเองอย่างมากมาด้วยแล้ว เราไม่รู้สึกเดือดเนื้อร้อนใจกันบ้างหรือ ความข้อนี เราต้องไม่ลืมว่าเจ้าพนักงานฝรั่งที่ข่มอนั้น ก็กินเงินเดือนไทยครั้งหนึ่งด้วยเหมือนกัน

ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลฝรั่งนั้น จะให้รักใคร่กันสนิทสนมโดยตลอด ไม่เคยมี วัฒนาคาเขตทางธรณี กับเราสมัยอยุธยาเพียงใด ฝรั่งเศสเคยรบกับเราเพียงไหน เป็นเรื่องที่เราลืมไม่ได้ แม้กับประเทศอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ฝรั่ง ก็เช่นเดียวกัน เราไม่เคยรักเจ๊ก (ในฐานะประเทศ) เช่นเดียวกับที่เราไม่เคยรักญี่ปุ่น อเมริกาคเคยตีกับเรา มา โดยเฉพาะตอนสิ้นสงครามโลกครั้งที่สอง แต่บทบาทในขณะนั้นและต่อไปในกาลข้างหน้า ก็ไม่เป็นของแน่ คนอเมริกันหลายคนพูดให้เราได้ยินอยู่แล้วว่า การแปรพักตร์นั้น มิได้แก่แต่ขอม คนไทยก็เล่นบทบาทนี้ได้ไม่เลวเลย ความจริง บทบาทดังกล่าว เมื่อถึงคราวจำเป็น อเมริกาก็คงแสดงได้ไม่แพ้ชาติอื่นเหมือนกัน

อันที่จริง ระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาล และองค์การต่อองค์การ หรือสถาบันต่อสถาบันนั้น อดไม่ได้ที่จะมีธาตุที่ไม่แท้แฝงอยู่ด้วย ถึงจุดประสงค์ดั้งเดิมจะจริงแท้แน่นอนเพียงใดก็ตาม การเอาใจเอียงเปรียบกันระหว่างเจ้าพนักงานของฝ่ายหนึ่งกับอีกฝ่ายหนึ่ง ย่อมมีอยู่เสมอ เมื่อเราใจกว้างเขา ก็สาสมแล้วที่จะต้องวิพากษ์ของฝรั่งที่เรารู้จัก ของเรา คงดีกว่าเจ๊กที่เราไม่รู้จักจริง คอกกกระมัง ทั้งนี้แหละทั้งนั้น ก็เพราะเราไม่ยอมโกโต ไม่ยอมยกเป็นตัวของตัวเอง ถ้าเราไม่ยอมยกให้ใครเขามาขู่ มานำ มากระตุ้น เราต้องรู้จักตัวเราเองก่อน และเราต้องมีแต่ัมภ์คูหน้คูหาของเราด้วย

ที่น่าสำเนียงก็คือคู่หูฝรั่งของเราเวลานี้มีมากเหลือเกิน และส่วนมากเป็นตัวแทนของสถาบัน ขององค์การ กับของประเทศ ที่เห็นว่าเราเป็นคนควรได้รับการอุม้ชู ชักจูงเสี้ยมแทบทั้งสิ้น สำหรับคนที่มีความหวังในตัวเอง เวลาคบกับคนพวกนี้ จึงอดไม่ค่อยได้ที่จะเกิดความหมั่นไส้ และคนไทยเรานั้น ถึงจะชอบทำตัวเป็นเด็ก แต่ก็แก้โรคหวังในความเป็นไทยไม่หาย ฉะนั้น ยังมีฝรั่งพวกนี้ในบ้านเรามากเพียงใด มิตรภาพที่เห็นจะสลายตัวลงเร็วเข้าเพียงนั้น มิตรภาพจะมีได้ จะระหว่างชนชาติเดียวกัน หรือต่างชาตินั้น ไม่สำคัญ สำคัญที่แต่ละคนหวังจะผูกมิตรกับอีกคนหนึ่งหรือเปล่า การผูกมิตรเป็นไปได้ในฐานของบ้จกชนเท่านั้น จะทำในนามประเทศ ในนามหมู่ ในนามฝูง หาได้ไม่ พวกเราที่รักและนับถือ เจ้าพระยาอภัยราชา พระยาภักดีขานไมตรี และศาสตราจารย์ ศิลป์ พีระศรี ไม่ใช่เพราะบุคคลเหล่านั้นเป็นตัวแทนของชาติเบลเยียม ชาติอเมริกัน หรือชาติอิตาลี แต่เพราะแต่ละท่านเป็นตัวของตัวเอง ท่านทำงานด้วยใจภักดี ด้วยเห็นแก่ประโยชน์สุขของคนไทยที่ท่านรู้จักต่างหาก พวกเราที่มีเพื่อนรักเป็นอังกฤหรือแขก ก็ไม่ใช่เพราะสัญชาติของเขา หากเพราะเขาเป็นมิตรเราต่างหาก แม้ทหารเลวอเมริกันก็อาจเป็นที่รักของหญิงโสเภณีไทยได้ ถ้าต่างฝ่ายต่างเห็นอกเห็นใจกันและกัน หากเห็นอกกันระหว่างที่ฝ่ายหนึ่งจ่ายสรวงค้ำให้เท่านั้น นี้จะเรียกว่ามิตรภาพไม่ได้ และถ้าฝ่ายใดจะเอาเปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะถือว่าโตกว่า รวยกว่า ฉลาดกว่า เจานั้น ๆ จะทำในนามสถาบัน หรือในนามส่วนตัว ก็ตาม เขาจะเป็นที่รักของใครไม่ได้เลย และอิทธิพลของเขา จะในทางแสนยานภาพ ในทางทรัพย์สิน หรือมันสมองก็ตาม เขาจะจงใจไม่ได้ ก็แต่พวกเราที่เป็นคนธรรมดา ๆ ข้อนั้นเสียใจที่ตรงที่คนธรรมดา ๆ ดังว่านี้มีมากจนทำให้ฝรั่งคู่หูของเรา เขามักเห็นไปในทำนองว่า กรุงศรีอยุธยา นี้ คนดีไม่มีแล้ว หาไม้ไหนเลยเขาจะกล้าเข้ามาจู่เรามากมายดังเพียงนี้

ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับสังคมไทย และการศึกษาแผนตะวันตก

๑

การวัดผลของการศึกษา ที่มีผลต่อสังคม เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะผลที่จะเกิดต่อสังคม จากการศึกษา มีมากมายหลายชนิด ทั้งทางตรงและทางอ้อม และผลส่วนมาก เราไม่ อาจจะกติกาคำนวณออกมาเป็นตัวเลข หรือสถิติที่แน่นอนได้ เช่นผลของการศึกษาที่มี ต่อระบบคุณค่า (Value System) ของสังคม หรือผลในด้านความเจริญงอกงามทาง จิตใจและบุคลิกลักษณะของนักศึกษา เป็นรายบุคคล แม้แต่ระดับความรู้ความชำนาญ ทางเทคนิค ก็จะมีวัดให้ค่าตอบแทนแน่นอนได้ยาก ยิ่งกว่านั้น ถ้าเราสนใจจะพิจารณา ภาวะสังคมของชาติเรา และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งเกิดจากการยอมรับเอาการ ศึกษาแผนตะวันตก ตลอดจนประเภทความรู้ต่างๆ มาใช้ในสังคมของเรา อุปสรรค ในการที่จะวิเคราะห์ปัญหาตามหลักวิชาการ ก็ยิ่งยากขึ้นเป็นอันมาก เพราะข้อเท็จจริง และข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับระบบสังคมและการศึกษาของเรานั้น เกือบจะไม่มีผู้สนใจกัน กว่าหรือศึกษารวบรวมไว้ พอที่จะนำมาประกอบการพิจารณาได้

ด้วยเหตุนี้ การจะพิจารณาปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาระบบฝรั่งและความ เปลี่ยนแปลงในสังคมไทย จึงอาจจะทำได้แต่ในขั้นที่จะหยิบยกเอารูปลักษณะบาง ประการที่เห็นได้เด่นชัด มากล่าวถึง ตามความเห็นส่วนตัว ไม่อาจจะกล่าวให้แน่นอน โดยไม่มีหลักฐานอ้างอิงได้ ในที่นี้ข้าพเจ้าจะกล่าวถึงลักษณะบางประการของปัญหา โดย อาศัยประสบการณ์ และข้อเท็จจริงเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งพอจะรวบรวมมาประกอบการ

พิจารณาได้ ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่จะหยิบยกมากล่าวถึงต่อไป จึงเป็นเพียงความเห็นส่วนตัว ซึ่งอาจผิดจากข้อเท็จจริงอย่างฉกรรจ์ ที่ข้าพเจ้าได้เขียนเรื่องนั้นขึ้นมาทั้ง ๆ ขาดข้อเท็จจริงเป็นหลักพิจารณา เพราะข้าพเจ้าเชื่อว่า ประเทศเรานั้นได้ทุ่มเททั้งกำลังทรัพย์และกำลังคนไปในการศึกษา โดยจำลองรูปลักษณะการศึกษาในต่างประเทศ แต่ผลที่ได้ไม่สู้จะคุ้มค่า เพราะเหตุผลบางประการในระบบสังคมของเรา ถ้าข้อเขียนนี้มีส่วนทำให้มีผู้สนใจปัญหานี้มากขึ้น ข้าพเจ้าก็พอใจ เพราะมีวัตถุประสงค์เพียงเท่านั้น

ในสังคมใด ๆ ก็ตาม ประเภทและระดับความรู้ความสามารถของประชาชน ย่อมเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อระดับการครองชีพของประชากร ตลอดจนถึงรูปลักษณะและสภาพการณ์ของสังคม ความรู้เป็นสิ่งซึ่งจำกัดขอบเขตความสามารถของคนเรา ที่จะนำเอาทรัพยากรต่าง ๆ ของสังคมมาประยุกต์ให้เป็นประโยชน์ การที่สังคมจะทรงตัวอยู่เป็นระบบถาวรได้ จะต้องสามารถปฏิบัติการกิจขั้นมูลฐานสี่ประการให้ได้ผลดีพอสมควร ภารกิจทั้งสี่นี้ได้แก่ การผลิต (Production) การแจกจ่าย (Distribution) การปกครองและประสานงาน (Integration) และการรักษารูปแบบสังคม (Pattern Maintenance) การที่จะปฏิบัติการกิจเหล่านี้ได้ดีมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับระดับและประเภทความรู้ของมวลชนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง ดังจะเห็นได้ง่าย ๆ จากตัวอย่างที่ว่า การผลิตนั้นต้องอาศัยความรู้ทางเทคนิคและเศรษฐศาสตร์ การแจกจ่ายต้องใช้ความรู้ทางสังคมวิทยาและเศรษฐศาสตร์ การปกครองต้องใช้ทั้งความรู้ทางสังคมวิทยาและการเมือง และการรักษารูปแบบสังคมเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของระบบการศึกษา เราจึงอาจกล่าวได้ว่าความรู้เป็นปัจจัยมูลฐานต่อการทรงอยู่และความเจริญก้าวหน้าของระบบสังคมทั้งหลาย การที่สังคมใดสังคมหนึ่งนำเอาแนวการศึกษาและความรู้ต่าง ๆ จากสังคมอื่นมาใช้ ย่อมจะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบสังคม ผลสะท้อนจากการยอมรับความรู้และหลักการต่าง ๆ ของประเทศจึงมีอยู่มากอย่างหลายประการ มีผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในส่วนอื่น ๆ ของระบบสังคม เป็นเงาตามตัวไปด้วย

การถ่ายทอดความรู้นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับระบบการศึกษาที่เป็นทางการ (Formal Education) แต่อย่างเดียว ปัจจัยที่สำคัญอย่างอื่น สำหรับการถ่ายทอดความรู้ความนึกเห็น มีอยู่หลายอย่าง เช่น สื่อสารมวลชน อาทิ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์

และการติดต่อแลกเปลี่ยนความเห็นอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การประชุม สัมมนา ตลอดจน
งานการทัศนอาจร เป็นต้น ในที่นี้เราจะจำกัดขอบเขตการพิจารณาให้แคบลงไป โดยจะ
คำนึงถึงแต่ระบบการศึกษาอย่างเดียว บัจจุบันการถ่ายทอดความรู้อย่างไม่เป็นทางการนั้น
เราจะไม่พูดถึง และเพื่อจะให้ปัญหาของเราแคบลงไปอีก ตามจุดประสงค์ของผู้เขียน
เราจะไม่กล่าวถึงระบบการศึกษา เช่นที่เป็นอยู่ในประเทศไทยขณะนี้ เรื่องนี้เป็นหน้าที่
ของนักการศึกษาโดยตรง เรามีนักการศึกษาอยู่มากมาย ทั้งที่ได้รับการฝึกอบรมภายใน
ประเทศและผู้ผ่านการศึกษจากต่างประเทศมาแล้ว ผู้เชี่ยวชาญการศึกษาเหล่านี้ย่อม
มีความรู้ และทราบถึงสภาพการณ์การศึกษาในประเทศดีกว่าผู้เขียน การพิจารณาปัญหา
การศึกษาในประเทศ จึงควรปล่อยให้เป็นที่หน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ เหล่านี้

เราจะมุ่งพิจารณาเฉพาะอีกด้านหนึ่งของปัญหาการศึกษา คือ ปัญหาที่ว่าด้วยผล
ของการยอมรับการถ่ายทอดความรู้จากประเทศตะวันตกต่าง ๆ สื่อสำคัญของการถ่าย
ทอดนี้ เราอาจจำแนกออกเป็นสามประเภทด้วยกัน คือ (๑) สิ่งตีพิมพ์ (๒) ผู้เชี่ยวชาญ
ชาวต่างประเทศ และ (๓) นักศึกษาไทยซึ่งผ่านการศึกษจากต่างประเทศ (หรือ
ที่เรียกง่าย ๆ ว่านักเรียนนอก) ทั้งสามอย่างนี้เป็นปัจจัยสำคัญของการถ่ายทอดความรู้
ความชำนาญ ตลอดจนประสบการณ์ในการดำเนินงานต่าง ๆ ของสังคม ส่วนปัญหาข้อ
ที่ว่า สื่อทั้งสามนี้มีความสำคัญและให้ผลมากน้อยต่อสังคมไทยอย่างไรนั้น เป็นปัญหา
ซึ่งเราจะพยายามหยิบยกมาพิจารณาต่อไปในบทความนี้

๒

สิ่งตีพิมพ์เป็นแหล่งรวมความรู้ที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของมนุษย์ ไม่เฉพาะแต่หนังสือ
ตำราต่าง ๆ เท่านั้น ความรู้ใหม่ ๆ ในสาขาวิชาการด้านต่าง ๆ นั้น จะหาได้จากนิตยสาร
วิชาการ ซึ่งปัจจุบันนี้มีมากมาย ในแต่ละสาขาวิชาความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ
ตลอดจนงานวิจัยนั้น มีผู้ทำและเรียบเรียงตีพิมพ์ออกเสนอต่อนักวิชาการด้วยกัน เป็น
จำนวนมาก จนไม่มีใครสามารถจะติดตามให้ทั่วถึงได้ ปัญหาการติดตามความก้าวหน้า
ของความรู้ในสาขาวิชาของตน เป็นปัญหาใหญ่ ซึ่งเพิ่มความยุ่งยากขึ้นทุกวัน เพราะคน
เราทุกคนมีเวลาจำกัด เพียงวันละ ๒๔ ชั่วโมง ไม่อาจสะดวกเวลาอ่านตำราและนิตยสาร

วิชาการได้ทั่วถึง ในต่างประเทศ ปัญหานี้เป็นสิ่งซึ่งก่อความยุ่งยากและลำบากใจให้แก่
ครูอาจารย์ นักศึกษา และผู้เชี่ยวชาญวิชาการสาขาต่าง ๆ อยู่เป็นอันมากในขณะนี้

ในบ้านเราเอง ปัญหานี้มีรูปลักษณะไปในทางตรงข้าม ผู้รู้ของเราส่วนมากไม่สนใจ
ติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ ไม่ว่าในแขนงของตนหรือโดยทั่วไป ในหมู่ผู้ที่มีการ
ศึกษาค้นคว้า มีน้อยคนนักที่จะอุทิศส่ำห้หาเวลาอ่านตำราและนิตยสารวิชาการ แม้แต่ผู้ซึ่ง
ได้ปริญญาเอก ซึ่งเรามีอยู่มากพอสมควร เมื่อห่างการศึกษาค้นคว้าเข้ามานานปี ความรู้
ที่พอมิติดตัวมาจากเมืองนอก ก็ละลายหายไปสิ้น เข้าทำนองความรู้บินกลับไปหาครูบา
อาจารย์เสียหมด ส่วนการที่ความรู้จะเพิ่มพูนขึ้นนั้น เห็นจะไม่ต้องกล่าวถึงให้เสียเวลา
เหตุที่เป็นเช่นนั้น เห็นจะเป็นเพราะเหตุผลหลายประการ ซึ่งเราจะกล่าวถึงต่อไป ในตอน
นี้ ขอเพียงแต่สรุปว่า สิ่งตีพิมพ์ซึ่งเป็นขุมวิชาการที่สำคัญยิ่งของนานาประเทศนั้น ผู้
รู้ของเราไม่สู้เหลียวแล

สื่อความรู้ประเภทที่สอง คือ ผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศ เวลานี้เรามีผู้เชี่ยวชาญ
เข้ามาช่วยเหลือการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ มากมาย ทั้งนี้มาจากประเทศที่เป็นมิตรหลาย
ประเทศ และที่มาในฐานะผู้เชี่ยวชาญขององค์การสากลต่าง ๆ ผลประโยชน์ที่จะได้จาก
คำแนะนำและความช่วยเหลือของผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ ขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญสองประการ คือ
คุณภาพของผู้เชี่ยวชาญและความร่วมมือของคนของเราเอง ที่ข้าพเจ้าใช้คำว่าคุณภาพ
ของผู้เชี่ยวชาญ ก็เพราะไม่เจาะจงเฉพาะแต่วุฒิและประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น
หากรวมถึงความรู้ความเข้าใจสภาพการณ์สังคมและสิ่งแวดล้อมในประเทศที่คนเหล่านี้มา
ให้ความช่วยเหลือด้วย การเลือกผู้เชี่ยวชาญนั้น เท่าที่ทราบ รู้สึกว่าจะทำไปโดยไม่มี
หลักเกณฑ์รัดกุม ผู้เชี่ยวชาญที่ไ้มาบางคนก็ไม่มีความรู้ความสามารถจะไปช่วยเหลือ
ใครได้ มีน้อยรายที่ผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศเป็นผู้มีความรู้และความชำนาญชั้นเยี่ยม
เพราะโดยธรรมดาแล้ว บุคคลชั้นนำในสาขาวิชาต่าง ๆ มักจะไม่ยินดีที่จะต้องทำงาน
ของตนไปเป็นเวลาแรมปี เพราะในทัศนะของเขา การไปช่วยเหลือประเทศด้อย
พัฒนาเช่นประเทศเรา เท่ากับการ “เข้าป่า” ถ้าไปหมกตัวอยู่เสียแต่ในป่า เมื่อกลับ
ไปประเทศของตนแล้ว ก็จะล่าหลังบุคคลชั้นนำอื่น ๆ ในสาขาวิชาของตน ต้องชวน
ขวยเป็นการใหญ่ เพื่อจะติดตามเหตุการณ์และความก้าวหน้าทางวิชาการที่เกิดขึ้น
ในระหว่างที่ตัวไม่อยู่ ค่ายเหตุนี้ผู้เชี่ยวชาญที่เราได้มาจึงมักเป็นบุคคลชั้นรอง ๆ ลงไป

ยิ่งกว่านั้น ยังมีมนุษย์อีกจำพวกหนึ่ง ซึ่งสมัครใจไปทำงานในต่างประเทศ ไม่ใช่เพราะ
เพื่อมนุษยธรรมหรือเหตุผลทางการเมือง แต่เพราะว่าตนนั้นมีความรู้ความสามารถน้อย
ทำงานในประเทศตนเองก็ก้าวหน้าไปไม่ได้ ไกลเท่าไร สู้ไปอวดตัวในต่างประเทศเป็น
ผู้เชี่ยวชาญ มีคนนับหน้าถือตา อีกทั้งเงินเดือนยังได้มากขึ้น ระดับการครองชีพก็สูงขึ้น
กว่าเดิม และได้คบค้าสมาคมกับบุคคลชั้นนำของประเทศที่ตนไปช่วยเหลืออีกด้วย ถ้า
เราได้ผู้เชี่ยวชาญจำพวกนี้มามาก ก็เท่ากับเป็นกรรมของประเทศ เพราะความช่วยเหลือ
ของคนจำพวกนี้ นอกจากจะไม่ให้ประโยชน์แล้ว ยังอาจเป็นภัยพลอยทำให้เราดำเนินการ
ไขว่เขวหรือผิดพลาดไปด้วย

ที่กล่าวมานี้ ข้าพเจ้าไม่ได้หมายความว่าผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศนั้นไม่มีประโยชน์
เลย ข้าพเจ้าต้องการเพียงชี้ให้เห็นว่า การจะใช้ผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศให้ได้ผล
คนไทยเราเองจะต้องพิจารณาให้ดีเป็นรายบุคคลไปว่าเขามีความรู้ ความตั้งใจ และขยัน
ขันแข็งทำงานเพียงไหน ไม่ใช่ว่าลงเป็นฝรั่งแล้วจะต้องเป็นเหมือนเทวดา บอกอะไร
ก็ต้องเชื่อเขาไปหมด ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ดีและตั้งใจขยันก็มียุ่่มากเหมือนกัน
แต่ส่วนมากมักจะไปพร้อมที่จะมาหมกตัวอยู่ในบ้านเราครึ่งละนาน ๆ บางคนบินมาช่วย
เหลือครึ่งละสองสามสัปดาห์ ให้คำแนะนำแล้วก็บินกลับไปบ้านเมืองของเขา ความ
ช่วยเหลือชนิดนี้น้อยนี้ มีผลดีได้ยาก เพราะผู้เชี่ยวชาญส่วนมากไม่ทราบถึงสภาพการณ์
ของประเทศที่ตนต้องการจะช่วยเหลือเลย การดำเนินนโยบายและปฏิบัติงานต่าง ๆ นั้น
จะทำโดยอาศัยหลักวิชาหรือประสบการณ์ในสังคมของตนแต่อย่างเดียวไม่ได้ ระบบ
สังคมเป็นระบบที่สลับซับซ้อน องค์กรประกอบต่าง ๆ มีมากมาย และแต่ละส่วนมีความ
สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การให้คำแนะนำโดยไม่เข้าใจสภาพการณ์ทั่วไปของสังคม จึง
ไม่ผิดกับพยายามหาทางเดินในที่มืด คือไม่คิดจะกลายเป็นคนตาบอดจูงคนตาดีไป การ
จะทำให้ได้ผลได้ประโยชน์จึงเป็นสิ่งที่ยากมาก ไม่ว่าผู้เชี่ยวชาญนั้นจะมีความรู้ทางวิชา
การหรือประสบการณ์กว้างขวางในสังคมของตนเองมาแล้วเพียงไรก็ตาม

ปัญหาการให้ความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญ จึงมิใช่ปัญหาที่ว่าคนไทยเราไม่มีความรู้
ความสามารถ ขนาดพบกับผู้เชี่ยวชาญก็ไม่รู้เรื่องเสียแล้ว ดังที่ข้าพเจ้าเคยได้ยินผู้
เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศปรารภให้ฟังอยู่เนือง ๆ แต่เป็นปัญหาที่เขาจะต้องพิจารณา
หยั่งความสามารถและความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นเสียก่อน ถ้าคนที่มาเป็นผู้

ที่เหมาะสมและตั้งใจทำงานจริง โดยพยายามศึกษาภาวะสังคมบ้านเรา เพื่อประกอบการพิจารณาปัญหาต่างๆ กันไว้ที่เราโชคดี เราควรให้ความสนับสนุนอย่างเต็มที่ และรับเอาคำแนะนำที่เราเห็นว่าถูกต้องสมเหตุสมผลมาปฏิบัติต่อไป แต่ถ้าเป็นผู้ขาดความรู้หรือความตั้งใจแล้ว เราก็ควรแสดงให้เขาทราบว่า ประเทศเรากำลังเร่งรัดพัฒนา ไม่มีเวลาจะมาเสียให้แก่มนุษย์ไร้ประโยชน์ ไม่ว่ามนุษย์นั้นจะเป็นชาวไทยหรือเทศ นำเสียายที่ปัจจุบันนี้คนไทยเรากลัวเกรงฝรั่งจนบางทีก็เป็นเรื่องน่าขบขัน การที่คนไทยเรายอมรับทุกสิ่งทุกอย่างที่ฝรั่งบอกเล่าหรือแนะนำนั้น เข้าใจว่าเป็นเพราะเหตุผลหลายประการ เช่น ความนิยมคนและของต่างชาติ ความตื่นตัวในความเจริญทางวัตถุของฝรั่ง ความที่ชาวต่างประเทศว่ารวยคบค้าแต่กับ *ผู้ใหญ่* ของเรา ฯลฯ แต่เหตุผลที่สำคัญที่สุดนั้น ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเป็นเพราะส่วนหนึ่งของระบบคุณค่าของสังคมไทย ตามความเห็นส่วนตัวแล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่าเหตุผลประการหลังนี้เป็นเหตุสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งที่ทำให้ไทยเราไม่เจริญทัดเทียมอารยประเทศต่างๆ และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเร่งรัดพัฒนาประเทศ แต่ข้าพเจ้าจะขอยกปัญหาไปพิจารณากล่าวถึงในตอนต่อไป เพราะปัญหานี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสื่อความรู้ทั้งสามประการที่เราากำลังพูดถึงกันอยู่นี้

ในจำพวกสื่อความรู้ทั้งสามประการ ที่สำคัญที่สุดเห็นจะเป็นนักเรียนนอก บุคคลเหล่านี้ นอกจากจะได้มีโอกาสได้ศึกษาวิชาความรู้และฝึกงานด้านเทคนิคในสถาบันและที่ทำการต่างๆ ในต่างประเทศ เช่นเดียวกับชาวต่างชาติของเขาเองแล้ว ยังมีโอกาสได้ศึกษาระบบสังคม ตลอดจนจารีตประเพณีต่างๆ ของต่างประเทศ จึงได้เปรียบคนที่ศึกษาวิชาของต่างประเทศ โดยไม่เข้าใจถึงระบบสังคมของเขา ไม่อาจเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการดำเนินงานด้านต่างๆ ของสังคมต่างประเทศ นอกจากนั้นแล้ว นักเรียนนอกเหล่านี้ ในฐานะที่เป็นคนไทย ย่อมทราบภาวะการและรูประบบสังคมของเราเองอยู่แล้ว (แม้แต่นักเรียนนอกที่ตัดจริตพูดไทยไม่ชัดนั้น แท้จริงก็ยังไม่ลืมความเป็นไทย และความรอบรู้เกี่ยวกับสภาพการณ์ในบ้านเราจนหมดสิ้น) ด้วยเหตุนี้ นักเรียนนอกจึงน่าจะเป็นสื่อความรู้ที่สำคัญและให้ประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก เพราะอาจประยุกต์ความรู้และเทคนิคต่างๆ ของชาวต่างชาติให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในเมืองไทย แต่นำเสียายที่สื่อความรู้ประเภทนี้ให้ประโยชน์ต่อบ้านเราน้อยกว่าที่ควรมาก ประเทศไทยได้ส่งนักศึกษาไปเรียนต่อในต่างประเทศมาแล้วเป็นจำนวนมาก และ

ได้กระทำเช่นนี้มาร่วมร้อยปีแล้ว (ถ้าเราไม่นับกรณีนักเรียนไทยที่ไปศึกษาในฝรั่งเศส ตั้งแต่รัชกาลพระนารายณ์ ๖ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งมีได้กลับมาประเทศเรา) ข้าพเจ้าไม่ทราบสถิติว่าประเทศไทยได้ส่งนักเรียนไปศึกษาต่างประเทศรวมทั้งสิ้นกี่คน เพราะสถิตินี้ไม่มี หลักฐานต่างๆ พอมืออยู่ แต่ไม่ครบถ้วน และคงจะกินเวลามาก ถ้าจะรวบรวมออกมาเป็นตัวเลขทางสถิติ แต่เราอาจจะกะเนคดูจำนวนนักศึกษาและค่าใช้จ่ายของประเทศที่ต้องทุ่มเทไปเพื่อการศึกษาในต่างประเทศ โดยอาศัยข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับนักศึกษาไทยในต่างประเทศ ซึ่งอยู่ใต้ความดูแลของสำนักงานข้าราชการพลเรือน ในระหว่างคาบปี ๒๕๐๗-๒๕๐๘ ซึ่ง ก.พ. และสำนักงานสถิติแห่งชาติได้รวบรวมไว้ แต่มิได้พิมพ์ออกแจกจ่ายเป็นทางการ

ตามข้อมูลชุดนี้ ในปี ๒๕๐๗ มีนักเรียนไทยในต่างประเทศที่อยู่ในความดูแลของ ก.พ. ประมาณ ๒,๑๐๐ คน ส่วนใหญ่ (๗๕.๖%) ศึกษาอยู่ในสหรัฐ กานาดาและยุโรป รองลงมาคือประเทศต่างๆ ในเอเชีย (๑๙.๓%) และที่เหลือ (๕.๑%) ศึกษาอยู่ในออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ถ้าคิดเป็นรายประเทศแล้ว เรามีนักศึกษามากที่สุดอยู่ในสหรัฐ และกานาดา (๔๓.๐%) รองลงมาได้แก่ประเทศอังกฤษ (๒๒.๑%) ถัดนั้นกว่าครึ่งของนักเรียนในต่างประเทศทั้งหมด (๖๕.๑%) ศึกษาอยู่ในสามประเทศนี้ ถ้าเราอยากทราบอย่างคร่าว ๆ ว่า ในปี ๒๕๐๗ นั้น ประเทศไทยต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายไปเท่าไร สำหรับส่งนักศึกษาไปเรียนต่างประเทศ เราจำต้องตัดจำนวนนักศึกษาซึ่งได้รับทุนจากต่างประเทศออกไป นักศึกษาที่ใช้ทุนไทยนั้น มีประมาณ ๒,๒๐๐ คน หรือ ๗๖.๗% ของนักศึกษาทั้งหมด ในจำนวนนี้ ประมาณ ๗๕.๑% ศึกษาอยู่ในสหรัฐ กานาดา และยุโรป เฉพาะในสามประเทศที่มีนักศึกษไทยอยู่มาก คือ สหรัฐ กานาดา และอังกฤษ มีนักศึกษไทยอยู่ประมาณ ๖๐.๐% คืออยู่ในสหรัฐและกานาดา ๔๐.๒% และอีก ๑๒.๘% ศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ

จากตัวเลขข้างบนนี้ เราอาจจะประมาณอย่างหยาบ ๆ ได้ว่าในปี ๒๕๐๗ นั้น ประเทศไทยต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายไปเท่าไร ค่าใช้จ่ายในอังกฤษนั้น ตกประมาณปีละ ๖๐๐ ปอนด์ หรือ ๓๖,๐๐๐ บาท ต่อนักศึกษาหนึ่งคน ส่วนในสหรัฐและกานาดานั้น ค่าใช้จ่ายแตกต่างกันมาก แล้วแต่อยู่ภาคไหนของประเทศ และศึกษาในสถาบันใด ในปีหนึ่ง ๆ ค่าใช้จ่ายต่อนักศึกษาหนึ่งคน ตกประมาณ ๒,๕๐๐ - ๔,๐๐๐ เหรียญ หรือ

ประมาณห้าถึงแปดหมื่นบาท ในเมื่อนักศึกษาถึงสามในสี่ (๗๕.๑%) ศึกษาอยู่ในสหรัฐอเมริกา และยุโรป เราจึงอาจประมาณได้ว่า เฉลี่ยแล้ว นักศึกษาแต่ละคนจะต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่ต่ำกว่า ๔๐,๐๐๐ บาทต่อปี นักศึกษาที่ใช้ทุนไทยในปี ๒๕๐๗ นั้น จำนวน ๒,๒๐๐ คน จึงอาจจะประมาณได้ว่าในปีนั้น ประเทศต้องเสียค่าใช้จ่ายไปประมาณ ๘๐ ล้านบาท เงินจำนวนนี้เราคิดเฉพาะนักศึกษาซึ่งอยู่ใต้ความดูแลของ ก.พ. นักศึกษานอก ก.พ. มีอีกเป็นจำนวนมาก แต่เราไม่อาจประมาณค่าใช้จ่ายได้ เพราะไม่มีผู้ใดทราบว่านักศึกษาประเภทนี้มีอยู่มากน้อยเท่าไร (ผู้ที่เกี่ยวข้องกับสถิตินักศึกษาบางท่านประมาณว่า มีอยู่เป็นจำนวนพันคน แต่บางท่านยืนยันว่ามีอยู่เรือนหมื่น เราไม่มีหลักฐานจะตัดสินได้ว่าความจริงเป็นอย่างไร) แต่ถ้าคิดค่าใช้จ่ายในระดับต่ำที่สุดแล้ว เราอาจกล่าวได้โดยมีโอกาสผิดพลาดได้น้อยมากกว่า ในปีหนึ่งๆ ประเทศไทยต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายสำหรับนักเรียนในต่างประเทศไม่น้อยกว่า ๑๐๐ ล้านบาท (อาจจะมากกว่านี้หลายเท่า ถ้านักศึกษานอกความดูแลของ ก.พ. มีจำนวนมากจริง ๆ)

ข้าพเจ้าได้หยิบยกข้อมูลหลาย ๆ อย่างมากกล่าวถึงในที่นี้ เพราะเท่าที่ทราบ ยังไม่มีผู้ใดสนใจศึกษา ว่าบ้านเราต้องใช้ทรัพยากรไปเท่าไร ในการส่งนักศึกษาไปเรียนในต่างประเทศ ประเทศเราเป็นประเทศจน หรือจะเรียกให้โก้ขึ้นสักนิดก็ว่า เป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ประเทศที่จนนั้นควรจะมีค่าใช้จ่ายให้มาก อย่างน้อยที่สุดก็ควรทราบว่าได้ใช้จ่ายสิ้นเปลืองไปในทางใดบ้าง อีกประการหนึ่ง บ้านเราขาดผู้มีความรู้ ความชำนาญในสาขาวิชาการต่าง ๆ ถ้าจะคิดเร่งรัดพัฒนาประเทศจริง ๆ แล้ว จะต้องรู้จักใช้คนที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ การที่เราไม่มีสถิติข้อเท็จจริงเกี่ยวกับนักเรียนนอก จึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นชัดว่า การวางแผนทางกำลังบุคคลของเรานั้น ยังบกพร่องอยู่เป็นอันมาก

๓

ในตอนต้นของบทความนี้ ข้าพเจ้าได้กล่าวว่าเรามีได้ใช้สื่อความรู้ทั้งสามประการ (คือ สิ่งตีพิมพ์ ผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศ นักศึกษาไทยซึ่งเคยผ่านการศึกษาในต่างประเทศมาแล้ว) ให้เป็นประโยชน์เท่าที่ควร ความจริงข้อนี้เห็นได้เด่นชัด ไม่จำเป็นจะต้องหยิบยกมาวิจารณ์โดยละเอียด ญี่ปุ่นนั้นเริ่มเปิดประตูรับอารยธรรมตะวันตกหลัง

จากเราเสียอีก และได้เริ่มส่งนักศึกษาไปต่างประเทศในราว ๆเดียวกับเรา แต่การพัฒนาประเทศของญี่ปุ่นและไทยนั้นผิดกันเท่าไร เห็นจะไม่ต้องพูดถึง จริงอยู่ ความรู้แผนตะวันตกได้ช่วยให้เราปรับปรุงสาขาวิชาชีวปบางสาขาให้ดีขึ้นมาก โดยเฉพาะทางแพทยศาสตร์ หรือแม้แต่วิศวกรรมศาสตร์บางแขนง และวิชาชีพทางกฎหมาย และการปกครอง แต่ส่วนใหญ่แล้วความสามารถของ ผู้รู้ ในบ้านเรานั้น ยังล้าหลังนานาประเทศเขาอย่างน่าสังเวช เหตุที่เราล้าหลังประเทศ ๆ อื่น ที่เจริญ แล้วนั้น มีอยู่มากประการด้วยกัน เราไม่อาจจะหยิบยกมาพิจารณาในที่นี้ให้ครบถ้วนได้ ในที่นี้ข้าพเจ้าจะมุ่งกล่าวถึงแต่เฉพาะเหตุประการหนึ่ง ซึ่งตามความเห็นข้าพเจ้าเองเป็นเหตุขั้นมูลฐาน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศและปฏิรูปสังคมของเรา

เหตุที่ว่านี้คือส่วนหนึ่งของระบบคุณค่าของสังคมไทย ซึ่งมีมาแต่โบราณ คุณค่าข้อที่ว่ามี ก็ *ทัศนคติของคนไทย ซึ่งหมกมุ่นอยู่กับสิ่งฉาบฉวยภายนอก โดยไม่พะวงถึงแก่นแท้ภายใน* หรือจะพูดให้ง่าย ๆ ก็ว่า คนไทยหลงใหลแต่กับ Appearance ไม่สนใจใน Substance ทัศนคตินี้แทรกซึมอยู่ตลอดทั่วไปในระบบสังคมของไทย ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นไหนและเกี่ยวข้องกับรูปการกระทำชนิดใด ยกตัวอย่างเช่นในวงราชการ ข้าราชการส่วนใหญ่มุ่งหวังแต่จะไต่เงินเดือนขึ้นปีละสองขั้น อยากไต่ตำแหน่งสูง ๆ มีเกียรติมียศ เป็นเจ้าคนนายคน ส่วนความรู้ความสามารถ ซึ่งเป็นเครื่องทำให้ตนปฏิบัติงานราชการตำแหน่งสูง ๆ นั้นได้ มักจะไม่คำนึงถึง ตัวเองจะโง่หรือหย่อนสมรรถภาพอย่างไรไม่สำคัญ ตำแหน่งยิ่งสูงยิ่งมีเกียรติก็ยิ่งดี ถ้าใครก้าวหน้าเร็ว มีตำแหน่งโก้ ๆ ก็ถือว่าผู้นั้นประสบความสำเร็จ เป็นที่นิยมชมชื่นของตนเอง ญาติมิตร ตลอดจนสังคมทั่วไป ตัวอย่างเช่นนี้ชี้ให้เห็นชัดว่า สังคมเรานิยมวัดความสำเร็จด้วยตำแหน่ง ด้วยเกียรติยศจอมปลอม ซึ่งมีแต่เปลือกแต่ปราศจากเนื้อหา ในวงการศึกษาสภาพการณ์ก็น่าสังเวชไม่น้อยไปกว่าในวงราชการ ครูอาจารย์ซึ่งจะชวนช่วยพยายามหาทางเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ตนเองและปรับปรุงการสอนให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นนั้นหาได้ยากอย่างยิ่ง ส่วนใหญ่มุ่งหวังแต่อยากจะได้เป็นอาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ คณบดี และตำแหน่งที่มีเกียรติอื่น ๆ การริเริ่มปรับปรุงและขยายกิจการของสถาบันการศึกษา มักจะทำไปโดยมุ่งหวังจะขยับฐานะของตนให้สูงขึ้น โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม ระดับความรู้ของนักเรียนและความต้องการของประเทศ ในบ้านนักเรียนนักศึกษาเองเล่า ก็มุ่งแต่อยากได้ปริญญา

บัตร์หรือประกาศนียบัตร์ เพื่อว่าเมื่อจบการศึกษาแล้วจะได้มีสิทธิเข้าทำงานในตำแหน่งที่มีเกียรติ ปรินญาบัตร์อยากได้แต่งงานการเรียนไม่เอา ครูอาจารย์คนใดเข้มงวด ก็มักจะเกิดปฏิกิริยา หว่าอาจารย์สอนยาก ให้งานมากเกินไป ทำไม่ไหว ในสถาบันการศึกษาบางแห่งเคยปรากฏแล้วว่า มีนักศึกษาไม่ยอมเข้าห้องเรียน เพราะกลัวว่าอาจารย์ให้งานมากเกินไป ที่จริงแล้วการศึกษาชั้นสูงในบ้านเราควรจะนับเป็นงานอดิเรก ทั้งสำหรับอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาผู้เรียน สำหรับอาจารย์นั้น การสอนมักจะเป็นส่วนปลีกย่อยในการทำมาหาเลี้ยงชีพ เป็นอาจารย์ไว้เป็นเกียรติ รายได้จากการสอนเป็นน้ำบ่อทราย เวลาส่วนใหญ่ใช้ทำงานส่วนตัว ในบ้านนักศึกษาก็เช่นกัน การเรียนเป็นแต่เพียงส่วนประกอบแทรกอยู่ในระหว่างการเล่นหรือเชียร์กีฬา งานโรงเรียน และการบันเทิงอื่น ๆ ซึ่งมีอยู่มากหลาย สองสัปดาห์ก่อนสอบจึงค่อยวิ่งวุ่น หากคนช่วย ตัว ให้เวลามีการบ้านหรือเข้าห้องสอบ ก็อาจทำคะแนนดี ๆ ได้ โดยการลอกเพื่อนฝูงหรือใช้วิธีทุจริตต่าง ๆ ซึ่งนักศึกษาของเราส่วนมากชำนาญ หรือแม้ถ้าทุจริตแล้วคะแนนก็ยังไม่ผ่านก็ไม่เป็นไร คณะกรรมการวัดผลคงจะ “raise” ให้เอง เพราะเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว ถ้านักเรียนตกมาก ครูอาจารย์ก็จะพลอยลำบาก อนาคตที่จะได้เป็นใหญ่เป็นโต มีตำแหน่งสูง ๆ ก็จะมีคมัวลง เมื่อสภาพการณ์เป็นเช่นนี้ เราควรจะแปลกใจหรือว่าประกาศนียบัตร์และปรินญาบัตร์ของเรามีความหมายน้อย และจะมี “จับฉ่ายบัณฑิต” อยู่จนจะล้นเมืองอยู่แล้ว แต่ไม่สู้จะมีใครเคียดกร้อนมากนัก ก็เรามีปรินญาบัตร์เป็นเครื่องประดับเกียรติ เราจะต้องเคียดกร้อนทำไม มีความรู้หรือไม่ั้นไม่สำคัญ เพราะสังคมเราต้องการเพียงเศษกระดาษที่เรียกว่าปรินญาบัตร์ ใครได้เศษกระดาษนั้นแล้ว ก็ถือได้ว่าเป็นผู้เจริญ มีสิทธิจะก้าวหน้าเป็นเจ้าคนนายคนต่อไปได้

ถ้าเราหันมาดูในวงธุรกิจ เราก็เห็นสภาพการณ์คล้ายคลึงกัน นักธุรกิจบ้านเรา คุ
ภายนอก มีแต่เศรษฐีเต็มเมือง แต่ละคนพร้อมพร้อมด้วยสังหาริมทรัพย์และอสังหาริม
ทรัพย์ แต่เนื้อเท่านั้น มีจำนวนมากที่ต้องกู้หนี้ยืมสินท่วมท้นตัว เงินไม่มีไม่เป็นไรขอ
ให้ได้ชักรยนต์กันโต ๆ กินข้าวไฮเต็ลหรู ๆ เท่านั้นที่มีผู้นำหน้าถือตาว่าเป็นเศรษฐี เป็น
บุคคลชั้นนำของสังคม มีบริวารให้ใช้สอย ยิ่งถ้าสามารถชักชวนให้เพื่อนนักธุรกิจ
บริจาคเงินเป็นการกุศลได้มาก ๆ ก็จะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีใจศรัทธา อาจได้รับเหรียญตรา
ประดับบารมี ถ้าเป็นสตรีก็อาจได้เป็นคุณหญิง มีเกียรติกว่าชาวบ้านทั้งปวง ส่วนผู้ที่

มีทรัพย์สินจริง ๆ นั้น ยิ่งหาเกียรติยศใส่ตัวได้ง่าย เพราะสังคมเราไม่สนใจว่าทรัพย์สินที่แต่ละคนหามาได้นั้น หาโดยสุจริต หรือโดยวิธีการฉ้อราษฎร์บังหลวง หรือโดยทุจริต มิฉฉ้อ ขอให้มีเงินเป็นใช้ได้

สภาพการณ์เช่นนี้ ไม่เป็นเฉพาะนักธุรกิจชั้นเศรษฐี แม้แต่สามัญชนคนเดินถนนก็เป็นไปคล้าย เงินเดือนสองสามพันบาท แต่ก็ต้องพยายามมีรถยนต์นั่ง เทียวไนท์คลับ คุุภาพยนตร์ที่ตีสิบบาทเป็นประจำ จะต้นทุนหายปลายทุนหลดอย่างไรไม่สำคัญ ถ้าไม่ทำอย่างนั้นก็เหนื่อยหน้าเพื่อนฝูง เป็นที่เหยียดหยามของสังคม การจะมีรัชต์ได้นำรายได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศจริง ๆ นั้นไม่ต้องพูดถึง คนไทยเราชอบใช้ชีวิตอยู่ไปวันหนึ่ง ๆ วันหน้าจะเป็นอย่างไรไม่สำคัญ พระสยามเทวาริราชท่านคงจะปกป้องประเทศชาติให้พ้นภัยอยู่ได้เสมอ ทักษะการหลงใหลอยู่แต่สิ่งฉาบฉวยนี้มีอยู่ทั่วไป ตั้งแต่บุคคลชั้นนำของประเทศลงไปถึงเสมียนและภารโรง ตั้งแต่ผู้นำทางสังคมและเศรษฐิกิจลงไปถึงแม่ค้าและกระเป่ารถเมล์ เปรียบเหมือนเนื้อร้าย ที่คอยบ่อนทำลายระบบสังคมของเราอยู่ทุกวันนี้

๔

ทักษะความหลงใหลในสิ่งฉาบฉวยนี้ เป็นเหตุผลชั้นมูลฐานประการสำคัญ ที่ทำให้สื่อความรู้ทั้งสามอย่างที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ให้ประโยชน์ต่อสังคมไทย ไม่มากเท่าที่ควร การศึกษาสิ่งตีพิมพ์ทางวิชาการต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ของตนนั้น ย่อมมีผู้กระทำน้อย ในเมื่อสังคมเราคิดคุณค่ากันด้วยสิ่งฉาบฉวย ความเจริญก้าวหน้าของแต่ละบุคคลไม่ได้ขึ้นอยู่กับแก่นความรู้ความสามารถที่แท้จริง ดังนั้นจึงมี ผู้รู้ น้อยคนที่จะสละเวลามาศึกษาสิ่งตีพิมพ์เหล่านี้ จะมีก็เพียงน้อยคนผู้ซึ่งกระทำไปเพราะใจรัก ไม่ได้หวังก้าวหน้าเอาคิบบเอาค้อย่างเช่นคนอื่น ๆ มนุษย์เราย่อมมีความเห็นแก่ตัวด้วยกันทุกคน เมื่อการศึกษาเพิ่มพูนความรู้ไม่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการก้าวหน้าของตน และยิ่งกว่านั้นยังอาจเป็นอุปสรรคต่อการก้าวหน้า เพราะอาจทำให้ไม่มีเวลาพอจะปลีกไปเสนอหน้าให้ผู้อื่นได้ใช้สอยเช่นนั้นแล้ว ความซุกซุนใจย่อมไม่เกิดขึ้น ชุมความรู้ที่สำคัญอย่างยิ่งนี้จึงถูกเพิกเฉย ไม่ได้ให้ประโยชน์แก่การพัฒนาประเทศและการปฏิรูปสังคมของเรา

ในถิ่นผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศนั้นก็เช่นกัน ทักษะของไทยเราทำให้การใช้สื่อความรู้นี้มีผลน้อยเต็มที คือในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ไร้ความสามารถ เราก็ขาดมาตรฐานที่จะวัดไว้ ลงเห็นว่าเป็นฝรั่งและยิ่งถ้าเป็นฝรั่งที่มีปริญญารู ๆ เป็นตอกเตอร์แล้ว เรามักยอมรับนับถืออย่างมงงาย เพราะเราตีคุณค่าคนด้วยปริญญาบัตรคงกล่าวแล้ว คำแนะนำผิด ๆ ถูก ๆ ของฝรั่งจึงมักกลายเป็นปกติ ซึ่งแม้แต่บุคคลชั้นนำของเราก็ยอมรับมาปฏิบัติอย่างหน้าซันตาบาน และในกรณีตรงกันข้าม ถ้าเราโชคก็ได้ผู้เชี่ยวชาญที่เชี่ยวชาญสมชื่อ ได้ศึกษาสภาพการณ์ในบ้านเรามาพอสมควร บุคคลเหล่านี้ยอมให้คำแนะนำและชี้แจงให้เราปฏิบัติกรรชจัปัญหาต่าง ๆ ของสังคม โดยมุ่งถึงแก่นสารของปัญหา มิให้หลงไหลอยู่แต่ลักษณะภายนอก ในเมื่อสังคมเรานิยมแต่เปลือกนอก เราย่อมจะปฏิบัติตามไต่ยาก เพราะนอกจากจะต้องเปลี่ยนทัศนคติขั้นมูลฐานซึ่งทำได้ยากแล้ว ผู้ปฏิบัติงานยังจะต้องยอมละทิ้งความก้าวหน้าส่วนตัว มุ่งทำงานเพื่อผลส่วนรวมแทนที่จะเป็นผลส่วนตัวตามที่ใคร ๆ เขาก็ปฏิบัติกันอยู่ สื่อความรู้ประเภทสองนี้จึงให้ประโยชน์แก่เราน้อย ไม่ว่าผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศนั้นจะมีคุณภาพดีเลวเพียงไร

สำหรับนักเรียนนอก ซึ่งเป็นสื่อความรู้ประการที่สามนั้น เราควรพิจารณาให้ละเอียดกว่าอีกสองประการสักหน่อย เพราะเป็นสื่อที่มีความสำคัญเป็นพิเศษต่อสังคมเรา คั้งที่ไต่กล่าวแล้ว ประเทศเราสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการส่งนักศึกษาไปเรียนในต่างประเทศอย่างน้อยที่สุดปีละ ๑๐๐ ล้านบาท เมื่อไต่ลงทุนไปเช่นนี้แล้ว เราก็ควรพยายามหาทางให้ไต่ผลให้คุ้มค่า นักเรียนนอกของเราส่วนมากนั้น เมื่ออยู่ต่างประเทศก็มักจะมีอุดมคติรุนแรง มีแผนการจะช่วยทะนุถนอมประเทศให้เจริญทัดเทียมชาวโลก เมื่อไต่พบปะเพื่อนฝูงก็มักจะมีการถกปัญหาต่าง ๆ ที่ทำให้บ้านเรายังคงเป็นประเทศจน เป็นประเทศด้อยพัฒนา และพยายามศึกษาทางจะชจัปัญหาเหล่านี้ แต่เมื่อศึกษาสำเร็จเดินทางกลับมามบ้านเมืองของตน อยู่ ๆ ไปสักสองสามปีก็ล้วนแต่เฉื่อยชา รู้จักแต่ทำงานหาเงินหาความสุขใส่ตัวไปวันหนึ่ง ๆ แม้แต่การจะพูดคุยถึงปัญหามบ้านเมืองและสังคมของเราก็กกลายเป็นเรื่องน่าเบื่อหน่าย ใครพูดคุยย ๆ ก็พาลจะไม่มีเพื่อนฝูงยินดีจะคบค้าสมาคมด้วย

ทำไมชนชั้น ปัญญาชน ของเราส่วนมากจึงเกิดกลับกลายเป็นสภาพเมื่ออยู่ต่างประเทศ ไปไต่มากถึงเพียงนี้ ปัญหาที่มีเหตุผลหลายประการด้วยกัน อาทิ เงินเดือนน้อย

รายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว จึงจำต้องฝ่าฟันหาทางเลี้ยงชีพเอาตัวรอดเสียก่อน หรือ มิฉะนั้นก็เพราะอายุมากขึ้น อุดมคติก็ถอยลง เข้าทำนองอุดมคติกินอ้อมท้องได้เมื่อไรมี หรืออาจเป็นเพราะสิ่งจูงใจทางหาความสำราญบ้านเรามีมาก การเข้าในท์คลับ คบเพื่อน เพื่อสังสรรค์หลาย ย่อมให้ความสำราญมากกว่าจะมาทุกข์ร้อนตกปัญหาบ้านเมืองให้ อ่อนใจ เหตุผลมีจีปาดะมากประการ แต่ตามความเห็นของข้าพเจ้าเองแล้ว เหตุผลที่สำคัญที่สุดคือทัศนคติความฉาบฉวยของคนไทยเราเอง ผลของทัศนคตินี้คือความท้อใจ ในเมื่อสังคมเรายินดีแต่สิ่งหลอกลวงภายนอก นักศึกษาที่กลับมาถึงบ้านแล้ว ตั้งใจจะ ปฏิบัติการงานโดยมุ่งหวังถึงผลงานอย่างแท้จริง ก็มักจะต้องประสบปัญหาชนิดเอาหัว ชนกำแพง ผู้บังคับบัญชา เจ้านาย ผู้ใหญ่ ทลอดจนสังคมโดยทั่วไป เขาไม่เห็นคิตัวช่วย คนกลุ่มน้อยเพียงหยิบมือเดียวกันทุรังทำผิดทัศนคติของสังคมไป ผลที่ได้ก็มีแต่ความน่า เบื่อหน่ายและท้อใจ ยิ่งกว่านั้นผู้ใหญ่ของเราซึ่งมักจะพอใจผู้ที่ปฏิบัติเช่นนั้น เพราะ ก่อให้เกิดความยุ่งยากต่อระเบียบการทำงานชนิดเห็นอะไรทุกอย่างเป็นงานอดิเรกไปเสีย หมก การที่มีผู้น้อยมากก็ริเริ่มจะทำอะไรใหม่ ๆ จึงเท่ากับเป็นภัยต่อความสงบสุขและ ความมั่นคงในตำแหน่งการงานของผู้ใหญ่ ผู้น้อยที่ถือคั้นทุรังจึงอาจจะต้องถูกตัดอนาคต นอกเหนือไปจากความท้อใจในหน้าที่การงาน บางคนจำต้องรับราชการตามพันธะที่มี อยู่ ก็เลยทำไปตามคนอื่นเขา อยู่ไปวันหนึ่ง ๆ โดยถือเสียว่างานหลวงไม่ใช่งานของเรา เราจะทุกข์ร้อนไปทำไมในเมื่อไม่มีคนอื่นเขาทุกข์ร้อนด้วย ถิ่นรณมากไปก็รังจะ เป็นภัยแก่ตัว

ที่กล่าวมานี้ไม่ได้หมายความว่าความผิดอยู่ที่ผู้ใหญ่แต่ฝ่ายเดียว นักเรียนนอกที่หลง ผิด เห็นสิ่งหลอกลวงภายนอกเป็นสาระสำคัญก็มีอยู่มาก มนุษย์ไร้ประโยชน์เหล่านี้ไป ศึกษาต่างประเทศก็เพื่อจะได้เกียรติโก๋หรรุรกว่าชาวบ้าน กลับมาถึงเมืองไทยแล้วก็ดี แต่แสดงตนเป็นสัตว์ปัญญาผู้เห็นไปหมดทุกอย่าง ยังมีฐานะดีด้วยแล้ว ก็เลยยิ่งวิเศษผิด มนุษย์ และสังคมก็พร้อมที่จะให้เกียรติให้ความรับผิดชอบในหน้าที่การงานสำคัญๆ ของ ประเทศเสียด้วย ที่บุคคลเหล่านี้ทำเช่นนั้นได้เพราะสังคมเรายอมรับนับถือลักษณะ ภายนอก ว่าเป็นผู้มีปัญญาบัตรจากต่างประเทศ ส่วนแก่นแท้ภายใน คือความรู้ความสามารถตลอดจนความตั้งใจและสมรรถภาพการทำงานนั้นเป็นเรื่องเล็ก ไม่มีคนสนใจ

บุคคลชนิดนี้เป็นภัยต่อสังคมมาก เพราะนอกจากจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศ เนื่องจากการทำงานฉาบฉวยแล้ว ยังเป็นตัวอย่างให้คนรุ่นหลังปฏิบัติตาม ยังผลให้ทัศนคติฉาบฉวยของคนไทยเรานี้คงอยู่ได้จากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง ตกทอดกันไปไม่มีสิ้นสุด

ปัญหาสื่อความรู้ทั้งสามอย่างนี้มีส่วนเกี่ยวเนื่องกัน เพราะทัศนคติฉาบฉวยนี้เป็นปัจจัยชั้นมูลฐาน ดังเราจะเห็นได้จากตัวอย่างง่ายๆว่า สิ่งตีพิมพ์ทางวิชาการนั้น ส่วนใหญ่เป็นภาษาต่างประเทศ ผู้ที่จะศึกษาได้สะดวกจึงต้องมีความรู้ภาษาต่างประเทศพอสมควร ส่วนใหญ่ของคนที่จะมีความรู้ภาษาต่างประเทศก็คือนักเรียนนอกนี่เอง ในเมื่อนักเรียนนอกส่วนมากลงทะเบียนแล้วหันมาเอาดีแต่ในทางลักษณะภายนอก ไม่ว่าจะโดยอุปนิสัยสันดานเดิม หรือเพราะความจำเป็นบังคับก็ตาม ผู้ที่จะไม่ใฝ่ใจศึกษาเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ตนเองเป็นสำคัญจึงมีน้อยมาก ในทำนองเดียวกัน การที่ผู้รู้บ้านเราจะประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศให้ได้ผลดี คนของเราต้องมีความรู้ทันสมัยพอสมควร ไม่ใช่เกาะแต่ตำราสมัยโบราณ เมื่อคนยังเป็นนักศึกษาอยู่ ในเมื่อผู้รู้ของเราไม่อ่านสิ่งตีพิมพ์ ไม่ชวนขยายหาวิชาความรู้ และซ้ายังชอบทำงานฉาบฉวยด้วยแล้ว เราย่อมไม่มีทางจะปฏิบัติงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศให้ได้ผลประโยชน์พอควร ยิ่งกว่านั้นเรายังไม่มีปัญญาจะยืนยันหยัดแน่นว่าเราต้องการเฉพาะผู้เชี่ยวชาญที่มีสมรรถภาพจริง ๆ ผู้เชี่ยวชาญจอมปลอมนั้นเราไปเอามาให้เสียเงินเสียทองเสียเวลาเปล่า ๆ ที่เราไม่อาจทำเช่นนั้นได้ ก็เพราะคนของเราเองมักจะเป็นผู้เชี่ยวชาญจอมปลอม แต่สังคมให้เกียรติและความรับผิดชอบ เพราะความมุงมายในสิ่งฉาบฉวยที่ไร้แก่นสารของสังคมเรานั่นเอง

๕

การจะแก้ทัศนคติซึ่งเป็นภัยอย่างร้ายแรงต่อความเจริญของประเทศนี้ เป็นสิ่งกระทำได้ยากอย่างยิ่ง เพราะระบบคุณค่าของสังคมเป็นสิ่งซึ่งสังคมยึดถือโดยความรู้สึกมากกว่าโดยเหตุผล การแก้ไขจึงต้องค่อยทำค่อยไป โดยอาศัยการศึกษาและการปฏิบัติตัวของผู้ใหญ่ ให้เป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้น้อย การวัดผลการปฏิบัติงานใด ๆ จะต้องพยายามวัดผลที่เกิดขึ้นโดยมีหลักการว่าผลการกระทำนั้นถูกต้องตามความประสงค์มากน้อยเพียง

โค และการกระทำมีสิ่งใดบกพร่อง ทั้งนี้มิใช่เพื่อเอาผิดต่อผู้กระทำ แต่เพื่อพิจารณาปรับปรุงการดำเนินงานขั้นต่อไปให้ได้ผลดีขึ้น การวัดผลอย่างฉาบฉวยไร้สาระนั้น ควรจะเลิกกันได้เสียที ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือวิธีการวัดผลงานของข้าราชการไทย จะเลื่อนอันดับกันแต่ละที ต้องเขียนบันทึกผลงานหลายๆ หน้ากระดาษ ข้าราชการบางท่าน สมรรถภาพก็น่าใจหาย เขียนผลงานในรอบปีที่ผ่านมาได้ถึง ๒๐ หน้ากระดาษ ๖๐ หน้าก็ยังมี แต่ถ้าดูให้ถี่ถ้วนแล้ว จะเห็นได้ชัดว่าที่เรียกว่าผลงานนั้นไม่ถูก ควรเรียกว่าผลความมั่งงายไร้สาระจึงจะถูก เช่นบางท่านเป็นกรรมการผู้เชี่ยวชาญในคณะกรรมการหลายสิบคณะ เข้าประชุมแทบไม่เว้นแต่ละวัน คนเราจะเก่งกล้าสามารถอย่างไรก็ตาม แต่ที่จะเชี่ยวชาญไปเสียหมดนั้นเป็นไปได้ และการประชุมนั้นจะใช้เป็นสิ่งที่ทดแทนการปฏิบัติงานไม่ได้ การประชุมส่วนมากพูดกันไปพูดกันมาเสียเวลามากมาย แต่สรุปผลแทบไม่มี อีกประการหนึ่ง บัดนี้เรามีคนมีปริญญาบัตรก็มาก สมควรแก่เวลาแล้วที่เราจะเลิกหลงมั่งงายนับถือเศษกระดาษ และหันมาพิจารณาตัวบุคคล ดูให้รู้ถึงความรู้ความสามารถ หากผู้รู้และผู้มีเกียรติอื่น ๆ ของเราเริ่มหันมาเพ่งเล็งสนใจในแก่นสารแทนลักษณะฉาบฉวยภายนอกแล้ว ทิศนะมั่งงายนี้ก็นับวันแต่จะถอยความสำคัญลงและการเร่งรัดพัฒนาประเทศของเราก็อาจจะได้ผลจริง ๆ แทนที่จะเป็นความหวังบนแผ่นกระดาษ ดังที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

เราจึงอาจสรุปได้ว่า การศึกษาแผนตะวันตกนั้น มีผลสะท้อนต่อสังคมไทยแต่ในชั้นปลายเหตุ คือได้มีประโยชน์ปรับปรุงฐานะความรู้ทางวิชาการบางแขนง และมีผลที่เห็นได้ชัดในสิ่งฉาบฉวยภายนอก เช่นวิธีการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในด้านวัสดุสิ่งใช้สอย แต่ในชั้นมูลฐานแล้ว ผลสะท้อนมีน้อยมาก เหตุใหญ่ที่เป็นเช่นนั้น เพราะระบบการศึกษาและทัศนคติชีวิตและการปฏิบัติงานแผนตะวันตก ไม่มีส่วนช่วยปฏิรูปทัศนคติดั้งเดิมของคนไทยที่นิยมแต่ลักษณะภายนอก ไม่คำนึงถึงเนื้อหาที่เป็นแก่นแท้ของการกระทำและสภาพการณ์ต่าง ๆ ในสังคม ตราบใดที่เรายังแก้ทัศนคติไม่ได้ ตราบนี้ระบบความรู้ การศึกษา และวิธีดำเนินงานของต่างประเทศ จะมีผลประโยชน์ก็แต่เพียงผิวเผิน ต่อสภาพการณ์และรูปลักษณะของสังคมเรา

ไพจิตร เอื้อทวีกุล

ผู้เขียนขอขอบคุณคุณบุญเสริม วิสสุท และคุณอนุรุ จินคานนท์ แห่งสำนักงานสถิติแห่งชาติ ผู้ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพิจารณาปัญหาบางประการในบทความนี้

ประเพณีแต่งงานสมัยเก่าและใหม่
(กลอนอ่านวิชาขุมลือ)

๑ บัดนี้เข็มขอรวงวาทเว้า นับได้หลายอายุ ถือประเพณีเอื้อ เสื่อผ้าแพรเบี่ยงบ้าย	ฮัดฮ้อมไทย—ลาว เช่นคนมาแล้ว คนโตย่องเทศ ประถมเถ้าแต่งมา
๑ ญิงไทย—ลาวนุ่งสั้น สับเสื่อแหวแหวนฮัด ขามไปบุญทานนั้น มวดผมเกล้าขอดเกลี้ยง	บ่หอนนุ่งถง กระโปรง คาดค้ำเงินเหลื่อม แพรสะไบบึงเบี่ยง ค้ำเกี้ยวก้านเหลือง
๑ เข็มนักคิดใคร่ได้ เอื้อเครื่องทงเขาเอง บ่อยากเห็นสาวสุขสัง บ่อยากเห็นผมตัดหย่อหยิ่ง	เห็นหม่อมวณูสาว บ่ให้ล้มไลเกล้า ถงกระโปรงสักสน้อย ถมถมวาดเดิมแท้เนอ
๑ เข็มมักสาวแต่งด้วย แม่่นฝ้ายไหมแนวไต ต่ำเป็นลายสนแล้ว ไหมคำไหมเงินลายหลังเหลื่อม	สั้นคำเอาเอง ก็ช่างตามคำแล้ว หลายสีสับสอด ต้นสั้นก็ตั้งเดี่ยว

บ่ของเทศ   =   แต่งตัว   กระโปรง   =   กระโปรง
สั้น   =   ชั้น

๑ ขากเห็นคอคคาศร้อย องคุลีนางสุบ ค่อชชนเคียนสายสร้อย สายแอมเงินนาคบั้ง ๑ มวยผมเกล้าชอดเกลียง บุษบาบานบัก ดุดั่งเสมสีหน้า หน้าบัพ้อเข้าบั้ง ปากบัพ้อได้แต่งแต่ม ๑ ขามโตมเวียกด้วย หรือไปโมทะนาทาน นางใดก็ค่อแพรผ้า คื่อว่าสุดท่อนัน ๑ สมัยใหม่ผมเคยดำคกคว สร้อยคำเคยฮังฮัด, นันมอดคคหของหญุง ผมดำไฟคาคเรอย	คำบ่อสี่สุก สอดแหวนฝั้งแก้ว ไกวแขนสุดสอาด คำแหลอมหลากตา คักเต ดำเงองเงางม เคองคำเคียนคอง มันวลสุดทะยั้ง ก็ดูกล่ามแปลง แล้วยเต บุญใหญ่ในวัด ก็ดี นั่งเลี่ยนแถวถ่าน จิตลายบั้งเบียง การเอ้เพศสาว ยาวเขื่องโยใหม่ วาดลาวงามถ่า ป่านฝอยม้วนมุ่น ซิสใหม่เกิดแดง

ค่อชชน = ข้อมือ * เรือช = เรอย

๑๐ คันทว่าปากและแก้ม
ด้ามตั้งดำเนินสุก
ก็จัดแจงเงินซอ
แดงก็แดง แผลก็แผลลนลัน

๑๑ คันทว่าเสือก่อนก็
เดยวันแหะเอิกลง
ตางให้ตำตาเซอ
แพรวจิดเคยเบียงบ้าย

๑๒ คันทว่าเหลียวเบ็งสัน
ก็เบ็งถงสะเกิด
ซิบเห็นไหมฝ้าย
สันสันลาววาคเค้า

๑๓ เดยวันหลายหลากแล้ว
ดัดผมทาสีเด็บ
ปังก่อนเคยบางสัน
สุบเก็บสูงข่องสัน

ธรรมชาติแดงเสมอ
ชาติบ่เคยเต็มแต่้ม
หามาแต่้มตม
ของตั้งแต่งปลอม เจ้าเอย

ตุ้มต่อมเอิก—หลัง
แหวกหลังเสนอนือ
ชุมชายหลังล้ำ
ก็หายจ้อยจากตา แล้วเด

ลาวเก่าเคยหง
กระโปรงปลิวเพื่อยพ้อน
แกมค้ำเงินตำ อักแล้ว
ซีสุนย์เสียงเช่นปาง

สาวสะเดิดนำสมัย
ปากแดงทั้งแก้ม
ก็แปลงเป็นเอ้กระโปรง
เสนอหน้าบ่าวคนอง

เอิก = อก ทั้ง = ทั้ง

- ๑ แม่น้อยแนวหมื่น
สมย์ให้สมย์พอดควร
ชาติอนเขาก็แปลงไปเรื่อย
แต่บ่ปละวาดเค้า
- ๑ อันฮัตครองชาตินั้น
เพ็งที่เฮาเฮงฮัก
แนวไคปะโยชะนังหน้อย
แนวนั้นจึงค่อยแปลงเปลี่ยนน้าง
- ๑ คัดเบ็งแกวแจกพร้อม
ยังฮักษาการทง
เขายังหลักแหลมแท้
ไชว่าเปลี่ยนเครื่องเอ้อ
- ๑ กั้นฮัตเดิมเส้อมเสียง
ของดี ๆ ไทย-ลาว
คนขีหมื่นหมางฝ้าย
เก็บซิดคำหูกพร้อม

มันแล่นน้ำสมย์
อย่าด่วนเดินเกินก้าว
แนวทางบ่คงที่ หั้นแหล้ว
ฝูงน้องให้ช่างหอม เบ็งเนอ

แนวที่ยังจม
ป็นบัวปูนไว้
พานิสัยตกต่ำ
เสวมสร้างใหม่แทน

พะม่าหมูจีนเขมร
เพศเขาเอาไว้
วิชาทุกเขื่อง นั้นเด
ซิดดินดินเขา ดอกนา

อับปะโยชน์หลายเหลือ
ชิมอดมูลเมื่อม้วย
หลาโนบู้แก้ว
มอนม่อนซิบเห็น อีกแหล้ว

จันทร์ อินทพิลาส

จม   =   จม
ทง   =   ทง

พะม่า   =   พะม่า

Dine at

interior decor created by VPC

Sbai-thong

And re-live the splendor of Siam in the olden days. Sbai-thong awaits you with meticulously prepared Siamese dishes and classical dances as enjoyed by the nobility centuries ago.

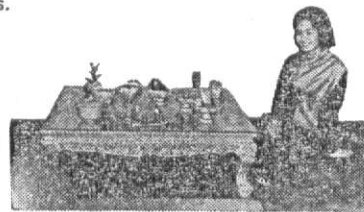
LUNCHEON: 12.00-14.00 HRS.

DINNER : 19.30 HRS. ONWARDS

SHOWTIME : 21.15 HRS.

Fully Air-Conditioned

SBAI - THONG
RAJPRASONG
SHOPPING CENTRE
RES. TEL. 58080

We also cater for dinner in your own residence in the elegant Sbai-thong style.

FOR TAXI สไบทอง 1-3
ศูนย์การค้าราชประสงค์

เฉลิม อยู่เวียงชัย

อิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกต่อวรรณกรรมไทย

ทุกชาติทุกภาษาย่อมมีการประพันธ์ประจำชาติ อันเจริญงอกงามและเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย อาจเป็นเรื่องนิยายปรัมปรา เล่าถึงประวัติหรือวีรกรรมของชนชาติตน สืบต่อกันมาทางวาจา เมื่อก้าวหน้ามากขึ้นก็บันทึกหรือจารึกเรื่องนั้น ๆ ลงไว้ เป็นมรดกตกทอดให้คนรุ่นหลังได้รู้สืบสายต่อไปอีก รวมทั้งบทละครนวนิยายกับเรื่องสั้น แสดงศิลปวัฒนธรรมกับชีวิตตามยุคสมัย นี้ฉันใด การประพันธ์หรือวรรณกรรมไทย ก็ฉันนั้น

เมื่อกล่าวถึงเรื่องวรรณกรรม ก็เห็นว่าน่าจะทำความเข้าใจกันแต่ต้น ว่าตามหัวข้อเรื่องนี้ จะให้กินความใกล้เคียงใจประการใดบ้าง เดิมทีเที่ยว นิยมใช้คำ *วรรณคดี* ในความหมายคล้ายคลึงกับ *Literature* ในภาษาอังกฤษ ครั้นต่อมาเกิดคำ *วรรณกรรม* ขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ คำ *วรรณคดี* ถูกเกณฑ์กำหนดให้มีความหมายเป็นทำนองว่า “หนังสือที่ได้รับยกย่องว่าแต่งดี” และคำ *วรรณกรรม* เข้ามามีความหมายกว้างขวางไปกว่านั้น คือ ยอมรับกันทั่วไปแต่มิใช่เป็นทางการ ว่ามีความหมายครอบคลุมถึงหนังสือข้อเขียนประพันธ์ทุกชนิด ทั้งที่เป็นร้อยแก้วร้อยกรองกับอื่น ๆ นั้นประการหนึ่ง ขอบข่ายเรื่องนี้จะเฟื่องถึงวรรณกรรมที่เป็นร้อยกรองและร้อยแก้ว ได้แก่ คำประพันธ์ร้อยกรอง บทละคร นวนิยาย กับเรื่องสั้น อันแสดงถึงอิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกหรือแสดงแนวโน้มไปทางนั้นเป็นข้อสำคัญ เพราะสังเกตเห็นว่าวรรณกรรมตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลในวรรณกรรมไทยทางนั้น ๆ มิใช่น้อย โดยเฉพาะในสมัยปัจจุบันนี้ ยิ่งกว่านั้น ผลดีผลไม่ดีจากอิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกต่อวรรณกรรมไทยมีเพียงใดหรือไม่ ก็เป็นเรื่องน่าคิดว่าใคร่ครวญอยู่มาก คงจะได้เล่าสู่กันฟังบางแนวบางประการ

ต่อไป พอให้ชวนคิดพิจารณาตามข้อสังเกตกับประสบการณ์ของผู้อ่านผู้ศึกษาต่อไป
อีกทอดหนึ่ง

ทางมาของอิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกนั้น อาจกล่าวได้ว่า ในสมัยราชาธิปไตย
มาทางราชสำนัก กับปัญญาชนใกล้ชิดกับราชสำนัก เพราะราชสำนักก็ดี บุคคลเกี่ยวข้อง
ก็ดี ได้รับการศึกษา โดยตรงกับโดยอ้อม สูงกว่าประชาชนส่วนใหญ่ และมีโอกาส
ติดต่อกับทางการงานและทางส่วนตัวกับฝ่ายตะวันตกมากกว่า ส่วนในสมัยประชาธิปไตย
อิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกมาทางปัญญาชนที่ผ่านต่างประเทศตะวันตก ที่ศึกษานิยม
อ่านวรรณกรรมตะวันตก กับนักเขียนนักหนังสือพิมพ์ที่สนใจฝึกใฝ่วรรณกรรมตะวันตก
ไม่น้อยกว่าวรรณกรรมไทย แล้วจึงแพร่หลายไปยังประชาชนส่วนใหญ่ โดยทางผลงาน
ประพันธ์ของนักเขียนอันมาแต่บุคคลดังกล่าว ในรูปคำประพันธ์แปลหรือแปลง หรือ
เรื่องทำนองเขียนแนวคิดใกล้เคียงกับวรรณกรรมตะวันตก ส่วนสื่อสำคัญอันเป็นอุปกรณ์
เกื้อกูลวรรณกรรมตะวันตก ให้มามีอิทธิพลต่อวรรณกรรมไทยนั้น ได้แก่ภาษาอังกฤษ
เป็นส่วนใหญ่ และรองลงมาก็ได้แก่ภาษาฝรั่งเศส ข้อนี้พอสันนิษฐานได้ว่าเป็นเพราะ
ภาษาอังกฤษก็ดี ภาษาฝรั่งเศสก็ดี เป็นภาษาตะวันตกที่มีอิทธิพลแก่การศึกษาไทย ทั้ง
ภายในภายนอกประเทศ มาแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ ต่อเนื่องกับสมัยรัชกาลที่ ๕ หรือกล่าว
อีกนัยหนึ่ง ตั้งแต่สมัยแอนนา เลโอเวนส์ เข้ามาเป็นครูสอนภาษาอังกฤษในราชสำนัก
ของรัชกาลที่ ๔ และนายซันเตอร์เข้ามาเป็นอาจารย์ในโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษในราช
สำนักของรัชกาลที่ ๕ แล้ว การรับเอาวรรณกรรมตะวันตกชาติต่างๆ หรือชาติอื่น เรา
มักได้รับทางภาษาอังกฤษ เป็นต้นว่า *นิทานอิสป* อันนำมาแปลปรุงแต่งเป็นตำราเรียน
อยู่สมัยหนึ่งนั้น เดิมเป็นภาษากรีก เราได้รับเข้ามาเป็นฉบับภาษาอังกฤษ *รูบิยาต* ของ
โอมาร์คัยยัม เดิมเป็นภาษาเปอร์เซีย เราได้รับเข้าเป็นภาษาอังกฤษ ฉบับของเฮ็คเวิร์ค
ฟิตส์เจอร์ลด์ แล้วกรมพระนราธิปประพันธ์พงษ์ทรงแปลขึ้นเป็นคำร้อยกรองไทย *กามนิด*
เดิมเป็นนวนิยายอัน คาร์ล อะคอสลฟ เจลเลอร์ป ชาวเคนมาร์ค แต่งเป็นภาษาเยอรมัน
เราได้รับเข้ามาจากฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ ของ จอน อี. โรกี้ แล้ว “เสฐียรโกเศศ
และนาคะประทีป” แปลจากฉบับภาษาอังกฤษอีกทอดหนึ่ง หนังสือ *แนวรบตะวันตกไม่
เปลี่ยนแปลง* เดิมเป็นนวนิยายภาษาเยอรมัน ของ เฮอร์ค มาเรีย เรอมาร์ก แล้ว
ม.จ. ชจรจบกิติคุณ กิติยากร ทรงแปลเป็นภาษาไทย อาจเป็นจากภาษาอังกฤษของ

เอ. คัมปลิว, วิน หรือ จากภาษาฝรั่งเศส เรื่อง *ไม่แดง* อันเดิมเป็นนวนิยายภาษาลาตินของ กิโอรันนี กูเรซี ในยุค คอนสแตนติโน ที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นำมาแปลงเป็นเรื่องราวของ “สมภารกร่าง” กับ “พี่เบิ้มแก้วน” และคงจะได้อาศัยฉบับแปลภาษาอังกฤษ ของ ยูนา วินเซ็นโซ ทูบริจ

ถ้าดูตามวิวัฒนาการวรรณกรรมไทย จะเห็นว่าอิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกมีอยู่ในวรรณกรรมไทย ทั้งประเภทร้อยกรองร้อยแก้ว โดยเฉพาะในวรรณกรรมประเภทร้อยแก้ว ได้แก่ นวนิยาย เรื่องสั้น กับ บทกวีท่องเที่ยว หรือโคอารี ส่วนวรรณกรรมประเภทร้อยกรองนั้น แม้ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ต่อเนื่องกับสมัยรัชกาลที่ ๖ มีค่อนข้างมากก็ตาม ในปัจจุบันนี้ อิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกทางนั้นอ่อนกำลังลงมาก เพราะความนิยมจิตจางลง และการแปลหรือประพันธ์กลับเป็นร้อยกรองไทยหรือเป็นร้อยกรองเทศทำได้ไม่ง่ายขึ้น จึงจำกัดอยู่ในวงปัญญาชนกลุ่มน้อย หากได้แพร่หลายกว้างขวางไปถึงประชาชนส่วนใหญ่ อย่างวรรณกรรมประเภทร้อยแก้ว ที่แปลหรือแปลงเป็นไทยแล้วไม่ ผู้ที่แปลวรรณกรรมตะวันตกประเภทร้อยกรองเจริญตามพระบาทล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖ ในปัจจุบันนี้มีขึ้นชื่ออยู่ ๒ ท่าน คือหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล กับ “คุณภูมิมาลา” เช่น บทละครเรื่อง *หงส์ทอง* จากบัลเลต์ของไซคอฟสกี กับบทละครเรื่อง *มาตามบัตเตอร์ฟลาย* จากมหาอุปรากรของฟูซซินี โดยลำดับ เกี่ยวกับวรรณกรรมร้อยกรองยุคใหม่นี้ มีข้อน่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่ง คือ ผู้ประพันธ์บางกลุ่มนิยมแปลหรือถอดความหรือแปลงวรรณกรรมไทยไปเป็นคำร้อยกรองภาษาอังกฤษ เนื้อหายังเป็นไทยอยู่ แต่แนวคิดถูกบีบบังคับกับรูปคำประพันธ์ กระเด็นไปทางของวรรณกรรมตะวันตก บางท่านพยายามรักษารูปคำประพันธ์วรรณกรรมไทยไว้ เช่น แม้จะให้เป็นภาษาอังกฤษ ก็บังคับให้อยู่ในรูปโคลงสี่บาทท่านเขียนเป็นรูปวรรณกรรมร้อยกรองตะวันตกโดยตลอด ทั้ง ๆ ที่อาศัยเค้าความวรรณกรรมไทย บางท่านเขียนเป็นรูปคำประพันธ์ตะวันตกโดยอิสระ ถ้าดูผาด ๆ จะเห็นว่าอิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกกลืนไปทั้งรูปคำประพันธ์และแนวคิด แต่ถ้าดูละเอียด จะเห็นว่ายังมีแนวความคิดแฝงอยู่ให้รู้ว่าเป็นไทย เช่น แนวคิดปรัชญาชีวิตตามพุทธธรรม ถึงกระนั้นก็ชวนให้นึกเอาเป็นวรรณกรรมตะวันตกอยู่ไม่น้อย เช่น บทประพันธ์ชื่อ Happiness ของหลวงสุริยวงศ์พิสุทธิแพทย์ ชวนให้นึกถึง *The Light of Asia* ของเซอร์ เอ็ดวิน อาร์โนลด์ ความนิยมเช่นว่านี้ น่าจะเป็นผลของการที่เราเป็น

ฝ่ายรับวรรณกรรมตะวันตกมานานแล้ว บัดนี้ถึงตอนที่เราจะแสดงออกตอบโต้ เป็น การแลกเปลี่ยนกันและกัน หรืออาจมีนัยเป็นผลอิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกโดยตรง ก็ได้ หากจะถามว่ากลุ่มนี้มีใครบ้าง ก็เห็นจะต้องตอบว่ามี “เปรมไชยา” หม่อมเจ้า จันทรจิรายุ รัชนี้ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช หลวงสุริยพงศ์พิสุทธิแพทย์ กับ คุณอุษา เวทย์ รวมอยู่ด้วย

อิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกแสดงออกในวรรณกรรมไทยอย่างไรเพียงใด บ้างนั้น ย่อมต้องพินิจพิจารณาสนธิฐานจากงานประพันธ์ ทั้งประเภทร้อยกรองร้อยแก้วของไทย และควรระลึกไว้ด้วยว่าจินตนาการแบบไทยยังหาได้เสื่อมสูญไปไม่ วิจารณ์นิสัย ส่งเสริมให้รู้จักเลือกเฟ้นของดีมาใช้พอเหมาะสมประโยชน์ก็มีอยู่ในสายเลือดนักเขียนไทย ชื่อนามิใช้น้อย ในตอนก่อน ได้กล่าวแล้วว่าอิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกเข้ามาทาง ราชสำนักทางหนึ่ง โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ ๕ ต่อเนื่องกับสมัยรัชกาลที่ ๖ คั้งนั้น ในที่นี้จะขอกล่าวถึงว่า วรรณกรรมตะวันตกแสดงอิทธิพลออกในวรรณกรรมไทยประ-เภทร้อยกรองในสมัยนั้นอย่างไรเพียงใดบ้าง รวมถึงในสมัยปัจจุบันควบไปด้วย ในสมัย รัชกาลที่ ๕ องค์พระมหากษัตริย์กับเจ้าขุนมูลนายใกล้ชิด นิยมประพันธ์วรรณกรรม ร้อยกรอง มีโคลงกลอนเป็นต้น แม้วรรณกรรมตะวันตกจะเข้ามาบ้างแล้ว ก็ยังมีได้ มีอิทธิพลถึงกับแปลงรูปหรือลักษณะคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองของไทยหรือเปลี่ยน-แปลงให้ผิดไปเป็นรูปวรรณกรรมตะวันตก ทำนอง “กลอนปล่อย” (Blank verse) หรือ Poems เช่น แม้จะทรงประพันธ์เรื่อง *นิทราชาคริต* จากเค้าแปลนิยายอาหรับภาษา ตะวันตกก็ตาม ยังคงทรงใช้รูปคำประพันธ์ไทยอยู่ ส่วนเจ้านายข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ก็ยังรักษารูปคำประพันธ์ไทยไว้เช่นเดียวกัน เป็นคั้งว่า เจ้าพระยาพระเสด็จ สุเรนทราธิบดีแปลโคลง Aulde Lang Syne เป็นเพลง “สามัคคีชุมนุม” ก็ใช้กลอนหก เมื่อคราวรัชกาลที่ ๕ เสด็จประพาสเมืองจันทบุรี ใน พ.ศ. ๒๔๑๙ เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ แต่ง “โคลงชมเกาะสีชัง” ถวาย ว่าคั้งนี้

สีชังเป็นเกาะขัน

เขตสมุทร ปราการเอย

โคลเมตชลใสสุท

สะอาดแท้

น้อยหน่ารสก็คุด

กว่าเทศ อื่นนา

อันวลิตมาอยู่แล้

ลิฟได้เซนชรี

และแต่งรายตอนหนึ่งใน ลิลิตเฉลิมพระเกียรติ ถวายรัชกาลที่ ๕ ว่า สรวมลไพล์สลุดฟุดโลดัส
พริทศธรรมเรศ เครตวิศดอมขัสดิซ พิชิตประชานาถ บรมราชกษัตริเยศ ถวัลประเทศ
เสียมภพ จบโลกขอนเออร์ขจร คลอโรมรมนุษยชน เปรมกมลปราโมทย์ สับโปดพระพุทท-
ศาสน์... พอสมัยรัชกาลที่ ๖ วรรณกรรมตะวันตกแพร่อิทธิพลเข้ามามากขึ้น มี
วรรณกรรมอังกฤษกับฝรั่งเศสเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่บทละครคำกลอนของเชกสเปียร์
เช่นที่แปลเป็น เวนิสวานิช โรมิโอจูเลียต กับ ตามใจहांน และที่แปลงเป็น พญาราชवंส
กับทั้งยังมีบทละครอย่างอื่น ของริชาร์ด บรินสลีย์ เซอริเคน ของโรเบิร์ต มาร์แชลล์
ของเรจินัลด์ บาร์กคลีย์ ของ เอ. อี. โทมัส ส่วนบทละครฝรั่งเศสก็มีใช้น้อย เช่น ของ
มอลลิแยร์ ของคริสตืออง แบร์นาร์ต วรรณกรรมตะวันตกประเภทนวนิยายหรือเรื่องสั้น
ยังมีเข้ามาน้อย แต่ที่รับเข้ามาก็ล้วนเป็นเรื่องมีชื่อเสียง เช่น เวินเด็ตต้า ของมารี
คออเรลลี เรื่อง เซอร์ลอคโฮม ของเซอร์ อาเธอร์ โคนันดอลย์ ในสมัยนั้น องค์พระ
มหากษัตริย์ทรงเป็นกวี เป็นนักเขียน สนพระทัยในวรรณกรรมทั้งไทยและเทศ เจ้านาย
ข้าราชการบริพารชั้นผู้ใหญ่ใกล้ชิดกระทำการตามพระราชนิยม อันเป็นธรรมเนียมของยุคของสมัย
จึงกล่าวได้ว่าในสมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นสมัยหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญ ในการที่วรรณกรรม
ตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลต่อวรรณกรรมไทย ตลอดมาถึงยุคปัจจุบัน เพราะการรับ
วรรณกรรมตะวันตกเพียงอ่านศึกษาย่อมมีอิทธิพลน้อยกว่าและอยู่ในวงแคบกว่าที่จะได้
รับจากการลงมือปฏิบัติใช้แนวคิดทำนองเขียน หรือรูปคำประพันธ์ของวรรณกรรม
ตะวันตก ส่วนการแปลการถอดความวรรณกรรมตะวันตกมาแปลงปรุงใหม่เป็นไทย โดย
อิงอาศัยความบรรเจิดบรรจงของรูปคำประพันธ์วรรณกรรมไทยนั้น แม้ในชั้นต้นจะมุ่ง
แต่ความบันเทิงโดยแท้ก็อาจเป็นตัวอย่าง เป็นเครื่องพาอิทธิพลวรรณกรรมตะวันตก
ให้แผ่กว้างขวางออกไปได้ อันเป็นผลจากความจริงที่ว่า กลุ่มปัญญาชนส่วนน้อยย่อม
นำในความนิยมกับรสนิยมและเป็นตัวอย่างแก่ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมนั้น ๆ

ถ้าจะพิจารณาจากวรรณกรรมจำนวนมิใช้น้อยของรัชกาลที่ ๖ ก็จะทำให้เห็นว่าพระราช
นิพนธ์ในรูปคำประพันธ์ต่าง ๆ มีทั้งแปลและแปลงจากวรรณกรรมตะวันตกมาเป็น
ร้อยแก้วร้อยกรองพากย์ไทย และยังทรงประพันธ์บทละครภาษาไทยทั้งเรื่องตัวละคร
เป็นเทศ บทละครภาษาอังกฤษกับภาษาฝรั่งเศส บทละครภาษาต่างประเทศนั้น บางเรื่อง
ก็แปลจากบทละครไทยของพระองค์เอง บางเรื่องทรงอาศัยเค้านิทานของนักเขียน

อังกฤษ บางเรื่องก็ทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษจากบทละครไทยที่ทรงแปลจากบทละครฝรั่งเศสอีกชั้นหนึ่ง นอกจากนั้นยังทรงแปลภาษิตตะวันตกเช่น ของอังกฤษ ของฝรั่งเศส ของอิตาลี กับของสเปน ขึ้นเป็นพากย์ไทย ในรูปคำประพันธ์ลักษณะต่างๆ เป็นโคลงสี่บ้าง โคลงสองกับโคลงสามต้นบ้าง อันนำคติรับนับถือทางตะวันตกมาเตือนใจสะกิดตาชาวเรา เพิ่มไฟศาลขึ้นจากของไทยที่มีอยู่แล้วอีกหลายประการ เช่น สุภาษิตนักรบโบราณของฝรั่งเศส

*“ Mon âme au Dieu,
 Mon bras au roi,
 Mon coeur aux dames,
 L'honneur à moi.”*

อันเราได้รู้จักและได้ยินในรูปโคลงสี่ที่ไพเราะจับใจดังนี้

มโนมอบพระผู้	เสวยสวรรค
ฉนมมอบพระทรงธรรม	เทอดหล้า
ดวงใจมอบเมียขวัญ	และแม่
เกียรติศักดิ์รักของข้า	มอบไว้แก่ตัว

และเราได้รู้จัก “ปอร์เซีย” สาวสวยแสนปรีชา “ไซล็ค” ยิวใจโหดเหี้ยม กับ *อันความ* *กรณาปราณี* จะมีใครบังคับก็หาไม่ หลั่งมาเองดั่งฝนอันชื่นใจ.... ได้รู้ถึง “ความรักสลักจิต” ของ “โรเมโอ” กับ “จูเลียต” อันยากจะหาความรักของผู้อื่นมาเปรียบมาเทียบได้ เราได้รู้ถึงปรัชญาชีวิตสันโดษ ก็ได้ยินเสียงพิงใจในรูกะพระพรณ อ่านเห็นกาพย์กลอนสรรพ์ในลำธาร อีกแลเห็นคติในศิลา ทุก ๆ สิ่งโสภานักหนาท่าน.... อันชวนให้นึกถึงสวนโมกข์ ๆ และได้รู้จัก “โอเชิลโล” ชุนพลแขกมัวร์ผู้หาหาญในนาม “พญาราชวังสน” จึงกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเรานำ “เคาะซินูร์” มาประดับนามเตยแหวนทองบางสะพานแท้ไว้แล้ว ในการแปลบทละครเชคสเปียร์หรือบทละครร้อยแก้วภาษาตะวันตกอื่น ๆ ทรงชี้แจงไว้ชัดว่า ที่ใดคำเป็นร้อยแก้วอยู่ในภาษาอังกฤษ ข้าพเจ้าก็ได้แต่งเป็นร้อยแก้ว และที่ใดเป็นกาพย์กลอน ก็แต่งเป็นกาพย์กลอน เพื่อให้รูปคล้ายของเดิมมากที่สุดที่จะทำได้ ส่วนบทละครแปลงจากบทละครองกฤษหรือฝรั่งเศส ก็ทรงพยายามให้ตรงตามของเดิมที่สุดที่จะเป็นได้ แต่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงนามตัวละครและนามสถานที่ให้เป็นไทย และแก้ไขข้อความบางแห่งเสียเล็กน้อย เพื่อให้ตรงกับความจริงได้ในเมืองเรา ทั้งนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมตะวันตกประเภทนี้ มักมีอิทธิพลทางรูปกับบังคับแนวคิดใน

วรรณกรรมไทยที่เกี่ยวข้องนั้น ๆ อยู่ไม่น้อย ไม่มีอิสระอย่างที่ทรงประพันธ์ถอดความเรื่อง *พระมล* จากวรรณกรรมของ เซอร์โมเนียร์ โมเนียร์—วิลเลียมส์ ผู้แปลเรื่องนั้นจากมหากาพย์ภารตะเป็นกลอนอังกฤษ คือทรงประพันธ์ *พระมลคำหลวง* เป็นโคลงกละฉันทกาพย์กลอนร้อยตามพระราชหฤทัย โดยอาศัยภาษาสันสกฤตเทียบแนวทำนองเดียวกับที่กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงประพันธ์ *พระมลคำฉันท* พระราชนิพนธ์บทละครแปลและแปลงกวี หรือที่ทรงประพันธ์ขึ้นเองกวี ย่อมมีอิทธิพลสืบเนื่องต่อการแต่งบทละครไทย ทั้งในสมัยกรมพระนราธิปประพันธ์พงษ์ ผู้ทรงประพันธ์บทละครในนามปากกา “พระศรี” ให้แก่คณะละครปริตาลัย ของพระองค์ท่าน เช่น *สาวเครือฟ้า* อันอาศัยเค้าเรื่อง *มาดามบัตเตอร์ฟลาย* แปลงเรื่องรักระหว่างนายทหารเรืออเมริกันกับสาวญี่ปุ่น เป็นระหว่างนายทหารบกไทยที่กรุงเทพฯ กับสาวเชียงใหม่ และในสมัยพระโสณอักษรกิจ ผู้เป็นเจ้าของคณะละครปราโมทัย อันมีนายชิต บุรทัต แต่งบทให้ในนามปากกา “เจ้าเงาะ” บ้าง “เอกชน” บ้าง ระหว่างยังเป็นภิกษุอยู่ที่วัดบวรนิเวศรวมทั้งในสมัย “พรานบุรพ์” จนถึงสมัยปัจจุบัน ดังนั้นก็น่าจะกล่าวได้ว่าวรรณกรรมประเภทบทละครของไทยได้รับ “ไตรยางศ์ละคร” หรือ Dramatic unities จาก *Poetics* ของอาริสโตเติล อันเป็นหลักแม่บทในการแต่งบทละครของวรรณกรรมตะวันตกเข้าเต็มที โดยรู้ตัวบ้าง ไม่รู้ตัวกันบ้าง เช่น บทละครเรื่อง *The Magic Lotus* ของ “เปรมไชยา” ที่ถอดเค้าเรื่องมาจาก *พระลอ* อันเป็นเสมือนเพชรน้ำหนึ่งทาง “ลิลิต” ในวรรณกรรมไทย

ส่วนกลุ่มที่แปลหรือแปลงวรรณกรรมไทยประเภทร้อยกรอง เป็นคำประพันธ์ร้อยกรองภาษาอังกฤษ หรือที่เขียนขึ้นตามแนวคิดกันเอง มี “เปรมไชยา” หม่อมเจ้าจันทราจรัญ รัชนี้ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช หลวงสุริยพงศ์พิสุทธิแพทย์ กับ คุณอุษา เวย์ส อันเป็นแนวใหม่ของวรรณกรรมไทย ที่แสดงถึงผลอิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกอย่างหนึ่งนั้น หากจะให้เห็นแนวใหม่นี้ชัดขึ้น ก็จะต้องอาศัยผลประพันธ์ของบางท่านประกอบ ก็จะเลือกมาให้ให้ดูดังต่อไปนี้

อันไฉนแก้วแก้ว	หมองหมาย
ยุงเหลือบฏกรันพราย	ลอบกล้ำ
ผิวชนแต่จักกราย	ยังยาก
ใครจักอาจให้ช้า	ชอกเนื้อเรียมสงวน

*“What stain is that on my beloved’s cheek?
 What midge, mosquito, or sprite put it there?
 Merely to touch no man dare even seek;
 Who then could stain a lovely cheek so rare?”*

— “เปรมโชษา”

โอมแม่จ๊กฝากฟ้า	เกรงอินทร์ พยอกนา
อินทรท่านเทิกเอา	สู่ฟ้า
โอมแม่จ๊กฝากดิน	ดินท่าน แล้วแม่
คินฤชัคเจ้าหล้า	สู่สมลงสม

<i>“Shall I leave thee With</i>	<i>the sky?</i>
<i>Indr’ wouldst swoop thee high</i>	<i>above</i>
<i>Leave thee with th’ earth? Why -</i>	<i>Nay, nay</i>
<i>Earth’s Lord, O my love,</i>	<i>wouldst thee seduce.”</i>

— ม.จ. จันทราจิราวุธ รัชนี้

พระแก้วพระอยู่เกล้า	ยาโอม
เมื่อจกตายฤไคล	คลาสให้
พระเอษอช่าอาลัย	เขี้ยวอชู่ พระนา
ตายเมื่อใดจะไค้	คังนฤม

<i>“My Lord, even my life,</i>	<i>my sire.</i>
<i>If I were to die</i>	<i>'tis fate.</i>
<i>For King, I desire</i>	<i>my life to give.</i>
<i>Better than this death</i>	<i>what death can be?”</i>

— ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช

HUMAN LAWS AND KARMA

*When gangsters quench their bloody thirst
 And with the loot their pockets fill,
 It is Democracy’s own will
 That innocents should suffer first.
 ‘Cause laws, indeed, are meant to cure,
 Not to prevent or to forestall.
 Were men all innocent and pure,
 Would Parliament make laws at all?
 But Karma take a different way,
 And therein lies the only hope;
 It gives those crooks a lot of rope
 To hang themselves in their own way.*

— หลวงสุริยพงศ์พิสุทธิแพทย

ร้อยชู้ฤๅเท่าเนื้อ
เมียแลพันฤๅคด
ทรงธรรม์คลอดเป็นคน
เลี้ยงยากนักเท่าไท้

เมียตน
แม่ได้
ฤๅง่าย เลยนา
ธิดาข่มมีบุญ

*Midst a Wife be Worth a hundred loves,
A mother much exceeds a thousand wives,
Bearing in her womb, then giving birth,
These things are not easy. Bringing up this very difficult— Oh, my good mother.*

อุษา เว็ส กับ G.W.R.

ความบทร้อยกรองที่เลือกมาเป็นตัวอย่างเหล่านี้ มีข้อน่าสังเกตอยู่ว่า หม่อมเจ้าจันทริการุญ
วชิณี กับ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ยังคงใช้รูปคำประพันธ์ไทยแท้ คือ โคลงสี่ แต่
“เปรมไชยา” หลวงสุริยพงศ์ฯ กับ คุณอุษา เว็ส ใช้รูปคำประพันธ์ของวรรณกรรม
ร้อยกรองตะวันตกมาใช้

เมื่อได้กล่าวถึงแนวใหม่ประเภทร้อยกรองมาแล้ว ก็เห็นควรกล่าวถึงประเภทร้อยแก้ว
แนวใหม่ไว้ใกล้ ๆ กันนี้ด้วย คือ ที่ใช้สื่อกลางเป็นภาษาตะวันตก แต่ใช้เนื้อหา
วรรณกรรมไทย หรือเรื่องราวทางฝ่ายไทยเป็นหลักยึด เป็นผลงานประพันธ์ของ
ปัญญาชนไทยอีกกลุ่มหนึ่ง ได้แก่เรื่อง *Lords of Life* ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์
อันทรงประพันธ์คู่กับ เจ้าชีวิต *Le Vilain et le Heros* ของคุณจิตเกษม สี่บุญเรือง
อันดอกลำไยความจาก *ขุนช้างขุนแผน Red Bamboo* ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช
อันแต่งคู่กับ *ไม่แดง พระลอบ* ของ ดร. วิทย์ ศิวะศรียานนท์ ส่วน *Thai Short Stories*
ของสมาคมภาษาและหนังสือ (P.E.N.) นี้ ประกอบด้วย เรื่องแปลจากวรรณกรรมไทย
เรื่องสั้น คือ *Rain in the Fifth Lunar Month* ของ “เวตาล” *Rising Flood* ของ
“เรียมเอง” *The Grandmother* ของ “ก. สุรางคนางค์” *Nang Phanthurat's Gold
Mine* ของ “เรียมเอง” *Champhoon* ของ เทพ มหาเปารยะ กับ *Heat and Heart*
ของ อาจันต์ บุญจพรรค์

วรรณกรรมตะวันตกประเภทร้อยแก้วมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมไทยประเภทเรื่องสั้นกับ
นวนิยายเป็นอันมาก ในขั้นต้น เราได้รับอิทธิพลทางเรื่องแปลและแปลลงมาเป็น
วรรณกรรมไทย อันแพร่หลายไปถึงนักเขียนนักอ่าน เป็นผลให้เกิดทำนองเขียนกับแนว
คิดหลายแบบหลายประการ และเป็นการเสริมจินตนาการของนักเขียนให้กว้างขวาง
ออกไปกว่าเดิม โดยเฉพาะในการเขียนเรื่องสั้น ช่วยให้มีเล่ห์ผูกปมนำคิดพิศวงตื้น
หนังสือแปลและแปลลงประเภทนี้ ที่เป็นพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ ๖ ก็มีอยู่หลายเรื่อง

เช่น *แมลงบ่งทอง* ที่ทรงแปลจากนวนิยายของ แซ็กส์ โรท์เมอร์ *เหตุการณ์ของเรือเอก ลอว์เลสส์* จากเรื่องของ โรลฟ์ เบเน็ค *กลับกันที* จากเรื่องยูทธานวีของ ซี. เจ. คัทคลิฟฟ์ไฮน์ *ของเข้บ่เหตุ* จากเรื่องจารกรรมของ วาย. สตอเวอ์ กลาวสตัน *แสงสัญญาณ* จากเรื่องจารกรรมของ ลอเรนส กลาก กับเรื่อง *เซอร์ลือคโฮม* ของ เซอร์อาร์เธอร์ โคนนาคอลลีย์ อันเป็นบ่อเกิดของพระราชนิพนธ์ *นิทานทองอิน* ตลอดจนเรื่องนักสืบหรือเรื่องลึกลับ เช่น *พรดำ* และ *อ้ายหน้าผี* ของหลวงสารานุกรมประพันธ์ นอกจากพระราชนิพนธ์เหล่านี้แล้ว ยังมีนวนิยายแปล กับเรื่องสั้นแปลอีกมาก ที่พึงจะกล่าวได้ว่าเป็นสื่อนำอิทธิพลวรรณกรรมตะวันตก ให้เข้ามาอยู่ในวรรณกรรมไทยประเภทร้อยแก้ว เช่น *สร้อยเพชร* ของกรมพระนราธิปประพันธ์พงษ์ที่ทรงแปลจาก *The Necklace* ของกี เตอ โมบัสซองต์ *ความพยายาม* ของ “แม่วัน” ที่แปลจาก *Vendetta* ของ มาร์ค เวิลด์ *กามนิค* ของ “เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป” *ไซไรดา* ของ “เสฐียรโกเศศ” *เต็ดมา* ของ “แม่นงค์” ที่แปลจากนวนิยายชื่อเดียวกันของ มาร์ค เวิลด์ *ผู้ร้ายผู้ดี* ที่แปลจากเรื่องของเซอร์อาร์เธอร์ โคนนาคอลลีย์ *สามสาว* ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ที่ทรงแปลจาก *Pride and Prejudice* ของเจน ออสติน *มาตามโบวารี* ของ ดร. วิทย์ ศิวะศรียานนท์ที่แปลจากนวนิยายชื่อเดียวกัน ของ โพลแบร์ต กับ *ทรัพย์สินในดิน* ของ “สันตสิริ” ที่แปลจาก *Good Earth* ของเพิร์ล เอส. บัก ยิ่งในสมัยปัจจุบันด้วยแล้ว นวนิยายกับเรื่องสั้นแปลและแปลจากวรรณกรรมตะวันตกมาเป็นวรรณกรรมไทยมีมากเหลือคณานับ ตั้งแต่ *ซุ๊กของเลดี้แซตเตอร์ลีย์* ที่แปลจากนวนิยายของ ที. เอช. ลอเรนส *นายแพทย์ชีวโก* ที่แปลจากเรื่องของพาสเตอร์นัก *ไข่มุก* จากเรื่องของ จอน สโตนเบ็ค *กำแพงตะลึงแวง* จากเรื่องสั้น *The Wall* ของจิ้ง ปอล ชาตร รวมทั้ง *เทพนิยาย* ของ คริสเตียน แอนเดอร์สัน จนกระทั่งเรื่องผจญภัยชุด “เจมส์บอนด์” ของเอียน เฟลมิง ที่เคย เมื่อเป็นเช่นนี้ อิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกประเภทนี้ย่อมมีต่อวรรณกรรมไทยประเภทเดียวกันไม่ขาดสาย ทั้งในทำนองเขียนและแนวคิด ไม่ยิ่งหย่อนกว่าที่นักเขียนได้อ่านได้ศึกษาจากวรรณกรรมตะวันตกโดยตรง ตามยุคตามสมัย นอกจากนั้นแล้ว ในเวลานี้ ยังได้รับรู้หลักการเขียนวรรณกรรมประเภทนี้ ๆ ตามแนวแนะนำตะวันตกเข้ามาอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการนำเอา “บัญญัติสิบประการสำหรับนักเขียนนวนิยาย” ของหลุยส์ ซาเรอ อันลงพิมพ์ในนิตยสารอเมริกันชื่อ *The Saturday Review of Literature* มาเผยแพร่ในเมืองไทย เช่น บัญญัติข้อ ๙ แนะนำว่าชีวิตรอบ ๆ ตัวนักเขียนเป็นรากแก้ว

กับน้ำเลี้ยงให้แก่เรื่องประพันธ์อย่างวิเศษ และบัญญัติข้อ ๑๐ แนะนำให้เขียนจากความ
รู้สึกแก่กันบ้างของจิตใจ ที่จริงนักเขียนไทย มี “คอกไม้สด” ม.จ. อากาศคำเกิง
“ศรีบูรพา” “ม. ชูพินิจ” “อิงอร” กับ “อ. อุศุฎากร” เป็นต้น ได้กระทำดังนี้
อยู่แล้ว แต่กระนั้นก็ตาม บัญญัติสิบประการนี้ย่อมจะมีอิทธิพลต่อแนวคิดทำนองเขียน
ของนักเขียนไทยรุ่นใหม่ต่อไป เป็นอุปกรณ์ประกอบกับที่ตนได้ศึกษาแบบอย่าง จาก
นักเขียนรุ่นก่อน ให้กระชับยิ่งขึ้นอีก

หากเราเข้าไปท่องเที่ยวชมสวนจินตนาการของนักเขียนไทย ในนครวรรณกรรม
ร้อยแก้ว ก็จะได้เห็นคอกไม้บานาพันธุ์ หลาก ๆ สี มีทั้งกุหลาบทิวคอร์ด เฟลอร์เคอส์
เชรี่ เป็นต้น ชูสลอนแซมไสวกระจายปะปนอยู่ในหมุ่นางแย้ม มหาหงส์ ทรงบาดาน
แลลานตา ถ้วยผลแห่งวิวัฒนาการผสมกับอิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกประเภทเดียวกัน
วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นกับนวนิยาย ก้าวหน้าแปรผันเรื่อยมาจนเข้าสู่ปัจจุบัน ทั้ง
ในทำนองเขียนและแนวคิด

ทำนองเขียนในวรรณกรรมไทยประเภทนี้ มีวิวัฒนาการบ่งถึงอิทธิพลตะวันตก ทั้งที่
แจ่มชัดและที่เคลือบแคลง คือ จากทำนองเขียนเชิงเรื่องประโลมโลก หรือนิยาย
อิงพงศาวดาร หรือนิยายเรื่องรมย์ ที่แต่ก่อนเรียกคลุมว่า “เรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ” อัน
เป็นทำนองเขียนเล่าความ มักเป็นเรื่องผ่นเพื่อง บางทีแฝงอิทธิฤทธิ์ อยู่ข้างห่างความ
เป็นจริง ชีวิตจริงของมนุษย์เคินคิน และท้องเรื่องมักจะเป็นรักโศก จนเศร้าสลด มี
การเสียสละ หรือจบประสพสุข ไม่สลบซับซ้อนซ่อนเงื่อน ให้ต้องคิดเข้าใจลึกซึ้ง เช่น
อย่างเรื่อง *ขุนพลกาฬสิงห์* ของ “ลพบุรี” เป็นต้น ที่ยังเหลือค้างเรื่อวังให้อ่านกันอยู่ใน
ขณะนี้ เปลี่ยนมาเป็นทำนองเขียนใกล้เคียงกับชีวิตจริง สมกับอาจเป็นจริงได้ในชีวิต
มนุษย์มากขึ้นกว่าแต่ก่อนหลายต่อหลายเท่า และทำนองเขียนหรือเชิงประพันธ์ก็มีมาก
ทำนองหลายแบบ อันอาจเป็นผลส่วนหนึ่ง แต่การศึกษาแปลและแปลงวรรณกรรม
ตะวันตกมาสู่วรรณกรรมไทยสมัยต่าง ๆ ทำนองเขียนหรือเชิงประพันธ์ในวรรณกรรม
ไทยจึงขยายวงกว้างขวางออกไป เช่น แบบจดหมายหรือไดอารี่ อันคล้ายคลึงกับ
Sentimental Journey ของลอเรนส์ สเตอร์น หรือ *Pamela* ของแซมมิเยล ริชาร์ดสัน
แบบทั้งทำเป็นปัญหาให้คิดขบเอาเอง อย่างเรื่องสั้นส่วนมากของ ซอเมอร์เซต มอเม
หรือ *The Snows of Kilimanjaro* ของ เออร์เนสต์ เฮมิงเวย์ แบบรักผจญภัยในพงพี

อย่างเรื่อง *She* กับ *King Solomon's Mines* ของเซอร์ ไรเคอร์ แสกการ์ด แบบรัก
 แค้นเกาะกินใจอย่าง *Telma* กับ *Vendetta* ของมารี คอเวิ้ลล์ แบบชีวิตวงคว่ำเรือหรือ
 วงสังคมอย่าง *Pride And Prejudice* ของเจน ออสติน กับ *The Great Gatsby* ของ เอฟ.
 สก็อต ฟิตส์เจอร์รัลด์ แบบอารมณ์หวั่นขวัญแขวน (suspense) อย่าง *The Killers* ของ
 เฮมิงเวย์ แบบระบายความคิดเห็นฝากไว้ให้ใคร่ครวญ หรือที่ทางตะวันตกเรียกว่า
 “a novel with a message” อย่าง *1984* ของจอร์จ ออร์เวลล์ กับ *Lady Chatterley's
 Lover* ของ ดี.เอช. ลอเรนส ทั้งนี้นวนิยายกับเรื่องสั้นยกเป็นตัวอย่างต่อไปนี้ คือ
 นิกกับพิม ของ ว. ณ ประมวญมารค กับ *ฟ้าสูงแผ่นดินต่ำ* ของ ศุภย์ ศิริพรรณและสาทิศ
 ฟ้าถล่ม ของ “เรียมเอง” วารุณี ของ “กาญจนากพันธ์” เกษภาภิ ของ พันธุ์งาม กับชุด
 ล่องไพร ของ “น้อย อินทนนท์” จำปุม ของ เทพ มหาเปารยะ *ความพยายาม* ของ
 “เรียมเอง” (มิใช่ *ความพยายาม ฉบับแปล* ของ “แม่วัน”) กับ *ท่อนขนนางรำ* ของ
 มนต์ จรรย์รงค์ *ความผิดครั้งแรก* ของ “ตอกไม้สด” *ความรักลอยมา* ของ “แม่นงค์”
นามนี้ไม่เป็นข่าว ของ “เรียมเอง” กับ *สัญญาณมิต* ของ “อ. อุศุการ” เป็นต้น
 เฉพาะ *ฟ้าสูงแผ่นดินต่ำ* นั้น นอกจากเป็นนวนิยายทำนองเขียนแบบจดหมาย กับแบบ
 ฝากความคิดเห็นแล้ว ยังเป็นแบบแสวงหาสัจจะว่าความสุขแท้จริงกับชีวิตแท้ ๆ คืออะไร
 ทำนองเดียวกับนวนิยายชื่อ *The Razor's Edge* ของ ซอเมอร์เซต มอเม และนวนิยาย
 ชื่อ *The Purple Land* ของ คัมบลิว. เอช. ฮัดสัน

วิธีเสนอเรื่อง การผูกเรื่อง กับลีลาของเรื่อง แฝงอิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกไว้
 มิใช่น้อย ในวิวัฒนาการวรรณกรรมไทยประเภทเรื่องสั้นกับนวนิยาย วิธีเสนอเรื่อง
 ผูกเรื่องกับลีลาเดิม ใช้วิธีเล่าความแทรกบทสนทนาแค่น้อย เหตุการณ์ในเรื่องเป็นไป
 ตามลำดับ ไม่ยกย่อน คล้ายเล่าเรื่องนิทานอย่างวิธีที่กรมหลวงพิชิตปรีชากรทรงใช้
 ในการเขียนเรื่องราวของ “พระสมบุญ” อันเป็นทำนองเรื่องสั้นในระยะเริ่มแรก แต่ถ้า
 มาพิจารณาเรื่องสั้นกับนวนิยายไทยในปัจจุบัน ก็เห็นว่าวิธีเสนอเรื่อง ผูกเรื่อง
 แนบเนียนก้าวหน้าไปไกลหลายประการ เทียบกับวรรณกรรมตะวันตกประเภทเดียวกัน
 หลายทางทีเดียว การผูกเรื่องกับลีลาของเรื่องสลับซับซ้อนน่าเงื่อน เป็นที่น่าสนใจ
 ล้อใจให้อ่าน ยิ่งกว่าก่อน เช่น สับซอยเรื่องเป็นตอนเล็กตอนน้อย แล้วใช้ตัวละคร
 เชื่อมตอนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ดังร้อยมาลัยตอกไม้หลายสี มีเรื่อง *ตึกกรอสส์* ของ
 “อ. อุศุการ” อันมีลีลาปราศเปรียวไม่อ้ออึ้งเป็นตัวอย่าง และยังมีวิธีอื่น ๆ อันเป็น

ที่นิยมของนักเขียนตะวันตก เช่น วิธผู้เขียนเป็นทัว “ข้าพเจ้า” เดินทางไปพบตัวละคร
ในเรื่อง และได้ฟังคำเล่าจากตัวละครนั้น แล้วนำมาเขียนอีกชั้นหนึ่ง ดังที่ “เรียมเอง”
ใช้ในการเสนอเรื่อง *สัญชาตญาณ* อัน “ข้าพเจ้า” พบ “ตาเข้ม” คนแจวเรือในตำบล
นั้น ได้เห็นหัวกะโหลกถึงขนาดโตกว่าธรรมดาบนศาลเจ้า “ตาเข้ม” เล่าเรื่องมันให้ฟัง
“ข้าพเจ้า” เก็บใจความเขียนเสียใหม่ หรือวิธีให้ตัวละครเอกเป็น “ข้าพเจ้า” เล่าเรื่อง
เอง ดังที่หม่อมเจ้าอากาศคำเกิง ใช้เสนอเรื่อง *ผิวเหลืองผิวขาว* คือให้ “วิสูตร
ศุภลักษณ์” เป็น “ข้าพเจ้า” เล่าเรื่องโดยตลอด หรือวิธีสร้างเหตุการณ์โยงไปถึงเรื่อง
ที่เกิดขึ้นแล้ว และให้ตัวละครเล่าเรื่องย้อนหลังสู่กันฟัง ดังที่ “อ. อุการ” ใช้เสนอเรื่อง
สัญชาตญาณมืด คือให้ “นายแพทย์ชิน เวชภราดา” เล่าเรื่องให้ “ญาณ สารนาท”
ฟัง ย้อนถึงเหตุการณ์เมื่อเดินผ่านบ้านหลังหนึ่ง ได้ยินเสียง “คำเกิง” คลั่งเพื่อเรียกหา
“มานี” เมียรัก ผู้ที่ตนสังหารเสียด้วยปืนพก ขณะร่วมเรียงเคียงหมอนกับอัลเซเขียน
หรือวิธีขึ้นต้นด้วยปลาย แล้วให้ตัวละครย้อนหลังเล่ามาบรรจบครบเรื่องอีกทีหนึ่ง
ดังที่ เทพ มหาเปารยะ ใช้เสนอเรื่อง *จำปูน* คือ “อานวย” ตัวละครเอกต้องเข้า
โรงพยาบาล เพราะหวาดจิตเนื่องจาก “จำปูน” หญิงรักประสวาระสุดท้ายนำสยดสยอง
แสนทรมาณ คือ ถูกจระเข้กัดกินตาย “ข้าพเจ้า” ไปพบคนใช้ “อานวย” เล่าเรื่อง
แต่ต้นย้อนหลังให้ฟัง วิธีต่างๆ ที่ยกตัวอย่างมานี้เป็นกลเม็ดเชิงเขียนใหม่และแปลกกว่า
วิธีบรรยายความตามลำดับเหตุการณ์ในท้องเรื่องที่วรรณกรรมไทยใช้อยู่แต่ก่อน ช่วยชู
รสวรรณกรรมประเภทนี้ให้แหลมขื่นและสບอารมณ์ผู้อ่านหลายรสนิยม สีสลาของเรื่อง
โดยเฉพาะเรื่องสั้น ปราศเปรี้ยว ตามไปด้วยเป็นธรรมชาติ และมีเล่ห์เหลี่ยมหลายนัย
แนบเนียน ขมวดเรื่องจบในทัว ไม่ต้องบรรยายสรุปแบบเก่า เช่น *อรุณรุ่งที่หินกอง*
กับ *หน้าที่กับมนุษยธรรม* ของ “เรียมเอง” เป็นต้น

นวนิยายและเรื่องสั้นปัจจุบันมีแนวอิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกทางแนวคิด อันเป็น
วิวัฒนาการสำคัญส่วนหนึ่งในวรรณกรรมไทยประเภทนี้ คือ ในการสร้างตัวละคร ความ
รู้สึกนึกคิดหรือบทบาทของตัวละคร คำพูด ตลอดจนสิ่งแวดล้อม เราละไกลไปจากชีวิต
ผ่าน คนในฝัน มากขึ้น และเดินเข้าหาชีวิตจริง คนฟังมีชีวิตในชีวิตจริงมากกว่าแต่ก่อน
หลายเท่าพันทวี ตัวละครชายหญิงมีความรู้สึกนึกคิดของตนเอง แม้กระทั่งความรู้สึก
นึกคิดลึกล้ำรุนแรง หรือการแสดงความคิดเห็น ๆ ออกมาให้ปรากฏ เป็นการแหวกวง

วรรณกรรมประเพณีประเภทร้อยแก้ว เช่น “พิศ” ในเรื่อง *มาแต่เลือด* ของ “เรียมเอง” ไม่อาจรับว่า ‘หล่อนพอใจในชีวิตเหล่านั้น ทำงาน กิน นอน แล้วก็สืบพันธุ์ วันหนึ่งไม่มีต่างไปกว่าอีกวันหนึ่ง อย่างชาวเขา ชาวไร่’ “พิศ” ไม่จำเป็นต้องขวยใจ เพราะตนเกิดแต่จินตนาการ และมีชีวิตอยู่ในจินตนาการ แต่มีความรู้สึกนึกคิดอย่างปฏุชนในชีวิตจริง ข้อนี้เป็นทางช่วยให้ตัวละครมีเลือดเนื้ออุ่นขึ้น และช่วยอาศัยคำพูดตามแนวคิดใหม่นี้ นักเขียนสามารถให้ตัวละครแสดงนิสัยใจคออุกมคติของตนได้ลึกซึ้งกว่าการใช้คำพูดตามแนวคิดแบบเดิม เช่น “วิสูตร” ในเรื่อง *ผิวเหลืองผิวขาว* กล่าวแก่ “มาเรียเกรย์” ดังนี้ ‘ไปเมืองไทย คนอย่างฉันหากินยาก ฉันจน ไม่มีทุน ไม่มีบ้าน จะอยู่ ที่เรียกได้ว่าเป็นของตนเอง ฉันไม่ต้องการให้ผู้หญิงเขามาร่วมทุกซ์.....ร่วมความลำบากยากแค้น และความไม่แน่นอนกับฉัน เป็นอันขาด’ ความติดกับอุกมคติของ “วิสูตร” กระเด็นไปทางตะวันตก กติทางไทยย่อมจะเป็นเรื่อง “อิงผู้ใหญ่” มากกว่า เพราะสังคมไทยก่อนไปทางข้างอาศัย “อ้อมอกพ่ออกแม่” ฉะนั้นในสายตาพ่อแม่ไทย “วิสูตร” จะต้องถูกตราชื่ออย่างข้างตะวันตกว่า *Enfant terrible* หรือ *The Rebel* แน่ทีเดียว ถ้าพิจารณาถึงตัวละครหญิง จะเห็นว่ามึนนิสัยใจคอความกตัญญูกับชีวิตคล้ายคลึงหญิงตะวันตกอยู่หลายคน เช่น “วไล” ในเรื่อง *ความผิดครั้งแรก* ของ “ดอกไม้สด” “ม.ร.ว. กীরติ” ในเรื่อง *ช่วงหลังภาพ* ของ “ศรีบูรพา” “สมลักษณ์” ในเรื่อง *เพื่อนชาย* ของ “สันต์ เทวรักษ์” กับ “มานี” ในเรื่อง *สัญชาตญาณมืด* ของ “อ. อุตากร”

“วไล” ยึดคติทำตนให้ทุกคนนิยมชมชอบ วางตนจนผู้ใหญ่ตำหนิเอาว่า “เล่นกับผู้ชาย” เกินไป เมื่อไปเที่ยวปิ้งก็ไปพูดจาตาวาวกับเจ้าแขกขั้บรดชั้นปิ้งซิดล์ จนหมอนั้นหลงใหล “เจ้าเหรียญ” คนขั้บรดยนต์คณะไปเที่ยวปิ้งก็เที่ยวรำพันว่า ‘สวยวิเศษ ก็เหมือนเทวตา’ เพราะ “วไล” บื้อนสั้มให้ระหว่างทางและลี้มแพรโพทหัวสีคำไว้ในรถ ถึงกับลาออกจากงานจะมาอยู่ใกล้ ๆ “วไล” ทั้งสองราย “วไล” มึนนิสัยชอบเอาชนะการท้าทาย แย่ง “หลวงปราโมทย์” มาจาก “ภริยาพุดทินัย” ด้วยบักใจปลงใจ “ดีหมากขั้ว” ให้ชนะจงได้ ด้วยชอบเสพ “ของต้องห้าม” ทำนองเดียวกับกล้าเสี่ยงเก็บดอกกล้วยไม้ดินของหวงห้ามที่ปิ้งซิดล์ เวลาทุกซ์ใจ เพราะสามีนอกใจเธอก็เก็บไว้ในใจตนคนเดียว ไม่เพียงระบายความทุกซ์ให้ชาวบ้านหู้อ เพราะถือว่า

ทุกชั้นนั้นเกิดแต่การตัดสินใจของตนเอง ตนต้องรับผิดชอบโดยตลอด “วไล” ชอบอ่านหนังสือ รับประทานอาหารเข้าเป็นน้ำชากับขนมปังกรอบ ก็มหน้าชาตอนบ่ายแบบชาวอังกฤษ มีความสัมพันธ์กับ “อมรา” ผู้น้อง ตามสุภาษิตตะวันตกที่ว่า “พี่น้องเป็นมิตรกันโดยธรรมชาติ” หรืออีกนัยหนึ่ง “Blood is thicker than water” นั่นเอง เธอมีลักษณะนิสัยความคึกกับชีวิตคล้ายคลึงกับ “Elizabeth Bennet” ในเรื่อง *Pride And Prejudice* ของ เจน ออสติน และคล้ายคลึงกับตัวละครเอกฝ่ายหญิงในเรื่อง *The Age of Innocence* ของ อีดิธ วอร์ตัน “หม่อมราชวงศ์หญิงกิริติ” เกิดมีชีวิตและตายอย่างกุลสตรี ระหว่างความรักกับหลักฐาน เธอเลือกหลักฐาน จึงแต่งงานกับ “เจ้าคุณอธิการบดี” เพื่อนของบิดา แต่เมื่อพบกับ “นพพร” ที่ญี่ปุ่น ที่มีตาเกาะความรักก็แสดงฤทธิ์เอาแก่หัวใจเธอ เป็นความรักต้องหักห้าม ต้องคอยปราม เพื่อรักษาพันธะและคุ้มครองศักดิ์ศรี ความรักนั้นทรมาณเธอแสนสาหัส ไปจนวาระสุดท้ายแห่งชีวิต “หม่อมราชวงศ์หญิงกิริติ” มีความคิดอุดมคติกับชีวิตคล้ายคลึงกับ “มาดามเคอ” ในเรื่อง *Madame de* ของ หลุยส์ เดอวิต มอแรง “สมลักษณ์” มีลักษณะนิสัยใจคอ ความคิดความอ่าน อย่าง “แม่งามอน” แบบฝรั่งจำที่เดียว และกำกั้นแบบบทบาทแม่เสือปืนคู่ “Calamity Jane” หรือ “เบ็ตตี้ ฮัตตัน” เวลาโกรธหญิงคนใช้ก็ขว้างถ้วยกระปุกโคลด์ครีม มีคู่หมั้นชื่อ “วรเทพ” มีสุนัขพันธุ์มอสตีส์ชื่อ “จอลေး” “จอลေး” ทำหน้า “วรเทพ” ว่าเป็นผู้ไม่รู้ภาษาชิตหญิงที่ว่า “Love me, love my dog” ที่จริงก็เห็นจะมีหญิงอังกฤษชาติเดียวที่ยึดเหนี่ยวภาษาชิตนี้เป็นสรณะ เธออยู่ในปกครองดูแลของอา “ประสิทธิ์” ผู้สูบล้างส่งกลิ่นยาเส้นเหม็นจน “จอลေး” ทนแทบไม่ไหว เวลาพา “จอลေး” นั่งรถยนต์ ไปเดินเล่นที่เขาดินวนา เธอสวมเสื้อยีสี่เขียว นุ่งกางเกงบลูยีน และเกณฑ์ให้ “จอลေး” สวมเสื้อคลุมสักหลาดเขียวกับรองเท้าขนมจิบขาวสองคู่ ดูราวกับว่าเธอสำคัญเขาดินวนาผิดไปเป็นไฮด์ปาร์ก หรือเค็นซิงตันการ์เดินส์ ในกรุงลอนดอน และลืมไปว่าเมืองไทยร้อนมากกว่าจะหนาวอย่างเมืองฝรั่ง จึงปล่อยตัวละครผิดจาก “จอลေး” เผลอหน้ากับ “หมาผู้ชาย” ชื่อ “คิม” ที่เขาดินวนา เป็นการปล่อยหมาอุปการแบบฝรั่ง แทนหมาอุปการแบบแขก “ทรงยศ” เจ้าของ “คิม” สุนัขพันธุ์อัลเซเชียน เป็นนักเขียนภาพล้อ มีรูปทรงหน่วยก้านท่วงทิวจากทำนองศิลปะดินเหนียว แล้วเจ้าของ “หมาผู้หญิง” ก็ประการมกับเจ้าของ “หมาผู้ชาย” แต่วันนั้นมา ด้วยด้อยค่าสำนวน

แบบฝรั่ง ท้ายที่สุดเธอขอพักพิงอยู่กับคุณแม่ของ “ทรงยศ” เพราะทราบความในว่า
อาภัพคู่หมั้นสมคบกันโกงมรดกของตน เธอไม่ได้คิดถึงว่าจะมีข้อครหาใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้า
ผู้ใหญ่ไทยได้พบรู้จักเธอเป็นตัวตนคนจริง ก็คงขนานนามเธอว่า ‘ม่ายดีทะโลลก’
และ ‘นักษัตรเหลืองอ่อน’ “มานี” รักศึกษาความรักเสมือนว่าเป็นยอกยุคคติใน
ชีวิต ไม่ยอมให้ความฝันที่เธอกับ “คำเกิง” ช่วยกันสร้างมาแล้วถึงเจ็ดปี ต้องทะเลาะ
ลงท้ายประการใด ๆ ทั้งสิ้น แม้ด้วยการเสี่ยงภัยอันตรายจากคนรัก เธอจะไม่ยอมแลก
ความสุขจากที่ได้ใกล้ชิดคนรัก กับ “ความสุขอื่น ๆ แม้จะหยิบยื่นมาจากฟ้าผ่า”
และเห็นว่าแต่งงานกันด้วย “จิตใจ” ไม่ต้องด้วย “กาย” ก็เพียงพอแล้ว เธอจึง
แต่งงานกับ “คำเกิง” ด้วยจิตใจบริสุทธิ์ผุดผ่อง “มานี” เป็นหญิงสมบูรณ์ ใบหน้า
ผุดผาด ดวงตากลมโตคำสนิท มีแววหวาน ลาดหน้าผากเกลี้ยงเกลา ริมฝีปากอวบอ้อม
แดงเรื่อ แต่นอนแยกห้องกับสามี เธอมีชีวิตสมรส โดย ‘นิตินัย’ มาได้สองปี
ไฟสมรสส่วน “พุดกนิษฐ์” ก็เริ่มโหมรมริ่งเอาแก่ “จิตใจบริสุทธิ์” ของเธอ ร้อนแสน
ร้อน แม้จะใช้มนตร์มรรคาสะกดสาธิตเท่าใด ก็หาดับความร้อนระอุนั้นลงได้ไม่ ในที่สุด
เธอก็พ่ายแพ้แก่ “สัญชาตญาณมืด” ราบคาบ แต่เธอเลือกทางออกผิดธรรมดาตามนุษย์
คือ เลือกสุนัขอัลเซเชียน อันเป็นสัตว์เลี้ยงของ “คำเกิง” แทน “นายแก้ว” คนใช้
ผู้คอยจ้องเธอ ด้วย “ดวงตาที่ร้อนระอุเหมือนอสรพิษที่กำลังฟุ้งลุกนก” เพราะสุนัข
พุดไม่เป็น โพนทนาไม่ได้ หิริโศทศัปะของ “มานี” เป็นแบบ “Thou shalt not
be found out” ของทางตะวันตก ถึงกระนั้น ใครจะปฏิเสธได้บ้างว่าหิริโศทศัปะจำบัง
นี้ไม่มีใน “สังคมนิยมวัตถุ” แห่งใดเลย

แนวคิดทาง “รักสามเส้า” (หรือ “ชิงนาง” กับ “ตีหมากรัก”) อันเสมอด้วย
“Ménage à trois” ของตะวันตก ก้าวหน้าไปไกล แต่จะว่าด้วยอิทธิพลวรรณกรรม
ตะวันตกถ่ายเดียวมิได้ เพราะมีวิวัฒนาการทางแนวคิดกับความเจริญออกเงยทาง
จินตนาการในเรื่องนี้ในวงวรรณกรรมไทยรวมอยู่ด้วย ฉะนั้น ถ้าจะเฟื่องเล็งหาอิทธิพล
วรรณกรรมตะวันตกในแง่นี้ ก็เห็นจะกล่าวได้เพียงว่าได้รับกลเม็ดผูกปม “รักสามเส้า”
ให้แยบยลน่าสนใจไม่น้อยกว่าฝ่ายตะวันตก กับได้รับความสละสลวยร้อนแรงในรสรู้สึก
ในจิตใจของตัวละครเกี่ยวข้อง พื้นเดิมของ “รักสามเส้า” มีอยู่แล้วในวรรณกรรมไทย
ทั้งประเภทร้อยกรองกับร้อยแก้ว และมีทั้งเชิง “ชิงนาง” “ตีหมากรัก” และ

“ซิงนางซ้อนตีหมากซัว” เช่น พระราม สีดา ทศกัณฐ์ หรือ จะเต็ก ตะละแม่กุสุมา สอพิण्या เป็นเชิง “ซิงนาง” สีมาลา พระไวย สร้อยฟ้า หรือ อเทตยา จะเต็ก ตะละแม่กุสุมา เป็นเชิง “ตีหมากซัว” ไกรทอง ตะเภาแก้ว ตะเภาทอง วิมาลา เลื่อมลายวรรณ ชาละวัน หรือ จะเต็ก ตะละแม่กุสุมา อเทตยา สอพิण्या เป็นเชิง “ซิงนางซ้อนตีหมากซัว” ทั้งนี้ กลเม็ดผูกปม “รักสามเส้า” ในนวนิยาย กับเรื่องสั้น สมัยปัจจุบัน ใช้ความแนบเนียนพลิกแพลงธรรมชาติมนุษย์หลายแง่หลายมุม และให้ คำเนินเข้าสู่แนวความสมจริง มิใช่แต่จะให้ซิงรักหักสวาทกันด้วย “กำลังทำลาย” ทุกทางอย่างเดียว ยังคำนึงถึงจิตใจความรู้สึกของตัวละครในทางคุณธรรมศักดิ์ศรี ตาม ที่นักเขียนจะพึงให้มีในตัวละครนั้น ๆ ด้วย บางทีก็แฝงธรรมะไว้เป็นทางออกทางแก้ปม เหล่านั้น ให้คลี่คลายออกสมเหตุสมผล หรือบางทีก็แก้ปมค้างไว้ให้ผู้อ่านหาเหตุผล เองเอง ในเรื่อง *ความผิดครั้งแรก* เมื่อ “วไล” ตระหนักแน่ว่าชนะคำท้าทายของ “จำลอง” แล้ว เธอก็มิได้คาดคิด “หลวงปราโมทย์” ให้ทอดทิ้ง “จำลอง” เพียงแต่ ขอให้อยู่คนละบ้าน ให้แต่งงานกับเธอตามประเพณี และสัญญาว่า “หลวงปราโมทย์” จะไม่ “เริ่มต้นใหม่” ในเวลาที่เธอยังมีชีวิตอยู่ ด้วยนึกถึง “หัวอกผู้หญิง” ด้วยกัน ในเรื่อง *ความพยายาม* ของ “เรียมเอง” เมื่อวิญญาณ์ในร่างเดิมของ “วาสิษฐี” พบ “ชาย” สามีตนนอนหลับกอดประคอง “อบเชย” ภริยาของ “ไกร” เพื่อนบ้าน สนิทอยู่ก็พยายาม และจะทำอันตราย พอ “ไกร” เข้าห้ามปราม เธอก็ชวน “ไกร” ให้กระทำชู้กับเธอ แต่ “ไกร” ไม่ยอมเห็นตาม และกล่าวเตือนใจเธอ ทำนอง “เวร ย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร” ในเรื่อง *แม่ลาด* ของ “เรียมเอง” “ทศ” นักล่องแพ แม่บึงรู้ว่า “วัลลา” ภริยาตนเล่นชู้กับ “แบน” เพื่อนล่องแพร่วมกัน แต่มิได้คิด ทำลายเมียรักหรือเพื่อนทรยศอย่างไร กลับเลื่อยพะองหลักเอกสำหรับยอแพให้ถอด เติร์มไว้ทำลายตนเอง แต่พอต้องพายุฝนหนักที่คุ้ม “แม่ลาด” แคนอันตราย “แบน” กว่าจะองหลักเอกอันนั้นโคตน้ำลงไปใช้ ก่อนที่ “ทศ” จะออกมาจากทับท้ายแพ “ทศ” ลงไปลอยคอตะโกนบอก “แบน” ให้ละทิ้งพะองนั้น แต่พูดฟังกันไม่ได้ยินเสียแล้ว ประเดี๋ยวเดียวพะองหลักเอกก็หักปลายเป็นปากจลามเสียบ “แบน” ชายชู้ตายจม กระแสน้ำ ปม “รักสามเส้า” นี้จึงคลาย กล้ายกับจะบอกว่า “ธรรมย่อมชนะอธรรม” ในที่สุด

แนวคิดที่แยกคุณงามความดีทางจิตใจออกจากทางกายไปเป็นแง่คติอิสระ เป็นแง่ชีวิตสำคัญ ก็เป็นการหันเข้าหาความจริงอย่างหนึ่ง มีแนวเป็นส่วนอิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกอยู่ไม่มากนักน้อย อันเนื่องแต่ละสภาพ ชาติแท้ในธรรมชาติมนุษย์ละเอียดลออยิ่งขึ้น และเป็นการผละออกห่างจากชีวิตมนุษย์ อุดมคติอันเป็นแนวความคิดที่นิยมว่าคนที่ทรามทางกายแต่ใจงามไม่มีในโลกอุดมคติ แต่ในจินตนาการของนักเขียนยุคใหม่ คนทั้งข้างต้นมีมานานแล้ว อย่างหญิงในเรื่อง *หญิงคนชั่ว* ของ “ก. สุรางคนางค์” ในเรื่อง *Boule de Suif* ของ กี เตอ โมบัสซองต์ กับในเรื่อง *Woman of Rome* ของ อัลแบร์โต โมราเวีย หญิงตัวละครเอกในเรื่องทั้งสามล้วนเป็นผู้ทรามทางกาย ชายตัวเป็นสินค้ากามารมณ์ แต่ชีวิตส่วนตัวยังมีความรัก ความหลัง ความกรุณาสงสาร ความรักลูก ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเสียสละ กับความรู้สึกถึงามอื่นอยู่เหมือนกัน *หญิงคนชั่ว* ของ “ก. สุรางคนางค์” เป็นหญิงที่รักลูกมาก ไม่อยากให้ลูกรู้อาชีพของตน และเกื้อกูลถนอมจิตใจลูกตั้งดวงใจของตนเอง ให้การศึกษา ลูกเป็นความหวังสุดท้าย เป็นยอดความหวังในชีวิตของเธอ ด้วยความเสียสละ เธอสร้างถนอมความหวังนี้ไว้ได้ แม้ตนจะตายไป

แนวคิดแปลกกำลังนิยมกันบ้างอีกอย่างหนึ่ง คือ การใช้สุนัขเป็นตัวละครเอกในนวนิยายกับเรื่องสั้น มิใช่ให้มีบทบาทสุนัขนุชกรรมคา แต่ให้เป็นตัวเอก มีความรู้สึกนึกคิดอย่างมนุษย์ พุคภาษามนุษย์ระหว่าง “พวกเดียวกัน” ได้ ฉลาดเฉลียวหลายแง่สามารถวิจารณ์นาย ผู้เกี่ยวข้อง ชีวิต ได้แนบเนียนสารพัดอย่าง เป็นสื่อรกระหว่างมนุษย์ผู้หญิงกับมนุษย์ผู้ชายได้อย่างวิเศษ บางตัวชอบกินขนมปังทาเนยราคน้ำผึ้ง เห็นจะเพราะถือคนเป็นสุนัขพันธุ์ฝรั่ง และเกรงว่าใครจะไม่รู้ บางตัว เวลาไปเดินเล่นที่เขาคินวนากับนายผู้หญิง ก็สวมเสื้อคลุมสักหลาดสวมรองเท้า “สองคู่” แล้วทำหน้าเพื่อนพวกเดียวกันที่เพื่อนผ่านเปลือยอยู่ตามถนนว่าไม่แต่งตัวให้ถูกวัฒนธรรม เมื่อมีคนกล่าวว่าเป็นชาวปรีคาวานร ก็โกรธขึงตั้งแง่ตั้งอน อย่างในเรื่อง *นิกกับพิม* ของ “ว. ณ. ประมวลมารค” กับ *เพื่อนชาย* ของ “สันต์ เทวรักษ์” เป็นต้น “นิก” สามารถจดหมายโต้ตอบกับ “พิม” ถึงสวีทเซอร์แลนด์ รวมจดหมายทั้งหมดเข้าด้วยกันแล้วเป็นหนังสือเล่มหนาบึก เช่น เขียนบอก “พิม” ไปว่า นายตนคือ “วิเชฐ” บ่นคิดถึง “มนทิวา” เจ้านายหญิงของ “พิม” แทบบ้าหลังอยู่แล้ว และ “นิก” วิจารณ์

มนุษย์ไว้ในจดหมายตอนหนึ่งว่า “มนุษย์นี้ร้ายกาจนัก กินได้ทุกอย่าง ..... เราชาวสัตว์ ทั้งหลายยอมแพ้มนุษย์ตอนกินนี่เอง มีอย่างเดียวกับที่เรากินได้ เขาไม่ได้!” ส่วน “ฉอเลาะ” ในเรื่อง เพื่อนชาย วิจารณ์มนุษย์ผู้หญิงว่า “เซ่อ! มนุษย์ผู้หญิงทุกวันนี้ จะชามาตราวางตัวเสียจริงจัง” แนวคิดแบบนี้ชวนให้นึกถึง “มอนต์เมอเร็นซี” ตอนสัมภาษณ์แมวจรกลางถนนในเรื่อง *Three Men in a Boat* ของ เจอโรม เค.เจอโรม กับ “เงินนี่” ในเรื่อง *Jennie* ของปอล เกลลิโค

แนวคิดแปลกอีกอย่างหนึ่ง คือ เรื่องสู่มสัตว์ อันเป็นแนวคิดใหม่ต่อวรรณกรรมไทย ประเภทนวนิยายกับเรื่องสั้น ดังเหตุการณ์ระหว่าง “มานี” กับอัลเซเซียนในเรื่อง *สัญชาติญาณมืด* ของ “อ. อุศุกร” เมื่อตีพิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๕๕๓ กลายเป็นเรื่อง ชุบซิบชู้ซ่าในวงวรรณกรรมไทย ผู้อ่านบางคนจดหมายมาท้วงติงว่าให้ “มานี” ได้กับ “นายแก้ว” คนใช้เสียดีกว่า เพราะยังมีศักดิ์มนุษย์เสมอกัน จึงเห็นว่าแนวคิดตะวันตก แบบนี้เขย่าววงวรรณกรรมไทยให้ตกใจสะอึกตื่นขึ้นเหมือนยามฝันร้าย “อ. อุศุกร” เอง ก็ต้องลุกขึ้นเต้นเอาตัวเข้าบ่วงกัน “งาน” ของตน ด้วยการอ้างเกี่ยวโยงถึง ตี. เอ็ช. ลอเรนส กับ บ็อบคาสซิโอ และว่าผลงานของทั้งสองนักเขียนตะวันตก “จะพิสูจน์ให้เห็นชัดว่าชิ้นงาน ของข้าพเจ้าปราศจากมลทิน ไม่ว่าจะโดยวิธีเขียนหรือแ่งคิด” แนวคิด เรื่องนี้มีอิทธิพลตะวันตก และมีอยู่ในวรรณกรรมกับคติตะวันตกมานานแล้ว เป็นต้นว่าคติคิกคำบรรพ์เรื่อง *Lydea and the Swan* เรื่อง *The Transformations of Lucius* ของลูซิอุส อาพิวเลยุส กับเรื่องราวปรัมปราเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง “Pasiphre” กับ “The Bull of Minos” ของเกาะครีต ที่จริง จุดประสงค์ของ *สัญชาติญาณมืด* มิได้อยู่ตรงเหตุการณ์ระหว่าง “มานี” กับสุนัขอัลเซเซียนเลย แต่อยู่ตรงที่จะชี้ให้เห็นว่าความเจริญของมนุษย์แต่สมัยหินมา เป็นความเจริญเพียงทางวัตถุ ความเจริญทางจิตใจยังล่าช้ามากเหลือเกิน ไม่ว่าจะป็นสัญชาติญาณใด ๆ โดยเฉพาะ “สัญชาติญาณมืด” หรือ คำกฤษณา และจะชี้ให้เห็นภัยแก่การรับเอาอารยธรรมผิวเผิน จากตะวันตกมาเป็นเกณฑ์สังคมสมัยใหม่ คือ “อารยธรรมที่ว่าชายหญิงสามารถมี อิศรภาพของตนเองได้โดยปราศจากขอบเขต” อิศรภาพนี้จะเป็นทางพาไปสู่ร่วมเงาคำ ของกามตัณหา เพราะสังคมปัจจุบันมีเครื่องเขี่ยวนอยู่ครบครัน แต่ “อ. อุศุกร” ใช้เหตุการณ์ระหว่าง “มานี” กับสุนัขอัลเซเซียนเป็นอุปกรณ์ เป็นจุดสุดยอด ชับเรื่อง

ให้รสเข้มข้นและสะเทือนใจรุนแรง ได้ผลสมปรารถนา จนเกิดปฏิกิริยาจากวงวรรณกรรมไทย เรื่องนี้อาจประสบผลสำเร็จทำนองที่ทางตะวันตกเรียกว่า 'Lucky blunderer' ก็ได้ "อ. อุศุการ" ไม่พอใจเพียงจะใช้ "กึ่งฝอยตกปลากระพง" จึงใช้ชื่อย่อ "แคเวีย" คือ คำคุณศัพท์ เป็นพาทะ นำเรื่องไปสู่จุดประสงค์จนแก่นแท้ของตนเป็นผลสำเร็จ ได้ปลากะพงตัวโตหามแทบไม่ไหว ไม่ผิดกับที่ คี.เอช.ลอเรนส ใช้ความสัมพันธ์ระหว่าง "คอนสแตนส์ เล็กแซตเตอร์ลีย์" กับ "เม็ลเลอร์" เป็นเหยื่อ เป็นอุปกรณ์ ชี้ให้เห็นความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของ "สถาบันขุนนางอังกฤษ" กับความหวังจอมปลอมที่พยายามจะคงสถาบันนั้นไว้สืบไป

ผลคือส่วนสำคัญแต่การ รับอิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกนั้น ได้แก่การขยายวงวรรณศิลป์ของวรรณกรรมไทยให้กว้างขวางออกไปและให้ตามทันความเจริญงอกงามของวรรณศิลป์สากลตามกาลสมัย การแลกเปลี่ยนความคิดทางวรรณศิลป์ ไม่เป็นสิ่งที่น่าคลางแคลงแห่งใจ และไม่ควรถือเคร่งจนเกินไป ว่าเสียศักดิ์ศรีแก่วรรณกรรมของชาติ เพราะการแลกเปลี่ยนความคิดรสนิยมทางวรรณศิลป์กับการรับอิทธิพลวรรณกรรมแต่ภายนอกเป็นปกติวิสัยของวงวรรณกรรมสากล ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่น เจมส์ จอยส์ คี.เอช. ลอเรนส ซอเมอร์เซต มอเม กับจอห์น เบรน ได้รับอิทธิพลทางนวนิยายจากโพลแบร์ต กี เคอ โมบัสซงก์ กับ เอมีล โซล่า และนักเขียนฝรั่งเศสชั้นนำอื่น ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่า เฮมิงเวย์ เท็นเนสซี วิลเลียมส์ เออร์สกิน คอลด์เวลล์ กับ เฮนรี มิลเลอร์ หรือเวอร์จิเนีย วูลฟ ได้รับอิทธิพลจากเซ็นรี เจมส์ หรือจอห์น ออสบอน ได้รับอิทธิพลทางละครจากเท็นเนสซี วิลเลียมส์ ข้อสำคัญในการรับอิทธิพล อยู่ที่รับด้วยวิจาร์ณญาณ ด้วยกาเลือกเฟ้น ด้วยหลักความเหมาะสม ส่วนข้อควรรักศักดิ์ศรีควรมีในเรื่อง 'ลัทธิวิทยา' คือ ขโมยความคิดกับงานประพันธ์ของชนชาติอื่นมา 'ย้อมแมวขาย' เพื่อนชาวไทย งบประมาณไม่ยอมบอกที่มา ไม่แยมให้ใครทราบ แม้จะด้วยคำนำการทำเช่นนั้นแสดงถึงความไม่เคารพเจ้าของผู้เป็นเพื่อนร่วมอาชีพ เป็นมารยาทไม่งามเป็นการหลอกลวงประชาชนกับตนเอง จึงเห็นว่าเมื่อสมควรจะมีคำนำ นักเขียนควรเขียนคำนำหนังสือของตนด้วยตนเอง มิใช่ให้ผู้พิมพ์เขียนให้ตามใจชอบ ไม่มีสาระเพียงพอจะให้เกิดความสนใจหรือเป็นประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าในโอกาสต่อไป หรือชี้แจงไว้สั้น ๆ แล้วแต่กรณี เว้นไว้แต่ว่านักเขียนตายลงก่อนตีพิมพ์เรื่องของตน

ผลไม่ดีที่เกิดจากอิทธิพลวรรณกรรมตะวันตกนั้น ข้อสำคัญคือ ทำให้ภาษาไทย ทั้ง ภาษาเขียนภาษาพูด เสียหายไปมาก เนื่องจากติด “ภาษาแปลขอไปที” ติดไปจน กระทั่งในการแปลร้อยกรองตะวันตกมาเป็นร้อยกรองไทย ทำให้ภาษาร้อยกรองไทย เสียตามไปด้วย เช่น เมธี ประชาคม แปลบทประพันธ์ของ Wood ชื่อ ‘Come Up North’ ตอนหนึ่งว่า

เอื้องบัวสยายกลับประดับคาคบอันลวลี

แลกลั่นไม้สนซึ่งอบอวลอยู่ท่ามกลางสายลมรำเพย

คิมแดนซึ่งเต็มไปด้วยหนุ่มผู้ทรงงแลลาวแสนบรรเจิด

พร้อมด้วยใบหน้าซึ่งผ่องยัมมระรื่น

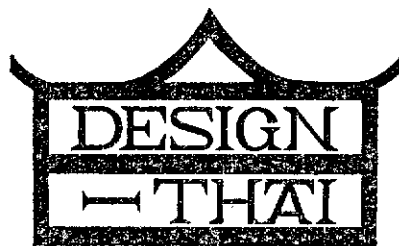
ส่วนทางภาษาร้อยแก้ว ถ้อยคำสำนวนมีเค้าภาษาตะวันตกอยู่ทั่วไป ทั้งความธรรมดา และความเปรียบ เช่น “แอ๊คท์ท่า” “ยิ้มกว้าง” “ร่างใหญ่สม่มาต” “โรแมนส์มันหาย ไปหมด” “ผมจะทำประโยชน์อะไรให้คุณได้บ้าง” “ขอให้ถือว่าเป็นบ้านของตนเอง” “ตาของเธอวิ่งตามหล่อนไปทุกแห่ง” และที่ร้ายที่สุด ก็คำว่า “มัน” อันเป็นประธาน ไม่มีความหมายในรูปประโยคตะวันตก ทำให้ภาษาไทยรุงรังโดยใช่เหตุ เช่น “มันเป็น ความสุขที่จีรัง” “มันเป็นเวลากลางคืนเดือนเพ็ญ” ความเปรียบเทียบก็เป็นข้าง ตะวันตกอยู่น้อย เช่น “เหมือนตุ๊กตากลที่ผู้ชู้ขึ้นจากกล่อง” “ตกกลักอยู่ในบ้าน เหมือนตุ๊กเก็บของเก่าๆ” “สิ้นอาลัยตายอยากในชีวิตเหมือนรูปหุ่นที่หมุนได้ไปตามลาน” “ชีวิตของเราเหมือนรุ่งกินน้ำเสนั้น” “เหตุการณ์เกิดอยู่ใต้จุมูกเขา” “สายตา เฉิดฉายประหนึ่งท้องฟ้าในฤดูร้อน” (ความเปรียบข้อท้ายสุดนี้บังอิทธิพลวรรณกรรม ตะวันตกเต็มตัว เรื่องชมดวงตาแววตานี้ วรรณกรรมไทยกับชาวเราจะว่า “ใสเหมือนข าคากแตน” หรือ “เหมือนตาน้ำทราย” หรือ “ถ้าลับเหมือนธารน้ำหนึ่งไค้เงา เงอมผา” มากกว่าจะไปเทียบเปรียบกับท้องฟ้าใส เมืองไทยเคยชินกับท้องฟ้าใส จนถือ เป็นธรรมดา แต่เมืองฝรั่งชื่นชอบมาก เพราะไม่ใคร่จะให้เห็นฟ้าใสนัก และตาหญิง ตะวันตกส่วนมากสีฟ้า โดยเฉพาะตาหญิงไอริช จึงเข้ากับสีท้องฟ้าหน้าร้อน) บางทีถึงกับ ใช้คำอังกฤษตรง ๆ และคำอังกฤษปนไทย เช่น “ข้าพเจ้าไม่พยายาม discourage เขา” และ “ท้องฟ้าสีบลู” พอจะกล่าวได้ว่าตัวอย่างข้อเสียเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า เราออก

ทางภาษาไทยดี ๆ อย่างใน *สามก๊ก* พระราชนิพนธ์ *ไกลบ้าน* พระราชพิธีสิบสองเดือน ฯลฯ ไปทางรูปประโยคถ้อยคำสำนวนภาษาตะวันตกมากขึ้นทุกที ยังมีนักเขียนบางท่าน ได้แก่ “คอกไม้สต” “ยาขอบ” “เรียมเอง” และ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น ที่พยายามรักษาภาษาไทยไว้ ทั้งนี้ ในการรับอิทธิพลวรรณกรรมต่างแดนใด ๆ ควรจะคำนึงว่าไม่ให้เป็น ‘ลัทธิเอาอย่าง’ หรือ ‘โคลนตมคัลลอก’ เกินไป จนเสียประโยชน์ให้เสียหายแก่ฝ่ายเรา และควรพยายามมิให้เป็นอย่างที่พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ทรงตำหนิ “ภาษาสมัยใหม่” ไว้ในพระราชนิพนธ์ *กาพย์เห่เรือยุคนิคม* ตอนหนึ่งว่า

อ่านไปไม่ได้เรื่อง
แต่งกันแสนพื้นเผื่อ
โอ้อวดภาษาไทย
คนไทยไหลกลับกลาย

ชักชวนเคื่องเครื่องให้เบื้อ
อย่างภาษาบ้านน้ำลาย
ช่างกระไรจนฉิบหาย
เป็นโซ่ค้ำบ้านาคสิ

อาคารมณีนิลา ๕๑๘/๒
ถนนเพลินจิตต์ พระนคร
โทร. ๕๕๐๖๒-๕

มีวัสดุการตกแต่งสำหรับนักออกแบบและผู้ดำเนินงานตกแต่งภายใน
ได้เลือกใช้

ผ้าไทย คุณภาพสูง ลายและสีน้ำสมัย
กระดาษบุผนัง

พรมและกระเบื้องปูพื้น วายเน็ล มีลายและสีให้เลือก
เฟอร์นิเจอร์ออกแบบพิเศษ

แทนของดีชาयน์ไทย จะนำของตัวอย่างไปให้ท่านพิจารณาถึงสำนักงาน และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือทุกท่าน

ค. คน

ค.เอ๋ยค.คน
ก่อนบ่อน้ำตายอ่านได้ความ
สมัยใหม่ทุกแห่งแล้งค.คน
บ่งชี้ว่าสยามรัฐบุรี

๗๗ ค.คนหม่นไหม้
จึงปล่อยฝูงค.ควาย
ชีวิตปรุปรายมากมาย
กลับชาติเป็นกระบือกล้า

ไอ้ค.คน ทุกข์ทนม่นไหม้
ว่าภาษาสยามปวดร้าว

ไล่ชีวิต ค. คนจนตายหมด
ขอพระเมตตากฎหมายรมี

เทพให้ได้ฟังหัวเราะร่วน
ชะ ปรุปรายราชบัณฑิตปล้น

ชี้ชี้ว่าสยามรัฐเวรกรรม
พระประชดนั้นค.คนปลน.ลิง

พอตายได้ร่างหล่อก.ควาย
ควายจึงกลายเป็นคนล้มเมืองไทย

จุดบินแหล่งหล้าภาษาสยาม
งดงามว่ามนุษย์สุดแสนดี
ทุกแห่งหน ค.ควายร้ายแทนที่
มีแต่คุณควายไร้คนเอ๋ย ๗

ใจสลาย
เบ่งบ้า

ตายหมด
หัวหล้าลายสือ ๗

ตายไปฟ้องร้องต่อเทพเจ้า
โศกเศร้าเพราะควาย ค. ทرفี

อภัยศขั้วสันดินฟ้า
ช้ชบค.คนม้วยด้วยเวทมนตร์

ช่างชวนทฤทธิชัยขันล้นพัน
ชีวิต ค. คนเป็นศพบัดชบจริง

จึงขอกข้าออกอักขระอย่างยิ่ง
ปล่อยวังเข้าน้ำรอกนำตกใจ

มากมายเกิดลายสือสมัยใหม่
ถ้าเข้าไปเจ็ดโคตรโคตรเวลาเอ๋ย ๗

อังคาร กัลยาณพงศ์

United States
of America

Congressional Record

PROCEEDINGS AND DEBATES OF THE 89th CONGRESS, SECOND SESSION

Vol. 112

WASHINGTON, MONDAY, OCTOBER 3, 1966

No. 167

Senate

สุนทรพจน์ของวุฒิสมาชิกฟูลไบรท์

ท่านประธาน โดยที่ข้าพเจ้าขอกราบขอพรของ
เรา ผู้ซึ่งรับผิดชอบเกี่ยวกับนโยบายของเราในเอเชีย
และในประเทศไทยโดยเฉพาะนั้น ปฏิเสธที่จะแถลง
นโยบายโดยเปิดเผยต่อคณะกรรมการ วิเทศสัมพันธ์
ข้าพเจ้าเห็นว่า เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้า ในฐานะประธาน
กรรมการคณะนั้น ที่จะต้องกล่าวคำแถลงการณ์สั้น ๆ
ในเรื่องนี้ ที่ข้าพเจ้าใช้คำว่า ปฏิเสธ ข้าพเจ้ากล่าวจาก
ความรู้ที่ประสบมา เพราะข้าพเจ้าเองได้เป็นผู้เชื้อเชิญ
ข้าราชการในกระทรวงการต่างประเทศ โดยเฉพาะ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงนั้น ให้มากล่าวแถลงนโยบาย
โดยเปิดเผย แต่คำเชิญของข้าพเจ้าได้รับการปฏิเสธ

ที่ข้าพเจ้าถือว่าเป็นหน้าที่ของข้าพเจ้า ก็เพราะ
ข้าพเจ้าเห็นว่าประชาชนในประเทศของข้าพเจ้ามีสิทธิ์
ที่จะได้รู้วาทกรรมของเขา และทรัพย์สินสมบัติของเขา เข้า
ไปมีส่วนพัวพันในประเทศไทยมากน้อยเพียงไร

ข้าพเจ้าเห็นว่า การที่เราใช้จ่ายเงิน เป็นจำนวนมาก
จากทรัพย์สินของเรา ในประเทศไทยนั้น อย่างน้อย
รัฐสภา โดยเฉพาะวุฒิสภา น่าจะได้ถือเอาเป็นเรื่องมา
อภิปรายกัน และพิจารณากันอย่างหนักหน่วง ก่อนที่
จะได้ตกลงกันโดยสมบูรณ์ในขั้นสุดท้าย ข้าพเจ้าเห็น
ว่าวุฒิสมาชิกซึ่งมีส่วนรับผิดชอบร่วมกับนโยบายของ
รัฐบาลนั้น อย่างน้อยที่สุด ก็ควรจะต้องรู้วาทกรรม
เหล่านั้นเกี่ยวกับเงินไปจนถึงไหน ทั้งนี้มิใช่เพียงแต่ที่ว่าเพราะ
ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับนโยบายของเรา ในเรื่องขยาย

วงสงครามในเอเชียอาคเนย์ออกไป จึงเป็นเหตุให้
ข้าพเจ้าถือเอาเป็นหน้าที่ ที่จะต้องแถลงโดยเปิดเผย
ว่าด้วยสิ่งซึ่งข้าพเจ้าทราบมา เกี่ยวกับประเทศไทย
ทัศนคติของข้าพเจ้าจะเป็นอย่างไรก็ตาม การใช้จ่ายเงิน
ของรัฐเป็นจำนวนถึงพันล้านเหรียญ และการเปิด
ทางให้ชีวิตของประชาชนชาวอเมริกัน ไปเสียชีวิตได้
ในทวีปเอเชีย ซึ่งไกลออกไปถึงหมื่นสองพันไมล์นั้น
ย่อมเป็นเรื่องสำคัญพอที่รัฐสภาจะได้พิจารณาและลง
มติ

เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๐๘ มีทหารอเมริกัน
อยู่ในเวียดนามใต้ ๒๓,๐๐๐ คน เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน
๒๕๐๘ มีทหารอเมริกันอยู่ในประเทศไทย ๒๕,๐๐๐
คน ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเวลานี้น่าจะมีอยู่ในประเทศไทยมากกว่า
๓๐,๐๐๐ คน

เรากำลังเสริมสร้างกำลังมากขึ้น ในประเทศไทย
สร้างค่ายทหาร สร้างฐานทัพอากาศ ท่าเรือ และหน่วย
เสบียงคลัง อะไรคือเหตุผลของการเกี่ยวของทางการ
ทหารอย่างใหม่ในเอเชียอาคเนย์ มีเหตุผลทาง
กฎหมายและในทางการเมืองเพียงพอละหรือ เราใช้
บทบาทที่ได้จากเวียดนามมาปฏิบัติหรือเปล่าเรากำลัง
ทำความผิดพลาดเช่นเดิมอีกหรือไม่ หรือว่าเหตุการณ์
ทั้งสองสถานนี้เกิดขึ้นเดียวกัน เรากำลังเสริมสร้างกำลัง
ในประเทศไทย แต่เรารู้หรือไม่ว่าการเสริมสร้างกำลัง
ในประเทศไทยหมายถึงอะไร

สำหรับคำตอบ ออกจะน่าแปลกประหลาดอยู่สักหน่อยที่คนอเมริกันต้องหันไปพึ่งหนังสือพิมพ์ เพราะเหตุว่ามีมันแห่งความลับของทางราชการ ล้อมรอบการกระทำต่าง ๆ ของเราไว้ในประเทศไทย ทางราชการบอกเราครั้งแล้วครั้งเล่า ไม่ให้เชื่อรายงานข่าวหนังสือพิมพ์จากเวียดนาม แต่บัดนี้เราไม่มีทางเลือก ต้องพึ่งหนังสือพิมพ์ แต่อย่างเดียวกับที่นั่น สำหรับข่าวสารเกี่ยวกับประเทศไทย เพราะข้าราชการไม่ยอมที่จะพูด

จากหนังสือพิมพ์ เราทราบว่าทหารส่วนมาก ในจำนวน ๓๐,๐๐๐ ที่อยู่ในประเทศไทยนั้น ส่วนมากสังกัดกองทัพอากาศ รายงานข่าวบางกระแสว่า ถึงแปดสิบในร้อย บินไปทิ้งระเบิด หรือค้นหาศัตรู ที่ญวนเหนือและลาวเหนือ โดยใช้ฐานทัพอากาศที่อเมริกันไปสร้างไว้ในประเทศไทย ๖ แห่ง ฐานทัพเหล่านี้ ว่าโดยชนิดนั้น ย่อมเป็นของไทยและชกธงไทย ขณะนั้นเรากำลังสร้างฐานทัพเรือ และฐานทัพอากาศที่พิลาฮาร็อกแห่งหนึ่งที่สัดหีบ ซึ่งมีลานบินยาวพอที่จะใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดขนาดบี ๕๒ ได้ ฐานทัพแห่งนี้สิ้นเงินเป็นร้อย ๆ ล้านเหรียญ บางฉบับว่าหนึ่งร้อยล้านเหรียญ บางฉบับว่ากว่าห้าร้อยล้านเหรียญ นอกจากนี้ เรายังได้ยึดหัดและหาอาวุธยุทโธปกรณ์ให้แก่กองทัพไทย ในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ผู้ก่อการร้ายในภาคอีสาน แม้จะยืนยันแล้วว่าเราเองมิได้ร่วมต่อสู้ด้วยโดยตรง แต่ในเรื่องนี้ หนังสือพิมพ์ก็หาได้กล่าวเรื่องราวตรงกันไม่

โดยทางราชการนั้น ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้ว เราไม่ได้รับทราบอะไรเลย ในเรื่องต่างๆ เหล่านี้ เว้นเสียแต่ว่า เราได้เห็นนายวิลเลียม บันดี รัฐมนตรี ช่วยว่าการกระทรวงการตะวันออกไกล ทางโทรทัศน์ เมื่อต้นเดือนกันยายน ที่น่าแปลกใจ ก็คือ บุคคลผู้นั้นไปออกบรรยาย “เผชิญหน้าหนังสือพิมพ์” เมื่อเดือนกันยายน แต่ไม่ยอมมาปรากฏตัวโดยเปิดเผย ต่อหน้าคณะกรรมการวิเทศสัมพันธ์ของวุฒิสภา

นายบันดีบอกเราอย่างนับได้ว่าเป็นแถลงการณ์ครั้งแรกของรัฐบาล ว่าหนุ่มอเมริกันเรือนพันที่เดินอยู่ตามถนนในละแวกบ้านเมืองไทยนั้น มิได้เป็นทหารที่ได้รับปลดปล่อยให้มาเที่ยวจากเวียดนาม และมิได้เป็น

นักท่องเที่ยวยุโรป หากเป็นทหารอเมริกัน ประจำอยู่ในประเทศไทย ประมาณ “๒๕,๐๐๐ คน” นอกจากนี้ บุคคลผู้นั้นยังบอกให้เราทราบว่า มีการคุกคามอย่างจริงจังจากผู้ก่อการร้าย โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย แต่ว่า เป็นจำนวนน้อยมาก เทียบกับเหตุการณ์ในเวียดนามแล้ว เห็นจะคล้ายกับในระดับเมื่อปี ๒๕๐๒ หรือ ๒๕๐๓ ยิ่งกว่าในปีหลัง ๆ จากนั้น พุคถึงจำนวนก็ยังเป็นเรือนร้อย และยังได้กล่าวเสริมต่อไปว่า คนไทยตั้งใจมั่นที่จะเผชิญกับปัญหาด้วยตัวเอง บทบาทของเรา อยู่ที่ให้เครื่องมือและช่วยฝึกปรือให้เท่าที่คนไทยต้องการ

เมื่อมีผู้ถามว่า พันธกรณีของเรา ต่อประเทศไทย มีรูปลักษณะที่แท้จริงเป็นอย่างไร นายบันดีตอบว่า อ้อ นั่นละ เรามีสนธิสัญญาพันธมิตรกับไทย โดยที่เราเป็นสมาชิกของสนธิสัญญา ส.ป.ธ องค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันประจำเอเชียอาคเนย์ ฉะนั้น เราจึงมีสนธิสัญญาพันธมิตรโดยบริบูรณ์เต็มทีที่นั่น นี่หมายความว่าเรายอมทำการได้ตามรัฐธรรมนูญของเรา ในกรณีที่ประเทศนั้นถูกรุกรานจากศัตรูภายนอกและให้คำปรึกษาหารือได้ในกรณีที่มีการแทรกซึมบ่อนทำลาย ที่กำลังมีอยู่ในขณะนี้ คือการคุกคามอย่างแท้จริงของพวกก่อการร้าย โดยเฉพาะทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

แน่ละ เราไม่ได้ส่งทหาร ๒๕,๐๐๐ หรือ ๓๐,๐๐๐ คน และเครื่องบินเป็นเรือนร้อยไปประเทศไทย แน่ละเราไม่ได้สร้างฐานทัพ สิ้นเงินเป็นจำนวนหลายล้านเหรียญ เพียงพอสำหรับเพื่อให้เครื่องบินชนิดที่มีพลังทางทหารใหญ่ซึ่งที่สุดใช้ได้ เพียงเพื่อที่จะเผชิญกับภัยคุกคามอันเกิดจากพวกก่อการร้าย เรือนร้อยเท่านั้น คนไทยน่าจะรับมือกับในทางทหารขนาดนี้ได้เอง กองทัพไทยมีทหารทั้งสิ้น ๑๓๐,๐๐๐ คน กองทัพบกมีประมาณ ๘๕,๐๐๐ คน กองทัพเรือ ๒๕,๐๐๐ คน และกองทัพอากาศ ๒๐,๐๐๐ คน งบประมาณกระทรวงกลาโหมของไทยประจำปี ๒๕๐๘-๒๕๐๙ ก็เป็นเงินกว่า ๕๐ ล้านเหรียญ

ยอมเป็นที่แน่ชัดว่า เราใช้ประเทศไทยเป็นฐานทัพทางอากาศ สำหรับโจมตีเวียดนามเหนือ เพื่อให้

การกระทำของเราเป็นไปอย่างถูกต้อง เราได้อ้างถึง การก่อการร้ายในทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดย นักรบ ๒ แห่งมาตรา ๔ ของสนธิสัญญา ส.ป.อ. มาใช้ ข้อความในตอนนั้น อย่างดีที่สุดก็เพียงอ้างถึง การคุกคามแทรกซึมบ่อนทำลาย

ที่นายบันดึน่าจะพูดก็คือ เราทำการในประเทศไทย ตามความในวรรค ๑ แห่งมาตรา ๔ ซึ่งเอ่ยถึง การรุกรานโดยโจมตีด้วยอาวุธ ในบริเวณสนธิสัญญา แต่ในกรณีเช่นนั้น นายบันดึน่าจะต้องยอมรับ ว่าการกระทำจะเป็นไปโดยนัยแห่งวรรคนี้ได้ ก็ต่อเมื่อฝ่าย ที่กระทำได้รับการเห็นชอบ โดยวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญ และสิ่งซึ่งได้กระทำไปนั้น ต้อง รายงานให้สภา ความมั่นคงแห่งสหประชาชาติทราบโดยทันทีทันใด ข้าพเจ้าจะย้อนมากล่าวถึงเรื่อง โดยวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญ ในตอนต่อไปข้างหน้า

การที่เราทราบโดยตรงจากหนังสือพิมพ์และโดย ทางอ้อมจากนายบันดึน่าพูดทางโทรทัศน์ เราขอมสรุป ได้ว่าการเสริมสร้างกำลังฐานทัพอากาศอย่างพิสดาร ขึ้นในประเทศไทย เพื่อใช้ทำสงครามในเวียดนาม เป็นประการแรก ประการที่สองย่อมแสดงว่าเป็นการ ช่วยเหลือฐานทัพที่เวียดนาม หรือถ้ามีความจำเป็น ต้องเปลี่ยนแปลง ก็ใช้เป็นที่กองหนุน หรือ ลำหรับเป็นที่พักไพร่พล นอกจากนี้ เรายังช่วยคนไทยด้วยอุปกรณ์ การฝึกสอน เพื่อที่จะเอาชนะปัญหา การแทรกซึมบ่อนทำลายในประเทศไทย แต่การที่ เราส่งทหารไป ๓๐,๐๐๐ คนนั้น หาใช่เพราะการ บ่อนทำลายนี้ไม่ ข้าพเจ้าทราบได้จากหนังสือพิมพ์อีก นั้นแหละ ว่าการที่เราไม่กล่าวข้อเท็จจริงทั้งหมดนี้ ก็ เพราะรัฐบาลไทยได้ขอให้เราปิดเงียบ และเราขอม ตกลงตามนั้น

ทำไมรัฐบาลไทยจึงได้ขี้นขันในข้อนี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ เราส่งทหารไปประเทศไทย ๒๕๐๐ คน ตอน ที่กองทหารประเทศลาว เข้ามาใกล้พรมแดนไทยนั้น ประธานาธิบดีเคนเนดี และรัฐบาลไทย ได้ออกแถลง การณ์ ทั้งยังแจ้งการกระทำดังกล่าว เป็นลายลักษณ์ อักษร ไปยังเลขาธิการสหประชาชาติด้วย คราวนั้น รัฐบาลไทยเห็นเป็นความสำคัญ ที่จะแถลงให้ ประชาชนชาวไทยได้ทราบ ดังแถลงการณ์ของไทย

ซึ่งออกเมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๐๕ นี้ข้อความ ตอนหนึ่งว่า

การที่กองทหารสหรัฐ มาประจำอยู่ในประเทศไทยนี้ ขอให้ประชาชนชาวไทย ให้ความร่วมมือกับ รัฐบาลอย่างเต็มที่ ในอันที่จะช่วยกันป้องกันและรักษา เสรีภาพ สมรรถภาพ เอกกราช และอธิปไตยของ ประชาชาติไทย

ถ้าครั้งนั้นเห็นเหมาะสม ที่จะประกาศออกมาเป็น ทางการ ให้ประชาชนทราบได้ เหตุใด คราวนี้จึงไม่ ขอมทำเช่นนั้น

ข้าพเจ้าเอง ยากจะรู้คำตอบ ต่อคำถามที่ตั้งนี้ เหมือนกัน บางทีคำอธิบายส่วนหนึ่ง จะขึ้นอยู่กับ ข้อ ความที่รายงานว่า เป็นคำของรัฐมนตร์ว่าการกระทรวง ต่างประเทศไทย ที่แสดงต่อสหประชาชาติ เมื่อไม่กี่วันมานี้ ว่าประเทศไทยมิได้ขอร้องให้กองทหาร อเมริกันไปตั้งฐานทัพอยู่ที่นั่นเลย ถ้าจำเป็น ไทยก็ไม่ จำต้องมีทหารอเมริกันร่วมด้วย รัฐมนตร์ผู้หนึ่งพูดด้วย โวหารว่าคนไทย ไม่ต้องการเกาะชายเลื้อยทหารอเมริกัน เหตุผลอีกประการหนึ่ง ซึ่งอาจอธิบายได้เป็นบาง ส่วน ถึงเรื่องที่ไทยไม่สู้จะขอม ให้มีการอภิปราย กันถึงกิจกรรมฝ่ายทหารของสหรัฐในประเทศไทย ก็ คือ รัฐบาลไทยกลัวว่าประชาชนชาวไทยจะมีปฏิกริยา ไปในทางตรงกันข้าม ทั้งนี้ย่อมจะมีผลกระทบ กระเทือน มาถึงความมั่นคงทางการเมืองของประเทศ ไทยด้วย เพราะประเทศไทยนี้ เป็นประเทศที่ไม่ ก้าวหน้าในทางการเมือง ถึงแม้หลายคนจะกล่าวว่ ก้าวหน้าแล้วก็ตาม เพราะข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า ประเทศไทยไม่เคยก้าวหน้าเลยในทางการเมือง ก่อนประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๐ ประเทศไทย ซึ่งในขณะนั้นมีชื่อว่าสยาม มีการปกครองระบบราชาธิปไตย ชนิดที่เรียกได้ว่า เรียบร้อยพอสมควร มาเป็นเวลาหลายศตวรรษ ครั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ข้าราชการทหารและพลเรือนรุ่น หนึ่งกลุ่มหนึ่งได้ยึดอำนาจการปกครอง และหาทางให้ พระมหากษัตริย์พระราชทานรัฐธรรมนูญขึ้น เป็นฉบับ แรก มีรัฐสภาโดยที่สมาชิกได้รับการแต่งตั้ง มิได้มี การเลือกตั้ง และสภาก็มีอำนาจเล็กน้อย ซึ่งเรียกร้อง ได้มาจากพระมหากษัตริย์ ส่วนอำนาจที่แท้จริงนั้นอยู่ใน มือของพวกชุมชนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งอยู่ในคณะรัฐมนตร์

พวกนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ก่อการ ซึ่งมีทั้งทหาร ตำรวจ และพลเรือน

๒๖ ปีหลังจากรัฐประหารครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ปรากฏว่ามีรัฐประหาร ๒๖ ครั้ง และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งอย่างดีที่สุดก็เป็นเพียงรัฐธรรมนูญชนิดพอใช้ได้ แม้กระนั้นก็ถูกเลิกใช้เป็นเวลาอันยาวนานในระหว่างระยะเวลาดังกล่าว ทั้งนี้รวมระยะเวลาตลอดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขณะนั้น ประเทศสยามเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น จะเป็นอย่างไรเสียไม่ได้หรือเต็มใจเป็นก็ตาม การปกครองประเทศก็อยู่ภายใต้ระบบเผด็จการ

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แม่ทัพไทย ได้ยึดอำนาจ บุคคลผู้ประกาศเลิกรัฐธรรมนูญ ยุบสภาและคณะรัฐมนตรี จัดให้เลิกพรรคการเมืองทั้งหมด ยกเว้นคณะพรรคปฏิวัติของตนเอง และได้ประกาศกฎอัยการศึกด้วย เมื่อต้น พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราว และตั้งรัฐสภาขึ้น โดยสมาชิกกว่า ๓ ใน ๔ ได้รับแต่งตั้งมาจากผู้ที่มิอาจขึ้นบริหาร สถานที่มีหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และมีฐานะเป็นสภานิติบัญญัติชั่วคราวด้วย สภาดังกล่าวยังมีได้เสนอรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และไม่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภามาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ เมื่อสฤษดิ์ถึงแก่กรรมลง โดยร่ำรวยขึ้นอย่างน่าแปลกประหลาดนั้น พลเอกถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีของประเทศไทยคนปัจจุบัน ได้รับตำแหน่งสืบต่อมาจากพระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย ซึ่งทรงเป็นที่รักของประชาชน และทรงประกอบกรณียกิจอย่างเสียสละ ได้มีอิทธิพลเหมือนนโยบายของรัฐบาลอยู่ แต่อิทธิพลดังกล่าว มีไม่มากนัก กล่าวโดยสรุปนั้น ย่อมเป็นดังที่ผู้เชี่ยวชาญด้านประเทศไทยผู้หนึ่งได้เขียนว่า ระบบการเมืองของไทยนั้น อยู่กึ่งกลาง ระหว่างลัทธิเผด็จการกับประชาธิปไตย

ดังนั้นเราจึงมีเหตุผลที่จะสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่ที่รัฐบาลไทยควรจะคิดตัวเองยิ่งกว่าอำนาจภายนอก ในการที่เกิดมีความไม่พอใจขึ้นภายในประเทศ โดยเฉพาะทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้เป็นปัญหาสำหรับข้าราชการไทยมา

หลายมาแล้ว โดยสภาพทางภูมิศาสตร์ ภาคนี้อยู่ห่างไกลจากกรุงเทพฯ จึงมิได้รับการเหลียวแลจากเมืองหลวง สภาพทางเศรษฐกิจก็ด้อยหลัง ประชาชนพลเมืองทางแถบนี้จึงมีรายได้น้อยกว่าไทยในภาคอื่นๆ วังในทางวัฒนธรรม ราษฎรส่วนใหญ่ในภาคนี้ นับได้ว่าเป็นลาว และมีพวกญวนอพยพพลัดภัย จากเมื่อคราวสงครามอินโดจีนฝรั่งเศส อาศัยอยู่ที่นั่น ประมาณ ๕๐,๐๐๐ คน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้เริ่มการก่อวินาศกรรมขึ้นและชายตัวเรื่อยมา ในสภานั้นมีคนถูกฆ่า ๖ คน สกค่อมามีคนถูกฆ่า ๓๐ คน และสภานั้นมีสูญเสียชีวิตไปแล้วกว่า ๗๐ คน พวกกองโจรนั้น กล่าวกันว่า มีจำนวนเป็นเรือนร้อยจนถึงกว่า ๓,๐๐๐ คน เมื่อปลายปีนี้ มีประกาศออกมาจากกรุงเทพฯ ว่าได้มีการตั้งพรรคแนวไทยรักชาติขึ้น สำหรับทำสงครามกู้ชาติในประเทศไทย ทางภาคใต้ของประเทศไทย ก็มีมีการก่อวินาศกรรม โดยการนำของพวกคอมมิวนิสต์ เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้โดยได้รับความช่วยเหลือจากกองโจรของพวกก่อการร้ายมลายู แต่ปัญหาทางภาคใต้จะไม่หนักเท่าทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้เพราะพวกคอมมิวนิสต์มิได้ยึดครองดินแดนที่ติดกับภูมิภาคแถบนั้น

การคุกคามบ่อนทำลาย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คล้ายกับสิ่งที่เกิดขึ้นในเวียดนาม สมัยต้นๆ หรือไม่ นี่เป็นปัญหา ถ้อยแถลงของรัฐบาลเรา ซึ่งมีเป็นจำนวนน้อย ส่อให้เห็นว่า รัฐบาลเชื่อในความละม้ายคล้ายคลึงกัน ของเหตุการณ์ทั้งสองนั้น นักข่าวบางคนก็เห็นเช่นนั้น แต่บางคนกลับมีทัศนคติตรงกันข้าม พวกนี้เสนอว่าภัยคุกคามดังกล่าว เกิดจากฝ่ายรัฐบาลไทย ขยายเรื่องราวให้ใหญ่โตมโหฬารความเป็นจริง เพื่อหวังที่จะได้รับความช่วยเหลือมากขึ้น และอาวุธที่ดียิ่งขึ้น จากฝ่ายอเมริกัน พวกที่ไม่เห็นว่าเหตุการณ์ในประเทศไทยเป็นไปในรูปเหตุการณ์ในเวียดนาม อ้างว่ากองโจรไม่สามารถที่จะเรียกร้อง ให้ชาวบ้านต่อต้านชาติอื่น ที่จะมาปกครองประเทศตน หรือให้รวมประเทศชาติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อย่างดีก็เกี่ยวข้องแต่ทำให้ประชากรราษฎร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกลียดรัฐบาลไทยเท่านั้น โดยหาว่ารัฐบาลไม่เหลียว

แต่ ได้แต่เอาเปรียบภูมิภาคแถบนี้ ในเรื่องสถาน การณ์ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นายเคนเนดี ก็ ยัง ผู้ซึ่งเคยเป็นเอกอัครราชทูตประจำประเทศไทย และบัดนี้เป็นนายกสมาคมเอเชีย ได้เขียนข้อความไว้ เมื่อเร็ว ๆ นี้ว่า

กฎแห่งใจจะไปสู่ความปลอดภัย อันยืนนาน สำหรับประเทศไทยนั้น ขึ้นอยู่กับการปฏิวัติที่ดีกว่าที่ แล้ว ๆ มา คือให้ได้ผลถึงชนบท ทั้งนี้หมายความว่า เป็นการเสกสรรศรัทธา สัญลักษณ์ของความเป็นชาติขึ้นมา ใหม่ทั้งหมดพร้อม ๆ กัน ๒ ทาง กล่าวคือข้าราชการ ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน ต้องมีศัลยาจารวัตร ชนิดที่รู้ ตั้วว่าทำอย่างใดจึงจะได้รับความเคารพ และเชื่อถือจาก ประชาชนในชนบท และประชาชนในชนบทเองก็ต้อง รู้ลึกดีว่าความเป็นความตายของตนนั้น ขึ้นอยู่กับการ พร้อมที่จะได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก ที่จะมา ช่วยพัฒนาบ้านเรือน วิทยาลัย โรงเรียนและหมู่บ้าน เพื่อขับไล่ผู้แทนของฝ่ายศัตรูและผู้ก่อการร้าย

เมื่อประธานาธิบดีทรูแมนตัดสินใจ ที่จะส่งกอง ทหาร ๔ กองพลไปยุโรป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ นาย พล ขอร์ซ ซี. มาร์แชล ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงกลาโหมในขณะนั้น ได้แถลงต่อรัฐสภาว่า ความเห็นของข้าพเจ้าในเรื่องนี้ มีอยู่ว่ารัฐสภา ย่อมมีสิทธิ์ที่จะตั้งรับว่าเรากำลังวางแผนอะไร ดังที่วุฒิสมาชิกสมิธ (แห่งรัฐนิวเจอร์ซีย์) ได้กล่าวอย่างแจ่ม ชัดว่า ไม่ว่าเราจะทำอะไร จำต้องได้รับความสนับสนุน จากประชาชน

กาลเวลาข้างเปลี่ยนไปอะไรเช่นนั้น เดียวนี้ เราจะไม่เชื่อกันแล้วว่า ไม่ว่าเราจะทำอะไร จำต้องได้ รับความสนับสนุนจากประชาชน แม้ละ ประชาชน ย่อมไม่สามารถจะสนับสนุนแผนการกระทำใด ๆ ได้ ถ้าเขาถูกปลัดบัง ไม่ให้ทราบความจริง หรือให้ทราบ อย่างสับสนเกี่ยวกับการกระทำนั้น ๆ ข้าพเจ้าประนาม การตัดสินใจของเรา ที่ไม่ยอมอภิปรายถึงสิ่งซึ่งเรา กระทำอยู่ในประเทศไทย เพราะเหตุว่าไทยไม่ต้องการให้นำมาเปิดเผย เรากำลังทำวิถีทางแห่งประชาธิปไตยของเราอ่อนกำลังลง ด้วยการที่กองทัพของเรา ไปตั้งอยู่ในประเทศไทย โดยไม่มีเหตุผลในทาง กฎหมาย ทางการเมือง อย่างเพียงพอ หรือด้วย เหตุผลทางการเมืองอันแน่นอนของรัฐบาลไทย หรือ เพราะเหตุผลทั้งสองประการก็ตามที่

สถานะของรัฐสภา เกี่ยวกับการเสริมสร้างกำลัง ทักษะในประเทศไทยนี้ อี. เอช. คอรัวิน ได้เขียนไว้ใน หนังสือพิมพ์ชื่อเสียงของเขา อันว่าด้วยประธานาธิบดี โดยได้ถามปัญหาที่เกี่ยวเนื่องถึงความสัมพันธ์ ระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ ความว่า

ความสัมพันธ์ ในด้านร่วมงานกันนี้ เป็นไป ระหว่างทั้งสองฝ่ายที่มีสิทธิเท่าเทียมกันตามรัฐธรรมนูญ หรือเป็นความสัมพันธ์ของฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นตัวการ กับ อีกฝ่ายหนึ่งเป็นเพียงเครื่องมือ เป็นความสัมพันธ์ที่ขึ้น อยู่กับความเชื่อมั่นร่วมกัน ว่าอะไรจะให้ผลดีที่สุด แก่ สหรัฐ หรือเป็นเพียงการที่คิดคำนวณมาแล้วเพื่อแถลง ให้รัฐสภาทราบว่าการกระทำนั้น ๆ ได้กระทำไปแล้ว ด้วยความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยหวังแต่เพียงว่ารัฐสภา ย่อมต้องมีมติคล้อยตาม

ข้อผูกพันของเราในประเทศไทย อาจพิสูจน์ได้ ว่า เป็นการกระทำซึ่งได้กระทำไปแล้วด้วยความจำเป็น อย่างยิ่ง ในขณะที่สหรัฐกำลังก่อสร้างฐานทัพเรือและ อาภาศอย่างพิสดารในประเทศไทย ในขณะที่ส่งกอง ทหารของเราไปประจำอยู่ที่นั่นกว่า ๒๕,๐๐๐ คน และ ในขณะที่ฐานทัพเหล่านี้รับใช้กองทหารของเราในการ รบซึ่งมิได้มีการประกาศสงคราม ทั้ง ๆ ที่เราเป็นฝ่าย ร่วมรบตัวสำคัญนั้น วุฒิสภาเพียงได้รับการขอร้อง ให้แนะนำและอนุมัติสนธิสัญญา ว่าด้วยการเก็บภาษี เป็นเหตุผูกพันประเทศไทย ฉบับหนึ่ง และอีกฉบับ หนึ่ง เป็นสนธิสัญญา ว่าด้วยการพาณิชย์และการ เติบโต ทั้งนี้ย่อมเป็นถาวรภาพที่จะกล่าวได้ว่า ความ สัมพันธ์ในด้านร่วมงานกันนี้ เป็นไประหว่างทั้งสองฝ่าย ที่มีสิทธิเท่าเทียมกันตามรัฐธรรมนูญ แท้จริง ต้องนับ ว่าเป็นการตรงกันข้ามกับที่กล่าวไว้นั้นทั้งสิ้น รัฐสภา กำลังตกอยู่ในฐานะแห่งอันตราย ที่จะกลายเป็นเครื่อง มือของประธานาธิบดี กำลังเป็นไปอย่างง่าย อย่าง ยินยอม ถึงแม้จะไม่กระตือรือร้นที่จะให้เป็นไปในรูป หนึ่งก็ตาม

เรากำลังเสริมสร้างกำลังทัพในประเทศไทย เรา กำลังเคลื่อนเข้าไปสู่ประเทศไทย เราส่งเข้าไปทั้งคน เครื่องบิน เหล็กกล้า และซีเมนต์ เราส่งเงินเหรียญ อเมริกันเข้าไปด้วย ตั้งแต่ปีการคลัง พ.ศ. ๒๔๘๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๘ เราส่งเงินช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ ไปให้กว่า ๔๓๓ ล้านดอลลาร์ เฉพาะปีการคลัง พ.ศ.

๒๕๐๕ นี้ก็กว่า ๖๐ ล้านเหรียญแล้ว จนถึงปี ๒๕๐๖ เราส่งเงินช่วยทางทหารไป ๔๑๕ ล้านเหรียญ ตั้งแต่ นั้นมา จำนวนเงินช่วยทางทหาร ก็ได้กลายเป็นความลับไป และข้าพเจ้าเชื่อว่า เราให้เงินช่วยทางทหาร ประมาณปีละ ๔๐ ล้านเหรียญตั้งแต่นั้นเรื่อยมา ค่าก่อสร้างในรอบไม่กี่ปีนับเป็นร้อย ๆ ล้านเหรียญ เปิดเสรีขึ้นเป็นจำนวนกว่า ๑,๐๐๐ ล้านเหรียญ และยังคงไม่เห็นว่าจะสิ้นสุดกันตรงไหน เมื่อรองประธานาธิบดีฮัมฟรีย์ไปเยือนประเทศไทย ได้ออกแถลงการณ์ ร่วมกับนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๕ รองประธานาธิบดี ได้ย้ำถึงความตั้งใจมั่นของสหรัฐ ในอันที่จะให้ความช่วยเหลือที่จำเป็น เพื่อประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ในเอเชียอาคเนย์ที่ถูกคอมมิวนิสต์คุกคาม สามารถป้องกันตัวเอง และได้มาซึ่งสันติภาพ ตามระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เหมาะสม

ดูประหนึ่งว่า เรนทามัน ที่พยายามเปลี่ยนโฉมหน้าของเอเชีย ด้วยอำนาจของฝ่ายบริหาร เรากำลังรับภาระ ไม่จำเป็นในฐานะผู้พิทักษ์รักษา แต่ในฐานะผู้ให้ แก่ประเทศทั้งหลาย ในทวีปนั้นทั้งหมด ที่มีได้เป็นคอมมิวนิสต์ ข้าพเจ้าสงสัยว่าเราแบกภาระนี้ไว้โหวลหรือ ถึงแม้ว่าเราสามารถที่จะรับภาระนี้ไว้ได้ วัตถุประสงค์ของการกระทำทั้งนี้ ถูกต้องตามความเป็นจริงละหรือ เราคนผิวขาว ชาวตะวันตก กำลังพยายามที่จะปฏิรูปวัฒนธรรมตะวันออก ตามรูปลักษณะของเรา โดยไม่คำนึงถึงค่าของชีวิต คิปลิงกิว่มี่ชื่อแห่งจักรวรรดินิยมซึ่งเก่ากว่าเรา ท่านผู้นั้นเขียนไว้ว่า

เมื่อสงครามสิ้นสุด	ก็มีหินหลุมศพขาว
เขียนชื่อผู้ตายไว้	กับใส่ชื่อความยาว
อายุนั้นนอนที่นี้	โดยอยากเปลี่ยนเอเชีย-ขาว

ในกรณีสหรัฐกับฟิลิปปินส์ คิปลิงกิว่มี่เขียนนอรรถาธิบายอันมีชื่อเสียงไว้แต่ พ.ศ. ๒๔๔๒ ว่า

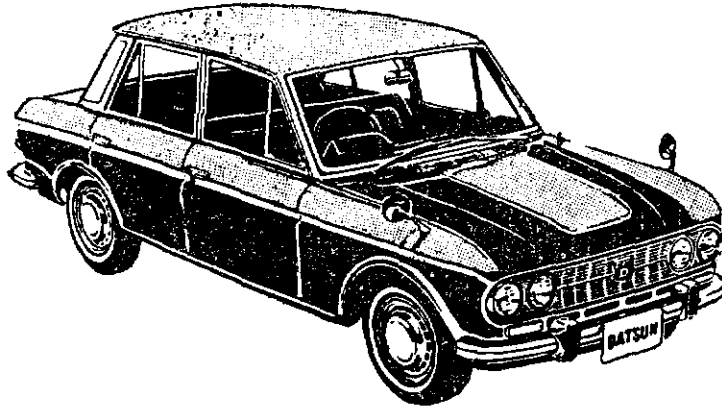
ภาวะของคนผิวขาว
ก็ควรารับรางวัลมาฟัง
คนที่ค้ำขันเขาค่า
คนที่เรารักษาเขาก็คชัง

รัฐที่ได้รับความช่วยเหลือย่อมไม่พอใจ และเกลียดชังรัฐที่ตนต้องพึ่งพา ในศตวรรษก่อนเป็นเช่นไร ศตวรรษนี้ก็เช่นเช่นนั้น คนไทยนั้นไม่เคยอยู่ได้อำนาจใคร และไม่ไว้ใจชาวต่างประเทศ มาแต่ไหนแต่ไร เหตุฉะนั้นจึงไม่พอใจอยู่เองที่จะต้องขึ้นอยู่กับสหรัฐอเมริกาในทางทหาร ดังที่ถ้อยคำของรัฐมนตรีต่างประเทศของไทย ได้แสดงให้เห็นแล้ว ในสหประชาชาติ เพราะความรังเกียจเจ็ดคนต่างชาติต่างประเศตนเอง ชาวต่างประเทศที่แทรกแซงเข้ามานั้น แม้จะสุภาพเพียงใด จะนำเงินมามากเพียงใด จะพยายามเข้ากับคนพื้นเมืองให้มากเพียงใดก็ตาม แต่การเข้ามานั้น อาจเป็นอุปสรรคขัดขวางความเจริญของไทยเอง ยิ่งกว่ามาช่วยพัฒนาบ้านเมือง ให้มีสิ่งแวดล้อมทางการเมืองที่เหมาะสม ถึงขนาดตัดปัญหาการแทรกซึมบ่อนทำลายเสียได้ สังคมที่มั่นคงและทนทาน จำต้องเกิดขึ้นจากผลผลิตภายในบ้าน จะนำไปปลุกจากที่อื่น หาได้ไม่ เราช่วยได้เพียงเตรียมที่ดิน เราช่วยได้เพียงป้องกันเมล็ดพืช มิให้ถูกบดขยี้ทำลาย แต่สิ่งซึ่งจะเจริญเติบโตขึ้นมา นั้น จำต้องเหมาะแก่เนื้อที่และต้องปลูกโดยคนที่นี่เท่านั้น

ส. ศิวรักษ์ แปล

ดัดแปลงรุ่นลูเบิร์ด รุ่นปี 1966

DATSUN
Bluebird

รถดัดแปลงรุ่นลูเบิร์ดปรับปรุงให้มีคุณภาพ เหมาะสมกับประเทศไทยเพิ่มขึ้น 12 รายการ ราคาจำหน่าย และการชำระเงินคงเดิมทุกประการ

- 1 คันส่งพวงมาลัยหน้า เปลี่ยนใหม่หมด
- 2 ตะแกรงหม้อรถเปลี่ยน กันชนยางหน้า หลัง
- 3 ขึ้นวางของเพิ่มขึ้นที่ใต้หน้าปัด
- 4 หม้อน้ำใหญ่ขึ้น เดิมจุ 4.7 ลิตร เปลี่ยนเป็น 5.1 ลิตร
- 5 ปังหน้าขนาดโตขึ้น กำลังดันน้ำสูงขึ้น แกนมีหม้อทำด้วยโลหะพิเศษ แบบเดียวกับที่ใช้ในรถถังนิลสันเซตริค
- 6 เกียร์ซินโครเมล หกเกียร์ เฉพาะเกียร์หนึ่ง เปลี่ยนให้รถพุ่งเร็วมากขึ้น เกียร์ล่าง สาม และ ถอยหลัง ตามเดิม
- 7 หลังคารถ สูงกว่ารุ่น 1964 ทำให้ไอ้โงะนั่งสบาย และอาจจับมูมพนักพิง ให้นั่งสะดวกยิ่งขึ้น
- 8 ระบบไฟฟ้าหน้าปัดใหม่ ใช้วงจรรพิมพ์ถาวร (PRINTED CIRCUIT) คงทนเป็นพิเศษ
- 9 หมอเตอร์ปั้มน้ำต้นแบบใหม่ มี 2 ความเร็ว แบบที่ปัดยาวมากขึ้น
- 10 แกนเพลาล่งกำลังในห้องเกียร์ มีขนาดโตขึ้น กระเดื่องกำมบใหญ่และแข็งแรง มากกว่าเก่า
- 11 กระเปาะจารบีทุกแห่งโตขึ้น แบบเก่าต้องอัดทุก 3,000 กิโลเมตร รุ่นใหม่นี้ อัดจารบีทุก 6,000 กิโลเมตร
- 12 แบบทั่วไปคงเดิม ลูสม วิ่งเร็ว แต่กินน้ำมันน้อย

บริษัท สยามกสการ จำกัด

865 ซอยสุขุมวิท และผู้แทนจำหน่ายทั่วประเทศ

การปกครองแบบเทศาภิบาลเป็นระบบปฏิวัติหรือวิวัฒนาการ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชวินิจฉัยไว้ว่า พระบรมราชโองการประกาศแต่งตั้งตำแหน่งเสนาบดี วันที่ ๑ เมษายน ร.ศ. ๑๑๑ (พ.ศ. ๒๔๓๕) นั้น (๑) เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบพลิกแผ่นดิน (๒) ผู้เขียนจะขออัญเชิญพระราชวินิจฉัยนี้มาเป็นหลักในการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองหัวเมือง สมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชานุภาพทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย จาก พ.ศ. ๒๔๓๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๘

การปกครองหัวเมืองก่อน พ.ศ. ๒๔๓๕ นั้น อัครมหาเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย บังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายเหนือ อัครมหาเสนาบดีกระทรวงกลาโหมบังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายใต้ เสนาบดีกรมท่าบังคับบัญชาหัวเมืองชายทะเลใกล้เคียงพระนคร แต่ละกระทรวง มีกองทหารประจำอยู่ มีหน้าที่เก็บภาษีอากร และมีศาลสำหรับว่าความที่เกี่ยวกับกระทรวง ในเมืองอันแบ่งแยกอยู่เช่นนี้ ราชการก็ดำเนินเชื่องช้าไม่ได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย ไม่ทันกับความเรียกร้องของเหตุการณ์ (๓) อันย่อมนั้นที่ทราบกันดีว่า ในยุคนั้นกำลังเข้าอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ ไม่ว่าจะมองไปทางทิศไหน เห็นอังกฤษและฝรั่งเศสพร้อมที่จะฉวยโอกาสสุกรรณเข้ามา ถ้าแม้การปกครองประเทศในขณะนั้นไม่ดีพอ การณ์ก็จะเป็นที่น่าวิตก ครั้นแล้ว “เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ โปรดให้สมเด็จพระยาเทววงศ์วโรปการ แต่ยังเป็นกรมหลวง เสด็จไปช่วยงานฉลองรัชกาลสมเด็จพระบรมราชินีวิกตอเรียครบ ๕๐ ปี ณ ประเทศอังกฤษ แทนพระองค์ ทรัสสั่งให้ไปพิจารณาแบบคณะเสนาบดียุโรปว่าเขาเอาอะไรเป็นกำหนดตำแหน่งเสนาบดี สมเด็จพระยาเทววงศ์ฯ เสด็จกลับมาทูลรายงาน จึงทรงกำหนดคณะเสนาบดีที่จะจัดใหม่” (๔) การจัดใหม่นั้นกระทำเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ประเทศสยามเริ่มต้นมีกระทรวง ๑๒ กระทรวง มีเสนาบดีมีศักดิ์เสมอกัน ทำงานไม่ก้าวก่ายกัน

ก่อนที่สมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพจะเสด็จมาทรงตำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๑ เดือนเมษายน ๒๔๓๕ คำว่า “บังคับบัญชา” นั้น มีความหมายแตกต่างกันไปตามความใกล้เคียงของท้องถิ่น หัวเมืองหรือประเทศราช ยิ่งไกลไปจากกรุงเทพฯ เท่าใด ก็ยิ่งมีอิสรภาพมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากการคมนาคมลำบาก หัวเมืองที่รัฐบาลบังคับบัญชาโดยตรง มีแต่หัวเมืองจัตวาใกล้ๆ อยู่ในบริเวณวังราชธานี^(๕) ส่วนในหัวเมืองอื่นๆ ซึ่งแบ่งไว้เป็นชั้นเอก โท ศรี ตามความสำคัญของเมือง เจ้าเมือง “มักเป็นชาวเมืองนั่นเอง ค่ายเป็นเทือกเถาเหล่ากอเจ้าเมืองคนก่อนๆ ซึ่งได้ทำราชการประกอบกับทำมาหากิน จนตั้งถิ่นฐานได้ในเมืองนั้น...ใครก็ทำได้เป็นเจ้าเมือง ในที่สุดเป็นแล้วก็อยู่ในเมืองนั้นจนตลอดชีวิต ลูกหลานจึงมีกำลังพาหนะรับราชการสืบกันมา”^(๖) คนที่บางคนก็เคยเป็นนักรบมาแต่สมัยก่อน เช่นผู้เป็นต้นตระกูลวงศาโรจน์ เจ้าเมืองราชบุรีสมัยรัตนโกสินทร์^(๗) คนอื่นๆ เป็นเจ้าภาษีนายอากรมาก่อน เช่นเจ้าเมืองสงขลา (ตระกูล ณ สงขลา) และเจ้าเมืองระนอง (ตระกูล ณ ระนอง)^(๘) เมื่อเจ้าเมืองเก็บภาษีอากรค่าน้ำค่านาค่าราชการจึงมีเงินทองไว้สำหรับเลี้ยงคน ซึ่งทำให้มีอิทธิพลมากสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ “ครั้นทำมาหากิน ก็อาศัยตำแหน่งในราชการเป็นปัจจัยให้ได้ผลดีกว่าบุคคลภายนอก”^(๙) การปกครองแบบนี้เรียกกันมาแต่เดิมว่าแบบ “กินเมือง” แต่เวลากิน เจ้าเมืองต้องมีส่วนเหลือไว้ให้เสนาบดีและพระคลังมหาสมบัติ เงินที่ผูกมาจากกรุงเทพฯ สำหรับภาษีอากรนั้น ต้องส่งมา แต่ที่เป็นกำไรก็เก็บไว้ได้ เงินค่าน้ำค่านาค่าราชการหลังจากที่เก็บส่วนลดแล้ว ต้องส่งมาเป็นเงินช่วย แต่รัฐบาลไม่มีทางรู้เสมอไปได้ว่า เจ้าเมืองเก็บเงินเหล่านี้ได้เป็นจำนวนเท่าไร^(๑๐) เมืองประเทศราชส่งต้นไม้เงินต้นไม้ทองมาถวายสามปีต่อครั้ง แต่ภาษีอื่นๆ ไม่ต้องส่งมาเลย

ในสมัยที่สมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพทรงตำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ประเทศสยามได้เริ่มปกครองหัวเมืองโดยหลักที่ว่า อำนาจของการปกครองควรจะเข้ามารวมอยู่จุดเดียวกันหมด ซึ่งหมายความว่า รัฐบาลกลางจะไม่ให้การบังคับบัญชาหัวเมืองกระจายไปอยู่กับกระทรวงสามกระทรวง และจะไม่ยอมให้เจ้าเมืองต่างๆ มีอิทธิพลอย่างที่ได้มีมาในอดีต ระบบการปกครองแบบใหม่นี้เรียกกันว่าแบบ “เทศาภิบาล” หลักต่างๆ ของการปกครองแบบเทศาภิบาล ได้ระบุไว้ในประกาศจัดตั้งหน้าที่ระหว่างกระทรวงกลาโหมกระทรวงมหาดไทย ร.ศ. ๑๒๓^(๑๑) ซึ่งรวมหัวเมืองทั้งหมดมา

ไว้ได้การบังคับบัญชาของกระทรวงมหาดไทย พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. ๑๑๖^(๑๒) และข้อบังคับลักษณะปกครองหัวเมือง ร.ศ. ๑๑๗^(๑๓) ตามกฎหมายเหล่านี้ รัฐบาลจัดการปกครองหัวเมืองตั้งแต่ชั้นต่ำที่สุดจนถึงที่สูงที่สุด เริ่มต้นด้วยพลเมืองมีสิทธิที่จะเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านของราว ๆ สิบหมู่บ้านมีสิทธิที่จะเลือกตั้งนายกำนันของตำบล ตำบลหลายตำบลมีพลเมืองประมาณ ๑๐,๐๐๐ คนรวมกันเป็นอำเภอ หลายอำเภอรวมกันเป็นเมือง หลายเมืองรวมเป็นมณฑล ข้าหลวงเทศาภิบาลเป็นข้าราชการสูงสุดในมณฑล โดยที่ “ ถ้าเสนาบดีจะดูแลบังคับบัญชาตรงถึงหัวเมืองทั้งปวง..... ก็เป็นอันเหลือวิสัยที่จะทำได้ตลอด จึงต้องจัดหัวเมืองซึ่งท้องที่ใกล้เคียงติดต่อกันไปมาถึงกันได้ง่ายหลาย ๆ เมืองรวมเป็นมณฑลหนึ่ง มีตำแหน่งข้าหลวงเทศาภิบาลบังคับบัญชาการมณฑลละคน แบ่งอำนาจและหน้าที่ของเสนาบดีเจ้ากระทรวงไปไว้ในตำแหน่งข้าหลวงเทศาภิบาลประจำมณฑลเป็นผู้ตรวจการบังคับบัญชาในท้องที่ เสนาบดีเป็นผู้รับกระแสพระราชดำริคิกอ่านกับข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลทั้งปวง จัดวางแบบแผนการปกครองให้สำเร็จตลอดไปทั่วทั้งพระราชอาณาเขต ”^(๑๔) รัฐบาลจะเลิกการปกครองแบบ “ กินเมือง ” โดยการให้เงินเดือนแก่ข้าราชการทุกคน แต่กำนันผู้ใหญ่บ้านจะได้ผลประโยชน์จากหน้าที่ คือจะได้ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ได้ส่วนลดจากการเก็บค่าน้ำค่านาค่าราชการ

การที่รัฐบาลริเริ่มใช้หลักการปกครองแบบเทศาภิบาลนี้ เมื่อมองไปในทัศนะหนึ่ง ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบ “ พลิกแผ่นดิน ” ตามมาตราต่างๆ ในพระราชบัญญัติและข้อบังคับ การปกครองแบบเก่า ๆ จะได้ถูกลบล้างไปทั้งสิ้น ข้าราชการในกระทรวงมหาดไทย ที่เคยเป็นทั้งตุลาการทหารและสรรพากรจะเป็นข้าราชการปกครองเท่านั้น และจะต้องมีความรู้พิเศษเฉพาะสาขาของงานด้วย^(๑๕) ฝ่ายเจ้าเมืองกรมการที่ไม่เคยขึ้นกับใคร เพราะว่าเสนาบดีอยู่ไกล บัดนี้มีข้าหลวงเทศาภิบาลมาอยู่ใกล้ จะทำอะไรจะต้องระวัง รายได้ที่เคยได้เมื่อสมัย “ กินเมือง ” ก็ค่อย ๆ หดหายไป ในเมื่อรัฐบาลเริ่มต้นเก็บภาษีอากรค่าน้ำค่านาค่าราชการเสียเอง^(๑๖) รายได้ที่เหลืออยู่ก็คือเงินเดือนเท่านั้น และเมื่อได้เงินเป็นข้าราชการแล้ว รัฐบาลจะปลดหรือย้ายไปไหนก็ต้องไปพลเมืองที่เคยเป็นบ่าวเป็นไพร่ บัดนี้มีสิทธิที่จะเลือกผู้ใหญ่บ้านนายกำนันของตนเอง

เมื่อเป็นดังนี้ จึงคล้ายกับว่าการปกครองแบบเทศาภิบาลได้เข้ามาแปลงสภาพสังคมเก่า
ในหัวเมืองอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ

แต่การปกครองแบบเทศาภิบาลนี้ ถ้ามองไปอีกทัศนะหนึ่งก็จะเห็นว่า ไม่ได้เป็นการ
เปลี่ยนแปลงแบบพลิกแผ่นดินเพียงอย่างเดียว หากเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนา
การค่อย ๆ ถ้ามองย้อนถอยหลังไปในประวัติศาสตร์ก่อน พ.ศ. ๒๓๔๕ ก็จะเห็นว่ารัฐบาล
ได้พยายามที่จะปกครองหัวเมืองโดยตรงมาเสมอ แต่ที่ทำไมได้เต็มที่ก็เพราะว่าคนภาค
กลางลำบากจริง ๆ ถึงกระนั้นก็ตาม ถ้าหัวเมืองใดตั้งตัวกระด้างกระเดื่องขึ้นมา รัฐบาล
ก็ใช้กำลังออกไปปราบได้ ตัวอย่างที่ดีที่สุดก็คือ การปราบขบถเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์เมื่อ
พ.ศ. ๒๓๖๙ ถึง ๒๓๗๐ ในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว^(๑๗) การที่ปราบขบถสำเร็จ
ทำให้หัวเมืองภาคเหนืออ่อนน้อมแก่กรุงเทพฯ มากกว่าเดิม^(๑๘) ในด้านการแต่งตั้ง
ข้าหลวงก็เช่นเดียวกัน ได้ปฏิบัติกันมานานแล้ว เป็นต้นว่าคอนตันรัชกาล รัฐบาลจะได้
ส่งข้าหลวงออกไปยังหัวเมืองไกล ๆ เพื่อที่จะสักเลกชายฉกรรจ์ไว้เป็นกำลังราชการ^(๑๙)
จริงอยู่ นาน ๆ ที่จึงจะมีข้าหลวงออกไปสักเลกหัวเมืองไกล ๆ และสำหรับภาคอีสานนั้น
มิได้มีข้าหลวงออกไปสักเลกจนกระทั่ง พ.ศ. ๒๓๗๔^(๒๐) และไม่ได้ลงไปทางบักซ์ไต้จน
พ.ศ. ๒๓๙๑^(๒๑) ข้าหลวงที่เคยออกไปหัวเมืองอีกพวกหนึ่งคือพวกที่ออกไปปราบโจร
ผู้ร้าย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงส่งชุดหนึ่งออกไปทางภาคอีสาน
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔^(๒๒) ข้าหลวงที่ไปตั้งที่ว่าการอย่างถาวรก็เคยมีมาบ้างแล้ว ยกตัว
อย่างพระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชั้น บุนนาค) เป็นข้าหลวงใหญ่ประจำภูเก็ตนครแรก
รัฐบาลได้ส่งท่านผู้นี้ไปเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๘ เพื่อท่านจะได้ดูแลเจ้าภาษีนายอากรให้ส่งเงิน
ซึ่งมีมากขึ้นกว่าเดิมขึ้นมากกรุงเทพฯ โดยปราศจากอันตราย^(๒๓) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๐ พระ
ยาเทพอรชุน (พุ่ม ศรีไชยยันต์ ภายหลังเป็นเจ้าพระยารัตนาธิเบศ สมุหพระกลาโหม) ได้
เป็นข้าหลวงใหญ่ประจำเชียงใหม่คนแรก^(๒๔) รัฐบาลส่งท่านผู้นี้ขึ้นไปดูแล ไม่ให้พระเจ้า
เชียงใหม่มีด้อยความกับบริษัทยังกฤช ที่ได้รับอนุญาตค้าไม้สักในดินแดนเชียงใหม่^(๒๕)
ส่วนการถอดเจ้าเมืองก็เคยมีมาบ้างแล้ว เป็นต้นว่า เจ้าเมืองกาญจนบุรีห้าคนโดนปลด
ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๒๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๓๕^(๒๖) นี่คงเป็นเพราะว่ากาญจนบุรีเป็นเมืองชาย
แดน รัฐบาลต้องการให้เจ้าเมืองเป็นคนเข้มแข็งซื่อสัตย์จริงๆ สำหรับข้าราชการชั้นผู้
น้อย ตำแหน่งหน้าที่ที่คล้ายกับนายอำเภอกำนันผู้ใหญ่บ้าน การปกครองแบบเดิมก็ได้

เคยมีมาแล้วเหมือนกัน แม้จะเรียกชื่อต่างๆ กันไป เช่นทางภาคอีสาน เจ้าเมืองเคยตั้งทำวฝ่ายและตาแสง^(๒๗) ตั้งแต่เพชรบุรีลงไปทางใต้เคยมีนายหมวกนายกอง^(๒๘) แถวพิษณุโลกมีนายกองและผู้ใหญ่บ้าน คังนี้ เป็นต้น^(๒๙) ในเมื่อหลักเก่า ๆ มีอยู่แล้ว รัฐบาลก็สามารถนำมาดัดแปลงแก้ไขมาบ้างน้อยบ้าง เพื่อที่จะใส่เข้าในกรอบใหม่ที่ได้สร้างขึ้น

การเปลี่ยนแปลงการปกครองหัวเมืองหลังจาก พ.ศ. ๒๔๓๕ ไม่ได้ดำเนินไปโดยรวดเร็ว ด้วยเหตุหลายประการ เหตุผลข้อหนึ่งเห็นได้ชัดจากพระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ทรงขอให้ “ประหยัดเงินช่วยกระทรวงพระคลัง ฯ บ้าง เป็นต้นว่าตำแหน่งข้าราชการที่รับเงินเดือน ขอให้ตั้งขึ้นแต่น้อยก่อน อัตราเงินเดือนก็ขอให้กำหนดเป็นอย่างต่ำ แต่พอหากคนสมัครทำการได้ อีกประการหนึ่ง อย่างเพื่อคิดสร้างอะไรให้สิ้นเปลืองมากนัก สถานที่ทำการหรือที่พักอันจำเป็นจะต้องมี ถ้าไม่มีของเดิม ขอให้ทำอย่างถูก ๆ หรือเช่าเขาแต่พอใช้ชั่วคราวก่อน เมื่อจำนวนเงินแผ่นดินรายได้มีมากขึ้น จึงค่อยขยายรายการเหล่านั้นให้กว้างขวางออกไป”^(๓๐) คังนั้น การจัดมณฑลเพิ่มขึ้นจึงได้ดำเนินอยู่เป็นระยะเวลาหลายปี และในชั้นต้นข้าราชการกองข้าหลวงเทศาภิบาลเท่านั้นที่ได้รับเงินเดือน ต่อมาข้าราชการอื่น ๆ ในเมืองที่ข้าหลวงเทศาภิบาลอยู่จึงได้รับ เป็นเวลาหลายปีหลังจากเริ่มระบบใหม่ พ.ศ. ๒๔๓๕^(๓๑) กว่าที่ข้าราชการหัวเมืองทั้งหมดจะได้รับเงินเดือนเป็นข้าราชการจริง ๆ

เหตุผลทางการเงินมิใช่เป็นสิ่งเดียวที่ทำให้ต้องใช้เวลาในการขยายการปกครองแบบเทศาภิบาล การเมืองภายนอกเป็นเหตุผลสำคัญอีกข้อหนึ่ง รัฐบาลไม่ปรารถนาที่จะนำการปกครองแบบใหม่เข้าไปใช้ในหัวเมืองที่อยู่ตามชายแดน ในกรณีที่เป็นหัวเมืองใกล้กับดินแดนภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส “ความบังคับบัญชานั้นก็เป็นธรรมเนียมลาวแลเป็นเมืองห่างออกไป ครั้นจะจัดให้สะท้อนขึ้นในเวลานี้ คนลาวชาวคอนจะไ้ความยุ่งส่งเสริมเห็นการไปต่าง ๆ ก็จักชักนำให้เป็นเหตุขึ้นได้หลายประการ^(๓๒) ในกรณีหัวเมืองภาคเหนือหรือภาคใต้ที่อยู่ใกล้กับอังกฤษ ความคิดของรัฐบาลก็มักจะเหมือนกัน ส่วนการเมืองภายใน รัฐบาลต้องระวังไม่ให้ขุนนางเจ้าเมืองโกรธเคืองเสีย

ใจที่อำนาจจะหมดไป ในเมื่อข้าราชการเหล่านี้มีเงินมีคนมากมาย รัฐบาลก็ต้อง “ถนอม
น้ำใจ” เขา^(๓๓) ถึงแม้ว่าปัญหาทางการเมืองจะหมดไป อุปสรรคอื่น ๆ ซึ่งมีมาตั้งแต่ต้น
ก็ยังมียู่ เป็นต้นว่า ข้าราชการยังมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอทำงาน และผู้ที่เข้ามาแล้ว
อาจจะไม่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงาน สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพทรงเข้าพระทัย
เรื่องนี้ดีกว่าใครอื่น ก่อนที่จะใช้การปกครองแบบเทศาภิบาลเป็นครั้งแรก ในมณฑล
อีสาน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ ได้รับสั่งว่าการตั้งปวงจะสำเร็จไปได้ “ด้วยใช้ข้าราชการพื้น
เมืองที่มีอยู่แล้วหรือจัดหาผู้ก่อกำเนิดขึ้นในท้องที่อันนั้น ค่อยเปลี่ยนค่อยแปลงไปโดยลำ
ดับ^(๓๔)” “และความคิดนี้ถ้าจะสำเร็จได้ทั่วมณฑล ก็ตั้ง ๑๐ กว่าปีขึ้นไป ยกตัวอย่าง
เหมือนเช่นหัวเมืองในมณฑลชั้นในก็เกิดด้วยวิธีจัดการอย่างนี้ จนทุกวันนี้ยังไม่สำเร็จ
ได้เต็มที่”^(๓๕)

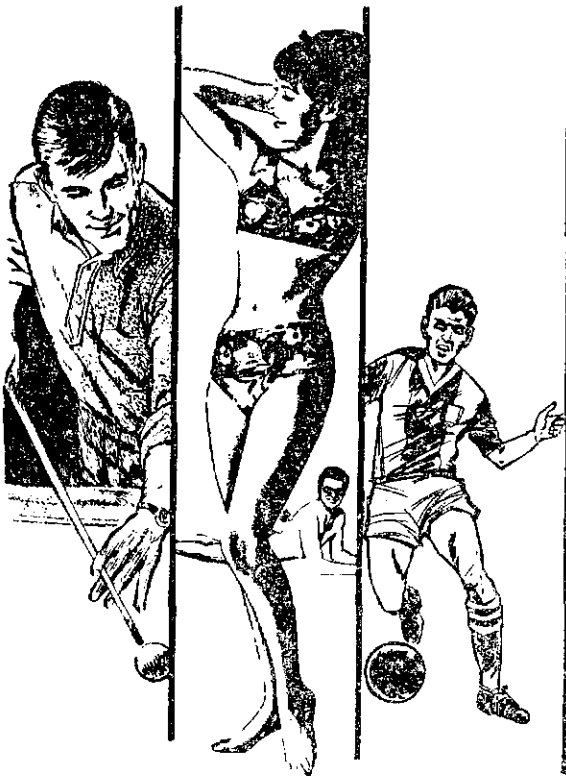
ความสำเร็จในระยะยาว “ตั้ง ๑๐ ปีขึ้นไป” นี้แหละ ที่ทำให้การ “พลิกแผ่นดิน”
ค่อย ๆ เกิดขึ้นทีละน้อย การเปลี่ยนแปลงจากแบบเก่ามาเป็นแบบใหม่ค่อย ๆ ซึมเข้าไป
ในทุกซอกทุกมุมของการปกครอง ทำให้เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยกะทันหันไม่ ทั้งนี้ก็
เนื่องปัจจัยทางการเงิน การเมือง และอุปสรรคอื่น ๆ อันไม่อาจกำจัดให้หมดสิ้นไปได้
ในระยะเวลาสั้น ๆ เมื่อสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพกราบบังคมทูลลาออกจาก
ตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ การปกครองหัวเมืองของประเทศ
สยามได้เข้าสู่สมัยปัจจุบันแล้ว รัฐบาลกลางได้เอื้อมมือเข้าจัดการปกครอง พร้อมกับ
รับผิดชอบในสวัสดิภาพของหัวเมืองทุกแห่งทั่วประเทศ ในขณะเดียวกัน ข้าราชการตาม
หัวเมืองก็ได้เปลี่ยนจากลักษณะการเป็นเจ้าของขุนมูลนายมาเป็นตัวแทนของรัฐบาล มีสิทธิ
หน้าที่รับผิดชอบเช่นเดียวกับข้าราชการอื่น ๆ และถ้ามองย้อนกลับไปจาก พ.ศ. ๒๕๐๘
ก็จะเห็นได้ว่าผลของการเปลี่ยนแปลงแบบ “พลิกแผ่นดิน” ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๕
และซึ่งได้ค่อย ๆ ขยายตัวแบบวิวัฒนาการอยู่เป็นเวลาหลายปี ยังปรากฏอย่างเด่นชัด
จวบจนกระทั่งทุกวันนี้

๑. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕ วันที่ ๒๕ เมษายน ร.ศ. ๑๑๑ หน้า ๒๕-๒๘
๒. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพินัยกรรม ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชดำรัสทรงแถลงพระบรมราชธิบายแก่ไขการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๗๐ หน้า ๒
๓. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชดำรัสทรงแถลงพระบรมราชธิบายแก่ไขการปกครองแผ่นดิน ทั้งเล่มแสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวิพากษ์การปกครองแบบเก่าอย่างไร
๔. สมเด็จพระบรมราชาธิบดีจักรพรรดิราชานุกาฬ เทศภิบาล พ.ศ. ๒๕๐๔ หน้า ๔
๕. สมเด็จพระบรมราชาธิบดีจักรพรรดิราชานุกาฬ เรื่องตำนานเมืองระนอง พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๑
๖. สมเด็จพระบรมราชาธิบดีจักรพรรดิราชานุกาฬ เทศภิบาล หน้า ๒๕-๒๖
๗. สมุคฺราชบุรี พ.ศ. ๒๔๖๔ หน้า ๕๐-๕๒
๘. พระยาวิเชียรคีรี (ชม ณ สงขลา) พงศาวดารเมืองสงขลา ในประชุมพงศาวดารภาคที่ ๓ พ.ศ. ๒๔๕๗ หน้า ๓๐-๓๔ และสมเด็จพระบรมราชาธิบดีจักรพรรดิราชานุกาฬ เรื่องตำนานเมืองระนอง
๙. สมเด็จพระบรมราชาธิบดีจักรพรรดิราชานุกาฬ เทศภิบาล หน้า ๒๕
๑๐. ประวัติการตรวจเชษฐ พ.ศ. ๒๕๐๐ หน้า ๑๕-๑๖
๑๑. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑ วันที่ ๒๓ ธันวาคม ร.ศ. ๑๑๓ หน้า ๓๐๖-๓๐๗
๑๒. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๔ วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๑๖ หน้า ๑๐๕-๑๒๕
๑๓. พระยาเกียรติยศไกรกระบวนยุทธ ตำราปกครอง พ.ศ. ๒๔๔๘ หน้า ๑๔๗-๒๑๕
๑๔. สมเด็จพระบรมราชาธิบดีจักรพรรดิราชานุกาฬ ประวัติบุคคลสำคัญฉบับสมบูรณ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ หน้า ๖๗-๖๘ พระประวัติกรมขุนมรุพงษ์ศิริพัฒน์ (พระองค์เจ้าวัฒนานวงศ์)
๑๕. สมเด็จพระบรมราชาธิบดีจักรพรรดิราชานุกาฬ เทศภิบาล หน้า ๓๔-๓๕
๑๖. รายงานประชุมเทศภิบาล ร.ศ. ๑๑๔ หน้า ๓๑
๑๗. เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (เจ้า บุนนาค) พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่สาม พ.ศ. ๒๕๐๔ เล่ม ๑ หน้า ๓๗-๕๓
๑๘. เหมือนกัน เล่ม ๑ หน้า ๖๒-๖๖
๑๙. สมเด็จพระบรมราชาธิบดีจักรพรรดิราชานุกาฬ พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่สอง พ.ศ. ๒๕๐๕ หน้า ๖๘
๒๐. เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (เจ้า บุนนาค) พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่สาม พ.ศ. ๒๕๐๔ เล่ม ๑ หน้า ๑๗๗-๑๗๘
๒๑. เหมือนกัน เล่ม ๒ หน้า ๑๓๗
๒๒. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๐๕ หน้า ๔๐๘-๔๐๙
๒๓. สมเด็จพระบรมราชาธิบดีจักรพรรดิราชานุกาฬ ประวัติบุคคลสำคัญฉบับสมบูรณ์ หน้า ๑๖๖ ประวัติพระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชั้น บุนนาค)
๒๔. McGilvary D., *A Half Century among the Siamese and the Lao*, New York, 1912, p. 194
๒๕. สมเด็จพระบรมราชาธิบดีจักรพรรดิราชานุกาฬ เทศภิบาล หน้า ๓๗-๓๘
๒๖. สมุคฺราชบุรี พ.ศ. ๒๔๖๘ หน้า ๗๘-๘๐
๒๗. เต็ม สันหัตถ์ มิ่งขวัญแม่น้ำโขง พ.ศ. ๒๔๕๕ เล่ม ๒ หน้า ๕๔๖-๕๔๗

๒๘. กองจดหมายเหตุ ม. ๑๒/๒๐ สำเนา ๓๐ เมษายน ร.ศ. ๑๑๑ พระยามนตรีสุวิวงศ์กราบเรีขเจ้าพระยารัตนธิเบศ
๒๙. รายงานประชุมเทศบาล ร.ศ. ๑๑๗ หน้า ๒๑-๒๓
๓๐. สมเด็จพระประดิษฐดิเรกขัตติยมาลา เทศบาล หน้า ๕๑
๓๑. เหมือนกัน หน้า ๕๒
๓๒. กองจดหมายเหตุ ม. ๒๔/๒๐ สำเนา ๓๐ มกราคม ร.ศ. ๑๑๔ พันตรีพระยาฤทธิรงค์กรณเจท ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลปราจีนบุรี กราบทูลกรมหมื่นดำรงราชานุภาพ หน้า ๖๒-๘๖ ตอนที่คัดมา หน้า ๖๘-๖๙
๓๓. กองจดหมายเหตุ ม. ๓๔/๒๐ ๑๒๐๘/๓๔๓๖๒ ๗ มกราคม ร.ศ. ๑๑๕ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ กราบทูลกรมหมื่นสมมตอมรพันธุ์ สมเด็จพระประดิษฐดิเรกขัตติยมาลาพร้อมส่งถึงพระยาสุขุมวิทวินิต (บัน สุขุม) ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครราชสีมา ท้องถนนอนน้ำใจเจ้าพระยานครศรีธรรมราช
๓๔. กองจดหมายเหตุ ม. ๓๑/๒๕ ๒๘๕/๓๔๓๖๒ ๒๔ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๖ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กราบบังคมทูลใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
๓๕. กองจดหมายเหตุ ม. ๓๑/๒๕ ๒๘๑/๑๐๖๒๘ ๑ มกราคม ร.ศ. ๑๒๖ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กราบบังคมทูลใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เดช บุนนาค

เบียร์ไทย ตราสิงห์

ไท่ตวามสดชื่น
อย่างแท้จิง
แฉะในนอน
กว่า 30 ปี

บริษัทเบียร์อุตสาหกรรม
บางกระบือ พระนคร
โทร. 47008-9

ตัวอย่างบันทึกการจาก

ธนาคารกรุงเทพ ฯ พาณิชยการ จำกัด

สำนักงานใหญ่ ๑๑๑ ถนนสุริวงค์ พระนคร

ตัวอย่างบันทึกการจาก

บริษัท ลีเวอร์ บราเธอร์ (ประเทศไทย) จำกัด

ผู้ผลิต

ผงซักฟอกบริส

สบู่หอมลักส์

สบู่ตราชั้นไลต์ ฯ ล ฯ

กฎหมายไทย กับ กฎหมายต่างประเทศ

กฎหมายก็เช่นเดียวกับสิ่งอื่น ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขและวิวัฒนาการไปตามกาลสมัย ในสมัยดั้งเดิม กฎหมายของประเทศหรือชนชาติต่าง ๆ ได้แก่จารีตประเพณี หรือระเบียบแบบแผนที่เคยปฏิบัติจนเคยชินสืบเนื่องต่อกันมา นอกจากนี้ คำชี้ขาดของประมุข หรือหัวหน้าของชนชาติ เกี่ยวกับข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หากได้ชี้ขาดโดยถูกต้องตามความยุติธรรม ก็ย่อมได้รับการยอมรับนับถือต่อเนื่องกัน และกลายเป็นกฎหมายขึ้นในที่สุด ดังเช่น *คอมมอนลอว์* ของอังกฤษ เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย ก็อาศัยจารีตประเพณี ระเบียบแบบแผน และพระบรมราชวินิจฉัย หรือพระบรมราชโองการ เกี่ยวกับการตัดสินข้อพิพาทต่าง ๆ เป็นหลักกฎหมายที่ถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมา จนเมื่อไทยได้มีการติดต่อกับประเทศอินเดีย ได้รับวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างเข้าไว้ จึงเลยพลอยรับเอาหลักกฎหมายที่เรียกว่า คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของมनुสวราชจารย์ มาเป็นหลักกฎหมายของไทย ควบคู่ไปกับจารีตประเพณี และระเบียบแบบแผนที่มีมาแต่เดิมด้วย แต่หลักคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ก็ไม่สามารถจะนำมาใช้ปรับแก้คดีที่พิพาทกันได้ทุกเรื่อง พระมหากษัตริย์ของไทยในสมัยนั้นจึงทรงตราพระราชกำหนดกฎหมายขึ้นใช้เป็นคราว ๆ ไป และได้ถือเป็นกฎหมายของไทยมาตลอดสมัยกรุงศรีอยุธยา และตอนต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระองค์ท่านทรงให้มีการชำระกฎหมายเก่า โดยให้จัดเป็นหมวดหมู่ขึ้น อันได้แก่กฎหมายลักษณะต่าง ๆ เช่น ลักษณะคู่หนี้ ลักษณะวิวาท ลักษณะรับฟ้อง และ ลักษณะฝ่าฝืน เป็นต้น ครั้นต่อมาใน

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายไป ในทางก้าวหน้า และเป็นผลดีแก่ประเทศชาติหลายประการ ทั้งนี้เนื่องจากว่าชาวต่างประเทศ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ปอร์ตุเกส ฮอลันดา ได้เข้ามาค้าขายในเมืองไทย ทำให้การค้าระหว่างไทยกับต่างประเทศมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น อิทธิพลแห่งความคิดเห็นของชาวต่างประเทศเหล่านั้นได้แทรกซึมเข้ามาในหมู่ชาวไทย ทำให้ไทยต้องเอาใจใส่ต่อกฎหมายของต่างประเทศ และทำให้ต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายไทยให้มีแนวทางสอดคล้องกับกฎหมายของต่างประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่เจริญแล้ว เช่น ได้มีประกาศว่าด้วยสารกรมธรรม์และสัญญา จ.ศ. ๑๒๔๔ กำหนดให้ใช้กระดาษแบบพิมพ์หลวง มีสารบบต้นขั้วสำหรับทำสัญญาบางประเภท โดยให้ทำสัญญาต่อเจ้าพนักงาน มิฉะนั้นใช้บังคับมิได้ มีพระราชบัญญัติล้มละลาย ร.ศ. ๑๒๗ ออกมาใช้ มีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. ๑๑๕ เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเป็นไปโดยเหมาะสม และใน ร.ศ. ๑๒๗ ก็ได้มีกฎหมายลักษณะอาญาออกมาใช้อยู่จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ จึงถูกยกเลิกไป โดยมีประมวลกฎหมายอาญาออกมาแทน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายแพ่งเป็นการใหญ่ และได้เริ่มประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๑ และ ๒ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๘ และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้มีการประกาศใช้บรรพ ๓ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ และบรรพ ๔ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ต่อมาได้มีการประกาศใช้บรรพ ๕ และบรรพ ๖ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ จึงนับได้ว่าตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ไทยก็มีกฎหมายที่เป็นประมวลตามแบบอย่างอารยะประเทศโดยสมบูรณ์ ทั้งทางอาญาและทางแพ่ง

สาเหตุอีกอย่างหนึ่งในการที่ประเทศไทยต้องเร่งรัดปรับปรุงกฎหมาย โดยนำเอาหลักหรือแนวความคิดจากกฎหมายต่างประเทศเข้ามาใช้ในการปรับปรุงกฎหมายไทย ก็คือชนชาติต่างประเทศที่ได้เข้ามาติดต่อค้าขายกับคนไทยในครั้งนั้น ได้พยายามเรียกร้องสิทธิพิเศษ ที่จะไม่ยอมอยู่ภายใต้กฎหมายของไทย อ้างว่ากฎหมายไทยยังบกพร่องล้าหลังประเทศไทยในขณะนั้นอยู่ในฐานะที่ไม่อาจจะขัดขึ้นได้ จึงจำต้องยอมให้คนต่างประเทศ

ที่อยู่ในประเทศไทยได้รับสิทธิพิเศษที่จะไม่ต้องขึ้นศาลไทย โดยไปขึ้นศาลกงสุลของประเทศที่ตนสังกัดอยู่ คนต่างประเทศที่รับสิทธิพิเศษนี้ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส เคนมารีค ปอร์ตุเกส ฮอลันดา เยอรมัน สวีเดน นอร์เว เบลเยียม อิตาลี ออสเตรีย ฮังการี สเปน อเมริกา รัสเซีย และญี่ปุ่น

การที่ประเทศเอกราช เช่นไทยเรา จำต้องยอมให้ชนต่างชาติที่เข้ามาค้าขายพึ่งพระบรมโพธิสมภารได้รับเอกสิทธิ ไม่ต้องขึ้นศาลไทยเช่นนั้น ย่อมเป็นสิ่งหนักพระทัยองค์พระประมุขของประเทศในขณะนั้น คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อยู่มาจนถึงทรงหาทางแก้ไขกฎหมายของไทยให้บริบูรณ์ ตามแบบอย่างอารยะประเทศทั้งหลาย เพื่อจะดึงเอกราชทางการศาลที่เสียไปกลับคืนมา ทั้งนี้คงจะเห็นได้จากพระราชปรารภในการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ดังต่อไปนี้

ทรงพระราชดำริเห็นว่า พระราชกำหนดกฎหมายสำหรับพระราชอาณาจักรสยาม บรมกษัตริย์แต่โบราณสมัยได้รับคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ของมุนสูราจารย์ ซึ่งเป็นกฎหมายในรัชสมัยประเทศ เป็นหลักของกฎหมายแล้ว

แต่เมื่อมีเหตุอันใดเกิดขึ้น อันจะตัดสินด้วยพระธรรมศาสตร์มิได้ โดยกฎหมายพระธรรมศาสตร์ไม่กล่าวถึงก็ดี หรือโดยประเพณีและความนิยมในสยามประเทศผิดกันกับรัชสมัยประเทศก็ดี บรมกษัตริย์แต่ปางก่อนก็ทรงตั้งพระราชกำหนดบทพระอัยการขึ้นไว้เป็นแบบแผน สำหรับพิพากษาเหตุแลคดีอย่างนั้น ๆ ที่จะขึ้นในภายหน้า พระราชกำหนดบทพระอัยการนี้ ก็เป็นกฎหมายสำหรับพระราชอาณาจักรเพิ่มเติมขึ้นโดยลำดับมา แลพระราชกำหนดบทพระอัยการที่ได้ตั้งมาเป็นครั้งเป็นคราวนี้ เมื่อล่วงเวลาราชการเข้าก็มีมากมายซับซ้อนกัน เกิดลำบากแก่การที่จะพิพากษาอรรถคดี โดยการบ้านเมืองเปลี่ยนแปลงมาพื้นเหตุลวงสมัยที่จะต้องใช้พระราชกำหนดบทพระอัยการที่กษัตริย์พระองค์แต่ก่อน ๆ ได้ทรงบัญญัติไว้หลายชั่วอายุคนแล้วบ้าง หรือโดยเหตุที่พระราชกำหนดบทพระอัยการเก่าขัดขวางกับที่บรมกษัตริย์ภายหลังได้ทรงตั้งขึ้นบ้าง ในเวลาเมื่อถึงความลำบากมีขึ้นเช่นนั้น พระเจ้าแผ่นดินจึงโปรดให้ประชุมลูกขุน ณ ศาลอันเป็นเจ้ากระทรวงฝ่ายตุลาการ พร้อมด้วยลูกขุน ณ ศาลหลวง อันมีตำแหน่งในฝ่ายตุลาการ ตรวจชำระพระราชกำหนดกฎหมาย แลทรงพระราชวินิจฉัยให้ยกเลิกกฎหมายที่พ้นเวลา แลสมควรจะใช้ออกเสีย คงไว้แต่ที่ยังใช้ได้ จัดระเบียบเข้าเป็นลักษณะ มีหมวดหมู่ และมาตรา ให้คนทั้งหลายรอบรู้บทกฎหมายง่ายขึ้น และเป็นความสะดวกแก่การพิพากษาอรรถคดีทั้งปวงทั่วไป เป็นราชประเพณีสืบมาแต่โบราณทีเดียว ดังนี้ ๆ ล ฯ

อีกประการหนึ่ง ในระหว่างตั้งแต่จุลศักราช ๑๒๑๑ ปีเถาะ สัปตศก รัตนโกสินทร์ศก ๑๔ มา กรุงสยามได้ให้หนังสือสัญญาทั้งปวงนั้นได้ทำตามแบบหนังสือสัญญาที่ฝรั่งได้ทำกับประเทศทางตะวันออก คือประเทศเตอร์ก ประเทศจีน แลประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น มีข้อความอย่างเดียวกัน ที่ยอมให้กงสุลมีอำนาจตั้งศาลพิจารณาแลพิพากษาคดีตามกฎหมายเขา ในเมื่อคนในบังคับของชาติอื่น ๆ ที่เข้ามาอยู่ในประเทศทางตะวันออกเป็นความกันขึ้นเอง หรือเป็นจำเลยของคนในบังคับของบ้านเมือง ลักษณะการอย่างนี้ แม้จะมีประโยชน์ที่บรรเทาความรับผิดชอบแห่งเจ้าของประเทศได้อยู่บ้าง ในสมัยเมื่อแรกทำหนังสือสัญญา เวลายังมีชาว

ต่างประเทศเพิ่งเข้ามาค้าขาย แต่ต่อมาเมื่อการค้าขายคบหากับนานาประเทศเจริญแพร่หลาย มีชาวต่างประเทศมาตั้งประกอบการค้าขายในพระราชอาณาจักมากขึ้น ความลำบากในเรื่องคดีที่เกี่ยวข้องกับคนในบังคับต่างประเทศก็ยิ่งปรากฏเกิดมีทวีมากขึ้นทุกที เพราะเหตุที่คนทั้งหลายอันประกอบการสมาคมค้าขาย อยู่ในประเทศบ้านเมืองอันเดียวกัน ต้องอยู่ในอำนาจศาลแลในอำนาจกฎหมายต่าง ๆ กัน ตามชาติของบุคคล กระทำให้เป็นความลำบากขัดข้องทั้งในการปกครองบ้านเมือง แลก็ค้ำประกันประโยชน์ของคนทั้งหลาย ตลอดจนชนชาติต่างประเทศนั้น ๆ เองอยู่เป็นอันมาก ความลำบากด้วยเรื่องอำนาจศาลกงสุล เช่นว่ามานี้ ย่อมมีทุกประเทศ ที่ได้ทำสัญญาโดยแบบอย่างอันเดียวกัน แลต่างมีความประสงค์อย่างเดียวกัน ที่จะหาอาชญาเล็กน้อยวิธศาลกงสุลต่างประเทศ ให้คนทั้งหลาย ไม่ว่าชาติใด ๆ บรรดาอยู่ในประเทศนั้น ๆ ได้รับประโยชน์ อยู่ในอำนาจกฎหมายแลอำนาจศาลสำหรับบ้านเมืองแต่อย่างเดียวกัน ๆ ล ฯ

ในการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ นั้น มีนายริชาร์ด ยักส์ เกอกแปตริก เนติบัณฑิตเบลเยียม หมอโตเกจิ มาเซา เนติบัณฑิตญี่ปุ่น นายยอชส์ ปาคู เนติบัณฑิตฝรั่งเศส นายยอน สติวาท แบล็ก เนติบัณฑิตอังกฤษ เข้าร่วมเป็นกรรมการกับคนไทยด้วย ฉะนั้นกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ จึงได้แนวความคิดหรือหลักกฎหมายจากกฎหมายอาญาของหลายประเทศด้วยกัน

ในขณะเดียวกันที่ได้ทรงให้มีการร่างกฎหมายลักษณะอาญานั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงตั้งกรรมการชำระประมวลกฎหมายขึ้น มีชาวฝรั่งเศสเป็นกรรมการทั้งคณะ กรรมการคณะนี้มีหน้าที่ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เมื่อกรรมการชาวฝรั่งเศสได้ร่างขึ้นแล้ว ก็ทรงตั้งกรรมการคนไทยตรวจแก้ไขร่างนั้นอีกครั้งหนึ่ง

ในการร่างประมวลกฎหมายต่าง ๆ เหล่านี้ ได้นำหลักกฎหมายต่างประเทศจากหลายประเทศด้วยกันมาพิจารณาด้วย ดังจะเห็นได้จากข้อความบางตอนในหนังสือ *การตรวจชำระและร่างประมวลกฎหมายในกรุงสยาม* ดังนี้

ในการตรวจชำระและร่างกฎหมาย กรรมการได้พยายามที่จะให้ได้ผลอย่างน้อย ๓ ประการ ดังพรรณนามาแล้วในตอนต้น (คือประการที่ ๑ เพื่อรวบรวมบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยลักษณะเดียวกัน ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในพระราชกำหนดกฎหมายต่าง ๆ เข้าไว้เป็นหมวดหมู่ในประมวลกฎหมายอันเดียวกัน ประการที่ ๒ เพื่อเปลี่ยนแปลงบทกฎหมายเก่าอันล้าสมัย ให้ต้องตามความนิยมในปัจจุบัน ประการที่ ๓ เพื่อนำหลักกฎหมายอันแพร่หลาย ซึ่งไม่มีอยู่ในกฎหมายเก่า มาใช้ ยังความรื้อในวิชากฎหมายให้เจริญยิ่งขึ้น) เหตุฉะนั้นก่อนยกร่างขึ้น กรรมการได้ศึกษาหลักกฎหมายไทยในส่วนที่เป็นตัวบท และที่ปราศจากคำพิพากษาของศาลเทียบเคียงกับหลักกฎหมายต่างประเทศ มีอาทิ กฎหมายฝรั่งเศส อังกฤษ หลักกฎหมายใหม่ในประมวลกฎหมายสวีตส์ และญี่ปุ่น ทั้งข้อบัญญัติในประมวลกฎหมายเยอรมัน อิตาลี เนเธอร์แลนด์ อเมริกา ๆ ล ฯ ก็ได้นำมาพิจารณาประกอบด้วย เลือกสรรเอาแต่ที่เห็นว่าจะใช้การได้สะดวก และเหมาะสมกับความต้องการของประเทศ ๆ ล ฯ

ตัวอย่างเช่น มาตรา ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับการใช้กฎหมาย
ร่างขึ้นตามทำนองประมวลกฎหมายแพ่งของสวิสส์ มาตรา ๑ และ มาตรา ๘ เกี่ยวกับ
คำว่า *เหตุสุดวิสัย* ได้ร่างขึ้นตามหลักที่ศาลสูงสุดญี่ปุ่นได้วางไว้ในคำพิพากษา เมื่อวันที่
วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๑๙ มาตรา ๑๐ ร่างขึ้นตามทำนองประมวลกฎหมาย
แพ่ง ฝรั่งเศส มาตรา ๑๑๕๗ มาตรา ๔๒๐ ร่างขึ้นตามทำนองประมวลกฎหมายแพ่ง
เยอรมัน มาตรา ๘๒๓ มาตรา ๔๕๕ เกี่ยวกับสัญญาซื้อขาย ร่างขึ้นตามทำนอง
Sale of Goods Act มาตรา ๔ ของอังกฤษ เป็นต้น

นอกจากนี้ อาจารย์สอนกฎหมาย และผู้พิพากษา ซึ่งได้ไปศึกษาวิชากฎหมายยังต่าง
ประเทศ ก็ได้นำหลักและความคิดเห็นใหม่ๆ จากกฎหมายต่างประเทศมาใช้ เช่นเรื่อง
ทรัสต์ อันมีที่มาจากกฎหมายอังกฤษ ลักษณะพยานหลักฐานเกี่ยวกับการรับฟังพยาน
บอกเล่า ก็นำมาจากหลักกฎหมายอังกฤษ หลักและแนวความคิดใหม่ๆ นี้ ต่อมาก็ได้
รับการรับรองจากคำพิพากษาฎีกาของศาล กลายเป็นเสมือนส่วนหนึ่งแห่งหลักกฎหมาย
ไทยไปในตัว

บัดนี้ นับได้ว่ากฎหมายไทยของเรามีความสมบูรณ์และเหมาะสมแก่กาลสมัยทุกประการ
แล้ว จึงใช้บังคับแก่บุคคลทุกคนที่อยู่ในประเทศไทยได้ โดยไม่เลือกว่าจะเป็นชนชาติใด
ยกเว้นเพียงบุคคลบางจำพวก เช่นคณะทูตานุทูต หรือผู้แทนองค์การบางองค์การ ซึ่ง
ตามปกติก็ได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันตามหลักสากลอยู่แล้วเท่านั้น จึงเป็นเรื่องที่ชน
ชาวไทยทุกคนควรจะต้องรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณแห่งองค์พระประมุขของชาติ และ
รัฐบาลไทย ที่ได้พยายามปรับปรุงแก้ไขกฎหมายไทย จนได้รับการยอมรับนับถือจาก
ต่างประเทศ ตลอดมาตราบเท่าทุกวันนี้

บัดนี้ สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์ มีร้านหนังสืออยู่หน้าสำนักงานแล้ว
ถ้าท่านผู้อ่านผ่านมาทางถนนพญาไท ขอเชิญแวะชมหนังสือของเราที่ร้าน
ปากซอยจตุฯ ๒ ตรงข้ามกับโรงเรียนก่อสร้างอุเทนถวาย บรรณการ
และเจ้าหน้าที่ทุกคนจะยินดีต้อนรับเสมอ หรือท่านจะสั่งซื้อทางไปรษณีย์ก็ได้

คนกับหนังสือ

ARTHUR WALEY

คนอังกฤษกับวรรณคดีจีน

ในกระบวนนักแปลหนังสือจากภาษาจีนและภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาอังกฤษนั้น อาเธอร์ วาเลย์ เป็นผู้ได้รับความสำเร็จยิ่งกว่าผู้ใดที่มีชีวิตร่วมสมัยกับตน ก่อนหน้านั้น วรรณคดีของตะวันออกไกลเป็นที่รู้จักแต่ในวงปราชญ์จำนวนจำกัด ที่แปลออกเป็นอังกฤษก็ปราศจากความไพเราะในทางอรรถรสแห่งภาษา วาเลย์ได้แก้ปัญหาดังกล่าวตก เมื่อเริ่มตีพิมพ์คำแปลโคลงกลอนจีนออกสู่หมู่มิตรสหายใน พ.ศ. ๒๔๕๕ นั้น คนอังกฤษทั่วไป ไม่รู้เลยว่า จีนและญี่ปุ่นมีวรรณกรรมที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งน่าจะได้อ่านทอดออก เป็นภาษาฝรั่ง หลังจากนั้นมา ๕๐ ปี ในปีที่ วาเลย์ สิ้นชีพลง เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ศกนี้ ถึงใครจะไม่ได้อ่าน *The Tale of Genji* จะไม่เคยพลิกดูโคลงกลอนสมัยราชวงศ์ถังที่แปลออกเป็นภาษาอังกฤษอย่างสละสลวย แต่เขานั้น ๆ ก็ย่อมอดเสียดใจได้ที่ต้องยกย่องวัฒนธรรมในอดีตของจีนและญี่ปุ่น ทั้งนี้แหละทั้งนั้น ก็เพราะ อาเธอร์ วาเลย์ ได้หันมาจับงานแปลตำรานั้นนั่นเอง นับว่าบุคคลผู้นี้ได้ทำบุญคุณอันใหญ่หลวงให้แก่ประชาชนทุกชาติที่อ่านภาษาอังกฤษออก หากอ่านภาษาจีนและญี่ปุ่นไม่ออก ฝรั่งเศสเสียอีก มีนักปราชญ์ที่ฉลาดทางภาษาทางตะวันออกเป็นอันมาก แต่ผู้ที่รู้ภาษาฝรั่งเศส โดยทั่วไปจะไม่รู้จัก หลี่ไป๋ หรือไป๋จื้อ เออาเลย เหตุก็เพราะฝรั่งเศสยังไม่มีนักแปล ที่เป็นผู้รู้ตัวและเป็นกวีด้วย สำเร็จอยู่ในคน ๆ เดียว

อาเธอร์ วาเลย์ รู้ภาษาจีนและญี่ปุ่น โดยที่ไม่เคยเหยียบย่างไปถึงทวีปเอเชียเลย เป็นบัณฑิตที่ไม่เคยมีตำแหน่งหน้าที่ในมหาวิทยาลัย เป็นกวีที่พอใจเพียงแปลงานของผู้อื่น เป็นนักนิรุกติศาสตร์ทางด้านจีนและญี่ปุ่น โดยไม่มีใครสอนภาษานั้นให้

จริง ๆ จัง ๆ และเป็นนายของภาษาอังกฤษ ทั้งในทางร้อยแก้วและร้อยกรอง ความสามารถทั้งหมดดังกล่าวนี้เกิดจากอัจฉริยภาพผสมกับการฝึกฝนตนเป็นอย่างดี

วาเลย์ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ บิดาเป็นคนสกุล สกลอส หากใช้นามวาเลย์ ตามสกุลข้างมารดา ได้รับการศึกษาที่โรงเรียนรักรับและสำนักกึ่งสโนมมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ก่อนสงครามโลกครั้งแรก เรียนภาษาละตินและกรีกมาโดยตลอด ซึ่งนับว่าเป็นการปูพื้นฐานอย่างดีสำหรับวิถีทางแห่งการศึกษา เมื่อหันมาสนใจภาษาตะวันออก ทันทีภาษาทั้งสองนั้นก็มีส่วนช่วยได้มาก นอกไปจากนี้แล้ว วาเลย์ยังสนใจภาษาอื่น ๆ อีกเป็นอันมาก คือ นอกจากภาษาฝรั่งทั่ว ๆ ไปแล้ว ยังพูดภาษายิตติฉิน และภาษาทาจิกที่ไค้ค้วย เมื่ออยู่มหาวิทยาลัย ได้มีโอกาสฝึกการใช้ถ้อยคำทางภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี กับเป็นโอกาสให้รสนิยมทางศิลปะและปรัชญาชีวิตเจริญเติบโตไปในทางสูงส่ง เป็นเหตุให้รังเกียจของปลอม ของถูก ในชีวิต ที่มีมนุษย์ส่วนมากปรารถนา กลุ่มคนที่สำคัญในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์รุ่นนั้น ที่มีส่วนพัวพันกับชีวิตของวาเลย์ ได้แก่ โลสต์ คิกกินสัน ยี.อี. มัว และ เจ.เอม.อี. แมกทักคาร์ต วาเลย์อาจเกิดความสนใจทางวรรณกรรมจีนขึ้นมา เมื่อตอนโลสต์ คิกกินสัน ได้รับทุนให้เดินทางไปประเทศจีนและญี่ปุ่น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ก็ได้

เมื่อจบการศึกษาแล้ว ทางบ้านต้องการให้เป็นพ่อค้าขายส่งของไปยงอเมริกาใต้ แต่วาเลย์ได้ออกนอกประเทศเพียงแค่ออสเตรเลียเท่านั้น แล้วก็กลับมาทำงานทำในหอสมุด (แผนกพิมพ์) แห่งบริติชมิวเซียม ซึ่งไม่เป็นงานที่น่าสนใจนัก ต่อมา ได้เป็นผู้ช่วยของลอเรนซ์ บินยอน หัวหน้าแผนกวรรณกรรมตะวันออกไกลคนแรก ซึ่งเป็นกวีไค้ค้วย นับว่าวาเลย์ได้มิตรที่ได้อยู่ตลอดเวลาที่ทำงานในหอสมุดแห่งนี้ เป็นเวลา ๑๘ ปี

ระหว่างที่ทำงานอยู่ในแผนกนี้ ได้หาโอกาสสอนตนเอง ให้รู้ภาษาจีนและภาษาญี่ปุ่น และได้แปลโคลงกลอนจีนออกลงพิมพ์ในวารสารฉบับแรกของสถาบันวิชาบุรพทิศแห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน ซึ่งเพิ่งปรากฏสู่บรรณโลกในสมัยนั้น ภายหลังจากรวมโคลงกลอนเหล่านั้นตีพิมพ์เป็นเล่ม รวม ๑๗๐ บท กว่าวาเลย์จะแปลได้เท่านั้น แสดงว่าต้องอ่านฉบับภาษาจีนเป็นพัน ๆ โสกล แต่นั่นก็ไม่สำคัญเท่าที่คำแปลนั้นเป็นภาษาอังกฤษอย่างตีพิเศษ กระชับ จับใจ ได้จังหวะจะโคน การแปลกวีนิพนธ์ในสมัยต่อมาก็ล้วนมีคุณภาพสูงเช่นนี้ทั้งสิ้น และอิทธิพลของคำแปลดังกล่าวได้มีต่อกวีอังกฤษมากมาย

ยิ่งนัก โดยเฉพาะวิธีใช้ที่พระรัสสะในบรรทัดที่สั้นยาวต่าง ๆ กันนั้น โรเบิร์ต บริดเจส ก็นำไปใช้เป็นแบบค้วย

นอกจากนี้ ระหว่างที่ทำงานอยู่บริติชมิวเซียม ยังได้แปลงานภาษาญี่ปุ่นออกอีกหลายเล่ม แต่ละเล่ม วาเลย์มักกล่าวอย่างด้อมค้อมว่า การอ่านกวีนิพนธ์ที่เป็นคำแปลนั้น ย่อมจะมีอรรถรสสู้ภาษาเดิมไม่ได้ พร้อมกันนั้นก็แนะนำให้ผู้อ่านเพียรเรียนภาษาเดิม ค้วย “ภาษาโบราณไม่มีไวยากรณ์ มีศัพท์จำกัด ใช้เวลาเพียงไม่กี่เดือนก็อาจรู้ภาษานั้นได้ก็” ที่วาเลย์พูดเช่นนั้น พุคจากใจจริง แต่ก็คงไม่มีใครสามารถทำได้ดังคำแนะนำนั้น ๆ นอกจากท่านผู้เขียนนั่นเอง

เมื่อลาออกจากราชการแล้ว ได้หันมาสนใจทางค่านการแปลปรัชญาจีน เริ่มด้วยเต๋าเต้จิง *The Way and Its Power* ของจ้อ Analects และลัทธิทั้งสาม *Three Ways of Thought in Ancient China* โดยที่สนใจศิลปมาแต่ต้น วาเลย์จึงมีงานนิพนธ์ทางค่านจิตรกรรมจีนอยู่ค้วย ทางค่านพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน วาเลย์ก็สนใจมาก ถึงได้แปลเรื่อง *ไซอิว Monkey* และ *พระไตรปิฎก The Real Tripitaka* ซึ่งว่าค้วยการจาริกแสวงบุญของพระภิกษุชาวจีง ตรีปิฎกอาจารย์แห่งราชวงศ์ถัง หลังจากนั้น ยังได้รวมแปลพระสูตรฝ่ายมหายานจากภาษาจีนและญี่ปุ่น รวมอยู่ในหนังสือของ ดร. คอนเซ *Buddhist Texts Through the Ages* ซึ่งประมวลพระธรรมคัมภีร์ทั้งฝ่ายหินยานและมหายานไว้ในเล่มเดียวกัน ทั้งยังแปลข้อเขียนทางพุทธศาสนาปลีก ๆ ลงในวารสารต่าง ๆ อีกค้วย เป็นต้นว่า เรื่อง “พระพุทธเจ้าเสด็จกับขันธเพราะเสวยเนื้อสุกกระนั้นหรือ” เมื่อก่อนถึงแก่กรรม กำลังจับแปลงานค่านประวัติลัทธิคายนีคายนเขียนฝ่ายใต้ค่างอยู่

งานชิ้นสุดท้ายที่ตีพิมพ์เป็นเล่มก่อนสิ้นชีวิต คือ *The Secret History of the Mongols and other pieces* นับเป็นการแปลประวัติของพวกมองโกลแต่ต้นจนหลังสมัยเจงกีสข่าน กับเป็นการรวมเรื่องสั้นและบทกวีนิพนธ์ที่วาเลย์เขียนขึ้นเองค้วย แต่ละเรื่องที่แปล วาเลย์จะผจงเลือกงานที่ดีเค้นตามสายตาของจีนเสมอ นี่นับว่าผิดกับโอมาคยามของพีช เจอร์ล เรื่อง *Ballads and Stories from Tunghuarg* ก็เป็นการประมวลนิทานพื้นเมืองและหาเพลงจีนเยี่ยม ซึ่งแปลออกมาอย่างวิเศษ เรื่องในทางการเมืองที่วาเลย์เขียน ก็เขียนโดยมองค้วยสายตาของจีนที่มองฝรั่ง ต่างไปจากที่ฝรั่งค้วยกันเขียน เรื่อง

Opium War Through Chinese Eyes แสดงให้เห็นว่าวาเลย์เข้าใจชีวิตจิตใจและทัศนะของจีนเป็นอย่างดี การที่ไม่ยอมไปเขียนประเทศนั้นและญี่ปุ่น เห็นจะเป็นเพราะวาเลย์ไม่ต้องการให้สิ่งต่าง ๆ ในปัจจุบันอันมีของปลอมอย่างสมัยใหม่มาเจือปน เข้ามาทำลายมโนภาพของตนให้เลือนลางลงในกรณีนี้ นักเขียนไทยที่เกือบคล้ายวาเลย์มีอยู่คนหนึ่งคือ เสฐียรโกเศศ แต่นั่นท่านก็ได้ไปยุโรปเมื่ออายุ ๗๐ ปี และไปสหรัฐเมื่ออายุเท่า ๆ กับอายุบั้นปลายของวาเลย์

การทำงานแปลของวาเลย์ได้ผลสำเร็จอย่างยอดเยี่ยมนั้น ไม่ใช่เพราะอัจฉริยภาพอย่างเดียว หากเพราะความเพียรพยายามด้วย กังท่านเองเล่าว่า “นับเป็นร้อย ๆ ครั้งที่ข้าพเจ้านั่งอยู่กับที่เป็นชั่วโมง ๆ กางตำราภาษาเดิมอยู่ต่อหน้า ทั้ง ๆ ที่ทราบดีถึงความหมายของคำนั้น ๆ แต่ไม่รู้ว่าจะเขียนออกเป็นคำอังกฤษอย่างไรดี เพื่อที่จะให้ถูกต้องตามคำแปลในพจนานุกรม และให้ได้ทั้งน้ำหนัก น้ำเสียง และความไพเราะ กุจกัภาษาเดิมเขา จริงอยู่ งานแปลของวาเลย์ไม่ใช่ว่าจะเป็นที่ถูกใจผู้รู้ทั้งหลายทั่วไปก็หาไม่ พุทธประวัติจากพระโอสถ์ ของพุทธทาสภิกขุ ก็ถูกคำหั้นโดยนัยเดียวกัน

สำหรับวาเลย์ ศิลป โดยเฉพาะวรรณคดี มีความสำคัญต่อชีวิตมาก วาเลย์มิได้มองกวีวิจนะอย่างผู้รู้ หรืออย่างนักนิรุกติศาสตร์ หากถือว่าเป็นแรงคลใจสำหรับชีวิตทัศนคติเกี่ยวกับวรรณคดี เช่นนั้น วาเลย์มีเหมือนกับพวกราชสำนักญี่ปุ่นสมัยรุ่งเรืองและไม่จำเพาะวรรณคดีจีนและญี่ปุ่นเท่านั้น ที่เป็นแรงผลักดันชีวิตวาเลย์ กวีวิจนะของจอห์น ดัน ของยอร์จ เซอเบิร์ต มีค่าแก่วาเลย์ ไม่น้อยไปกว่างานนิพนธ์ของเฟ็งเมงลู่และเม่งจื่อ เมื่อฝั่งศพวาเลย์ที่สุสานโอดส์ ไฮเกต ก็ได้อ่านคำของเม่งจื่อให้แขกที่มาในงานฝัง ก่อนที่ร่างของท่านผู้แปลถูกดินกลบหน้า อีดิท ซิตเวล (คุณพุ่มของอังกฤษ) กล่าวว่างานนิพนธ์แรก ๆ ของเธอนั้น มีคนเข้าใจเพียงสองคนเท่านั้น อาเธอร์ วาเลย์เป็นหนึ่งในจำนวนนี้

วาเลย์ไม่เห็นด้วยกับวิธีแปลงานนิพนธ์อย่างที่ยูเนสโกทำอยู่ การแปลงานสร้างสรรค์นั้น จะให้คณะกรรมการที่ประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญ ศาสตราจารย์ บรรณาธิการ และข้าราชการ หากได้ไม่ ผลได้ในงานแปลของวาเลย์ ขึ้นอยู่กับความสามารถและความขยันเท่านั้นเอง เพราะวาเลย์ผลิตงานมากด้วย และดีด้วย

นอกจากความสนใจในทางอ่านและเขียน จะเป็นชีวิตจิตใจของท่านผู้นี้แล้วละคร และดนตรีก็มีส่วนอยู่ด้วยมาก ในชีวิตประจำวัน บางวัน วาเลย์จะรีบกลับบ้านเพียง เพื่อไปฟังรายการคอนเสิร์ตซึ่งวิทยุบีบีซีกำหนดส่งกระจายเสียง ตามปรกติ วาเลย์ชอบ ซักกรยานสองล้อ ชอบเดินเล่นเป็นระยะทางไกล ๆ ชอบเล่นสกี และโต้เขา ทั้ง ยังชอบนั่งรถยนต์ที่ขับอย่างรวดเร็วมากอีกด้วย ส่วนการเมืองนั้น ไม่สนใจเลย วาเลย์ ถือว่านักการเมืองส่วนใหญ่เป็นคนหลงโลก

ว่าถึงการดำรงชีวิต นับได้ว่าวาเลย์อยู่อย่างสันโดษ เป็นคนมักน้อย และเมตตา ปรานีต่อเพื่อนมนุษย์ คนที่รู้จักวาเลย์ดี เขียนเล่าว่า “วาเลย์มีเสียงหนักแน่น พูด ให้ได้ยินชัด แต่เบา เหมือนหนึ่งสร้างความเงียบขึ้น เมื่ออยู่ต่อหน้าท่านผู้นี้ ข้าพเจ้า มักต้องพูดค่อยลง ข้าพเจ้าสังเกตเห็นคนที่มุกตลกและเสียงดังยิ่งกว่าข้าพเจ้าก็ทำเช่นนั้น เหมือนกัน นอกจากจะพูดให้ค่อยลงแล้ว เรายังต้องพูดน้อยลงด้วย เพราะเวลาอยู่ ต่อหน้าท่านผู้นี้ เรามักต้องถามตัวเราเองว่า เรามีอะไรที่จะพูดจริง ๆ ละหรือ ส่วน วาเลย์เองนั้น จะไม่พูดเลย เว้นแต่มีเรื่องที่ต้องพูด” และควาวาเลย์จะตีตัวออกห่างได้ จากทุกสิ่ง ที่เห็นว่าเป็นสิ่งไร้สาระ แม้จะสนใจมนุษย์ทั่ว ๆ ไป แต่วาเลย์ไม่ยอมเป็น สมาชิกสถาบันหนึ่งใดเลย แม้จะได้รับปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์เป็นอันมาก ได้รับ เหรียญคุณวุฒิมาลาและเข็มศิลปวิทยาจากพระราชินีอังกฤษ แต่ก็ไม่ตื่นเต้นกับลาภยศ เอาเลย วาเลย์ไม่สนใจกับโลกภายนอก สำหรับบุคคลผู้นี้ สภาวะที่แท้จริงคือการศึกษา หากความรู้ถึงจะนิยมความงามทางสถาปัตยกรรมและมณฑลศิลป แต่ก็อยู่อย่างง่าย ๆ เมื่อ พวกนักปราชญ์ผู้ป่วนมาเจอสภาพความเป็นอยู่เข้า ถึงกับเรียวกันจะให้เงินบำเหน็จ แต่วาเลย์ก็ปฏิเสธอย่างสุภาพ บอกว่าตนมีความสุขแล้ว

เท่าที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่า วาเลย์รู้ว่าสำหรับตนนั้นสาระคืออะไร และ อสาระคืออะไร ด้วยเหตุนี้ จึงมีงานทั้งไว้ให้อนุชนเป็นอันมาก และแต่ละชิ้นก็ล้วน เป็นผลิตผลที่ทรงคุณค่าสูง บุคคลที่เป็นอัจฉริยะนั้นมิใช่น้อย และคนที่ขยันขันแข็ง ก็มีมาก แต่คุณสมบัติทั้งสองประการผสมผสานกันเข้าอย่างเหมาะ จำเพาะแต่ในเรื่อง ที่เป็นสาระเท่านั้น เห็นจะหายาก โดยเฉพาะในวงการศึกษาวาเลย์ด้วยตัววันออกไกล อาเธอร์ วาเลย์ เป็นคนหนึ่ง ในจำนวนน้อยนั้น

ผู้สื่อข่าวของเราจากอังกฤษ

The Struggle for Indochina, 1940-1955

ELLEN J. HAMMER

Here in one volume are the author's *The Struggle for Indochina*, and *The Struggle for Indochina continues*. Among the topics covered are the French conquest and colonial rule; the impact of the Japanese occupation; the rise of the Viet Minh; Ho Chi Minh's role in Vietnamese politics; the roles of Nationalist and Communist China, and the Geneva Conference of 1954.

Some Reviews of

THE STRUGGLE FOR INDOCHINA

"Dr. Hammer's book on Indo-China constitutes the most notable effort of an English-language writer to bring the entwined affairs of postwar Indo-China into intelligible focus. The book is highly readable and will certainly enable even the uninformed reader to gain a reasonable insight into what has been going on in Indo-China for the past decade."—*The Asian Student*. "Dr. Hammer's sober and well-documented study is the first satisfactory account of the Indo-China problem in English. . . It chronicles, dispassionately but very readably, the long and disheartening story of French errors. . . . But it does more than this: it is a picture in the round, which does justice to all sides of the case."—*The Economist* (London). "Particularly valuable is the detail that is given on Indo-Chinese personalities and political groups. Quite a bit of it is new and illuminating. . . . Actually, if the reader will go between the lines he can get a perfect handbook, from the communist point of view, on how to take over and use an honest nationalist movement."—*The New York Times*. "This book could not have appeared at a more timely moment. It is a solid and readable account of just what has happened in the world's most troubled plot of ground from the moment the Japanese Empire collapsed in 1945 to the spring of 1954. . . . A unique and invaluable contribution."—*The Reporter*. "Miss Hammer's book is a welcome contribution to the scanty literature in English. Wisely she refrains from trying to answer all the questions. . . . She subordinates judgments to a straightforward, well-constructed narrative of events."—*American Political Science Review*. "As excellent as it is timely . . . To any American wanting to form a judgment on Indo-China, and wanting to formulate a policy for the future, Dr. Hammer's book is an indispensable source."—Frank N. Trager, *Saturday Review*.

Cloth \$8.50; paper \$2.29

Order from your bookstore, please

STANFORD UNIVERSITY PRESS

Originally published in *Phiyamit* magazine, March 10, 1953. Reprinted in *Fah Baw Kan*, collected stories of Lao Khamhawm, Gwian Tong Publishers, Bangkok, 1958.

THE BREEDER

by *Khamsing Srinawk*

The hand of the old woman shook a bit as she stretched up to pick a ripening gourd from the top of the fence. Just one more, she thought, would be enough for supper. On the second try she caught it, a plump one, the one she wanted. A smile like the fresh breeze of the cool season lighted her face as she muttered to herself how fast they grew. But three months before her husband thrust a few brown seeds into her hand with instructions to plant them at the base of the fence and now, barely the end of the rainy season, the spiny bamboo fence surrounding the house had become an arbor trellised with gourd vines, their yellow flowers like gold leaf interspersing the young light green fruits. The woman liked to watch the carpenter bees and the honey bees make their excursions from one flower to another. She did feel so proud of the gourd arbor that she herself had planted and happily watched grow day by day until now the luxurious vine had concealed every trace of the bamboo stakes of the fence. She cast her eyes around the compound from the vine to the sesbania whose leaves and flowers made food and to the mango trees, all the fruit of her own hand. Those sesbanias which only last year carried reddish tops and sickly leaves, this year surpassed the roof of the house. She took comfort in them when she was alone.

She often thought of the changes taking place around her, the children of her own body whom she had nurtured; like birds whose wings had grown strong and legs stiff they went their own way, some far some near. Often when asked how many children she had, she would say five; but sometimes with a little laugh to herself when she recalled that in fact she had had seven altogether. The first child died when it was still in that limbo between the world of spirits and the world of man and she neither felt regret nor the temerity to count it as one of her own. Although terribly weak from the hard labour, she remembered well the tiny infant that was born of the spirits, her husband exclaiming "Oh, a boy, we have a boy!" and the faint incanting of the middle aged herbal doctor "O divine, if it's thine take it now; the morrow on it's mine", finally obscured by the crying of the child. Half way through the night when she had been bathed in warm water and comfortably put by the fire, her husband and friends came to tell her that the child had already died. So much for that child. The woman, lacking the courage to look at it again, let them quietly dispose of the flesh of her flesh. The herbalist told her that they could not overcome the previous mother who had caught up with the infant and taken him back. She knew that the previous mother referred to was a spirit and felt fear rather than sadness, firmly believing that the child was the spirit's and not hers.

Many years later another, a devilish and lovable child of six, died, but this time the woman grieved incomparably, the tears flowing until there were no more. Her friends and relatives consoled her by saying that it was the child's own fate, karma, that determined the child was to live in the world with them only until that time, and the accumulated merit was simply exhausted. The women thought about it and half believed it but what could stop the tears? What fate was it that seized her child from a bout of chicken pox; why didn't the children of other women have the same fate? When they were taking the body of the child away, the woman in a sudden impulse snatched up her betel case and with the red lime made a mark on the lifeless breast sobbing, "Be born of your mother again my child. Oh, my child, your mother is making the mark here, here."

Then the body was wrapped in an old cloth and carried from her. The woman had many other children, boys and girls, but as none showed a red birth mark on the breast, belief that the dead child's merit really did last only that long gradually dissipated the sorrow. The children were raised with such care and love and when they grew up they left her, the last one, a daughter, having gone to live with her husband just at the planting season that very year.

After giving some bran to the pigs and children, she went up into the house to boil the young gourd and make the shrimp paste and chili sauce and fix two handfuls of beans, enough for supper. Then she went out to the front landing of the house to wait for her husband. The sesbania leaves had closed in the misty dusk and the woman mused that while she had a mother, a father, sisters, brothers, and her very own children, all had gone their ways leaving her again alone with her husband, who after all, was not her kin, but still the only person who was really hers and of whom she was proud—so good and industrious he was. It wasn't only the woman who thought so because the previous year the authorities from the district office came to their house and praised her and her husband so much that while she forgot some of what they said, she did remember that they said her husband was one of the hardest workers of the district and that he should go to the District Office to receive a reward the government was going to give him. Early the following morning her husband left and returned just before dark carrying a little whitish cup and a young chicken. He boasted to his wife that it was a prize cup made of silver sent from Bangkok. She studied it bewildered for she couldn't understand how the little whitish thing could be a cup. She questioned her husband but he affirmed it was indeed a cup and even insisted she take good care of it because the District Officer told him it was very valuable and he should keep it. But she still didn't understand. Often wondering what it was for, she speculated that maybe the people of Bangkok had a different kind of shrimp paste and chili sauce that needed this funny kind of cup, but if so why didn't the District Officer give her husband a real cup she could use for the sauce. She would secretly show it to the neighbours, but none of them could tell her what it was really for. Some of them thought that from the shape of it, it was probably meant to be used for water for the chickens and she tended to agree, because on the day her husband brought it, he also brought a young chicken telling her it was a breeding chicken given by America. He went on to say that they would have to become up-to-date because the country was advancing, for proof of which he pointed to the chicken that he said had to be ordered from America.

He did a bit of puffing, "When this chicken is full grown, it will be only a little smaller than a vulture. What do you think of that? The authorities said our Thai chickens are out of date; too small and the price is no good, so we have to get roosters from America".

She listened with some anxiety thinking that her chickens were going to be the size of vultures. She closed her eyes trying unsuccessfully to imagine what her raised house would be like when a flock of chickens the size of vultures ran around under it. In the mornings and evenings she would miss the sight of her pretty barred and multicoloured chickens replaced by a new flock of chickens the size of vultures hopping about. Still she didn't feel she should say she was opposed but to herself marvelled at the progress and changes going on. As time passed, her husband's frequent accounts of the oddities of progress finally brought her around to enjoying the tales of what she never thought could be in this world.

When many days later the officials from the district came again to call a meeting at the local wat, she waited for a long time hoping her husband would come back with new stories to tell and so he did. With a look of fun, he told his wife that the Agriculture Officer called the meeting to say that "America" had sent some breeding pigs and that they were to send their sows to the District centre to be serviced. So the following dawn her husband went off taking their sow leaving her to ponder the whole day, but for the life of her she couldn't figure who "America" was. When her husband returned he was bragging as usual.

"It really is only a little smaller than our own water buffalo", he related with pride.

The poor woman's trepidation grew, for if the pigs really became buffaloes then what would she do? Not sure whether he was talking about buffaloes or pigs, she asked him which it was.

"Of course, it's pigs," he affirmed.

"All right, but what do they eat, grass or bran?", she asked still doubting.

Her husband a little perplexed replied with a chuckle "Well, I suppose they eat bran."

Another day it happened again. Her husband left the house early together with their cow. The evening before, the county chief sent a man over to tell them that America had sent breeding cattle, but it was a long time before she realized he meant a bull and wondered just how big it would be. She waited the whole day for her husband, anxious to hear what he would have to say. Just before dark, she knew from the sound of the wedge being driven in to hold the gate of the corral shut that her husband had returned. It was the same sound she had heard from the time they were both young but then it was a firm vigorous sound, but now the pounding of the mallet on the wedge told her that her husband was becoming an old man.

"Giants they were, both the bull and the man," he said excitedly. "An eyeful!"

While setting out the food, the woman listened to the story.

"As big as I don't know what. At first I thought it was a buffalo, but then I looked at it and looked at it and there it was, a bull. Its hooves, its legs, horns, ears, all like a bull but what a size!" he said between mouthfuls.

"The Agriculture Officer said that the Government ordered these bulls from America, because our own cows are good for nothing. They are old fashioned, grow slowly, neither good for food nor work. And I suppose he's right." The last sentence was offered as his own opinion and he didn't stop talking throughout the whole supper.

"I've lived to see the day! I have seen an American. With my own eyes I saw him. The size of him! Like this."

He turned to where his wife was sitting.

"Eh, what can I compare him with so that you can get an idea? I know, you've seen a scarecrow haven't you?"

"Sure I have," she agreed.

"Well, he was like that: all arms and legs with hazel eyes just like our own dog's, hair, yellow-brown like dry grass. I was standing close to him and he was saying some gibberish full of 'kay kay' and I don't know what. With him was a Thai, a vile man. I don't know what they were saying except for that word "Yes"* that no decent person would use but he kept repeating it."

She went to bed early but couldn't fall asleep for thinking about the story she heard that evening. She closed her eyes and saw the scarecrow in the corner of the paddy field with its long arms, long legs, big head, cloaked in an old torn monk's robe, hung so that the wind would blow it back and forth to chase the sparrows but she couldn't see how it could be like this American. Was it true? But she knew her husband hadn't lied to her before. Still it was terribly hard to believe him. Then there was something more she wanted to ask her husband. She started out past the door to where he was sitting, the red glow from his hand-rolled banana leaf cigar punctuating the darkness. Suddenly feeling ashamed of her suspicion she went back inside. A little later her husband coming inside and brushing off the sleeping mat with a few swipes of a cloth, lay down beside her. The cigar still glowed periodically. She thought for a long time but finally couldn't resist putting the question.

"Grandpa," she addressed her husband as did her grandchildren.

"What is it?" her husband said quietly while crushing out the cigar against the wall.

---

*This is a pun. Thais have great difficulty in pronouncing the final "s" of the word "yes" so that it sounds like "yet" which is the Thai four-letter word for "sexual intercourse".

"Why did they send that scarecrow over?"

"Uh," her husband sighed deeply.

"They sent him for breeding just like the bull, isn't it?" she asked further.

There was silence for a moment. "That's right. That's surely right. That must be why that Thai was using that one dirty word over half the day."

"And are they sending him to our District?"

"Not yet I think. For now they're just sending him over for the women in Bangkok."

"Umm!"

The response contained a certain tone of satisfaction.

"What do you mean 'umm'?" her husband asked crossly.

"Umm, that is I feel sorry for, well I feel sorry for those Thai cows, that's all, grandpa," she faltered.

"Umm, for the Thai people too."

The last sentence hardly disturbed the stillness of the dark night.

(Translated by Domnern Garden)

WHAT ARE WE?

Take an ordinary two storey house in Bangkok, fill it with some of the better books for children, the latest novels for your recreational reading, books on art, economics, politics, etc. for the enquiring mind, cookery books for the venturesome and paperbacks for the avaricious reader; and add classical records, framed and unframed prints of masters old and new for that extra touch in your home, and greeting cards for all occasions to keep you in touch with friends far and near, and you have.....

THE SCIENCE OF SCIENCE

SOCIETY IN THE TECHNOLOGICAL AGE

Edited by MAURICE GOLDSMITH and ALAN MACKAY

Fifteen eminent scientists develop the view of Bernal's great book, *THE SOCIAL FUNCTION OF SCIENCE*, that an affluent, prosperous society free from hunger, war and unemployment, is technically possible. They discuss how this can be brought about and how much remains to be done.

Contributors are J.D. Bernal, Sir Charles Snow, P.M.S. Blackett, E.H.S. Burhop, Herbert Coblans, J.B.S. Haldane, Peter Kapitsa, Alexander King, Maurice Korach, Joseph Needham, Gerard Piel, N.W. Pirie, C.F. Powell, D.J. de Solla Price and R.L.M. Syge.

Demy 8vo. 235 pages 30s.

CONSUL IN PARADISE

SIXTY-NINE YEARS IN SIAM

W.A.R. WOOD

Seventy years ago the author was appointed to the Consular Service by Queen Victoria and went to Siam – the youngest Consular Officer ever sent to Siam and probably any other Eastern post. Now he describes the experiences of sixty-nine years mingled with the most fascinating anecdotes and information about the history and social customs of the tribes which made up Siam.

Demy 8vo 27 illustrations 189 pages 30s.

SOUVENIR PRESS LIMITED, 95 Mortimer Street, London, W.1.

KEEP UP WITH THE WORLD
READ

BANGKOK WORLD

THAI OWNED ENGLISH LANGUAGE DAILY

522 Prasumane Road

Tel. 20931
21265

ปฏิกริยาจากผู้อ่าน

อันเนื่องมาจากฉบับเพื่อนบ้าน

สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ กันยายน — พฤศจิกายน ๒๕๐๘ มีบทความที่น่าอ่าน
อยู่หลายเรื่อง แต่เรื่องเขียนโดยปัญญาชน ส่วนผู้อ่านนั้นเท่าที่ได้เคยมาปรารภกับ
ข้าพเจ้า ก็ล้วนแต่เป็นปัญญาชนทั้งนั้น ฉะนั้นถ้าจะว่าหนังสือนี้เป็นของปัญญาชน โดย
ปัญญาชน และเพื่อปัญญาชน ก็คงจะไม่ผิด แต่ก่อนอื่น มีเรื่องเล็กน้อยที่ไม่ควรปล่อยให้
เลยตามเลยไปเสีย คือบทความของนายแพทย์คนม่อเซียง ซึ่งให้คำอธิบายว่าด้วย “เดียม
หล่องก” มีการวางตัวอักษรผิดที่ จึงมีทั้งผู้ทักและผู้ทวงมา แต่ที่น่ารำคาญผู้ทวง
(คุณอำพต พรรณเชษฐ์) ก็ถูกขำเรื่อง ตู๋ เช่นเดียวกับนายแพทย์คนม่อเซียงเหมือนกัน
เมื่อทักแล้วทวงก็แล้ว คราวนี้เห็นจะถึงกับต้องตึงกันบ้าง

คุณอำพต พรรณเชษฐ์ คงการใช้ตัวที่อ่านตามสำเนียงจีนแต่คิดว่าไต่แปลงว่าดิน
ที่ดิน ฯลฯ แต่ข้างเรื่องได้ตัวที่อ่านตามสำเนียงแต่คิดว่าดีอ แปลว่านักศึกษ ผู้ชาย ฯลฯ
เข้าให้ เลยทำให้คำทวงของคุณอำพต พรรณเชษฐ์ กลายเป็นตลกไป

อันว่าหนังสือจีนนั้น แปลไม่ได้ ควรจะจัดตั้งให้ตั้ง แต่ไปชี้คยาอเข้า หรือที่ไม่มีจุด
ไปจุดเข้า จะทำให้ความหมายผิดไปหมด ยกตัวอย่างเช่นญี่ปุ่นเรียกประเทศของเขาว่า
ไดนิปปอน (มหาญี่ปุ่นหรือมหาประเทศญี่ปุ่น) อย่างเดียวกับที่อังกฤษเรียกประเทศ
ของเขาว่า เกรต บริเตน แต่เมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขณะที่ยังกำลังรบกับญี่ปุ่นนั้น
นักเรียนจีนในกรุงเทพฯ ซึ่งเกลียดญี่ปุ่น จึงใจจุดแต้มเข้าที่อักษรตัวแรก เลยกลายเป็น
หมาญี่ปุ่นหรือญี่ปุ่นหมาไป ที่เขียนมานี้ โปรดอย่าเข้าใจผิดไปว่าผู้เขียนมีความรู้หนังสือจีน
อย่างแตกฉาน แต่ที่ติงมา ก็เพราะเป็นเรื่องง่าย ๆ ไม่ต้องใช้ความรู้ลึกซึ้งแค่ประการใด

บทบรรณาธิการและบทความเรื่อง “ดาวในทศนระไทย” ของ ดร. คีวรักษ์ กับบทกลอน เป็นภาษาและอักษรดาว ของ พิรัชย์ เจริญธรรม ดูเหมือนจะจับคู่ก่อนของข้าพเจ้า ทำให้ต้อง เขียนมาบ้าง เพื่อนำประเด็นการเห็นและความคิดเห็นของข้าพเจ้ามาเด่าสู่กันฟัง

สำหรับประเทศกัมพูชานี้ ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับท่านบรรณาธิการ ว่าชาวกัมพูชายังนิยม ชมชอบคนไทยอยู่ ข้าพเจ้าเคยไปประเทศเขมรหลายครั้ง และได้เคยร่วมรับประทานอาหารกับ คนชั้นรัฐมนตรีและนายพล เช่น นายจุง (ชื่อเดียวกับนักกรมเอกในหนังสือ สามก๊ก) และนาย พลดอนนอด ได้เคยสนทนาวัดระดับกับปัญญาชน เช่นพระมหาเบรียญและครูบาอาจารย์เป็นคณิ พระในเมืองเขมรเป็นอันมากเคยเข้ามาศึกษาพระปริยัติธรรมในเมืองไทย ท่านเจ้าอาวาสวัด ปทุมวัด (ถ้าข้าพเจ้าจำชื่อวัดไม่ผิด) เด่าว่าท่านเคยเข้ามาเรียนปริยัติธรรมในเมืองไทยถึง ๒ ปี และยังคิดถึงบุญคุณของไทยอยู่เด่มอ ท่านเด่าว่าคณายพันเอก พระยาทรงสุรเดช (เทพ พันธุม เฒ่น) ก็ปลงทิวัดของท่าน ท่านบ่นว่านอกจากพระภิกษุเด่าแล้ว ฝรั่งเศสไม่ค่อยยอมให้คนเขมรไป เมืองไทย ทั้ง ๆ ที่แผ่นดินติดกัน และพวกครูโรงเรียนก็บ่นอกว่าถูกฝรั่งเศสเด่าให้เขมรเด่ากิดย ไทยทั้ง ๆ ที่ยังไม่รู้จักกันเดย ซอนักน่าเห็นใจฝรั่งเศส ฝรั่งเศสบ่นอกกับเขมรว่า ถ้าไม่ได้ฝรั่งเศส เขมรจะสูญเสียชาติไปนานเด่าแล้ว คือคณที่อยู่ที่คิดไทยก็จะกลายเป็นไทย ที่อยู่ที่คิดกัมพูชน ก็จะกลายเป็น กัมพูชนไป เหตุผลของเขาก็น่าฟัง เพราะเขมรกับไทยมีวัฒนธรรมเดยวกัน นิดกันที่ภาษา เท่านั้น แม้กระนั้นภาษาไทยก็ยังม้แทรกอยู่ในภาษาเขมร และภาษาเขมรแทรกอยู่ในภาษาไทย ถ้าผู้กวาคณไทยเดย เด่านำไปเบ็ดคทาที่วัดใดวัดหนึ่งในเมืองพนมเปญ ในวันพระ ซึ่งม้คน มาทำบุญกันมาก และถ้าไม่ได้ยื่นเดยงเขมรพุดเด่าแล้ว แทบจะไม่รู้ตัวว่าอยู่เมืองเขมรเดย นอกจากนั้น ราชวงศ์เขมรก็เกี่ยวข้องคองกับราชวงศ์ไทย คือเจ้าเขมรม้เชื้อไทย เจ้าไทยม้เชื้อ เขมร ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เคยเขียนในหนังสือ สยามรัฐ ว่า เจ้าฟ้าดีหนูเป็นญาติของท่าน ครั้งหนึ่งเมื่อ ๓๐ ปีมาเด่าแล้ว ข้าพเจ้าพาถูกขายไปฝากเข้าโรงเรียนที่ไซ่งอน การเดินทาง ค้องผ่านประเทศเขมร รถไฟเสียเวตา จึงไปถึงพนมเปญเย่นมาก จะไปขอให้เจ้าหน้าที่ ค้ารวจตรวจคณเข้าเมืองเด่ากิดกิดหนังสือเดินทางให้ เขาก็เลิกงานกันหมดเด่าแล้ว ถ้าไม่ได้ไป ไซ่งอนในวันรุ่งขึ้น ก็จะไม่ทันโรงเรียนเบ็ด ข้าพเจ้าไม่มีทางอื่นที่จะทำได้ นอกจากไปขอ ความกรุณาอธิบดีค้ารวจที่บ้านพักในค่านวันที่ไปถึง ค้ารวจยามที่เฝ้าอยู่ชุนต่างบ่นอกแก่ข้าพเจ้า

ว่า ภรรยาอชิบตีคำรวจเป็นเจ้า ข้าพเจ้าขึ้นไปชั้นบน ได้ทราบข่าวอชิบตีคำรวจยังไม่กลับมา จึงรู้สึกเคืองกว้างหมดหวัง แต่เจ้าหญิงที่เป็นภรรยาได้คอนรับแทน และดั่งภาษาไทยกับข้าพเจ้า ด้วยดำเนินแย่ง ๆ แต่ก็พอได้คิดว่าเจ้าหญิงมีชายเป็นไทย เจ้าหญิงขอโทษที่พูดไทยไม่ค่อยเป็น ข้าพเจ้าตอบว่ายังดีกว่าข้าพเจ้าที่พูดเขมรไม่ได้เลย เจ้าหญิงแสดงความประหลาดใจที่ข้าพเจ้าพูดเขมรไม่ได้เลย พอไม่ข่าวอชิบตีคำรวจก็กลับมาถึง เจ้าหญิงเล่าความประสงค์ของข้าพเจ้าให้สามฝั่ง อชิบตีคำรวจส่งถักหลังหนึ่งติดเดินทางให้ข้าพเจ้าทันที ซึ่งข้าพเจ้ายังรู้สึกขอบคุณทั้งสองท่านอยู่นทุกวันนี้มีรูป

เจ้าฟ้าดีหนูเองที่เคยวิ่งมาฟังไทยเมื่อสมัยยกกองทัพเอกราชจากฝรั่งเศส และไทยก็เคยส่งอาวุธไปช่วยเขมร แต่ที่เจ้าฟ้าดีหนูมาเกิดบาดหมางกับไทยนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นเพราะแรงผลักดันไปผลักดันมา ไฟโดยเกิดดุกฮือขึ้น ข้าพเจ้าจะเข้าใจผิดหรือไม่ก็ตาม แต่ข้าพเจ้าเชื่อมั่นในความเข้าใจนั้น ถ้าเราย้อนไปดำดึบเหตุการณ์แต่เห็นหลังแล้วจะเห็นว่าความบาดหมางระหว่างไทยกับเขมร เกิดจากเหตุนี้ทีเดียว ฝรั่งเศสมีคำพังเพยว่า Cherchez la femme หมายความว่าความว่าความยุ่งยากใด ๆ ก็ตาม ถ้าเรากันลงไปให้ถึงแก่นแล้ว จะพบว่าต้นเหตุเกิดจากผู้หญิงนั่นเอง ท่านผู้อ่านคงจะจำได้ว่า เมื่อเจ้าฟ้าดีหนูกลับไปจากเมืองไทยแล้วไม่ช้า ก็มีข่าวลือว่าเจ้าฟ้าดีหนูอยากได้เจ้าหญิงไทยไปเป็นเอกอัครมเหสี เรื่องนี้จะจริงหรือไม่จริงก็ตาม แต่ก็มีมูลอยู่ ข้าพเจ้าคิดว่า เจ้าฟ้าดีหนูคงจะเจริญรอยตามพระมหากษัตริย์ไทย ที่ทรงผูกไมตรีกับประเทศเพื่อนบ้านโดยขอเจ้าหญิงจากประเทศนั้น ๆ มาเป็นพระชายา เรื่องนี้ผมขอพิสูจน์ได้ที่เจ้าฟ้าดีหนูไปได้ดูสภาพสตรีดาวไปเป็นชายาคณหนึ่งเหมือนกัน ดูสภาพสตรีผู้นั้นบ้านอยู่หลังที่พักของข้าพเจ้าที่เมืองเวียงจันทน์ เราเคยกระพ้อข่าวเรื่องพระเจ้ามณีนวดี (พระอัยกาของเจ้าดีหนู) ไปรดปรานนางตะกอนไทย ชื่อนางสาวแพน เวียงนันท เตี้ยจนนางตะกอนผู้นั้นต้องคกกระป๋องไปอย่างไร เราก็เริ่มกระพ้อข่าวเจ้าฟ้าดีหนูในทำนองเดียวกันอีก พัดกันไปพัดกันมา นักเข้าก็เลยกลายเป็นสร้างบาดหมาง ให้เกิดขึ้น ระหว่างไทยกับเขมร เพราะเขมรได้เอกราชใหม่ ๆ ย่อมเมาเอกราช จะผลักดันให้สตรีเหมือนเมื่อยังเป็นเมืองขึ้นฝรั่งเศสอยู่ย่อมไม่ได้ ความเข้าใจของข้าพเจ้าเป็นดังนี้ แต่ถ้าท่านผู้ใดทราบสาเหตุที่แท้จริงก็น่าจะแกลงสู่กันฟังบ้าง

ในบทความเรื่อง “ดาวในทัศนะไทย” คุณ ศ. ศิวรักษ์ บ่นเรื่องมารยาทของเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยของสถานทูตดาว และแสดงความเห็นว่าสถานทูตอื่น ๆ ส่วนมากก็เหมือนเช่นนั้น ข้าราชการเจ้าเห็นพ้องด้วย เพราะได้โดนกับตัวเองมาแล้ว แต่ในกรณีของข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าข้าราชการชั้นผู้น้อยไม่ และก็ไม่ใช้สถานทูตดาว แต่เป็นสถานทูตไทยเราเอง ข้าพเจ้าได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่า ได้พาลูกชายผ่านประเทศเขมรไปเข้าโรงเรียนที่ไซ่ง่อน ขณะนั้นเขมรได้เอกราชใหม่ ๆ กำลังเฝ้าเอกราชเต็มที่ การเข้าออกเมืองเขมร ต้องมีการตั้งกักตักหลังหนังสือเดินทางทุกครั้ง จากไซ่ง่อน ข้าพเจ้าใคร่จะกลับทางบก คือผ่านประเทศเขมรเหมือนขามา แต่เขมรมักกลัวว่าต้องให้สถานทูตไทยตั้งกักหลังรับรองเสียก่อน สถานทูตไม่ยอมตั้งกักหลังรับรองหนังสือเดินทางให้ข้าพเจ้า ๆ ต้องกลับทางเครื่องบิน ซึ่งทำให้เสียค่าเดินทางแพงขึ้นอีกเท่าตัว เมื่อข้าพเจ้าซื้อตั๋วเรือบินเสร็จแล้ว สถานทูตคงจะตั้งทราบบว่าข้าพเจ้าไม่ใช่พนักงานเมืองฉะเชิงเทรา หรือมีคำอธิบายคิดตัวมา จึงแจ้งมาให้ทราบว่ายินดีจะตั้งกักหลังหนังสือเดินทางให้ แต่ข้าพเจ้าไปเสียแล้ว ข้าพเจ้าไม่ขอแลกเงินญวนเพื่อซื้อตั๋วเครื่องบิน แต่เขาจำกักตักเงินให้แลก เลยไม่พอค่าเครื่องบิน คงได้มาเพียงครึ่งเดียว แต่บริษัทเรือบินกักตักอนุญาตให้ข้าพเจ้าโดยสารเครื่องบินมาได้ โดยให้มาชำระค่าเครื่องบินส่วนที่เหลือ อีกครึ่งหนึ่ง ที่กรุงเทพฯ เรื่องนี้ข้าพเจ้ามิได้โกรธเคืองสถานทูตแต่ประการใด เพราะเมื่อได้ทราบว่าชั้นต้นเขาไม่ได้ใจหนังสือเดินทางของข้าพเจ้า แต่ภายหลังเขาก็กลับใจเช่นนั้นแล้ว ข้อข้องใจของข้าพเจ้าก็เป็นอันหมดไป

พูดถึงพนักงานสถานทูตแล้ว ขอเด้าถึงเพื่อนชาวออสเตรเลียคนหนึ่งของข้าพเจ้าไม่ได้บุคคลผู้นี้เป็นถึงอดีตเดชาธิการสภาผู้แทนราษฎรของรัฐหนึ่งในออสเตรเลีย เขาเข้ามาเที่ยวประเทศไทย เมื่อ ๓๐ ปีมาแล้ว และใคร่จะไปชมนครวัดในประเทศเขมร เขาเด้าว่าได้อธิหนังสือเดินทางไปขอให้สถานทูตเขมรตั้งกักตัก เวลาที่ไปถึงนั้นยังอีก ๒๐ นาทีจะ ๔ โมง (๓๖ น.) ซึ่งเป็นเวลาสถานทูตปิดทำงาน แต่พนักงานสถานทูตบอกว่าจะหมดเวลาแล้ว เขาคำนวณว่ายังอยู่อีก ๒๐ นาที คราวนี้พนักงานสถานทูตขอรับหนังสือเดินทางไปตรวจดู พลิกไปพลิกมาอยู่ครู่ใหญ่ แล้วก็วางหนังสือเดินทางนั้นลงตรงหน้าโดยไม่พูดจาอะไรอีก พอหาพิศากลับมายัง ๔ โมง เขาก็ตั้งหนังสือเดินทางคืนให้เพื่อนข้าพเจ้า และบอกว่าหมดเวลาแล้ว! เรื่อง

หนังสือเป็นเรื่องตลกมากกว่า แต่เพื่อนข้าพเจ้ายืนยันว่าเป็นความจริง เรื่องเวदानันจะเป็น ๑๖ น.
หรือเท่าใดแน่ ข้าพเจ้าก็จำไม่ได้สนิท แต่เหตุการณ์ที่เขาเล่าให้น่าสนใจ ไฉนที่จริงก็น่าเห็น
ใจพนักงานสถานทูตคุณ เพราะเขมรต้องเป็นเมืองขึ้นฝรั่งและถูกฝรั่งกดขี่มานาน เมื่อถึงที่
เขาม้าง ก็ต้องแก้มือให้สาสม แต่เผชิญเป็นฝรั่งอื่นไป ไม่ใช่ฝรั่งเศส ฝรั่งก็ด่า มึงก็
พวกตนาชาวเหมือนกัน พอใช้แก้ขัดได้

บทกลอนของคุณพิชัย เจริญธรรม ที่นำมาลงใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ นั้น ควรมีหนังสือ
ไทยควมไว้ด้วย จะทำให้ออกมามาก เพราะข้าพเจ้าคนหนึ่งละที่ชอบฟังบทกลอนของ
ดาว แม้หนังสือดาวจะคล้ายไทยมาก หัดเรียนเพียงเด็กน้อยก็อาจอ่านกันได้ก็จริง แต่สำหรับ
ผู้ไม่รู้หนังสือดาวเลย ก็ยังยากเอาการอยู่เหมือนกัน อาศัยที่จดหนังสือคล้ายกันและเป็นภาษา
เดียวกัน จึงพอเดาความได้ แต่ก็กะท่อนกะแท่นเต็มที อนึ่ง หนังสือดาวนั้นยังไม่วิวัฒนาการ
จะเขียนให้ได้ความชัดเจนยาก เช่นคำว่า เวียงจันทน์ ไม่ทราบว่าเป็น จันทน์ หรือ จันทน์ (ข้าพเจ้า
เขียน จันทน์ ตามคำแนะนำของท่านเจ้าอาวาสวัดสำคัญวัดหนึ่งในเวียงจันทน์ ซึ่งมาเป็นเปรียญ
ไปจากกรุงเทพฯ) ชื่อคุณพิชัย เจริญธรรม นั้น ถ้าเขียนเป็นหนังสือดาว จะต้องเขียนว่า
พิชัย จะเร็นทม์ คุณเฉพาะตัวอักษรแล้ว แปลไม่ได้ความ

ดาวเกือบจะไม่มีคำรับคำเราะไรเลย หนังสือเรียนของเด็กหรือหนังสืออะไรก็ตาม กว้าง
ข้าพเจ้าอยู่ประเทศดาว เมื่อ ๗-๘ ปีก่อนนั้นดี พิมพ์ที่กรุงเทพฯ เพราะมีพ่อค้าจีนหัวแหลม
ขึ้นไปจ้างคนดาวมาออกแบบตัวพิมพ์อักษรดาว และกวาดเงินค่าพิมพ์เข้ากระเป๋าดำเพียงใจ
ฝรั่งเศสดูจะไม่ค่อยสนับสนุนการเรียนหนังสือดาวนัก แต่สนับสนุนให้เรียนหนังสือฝรั่งเศสมาก
กว่า เพราะฝรั่งเศสสอนได้เอง ฝรั่งเศสไม่ได้บำรุงประเทศดาวเหมือนบำรุงประเทศญวนและ
เขมร ทางรถไฟก็คล้ายหนึ่งก็ไม่มีซึ่งอาจเป็นเพราะลงทุนไปแล้วได้ผลไม่คุ้มค่าก็ได้ เวียงจันทน์
ที่เจริญอยู่ ณ บัดนี้ ก็เพิ่งมาเจริญเมื่อสมัยอเมริกันเข้ามาอยู่เอง ข้าพเจ้าเคยถามเพื่อนชาว
ฝรั่งเศสว่า เหตุใดจึงไม่บำรุงประเทศดาวเหมือนบำรุงประเทศญวนและเขมร เขาว่าดาวไม่
ขยันขันแข็ง มีความพอใจในความเป็นอยู่ของคน จะคิดนดัดคล้ายหนึ่ง จะหาจ้างกรรมกร
ดาวได้ยาก ต้องใช้กรรมกรญวน เมื่อผู้รับประโยชน์ไม่กระตือรือร้นที่จะรับ ผู้ให้ก็หมด
กำลังใจที่จะให้ ครั้นข้าพเจ้าถามทางฝ่ายดาวดูบ้าง เจ้าดาวผู้หนึ่งตอบข้าพเจ้าว่า เมื่อดาว

ขับไล่ฝรั่งเศสออกไปจากประเทศลาวแล้ว ได้มีการค้นเอกสารต่าง ๆ ของผู้สำเร็จราชการ
ฝรั่งเศสที่นครเวียงจันทน์ ได้พบตำเนารายงานของผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสถึงรัฐบาลของคุณ
มีความว่า “อินทวณั้น ไม่ควรไปบำรุงมันให้เสียเงินเสียทองมากมายคอก เพราะไม่ซำมัน
ก็ควรไปรวมกับไทย”

ข้าพเจ้าเคยถามเพื่อนชาวลาวว่า เหตุใดลาวจึงไม่ใช้หนังสือไทยเสีย ให้รู้แต่รู้รอดไป
เพราะหนังสือก็คล้ายกันอยู่แล้ว และคำรับ คำร่าต่าง ๆ ในภาษาไทยก็มีอยู่มาก ทั้งดาวก็
อ่านหนังสือไทยได้ดี เป็นการสะดวกที่จะไม่ต้องสร้างคำรับคำร่าขึ้นใหม่ ซึ่งเวลานั้นดาวเกือบ
จะไม่เฉลยก็ได้ กว่าจะดาวจะสร้างคำร่าและหนังสือต่าง ๆ ขึ้นได้เท่ากับไทยในขณะนั้น ก็
ต้องใช้เวลายืกหลายสิบปี และเมื่อถึงเวลานั้นแล้ว ไทยก็จะมีหนังสือและคำรับคำร่าต่าง ๆ
มากขึ้นกว่าตนหลายเท่า ไม่มีทางที่ดาวจะสร้างตามทันได้แน่ เขาตอบท่านองคุดว่าไทยจะ
กั้นดาวไปหมดทั้งชาติ แบบเดียวกับที่ผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสกั้นตัว ข้าพเจ้าตอบว่าอังกฤษ
กับอเมริกัน ฝรั่งเศสกับเบตเยียม ใช้ภาษาและหนังสืออย่างเดียวกัน แต่ไม่เห็นใครกั้นใคร
โดยเฉพาะเบตเยียมนั้น เป็นประเทศเล็ก แต่ก็ไม่เห็นฝรั่งเศสกั้นเขาไปได้ สำหรับเวลานี้
ด้วยแล้ว มองไม่เห็นเลยว่าไทยจะกั้นดาวได้อย่างไร แม้นดาวจะยอมให้กั้น เพราะไทยเอง
ยังช่วยตัวเองไม่ค่อยได้ เเต้จะไปอ้อมค้อมได้อย่างไร คุณ ด. ศิวรักษ์กล่าววว่า “ดาวใกล้ชีวิต
กับเราที่สุด ทั้งในทางเชื้อชาติ คำสั่งนา และความเป็นความตาย” ข้าพเจ้าเชื่อว่า เมื่อไร
เฝ้าไทย ซึ่งรวมทั้งดาวด้วย จะถึงซึ่งความตาย ถ้าไม่รวมกัน เมื่อนั้นความจำเป็นจะบังคับ
ให้ดาวกับไทยต้องรวมกัน เพื่อความอยู่รอด ซึ่งจะเป็นการรวมกันพร้อมด้วยคามยินดี
ดมยอมของทั้งสองฝ่าย แม้นดาวจะเป็นประเทศเล็กกว่าเรา และด้อยกว่าเราในความเจริญ
ทางวัตถุ แต่ดาวก็ยังมีอะไร ๆ ที่พอจะเป็นครูเราและเย้เราได้เหมือนกัน ดังคำสรุปของคุณ
อุทัย เทพเสถธา (ท้าวอุคำ พรหมวงศา) ในบทความเรื่อง “การปกครองดาว” ซึ่งมีความ
ว่า “แม้ว่าตั้งแต่บัดนั้นมาจนบัดนี้ ดาวจะมีรัฐบาลถึงกว่า ๒๕ ชุดแต่ก็ตาม และการปฏิวัติ
รัฐประหารก็มีอยู่เนือง ๆ ถึงกระนั้น ดาวก็ยังเคารพรัฐธรรมนูญ มีธำมัญเทนราษฎร ซึ่งอย่าง
น้อยก็เป็นบทเรียนอย่างหนึ่ง ซึ่งไทยควรจะดุดเป็นตัวอย่างได้”

ป. เนตรศิริ

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับกรุงอโยธยา

ข้าพเจ้าได้อ่านบทความเรื่อง “กรุงอโยธยาในประวัติศาสตร์” ของอาจารย์ ศรีศักดิ์ วัฒนโภคน ใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับพิเศษ ๓ ว่าด้วยประวัติศาสตร์ไทยตามที่ค้นคิดสมัยปัจจุบัน มีถ้อยคำ พ.ศ. ๒๕๐๘ ด้วยความสนใจ ข้าพเจ้ามีความเห็นแตกต่างไปจากอาจารย์ศรีศักดิ์ จึงใคร่ขอแสดงความคิดเห็นไว้ ณ ที่นี้ เพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาคุณค่าถ้อยคำต่อไป

ก่อนอื่นข้าพเจ้าขอแสดงความคิดเห็นส่วนตัวของข้าพเจ้าว่ามีความดังต่อไปนี้ คือ

๑. อาณาจักรอโยธยาอาจจะเคยมีจริง ณ สถานที่ซึ่งพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบัน แต่ถึงไม่มีอำนาจในทางการเมืองมากนักในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เพราะถ้ามีอำนาจจริงแล้วคงไม่ยอมปล่อยให้อาณาจักรสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ราว พ.ศ. ๑๘๕๐ แม้อำนาจลงไปทางทิศใต้จนถึง “คนที่พระบางแพรก สุพรรณภูมิ ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช พังทเลสมุทรเป็นที่แล้ว” เป็นแน่
๒. สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ไม่ได้ทรงอพยพไพร่พลมาจากเมืองโบราณในเขตอำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งนี้เพราะเหตุว่าโบราณวัตถุสถานที่ค้นพบในเมืองนั้น ไม่ได้มีอายุถึงสมัยของพระองค์ คือปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘
๓. ไม่มีหลักฐานแน่นอนแห่งใดเลยที่บ่งว่า สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ เคยประทับอยู่ ณ อาณาจักรอโยธยามาก่อน และทรงย้ายเมืองหนีหิวอดกโรคด้วยการอพยพไพร่พลข้ามแม่น้ำท่าจีน ข้าพเจ้าเข้าใจว่าพระองค์คงเสด็จมาจากเมืองใดเมืองหนึ่งในเขตจังหวัดสุพรรณบุรีมากกว่า

เมื่อเข้าใจความเห็นของข้าพเจ้าดังนี้แล้ว ก็ขอให้เราได้ตรวจสอบหลักฐานชั้นต้นของอาจารย์ศรีศักดิ์ต่อไป ว่ามันคงควรเชื่อถือได้เพียงใด

หลักฐานในทางโบราณสถานและโบราณวัตถุ

ข้าพเจ้าเห็นว่าหลักฐานที่สำคัญที่สุดที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่ากรุงอโยธยามีมาก่อนพระนครศรีอยุธยาหนักคือโบราณสถาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือคูเมืองและเชิงเนิน เพราะเมื่อเป็นเมืองสำคัญแล้ว จำต้องมีคูเมืองและเชิงเนินล้อมรอบเพื่อป้องกันตนเอง แม้เชิงเนินจะถูก “เกลื่อนราบ” ไป ก็ยังคงต้องมีร่องรอยพอให้เห็นเหลืออยู่ได้ในสภาพทางอากาศ

นอกจากคูเมืองและเชิงเทินแล้ว สิ่งที่สำคัญรองลงมาคือศาสนสถานประจำเมืองอันได้แก่วัดต่าง ๆ นั้นเอง ซึ่ง ณ ที่นี้คงจะได้แก่ซากพระปรางค์และพระเจดีย์ ซ่อนข้าพเจ้าใคร่ขอเสนอแนะไว้ด้วยว่า ถ้าสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ เคยทรงครองกรุงอโยธยามาแต่ก่อนจริง สถูปอันเป็นหลักของวัดในสมัยกรุงอโยธยาน่าจะเป็นพระปรางค์ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าในสมัยต้นพระนครศรีอยุธยาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ ดังไปจนถึงสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) เป็นเวลาเกือบ ๓๐๐ ปี บรรดาสถูปต่าง ๆ ที่ทรงสร้างเป็นหลักของวัด ณ พระนครศรีอยุธยา เช่น วัดพุทธไสยาสน์ วัดพระราม วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ ต่างก็เป็นพระปรางค์ทั้งสิ้น อันแสดงให้เห็นว่าสืบต่อลงมาจากประเพณีเดิม

การพิจารณาหาร่องรอยของโบราณสถานที่เกี่ยวข้องพระนครศรีอยุธยา จำต้องพิจารณาโดยละเอียดรอบคอบและหาหลักฐานมาเปรียบเทียบให้เห็นชัด อาจารย์ศรีศักร กล่าวไว้ว่า “ในบริเวณวัดใหญ่ ๆ ในบริเวณเมืองอโยธยานี้ เช่นวัดโสมนัสวิหาร วัดกุฎีดาว และวัดอโยธยา หรือวัดเดิม มีซากฐานพระเจดีย์ที่มีอายุเก่ากว่าสมัยอยุธยา ในบริเวณเกาะเมืองอยุธยา ก็มีวัดที่มีมาก่อนการสร้างกรุงศรีอยุธยา คือวัดสพสวรรค์และวัดธรรมิกราช”^๒ ซ่อนข้าพเจ้าใคร่ขอทราบว่าได้ทราบได้เพราะเหตุใด เพราะนำไปเปรียบเทียบกับโบราณสถานที่เราทราบอายุได้อย่างแน่นอน หรือเพราะเหตุว่ามีจารึกบอกไว้ ที่กล่าวว่า “บริเวณกลางทุ่งทางด้านตะวันตกของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา มีวัดร้างขนาดใหญ่วัดหนึ่งชาวบ้านเรียกว่าวัดระฆัง วัดนี้มีพระปรางค์ขนาดใหญ่ ลักษณะของพระปรางค์และวัสดุที่ใช้ก่อสร้างเช่น อิฐและสอดิน เป็นของที่แปลกไปจากของที่สร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยา และเป็นของที่มีมาก่อนด้วย เพราะในบริเวณวัดมีสิ่งก่อสร้างซ่อมแซมเพิ่มเติมในสมัยกรุงศรีอยุธยาเหลือให้เห็นเปรียบเทียบอยู่”^๓ ก็น่าสนใจมาก ข้าพเจ้าใคร่ขอให้อาจารย์ศรีศักรให้รายละเอียดพร้อมทั้งภาพถ่ายด้วย เพื่อจะได้พิจารณาถกเถียงกันต่อไป เรื่องนี้ถ้าเราได้อ่านบทความของ “น. ณ ปากน้ำ” ซึ่งพยายามค้นหาดึกเก่าทางภาคตะวันออกของพระนครศรีอยุธยาซึ่งเชื่อกันว่าเป็นที่ตั้งของกรุงอโยธยามาแต่ก่อน^๔ ก็จะเห็นว่ยังไม่ได้พบหลักฐานอะไรมากมายนักนอกจากใบเตมา แต่ใบเตมานี้ก็เป็นวัตถุซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ เหตุนี้จึงยังไม่น่าเชื่อมากนัก ซ่อนข้าพเจ้าหวังว่าอาจารย์ศรีศักรคงจะได้ค้นพบหลักฐานมากกว่าที่ “น. ณ ปากน้ำ” ได้ค้นพบไว้แล้ว เกี่ยวกับเรื่องโบราณสถานนี้ ข้าพเจ้าใคร่ขอออกความเห็นไว้เล็กน้อยว่า ถ้าเราไปค้นพบพระเจดีย์หรือพระปรางค์ที่มีการซ่อมแซมปฏิสังขรณ์เมื่อภายหลัง ก็ไม่จำเป็นว่าพระเจดีย์หรือ

พระปรางค์องค์แรกจะต้องมีอายุต่ำกว่าองค์ข้างนอกหลายร้อยปี เราไม่ควรตั้งว่าพระนครศรีอยุธยาได้เคยเป็นราชธานีของประเทศไทยอยู่นานถึง ๔๓๗ ปี การปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมนั้นอาจจะกระทำเมื่อไรก็ได้ แต่กรุงเทพพระมหานครฯ เพิ่งเป็นราชธานีมาได้เพียง ๓๘๔ ปี ก็มีการซ่อมแซมปฏิสังขรณ์วัดวาอารามกันมาไม่รู้จักครั้งตอกครั้งแล้ว เรื่องหน้าพระเจ้าหยกพระสมุทรเจดีย์หรือพระเจดีย์กลางน้ำ จังหวัดสมุทรปราการ มาเป็นคดีอย่างดังนี้ "พระสมุทรเจดีย์นั้นในรัชกาลที่ ๓ ทรงสร้างเป็นพระเจดีย์ไม้สิบสอง สูง ๑๓ วา ๓ ศอก อยู่กลางเกาะมีศาลาสีหิโต ถึงรัชกาลที่ ๔ เมื่อบวัก พ.ศ. ๒๔๐๓ โปรดให้เจ้าพระยาทิพากรวงศ์เป็นแม่กอง พระยามหาธรรคนิกร พระอมรมหาเดช เป็นนายงานทำการบูรณปฏิสังขรณ์ ให้จัดซื้อศิลาถมขยายเกาะให้กว้างออกไป แล้วถ่ายแบบพระเจดีย์กลมที่กรุงเก่ามาสร้างสวมพระเจดีย์ไม้สิบสองของเก่าฐานกว้าง ๑๐ วา สูง ๒๐ วา"๕ ก็ถ้าเราไม่ทราบเรื่องนื้มาก่อนแล้ว และไปค้นพบว่าในพระสมุทรเจดีย์มีพระเจดีย์ไม้สิบสองอยู่ภายในมาแต่เดิม จึงต้องสันนิษฐานว่าพระเจดีย์ไม้สิบสองของคณั้สร้างมาหลายร้อยปีก่อนการตั้งกรุงเทพพระมหานครฯ เช่นนั้นหรือ นอกจากนั้นการที่จะค้นหาวัดต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์ว่ากรุงศรีอยุธยามีมาก่อนการตั้งพระนครศรีอยุธยา ก็จำเป็นต้องค้นหาให้ได้ด้วยหลายวัด ดังข้าพเจ้าได้เคยกล่าวไว้แล้วว่า "การพิสูจน์นี้ก็ต้องพิสูจน์ให้ได้เป็นจำนวนหลายวัดด้วย เพราะมีฉะนั้น อาจเป็นแต่เพียงวัดที่ราษฎรแคว้นนั้นสร้างไว้ก่อนพระนครศรีอยุธยาก็ได้ เช่นก่อนตั้งกรุงเทพพระมหานครฯ ปัจจุบัน ก็มีวัดปรากฏอยู่แคว้นแล้ว เช่นวัดโพธิ์ (วัดพระเชตุพน) วัดสลัก (วัดมหาธาตุ) วัดสมอราย (วัดราชาธิวาส) เป็นต้น แต่ก็หาปรากฏว่า ที่บางกอกนี้เคยเป็นที่ตั้งของเมืองสำคัญมาก่อนไม่"๖

โบราณวัตถุมีความสำคัญองงมาอีก เพราะเหตุว่าส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่เคลื่อนย้ายที่ได้ พระพุทธรูปที่สำคัญซึ่งเป็นของใหญ่ เคลื่อนย้ายที่ไม่ได้ อันอาจนำมาเป็นหลักฐานก็มีอยู่เพียง ๒ องค์ คือพระพุทธรูปไตรรัตน์นายก อันเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ณ วัดพนัญเชิง และเศียรพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ขนาดใหญ่ซึ่งค้นพบ ณ วัดธรรมิกราช เศียรนี้ปัจจุบันตั้งแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานเจ้าตำพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เราทราบอย่างแน่นอนจากพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐสุนันท์ที่เชื่อถือได้ว่า พระพุทธรูปไตรรัตน์นายกของคณั้สร้างขึ้นมาเมื่อ พ.ศ. ๑๘๖๗ ก่อนการตั้งสถาปนาพระนครศรีอยุธยา ๒๖ ปี๗ แต่เศียร

พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ใหญ่ที่วัดธรรมิกราชนั้นยังไม่ทราบว่าหล่อขึ้นเมื่อใดแน่ ถ้าพิจารณาจากแบบศิลปะของเศียรพระพุทธรูปเศียรนี้ จะเห็นว่าคงอยู่ในศิลปะแบบอุทธรูปที่ ๒ ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ (พ.ศ. ๑๗๐๐-๑๘๐๐) ทั้งนี้เพราะแม้ว่าพระรัศมีจะหายไป แต่รูปพระพักตร์ก็เป็นดีเหลี่ยม คอดอกจนพระขนงซึ่งเกือบเป็นเส้นตรงและดีพระพักตร์ค่อนข้างถ่มถึงอันได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะโรมหรือดอปยูเนียน ยังคงอยู่อย่างเห็นได้ชัด พระพุทธรูปโควรีคานายกแม้ว่าจะถูกปฏิสังขรณ์เปลี่ยนแปลงไปเสียมาก แต่เศียรพระพักตร์ดีเหลี่ยมก็ยังคงอยู่ ถ้าดูจากปีที่สร้างคือ พ.ศ. ๑๘๖๗ ก็คงจะอยู่ในศิลปะแบบอุทธรูปที่ ๒ นี้เช่นเดียวกัน เหตุนี้พระพุทธรูปทั้งสององค์ก็อาจสร้างกันในตอนปลายสมัยกรุงอโยธยา (ถ้ากรุงอโยธยามีจริง) หรืออาจเป็นสิ่งที่ประชาชนผู้ประสมอยู่กันมากแฉ่วทางแถบนั้นสร้างขึ้นก่อนการสร้างพระนครศรีอยุธยาก็ได้ โดยเฉพาะพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ ณ วัดธรรมิกราชนั้นอาจหล่อขึ้นเมื่อครั้งพระนครศรีอยุธยาแล้วก็ได้เช่นเดียวกัน มีข้อที่น่าสังเกตว่า พระพุทธรูปแบบอุทธรูปที่ ๑ ในพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ (พ.ศ. ๑๖๐๐-๑๘๐๐) ค้นพบน้อย ณ พระนครศรีอยุธยาที่ค้นพบในกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะซึ่งสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) ทรงเริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. ๑๘๖๗ ก็มีอยู่ไม่กี่องค์ คือได้ค้นพบพระพุทธรูปอุทธรูปที่ ๑ เพียง ๗ องค์ และมีขนาดเล็ก อันอาจนำมาจากที่อื่นได้โดยง่าย พระพุทธรูปแบบอุทธรูปที่ค้นพบ ณ พระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่เป็นแบบอุทธรูปที่ ๒ (พุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙) และอุทธรูปที่ ๓ (พุทธศตวรรษที่ ๑๘-๒๐ คือระหว่าง พ.ศ. ๑๘๐๐-๒๐๐๐) ทั้งนี้ แต่พระพุทธรูปแบบอุทธรูปที่ ๑ นี้กลับไปปรากฏ ณ ที่อื่นมากกว่า เช่น ที่จังหวัดชัยนาทเป็นต้น ดังเห็นเด่นชัดให้เห็นว่าสถานที่อื่นเป็นที่ตั้งของพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบัน ไม่ใช่แห่งกำเนิดของศิลปะแบบอุทธรูป แต่ได้รับศิลปะอุทธรูปมาจากที่อื่น และมาเจริญขึ้นเมื่อภายหลังซึ่งอาจเป็นในระยะ ๑๐๐ ปีแรกแห่งอายุของพระนครศรีอยุธยาก็ได้ ฉะนั้นถ้ากรุงอโยธยามีจริงก่อนการตั้งพระนครศรีอยุธยา ก็น่าจะค้นหากันด้วยว่าในขณะนั้นพระพุทธรูปมีลักษณะอย่างไร

โบราณวัตถุสถานเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะพิสูจน์ได้ว่ากรุงอโยธยามีจริงก่อนพระนครศรีอยุธยาหรือไม่ แต่ก็จำเป็นต้องกระทำด้วยความพิถีพิถันหรืออย่างถ่วงถ่วงดังกล่าวมาแล้ว และจำเป็นที่จะต้องมีการขุดค้นด้วย ณ สถานที่บางแห่ง

หลักฐานด้านสภาพในทางภูมิศาสตร์

ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับอาจารย์ศรีศักดิ์ว่า หลักฐานด้านสภาพในทางภูมิศาสตร์ของดินแดนอันเป็นที่ตั้งของพระนครศรีอยุธยาอันสำคัญยิ่ง และอันเป็นปัจจัยสำคัญที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ได้ตั้งมาตั้งเมืองพระนครศรีอยุธยาที่นี้ ดังจะได้กล่าวถึงต่อไป

หลักฐานในทางเอกสาร

ข้าพเจ้าขอพิจารณาหลักฐานที่อาจารย์ศรีศักดิ์ได้เสนอไว้ก่อนแล้ว ดังต่อไปนี้คือ

จารึกหลักที่ ๑๑ ของกรุงสุโขทัย .

อาจารย์ศรีศักดิ์กล่าวว่า จารึกหลักที่ ๑๑ นี้ปรากฏชัดว่าใหญ่เห็นว้างจารึกจนภายหลัง พ.ศ. ๑๙๖๒ นั้น ความจริงเป็นจารึกสมัยพ่อขุนรามคำแหง มหาราช และด้วยเหตุนี้คำว่า “อโยธยาศรีรามเทพนคร” จึงหมายถึงกรุงอโยธยา มิใช่พระนครศรีอยุธยา อันข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย ดังเหตุผลต่อไปนี้ คือ

ก. นำเสียดายที่อาจารย์ศรีศักดิ์กล่าวแต่เพียงว่า “สำนวนของภาษาที่ใช้ในจารึกหลักนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับสำนวนและภาษาที่ใช้ของจารึกสุโขทัยในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชราช เช่นจารึกหลักที่วัดศรีศักดิ์แล้ว เห็นว่าแตกต่างกันมาก”^{๕๕} แต่อาจารย์ศรีศักดิ์หาได้อธิบายไม่ว่า สำนวนในจารึกหลักที่ ๑๑ นี้ เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับจารึกหลักที่ ๑ ของพ่อขุนรามคำแหง มหาราช แล้ว มีสำนวนใกล้เคียงกันเพียงใดหรือไม่ เรื่องนี้ข้าพเจ้าเห็นว่าถ้านำเอาสำนวนของจารึกหลักที่ ๑๑ ไปเปรียบเทียบกับหลักที่ ๑ แล้ว จะเห็นว่ายังคงใกล้เคียงกับหลักที่ ๑ ก. คือหลักของนายศรีศักดิ์มากกว่า นอกจากนั้นจารึกหลักที่ ๑๑ ก็จารึกเป็นบรรทัดสั้น ๆ แบบเดียวกับจารึกหลักที่ ๑ ก. ผิดกับจารึกหลักที่ ๑-๓ ซึ่งชอบจารึกเป็นบรรทัดยาว ๆ ด้วย

ข. อาจารย์ศรีศักดิ์กล่าวว่า “พระรามผู้น้องจุงให้ในจารึกหลักที่ ๑๑ นี้ควรหมายถึงพ่อขุนรามคำแหงมากกว่า”^{๕๖} ก็น่าแปลกประหลาดมาก เพราะในจารึกนี้กล่าวว่า “พระรามผู้เป็นน้องจุงให้.....นทั้งหลายพระญามหาธรรม.....”^{๕๗} เราไม่เคยได้ทราบจากศิลาจารึกหลักใดเลยที่เรียก พ่อขุนรามคำแหง พระเชษฐาของพ่อขุนรามคำแหง ว่าพระมหาธรรมราชา

ค. อาจารย์ศรีศักดิ์กล่าวว่า “ข้อความในจารึกหลักที่ ๑๑ นี้ในตอนต้นกล่าวถึงการสร้างศาสนสถานบนเขาสุมณภู เขาสุมณภูในเมืองไทยเท่าที่สอบค้นจากข้อความในศิลาจารึกมีเพียงแห่งเดียวที่เมืองสุโขทัย ซึ่งนักโบราณคดีทั่วไปเห็นพ้องกันว่า คือ เขาพระบาทใหญ่”^{๑๒} ศิลาจารึกหลักที่ ๑๑ กล่าวว่า “ ก่อเจดีย์..... มหาโพธิ์ไว้เหนือจอมเขาสุมน..... กลางเวียงไชรี ให้ก่อรามเจดีย์รามพิหาร... พุทธประฏิมา ดูงามหนักหนาในพิหาร.....มหาโพธิ์อันเอาหน่วย พรรณ.... ..ประดิษฐานในรามอวาสนัน ขุดตระพัง.....บัวหลายพรรณเป็นบุษบับให้ขาด”^{๑๓} ก็เขาพระบาทใหญ่นั้นคงอยู่กลางเมืองสุโขทัยหรือ อาจารย์ศรีศักดิ์จึงเปรียบเทียบว่าเป็นตุ๊กเดียวกับเขาสุมณภูในจารึก นอกจากนี้จารึกหลักที่ ๑๑ ยังมีกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ถ้ทรงค้นพบบนเขากบเหนือปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์^{๑๔} ซึ่งถ้าเขาสุมณภูในจารึกหมายถึงเขาพระบาทใหญ่ จังหวัดสุโขทัยแล้ว ก็หมายความว่าศิลาจารึกหลักที่ ๑๑ คงจะอยู่ที่นั่นก่อน แล้วต่อมาภายหลังจึงมีผู้ขนย้ายเอาลงมาตั้งไว้บนยอดเขากบ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งก็ออกจะแปลกอยู่

ข. อาจารย์ศรีศักดิ์กล่าวว่าจารึกหลักที่ ๑๑ กล่าวถึงการสร้างศาสนสถานบนเขาสุมณภู ณ จังหวัดสุโขทัย แต่ไม่กล่าวถึงพระพุทธรูปซึ่งพระมหากษัตริย์ไทย ทรงประดิษฐานไว้ เหตุนี้จึงควรเป็นของที่สร้างขึ้นในสมัยก่อนสมัยพระพุทธรูปบนเขาสุมณภู แต่ศิลาจารึกหลักที่ ๗ ของพระเจ้าติโลกราชซึ่งค้นพบบนเขาสุมณภู จังหวัดสุโขทัย กล่าวไว้ว่า “เขานั้นชื่อสุมณภูบรรพต...เรียกชื่อดังอัน เพื่อไปพิมพ์เอารอยต้นพระพุทธรูปเจ้าเราอันเทียบเหนือจอมเขาสุมณภูบรรพต. ในลังกาทวีปพื้น มาประดิษฐานไว้เหนือจอมเขานั้น”^{๑๕} ซึ่งแต่คงให้เห็นแล้วว่าเขาพระบาทใหญ่นั้นมีชื่ออันมาแต่ก่อน ต่อเมื่อพระเจ้าติโลกราชทรงประดิษฐานรอยพระพุทธรูปไว้เหนือยอดเขานั้นแล้ว จึงเปลี่ยนชื่อว่า “สุมณภู” ตามชื่อภูเขาในเกาะลังกาที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปเช่นเดียวกัน เหตุนี้ การที่อาจารย์ศรีศักดิ์กล่าวว่าเขาสุมณภูในจารึกหลักที่ ๑๑ เป็นเขาเดียวกับเขาพระบาทใหญ่ จังหวัดสุโขทัย และมีชื่อเช่นนั้นมาก่อนประดิษฐานรอยพระพุทธรูป จึงเป็นการนำประหลาดนักหนา

๖. อาจารย์ศรีศักรไม่นำพาคือตัวอักษรที่ใช้จารึกในจารึกหลักที่ ๓๓ เรื่องเจ้าฟ้าเจ้า
ได้เรียนถามมหาอำมาตย์ ทงคำวรณ์ ผู้เชี่ยวชาญการอ่านจารึกอยู่แล้ว ปรากฏว่า
ตัวอักษรที่ใช้ในจารึกหลักที่ ๓๓ ไม่สามารถมีอายุสูงไปกว่า พ.ศ. ๓๕๐๐ ได้

ด้วยเหตุดังกล่าว เจ้าฟ้าจึงไม่เชื่อว่าจารึกหลักที่ ๓๓ นี้เป็นของพ่อขุนราม
คำแหงดังที่อาจารย์ศรีศักรเสนอ เจ้าฟ้าเห็นว่าคงจะจารึกขึ้นหลัง พ.ศ. ๓๕๐๒
เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงไถ่เกิดให้พระยาบดินทร์และพระยารามคำแหง
แล้ว การที่พระยาบดินทร์ในจารึกหลักที่ ๓๓ จะทรงพระนามว่ามหาธรรมราชาที่ไม่
แปลกประหลาดอันใด เพราะพระบิดาของพระองค์ที่ทรงพระนามว่า “พระมหา
ธรรมราชาธิราชเจ้า”^{๑๖} แล้ว นอกจากนั้นในจารึกหลักที่ ๓๓ นี้ ยังมีข้อความ
ที่แสดงให้เห็นถึงการสำเนาไม่ครบถ้วนหลายประการ เช่น “พระรามผู้เป็นน้องจุ
ให้.....มทั้งหลายพระญามหาธรรม.....มาดางไม้ไค้ ก้อนหินก้อนมา มา
.....วัดเองด้วยมือท่าน แล้วจึงกระทำ.....ก กษณะนี้บ่อให้หม่นหมอง”^{๑๗}
และ “กลับนาบุญไปฝากพระญาพระราม ด....เทพดาอารักษ์ทั้งหลาย อันอาศัย
อยู่ที่.....ลูกหลานเหลนอันเป็นพงศ์ฯ ได้เป็นท้าวเป็นพระญาภายลุนปุ่นหลังไซ้
ให้ดูเยื้องดังสองคนพี่น้องรักกันนี้ จงเป็นบุญคุณยศปรากฏแก่โลกทั้งหลาย”^{๑๘} เมื่อ
นึกถึงพ่อขุนรามคำแหงที่เมื่อ “พ่อกูตาย ยังพัก กูพ่อบ้าเรอแก่พ่อ กูตั้งบ้าเรอแก่
พ่อ กูพักตาย จึงได้เมืองแก่กูทั้งกลม”^{๑๙} ดังนี้แล้ว จะเห็นว่าข้อความในจารึก
หลักที่ ๓๓ นั้นไม่จำเป็นเลย ดังนี้คำว่า “เผ่าบุรีราชบรม...ส อโยธยาศรีราม
เทพนคร”^{๒๐} ก็คงหมายถึงพระนครศรีอยุธยาตนเอง ซึ่งขณะนั้นคงมีราว ๗๐
ปีแล้ว คำว่า “อยุธยา” ย่อมแสดงเป็น “อโยธยา” ได้ และเมื่อเป็นเมือง
อยุธยาคือเมืองพระรามแล้ว คำว่า “ศรีรามเทพนคร” ที่คิดตามมาก็มีใช้ตั้ง
แปลกประหลาดอันใดเลย

๗. จารึกหลักที่ ๔๘ พบที่วัดส่องคบ จังหวัดชัยนาท (มีใช้หลักที่ ๕๘) มีศักราช
ตรงกับ พ.ศ. ๓๕๓๓ ในรัชกาลของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ฉะนั้นคำว่า “ศรีอโยธยา”
และ “นครพระราม”^{๒๑} ในจารึกก็หมายถึงพระนครศรีอยุธยาโดยไม่ต้องสงสัย และดังนั้นข้อความ
ที่เจ้าฟ้าเจ้ากล่าวมาข้างต้นว่า “อโยธยาศรีรามเทพนคร” ในจารึกหลักที่ ๓๓ ก็หมายถึง
ถึงพระนครศรีอยุธยานั่นเอง เจ้าฟ้าเห็นด้วยว่าคำว่า “สุพรรณภูมิ” และ “ศรีสุพรรณภูมิ”

ในจารึกหลักที่ ๔๗^{๕๒} หมายถึงเมืองสุพรรณบุรีในปัจจุบัน แต่โบราณสถานในเมืองนั้น
 เท่าที่ค้นพบในปัจจุบัน มีอายุตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้นลงมาทางต้น คือหมายความว่าอาจสร้าง
 เมืองขึ้นพร้อมกันกับที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ทรงสร้างพระนครศรีอยุธยาได้ เมืองที่เก่ากว่า
 นั้นทมิฬชื่อว่า "สุพรรณภูมิ" เป็นต้นว่าในจารึกหลักที่ ๑ ของพ่อขุนรามคำแหงอาจเป็นเมือง
 ที่ร้างไปแล้วและอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเหตุว่าการสร้างเมืองใหม่นั้นมัก
 นำเอาชื่อเมืองเก่าที่ร้างไปแล้วมาใช้ และในเขตจังหวัดสุพรรณบุรีก็ยังมีร่องรอยของเมืองเก่า
 ที่ร้างไปอยู่หลายแห่ง^{๕๓} อาจารย์ศรีศักรถำว่าว่า "นอกจากนี้โบราณวัตถุและโบราณสถานที่
 พบในเมืองสุพรรณบุรียังมีของที่อยู่ในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นเหลืออยู่"^{๕๔} ณ ที่
 ข้าพเจ้าก็ใคร่ขอทราบบ้าง ที่อ้างว่าเป็นโบราณวัตถุสถานสมัยสุโขทัยนั้นคืออะไร ข้าพเจ้าขอ
 แนะนำด้วยว่า ถ้าโบราณวัตถุสมัยสุโขทัยที่อ้างถึงนั้นเป็นพระพิมพ์แล้วไซ้ หลักฐานก็อ่อนลงไป
 มาก เพราะพระพิมพ์ย่อมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาได้โดยง่าย และถ้ามีแม่พิมพ์อยู่แล้ว จะพิมพ์
 พระพิมพ์สมัยไหนออกมาเมื่อไรก็ได้ทั้งสิ้น

ท้ายข้อความตอนนี อาจารย์ศรีศักรถำว่าความไว้ขอบกวดว่า "ศิลาจารึกกรุงสุโขทัยหลัก
 ที่ ๑ ซึ่งทำขึ้นอย่างน้อยก็ในรัชกาลสมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไทย" ข้อนี้ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย
 เลย เพราะเหตุว่าข้าพเจ้าเห็นว่าจารึกนั้นคือ *ประกาศ* ถ้าตรวจดูศิลาจารึกหลักที่ ๑ จะเห็นว่า
 ข้อความตั้งแต่ "พอกุซ้อศรีอินทราทิตย์" จนถึง "พิศุทาย จึงได้เมืองแก่กั้หังกลม" นั้น ต้อง
 เป็นพระราชนิพนธ์ของพ่อขุนรามคำแหงอย่างแน่นอน และจารึกชิ้นในรัชกาลของพระองค์โดย
 ไม่ต้องสงสัย ข้อความต่อมาตั้งแต่ "เมื่อขัวพ่อขุนรามคำแหง" จนจบนั้น แม้จะเป็นผู้อื่นแต่ง
 แต่ก็คงจารึกขึ้นพร้อมกับข้อความตอนต้นหรือหลังมามีช้านานนัก ทั้งนี้เพราะด้านวนและตัว
 อักษรก็เป็นแบบเดียวกัน ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคงจารึกขึ้นในรัชกาลของพ่อขุนรามคำแหงนั่นเอง
 หรือมีฉะฉานนักเป็นในต้นรัชกาลของพระเจ้าเอกไทย เมื่อตัวอักษรยังไม่เปลี่ยนแปลง ถ้ามา
 จารึกขึ้นในรัชกาลของพระเจ้าลิไทย ก็คงจะใช้ตัวอักษรดังในจารึกอื่น ๆ ของพระองค์ เช่น
 จารึกวัดป่ามะม่วง เป็นต้น ทั้งนี้เพราะจารึกคือ *ประกาศ* ดังกล่าวมาแล้ว ในขณะที่ประชาชน
 คงจะคุ้นเคยกับตัวอักษรแบบหลังแล้ว เหตุใดพระเจ้าลิไทยจึงจะทรงหันไปใช้ตัวอักษรแบบ
 เก่าให้ประชาชนงงกันเถื่อนเล่า ทั้งนี้ข้าพเจ้าขอยกตัวอย่างเปรียบเทียบง่าย ๆ ว่า ในปัจจุบัน
 มีใครบ้างที่หันไปใช้ตัวสะกดการันต์สมัยรัชกาลที่ ๕ หรือสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม กิดขึ้น
 ระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพาเมื่อราว ๒๐ กว่าปีมาแล้ว เราย่อมใช้หรือพยายามใช้ตัว
 สะกดการันต์แบบปัจจุบันกันทั้งสิ้น

๓. จารึกหลักที่ ๔๗ พบที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรี อาจารย์ศรีศักดิ์อ้างว่า “เมืองสุพรรณภูมิคือเมืองสุพรรณบุรีไม่ได้ถูกทอดทิ้งร้างไป และมีกษัตริย์ที่สืบเชื้อสายปกครองต่อมาจนถึงสมัยอยุธยาเป็นราชธานี เพราะฉะนั้นสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) จึงไม่เคยครองเมืองสุพรรณบุรีของพ่อตา จะต้องครองเมืองที่ใหญ่กว่า และสำคัญกว่าคือเมืองอโยธยา”^{๒๕} ข้อนี้ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย ทั้งนี้เพราะในเมืองสุพรรณบุรีปัจจุบัน โบราณสถานที่ค้นพบมีตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้นลงมาเท่านั้น เหตุนี้เมืองนี้อาจสร้างขึ้นพร้อมกับพระนครศรีอยุธยาตั้งถ่วงมาแล้ว และแสดงให้เห็นว่าคงย้ายมาจากเมืองอื่นในบริเวณใกล้เคียงกัน จึงยังรักษานามเดิม คือ สุพรรณภูมิ (อู่ทอง) สุพรรณบุรีไว้ การที่อาจารย์ศรีศักดิ์กล่าวหาพระเจ้าอู่ทองไม่ได้เคยทรงครองเมืองอู่ทองนั้นก็ออกจะแปลกประหลาดมากอยู่ ทั้งนี้เพราะประเพณีพระนามกษัตริย์ย่อมชานานตามชื่อเมืองที่ทรงปกครอง เช่น พระเจ้าน่าน พระเจ้าเชียงใหม่ เป็นต้น เหตุนี้เมืองอู่ทองว่าสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ แห่งพระนครศรีอยุธยาทรงมีพระนามอีกนามหนึ่งว่าพระเจ้าอู่ทอง ก็หมายความว่าพระองค์ต้องทรงเคยครองเมืองอู่ทองด้วย จะอ้างว่าเพราะเมืองอู่ทองอยู่ในขอบเขตดินแดนที่ไม่เคยมีประเพณีที่จะชานานพระนามพระเจ้าแผ่นดินตามนามประเทศราชของพระองค์ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าการที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว) และพระญาติวงศ์ของพระองค์ได้ขึ้นครองตั้งทางเมืองสุพรรณบุรี (อู่ทอง) นี้ เป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นอยู่เองว่าสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) นั้นทรงเป็นราชบุตรเขย มิใช่ทรงเป็นเชื้อสายโดยตรงของพระเจ้าอู่ทององค์ก่อน ถ้าจะย้อนถามว่า ถ้าเช่นนั้นสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ เด็ดจมาจากที่ใดเล่า ข้าพเจ้าก็ขอเสนอว่าพระองค์อาจทรงเกี่ยวข้องกับราชวงศ์ที่ครองเมืองดพบุรีอยู่ก่อน ด้วยเหตุนี้เมื่อพระองค์เด็ดจลงมาตั้งราชพระนครศรีอยุธยาแล้ว ดินแดนแถบเมืองดพบุรีจึงตกอยู่ในราชอำนาจของพระองค์ได้โดยง่ายและทรงตั้งพระราเมศวร ราชโอรส ไปครองเมืองดพบุรีด้วย เมื่อสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ เด็ดจจากเมืองสุพรรณบุรีลงมาครองพระนครศรีอยุธยาแล้ว พระราเมศวรก็เด็ดจกลับขึ้นไปครองเมืองดพบุรีอยู่ถนัดถึง ๑๘ ปี ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าพระองค์ทรงมีเชื้อวงศ์วานอยู่ที่นี่ก็ได้ การที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ และสมเด็จพระนครินทราธิราชเด็ดจจากเมืองสุพรรณบุรีลงมาครองที่พระนครศรีอยุธยา ก็ไม่ใช่ตั้งแปลกประหลาดอันใด เพราะเมื่อพระนครศรีอยุธยาเป็นราชธานีแล้ว ก็ย่อมสำคัญกว่าเมืองอื่น ๆ อยู่เอง

กฎหมายเก่า

อาจารย์ศรีศักรอ้างว่ามีกฎหมายเก่า ๓ ฉบับที่เก่ากว่า พ.ศ. ๑๘๘๓ อันเป็นที่สร้างพระนครศรีอยุธยาเป็นราชธานี และกฎหมายเหล่านั้นก็อ้างถึงพระนามของพระเจ้าแผ่นดินคือ “สมเด็จพระรามาธิบดี” โดย ขอนข้าพเจ้าก็ยอมรับว่ามีความสำคัญอยู่ แต่เราก็อาจจะตีความหมายออกไปได้อีกหลายทางคือ

๑. ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วแต่ต้นแล้วว่ากรุงอโยธยาอาจจะมีอยู่ก่อน ณ สถานที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของพระนครศรีอยุธยาปัจจุบัน แต่ไม่มีอำนาจทางการเมืองมากนักในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ กฎหมายเหล่านั้นบางฉบับอาจเป็นของกรุงอโยธยาก็ได้
๒. สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ อาจทรงนำกฎหมายเหล่านั้นมาจากเมืองอู่ทอง
๓. สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ อาจทรงสร้างกฎหมายเหล่านั้นขึ้นที่เวียงเหล็ก ก่อนการสถาปนาพระนครศรีอยุธยาใน พ.ศ. ๑๘๘๓

ส่วนที่ว่าพระนาม “สมเด็จพระรามาธิบดี” จำต้องเป็นพระนามของพระราชที่ครองกรุงอโยธยาหรือพระนครศรีอยุธยา นั้น ก็ไม่จำต้องเป็นความจริงเสมอไป พระเจ้าแผ่นดินมอญผู้ครองกรุงหงสาวดีและทรงสร้างศิลาจารึกถ้ายักษ์ก็ทรงพระนามว่า “รามธิบดี” เช่นเดียวกัน^{๒๖} นอกจากนี้เราควรต้องระมัดระวังข้อหนึ่งว่ากฎหมายเหล่านั้นไม่ได้จารึกลงบนแผ่นศิลาแต่เขียนบนสมุดข่อย กว่าจะตกมาถึงสมัยเราก็ต้องคัดลอกต่อกันลงมาหลายชั้น เสมียนที่คัดลอกอาจเปลี่ยนพระนามพระเจ้าแผ่นดินเสียว่า “สมเด็จพระรามาธิบดี” ทั้งหมด เพื่อให้คล้ายคลึงกันได้ การที่จะไปเชื่อถือถ้อยคำทุกตัวอักษรในกฎหมายเก่า ให้เหมือนดังในศิลาจารึกนั้น ย่อมเป็นไปได้ไม่ได้

ตำนานพงศาวดาร

๑. ตำนานมูลศาสนา อาจารย์ศรีศักรเสนอว่า “เมืองราม” ซึ่งพระอภัยมณีของพระนางจามเทวีทรงเป็นมหาอุปราชปกครองอยู่ตั้งปรากฏในตำนานมูลศาสนานั้น คือกรุงอโยธยาหรือสถานที่ตั้งพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบัน ข้อนี้ก็อาจเป็นจริงได้ แต่สมัยพระนางจามเทวีตั้งถาวรวัด อยู่ในสมัยทวารวดี คือราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๓ เมืองรามถ้ามีจริงก็คงเป็นเมืองในสมัยทวารวดี ณ พระนครศรีอยุธยาปัจจุบันได้ค้นพบพระพุทธรูปทวารวดีหลายองค์ องค์ที่เป็นศิลาขนาดใหญ่มีหลักฐานว่าย้ายมาจากเมืองนครปฐม องค์นี้เด็กกล่าวอ้างสร้างขึ้นทันกันได้ ขอน

ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับอาจารย์ศรีศักรที่กล่าวว่า พระเจ้าจันทรภาณุและพระเจ้าศรีธรรมมา
โคกกราชที่กล่าวถึงในตำนานเรื่องนี้ อยู่ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ก่อนการตั้งพระนคร
ศรีอยุธยา เหตุนี้ทำด้วยที่กล่าวถึงในตำนานก็ต้องอยู่ก่อนสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓
ไปด้วย ในตำนานเรื่องนี้มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวว่า "เมื่อพระญาศรีธรรมมาโคกถึงแก่กรรม
เมื่อศักราช ๑๒๐๐ ปี พระญาจันทภาณุเป็นเจ้าเมือง พระญาพงษาสุราเป็นพระญาจันทภาณุ ตั้ง
ฝ่ายทักษิณพระมหาธาตุเป็นเมืองพระเวียง อยู่มาหัวศรีธรรมมาโคกถึงแก่กรรม พระญา
จันทภาณุผู้น้องเป็นเจ้าเมือง"^{๓๓} ด้วยเหตุนี้ จะเห็นว่าตำแหน่ง "ศรีธรรมมาโคก" นั้นเป็น
ตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดิน ตำแหน่ง "จันทภาณุ" หรือ "จันทรภาณุ" เป็นตำแหน่ง
อุปราช ซึ่งจำต้องมีหลายองค์ ฉะนั้นการที่จะทักท้วงว่า เพราะมีพระนามคล้ายคลึงกันจึงต้อง
เป็นองค์ในศิลาจารึกคือในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ นั้นย่อมไม่จำเป็น ถ้าจะยึดถือว่าศักราช ๑๒๐๐
นี้เป็นมหาศักราชอันตรงกับ พ.ศ. ๑๘๒๓ แล้ว ก็ยังอยู่หลังจากศักราชในศิลาจารึกคือหลัก
ที่ ๓๕ ศิลาจารึกดงแม่นางเมือง พ.ศ. ๑๗๓๐^{๓๔} และหลักที่ ๒๕ จารึกวัดหัวเวียงอำเภอ
ไชยา พ.ศ. ๑๗๗๓^{๓๕} เป็นอันมาก พระนามในจารึกวัดหัวเวียงที่ว่า "จันทรภาณุ
ศรีธรรมราช" ก็แสดงให้เห็นแล้วว่าทรงมีพระนามว่าจันทรภาณุมาก่อนแล้ว จึงทรงมี
พระนามว่า ศรีธรรมราช หรือ ศรีธรรมมาโคกภายหลัง และอาจมีกษัตริย์แห่งนครศรีธรรมราช
หลายพระองค์ทรงพระนามเช่นเดียวกันนี้

จริงอยู่ศักราช ๑๒๐๐ ซึ่งถ้าเชื่อว่าเป็นมหาศักราชและตรงกับ พ.ศ. ๑๘๒๓ นั้น ถ้าจะ
กล่าวว่าเป็นสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ แล้ว ก็ดูออกจะค่าเกินไป เพราะศักราช
นี้เป็นศักราชหลังจากที่พระองค์ได้เสด็จมาพบกับพระเจ้าศรีธรรมมาโคกกราชและเป็นไมตรีกัน
แล้ว เราทราบอย่างแน่นอนว่าสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ สวรรคตเมื่อ พ.ศ. ๑๘๑๒^{๓๖} ฉะนั้น
เราจึงสมควรที่จะค้นหาอีกว่าศักราช ๑๒๐๐ นั้นสมควรเชื่อถือหรือไม่เพียงใด ณ ที่นี้ข้าพเจ้า
ขอกล่าวไว้ด้วยว่า ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยว่าศักราช ๑๒๐๐ นั้นคือพุทธศักราช ๑๗๐๐ และเกิด
จากการเขียนหรือดองผิด ดังที่มีบางท่านกล่าวไว้^{๓๗}

ขอให้เราของค้นดูศักราช ใน ตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช ว่าน่าเชื่อถือ
หรือไม่เพียงใด ศักราชหนึ่งกล่าวว่า "เมื่อศักราชได้ ๑๑๙๖ ปี ยังมีพระญาองค์หนึ่งชื่อ
พระญาศรีโสธรลงมาแต่ฝ่ายวันตก นางอรรมเหษีชื่อนางจันทาเทวี น้องชายคนหนึ่งชื่อเจ้า
ธรรมกระษัตริย์ ได้เป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช และพระสิหิงค์มาประทับที่นครธาตุแล้วอยู่ ๗

วันก็จากเมืองนครไปเมืองเชียงใหม่ พระยาศรีไสยทรงถึงแก่กรรม ท้าวธรรมกระษัตริย์ผู้น้องได้เป็น
 เจ้าเมืองนั้น เมื่อศักราช ๑๑๔๘ ปี ท้าวธรรมกระษัตริย์ถึงแก่ความตาย^{๓๘} ศักราชแรกนั้น
 ต้นใจ เพราะถ้าเป็นมหาศักราชก็เท่ากับ พ.ศ. ๑๘๑๗ อันตรงกับรัชกาลของพ่อขุนศรี-
 อินทราทิตย์แห่งอาณาจักรสุโขทัยพอดี เราทราบแล้วว่าพระพุทธรูปหิ้งศิลาจากเมือง
 นครศรีธรรมราชขึ้นไปยังเมืองสุโขทัยในรัชกาลนั้น ต่อจากนั้นศักราช ๑๓๘๘ ปีก็เท่ากับ พ.ศ.
 ๑๘๑๗ ถัดมาตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราชกล่าวถึงเรื่องท้าวศรีธรรมมาโคกราชอพยพ
 พาไพร่พลหนีห่ามาอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราช รมกับท้าวอุทุมพรเจ้ากรุงศรีอยุธยา ตลอดจนเป็น
 ไมตรีกัน และ “ตั้งแต่นั้นทั้งสองภรรยาก็ได้ตั้งของบรรณาการตอบแทนกันมิได้ขาดปี เมื่อพระญา
 ศรีธรรมมาโคกถึงแก่กรรม เมื่อศักราช ๑๒๐๐ ปี^{๓๙} จะเห็นว่าศักราชนั้นค่อนข้างน่าสงสัย
 เพราะเหตุการณ์ดังกล่าวมาหลายเรื่องจะเกิดขึ้นภายในเวลา ๒ ปี คือจบลงในศักราช ๑๒๐๐ ปี
 หรือ พ.ศ. ๑๘๒๓ กระจ่างได้ น่าจะกินเวลาหลายปี โดยเฉพาะตำนานเมืองนครศรีธรรมราช
 ซึ่งเล่าเรื่องเดียวกัน ได้กล่าวถึงการรบพุ่งระหว่างท้าวอุทุมพรและพระเจ้าศรีธรรมโคกราชตลอด
 จนเป็นไมตรีกัน แล้วจึงกล่าวว่า “อยู่มาวันพญาศรีธรรมโคกราชก็ถึงแก่กรรม”^{๔๐} เหตุ
 นั้นจะเห็นว่าศักราช ๑๒๐๐ ปี (พ.ศ. ๑๘๒๓) นั้นจะเป็น ๑๒๐๐ ปีก็ว่าได้ และยังตั้งขึ้นไปเท่า
 ไต่ก็จะเข้าไปอยู่ในสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ได้เพียงนั้น ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงสร้าง
 พระนครศรีอยุธยาใน พ.ศ. ๑๘๘๓ และสิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. ๑๙๑๒^{๔๑} ต่อจากนั้นตำนาน
 พระธาตุเมืองนครศรีธรรมราชจึงกล่าวถึงศักราช ๑๘๑๗^{๔๒} ซึ่งถ้าเป็นจริงก็ไม่อาจจะเป็นอย่าง
 ไปได้ นอกจากพุทธศักราช และมหาศักราช ๑๕๕๐ ปี^{๔๓} ตัวเลขของมหาศักราช ณ ที่นี้คง
 จะผิดอีก เพราะถ้าเทียบเป็นพุทธศักราช จะได้ถึง พ.ศ. ๒๑๗๓ อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าเห็นว่า
 ณ ที่นี้เป็นการสันนิษฐานความเห็นของข้าพเจ้าที่ว่าศักราชที่กล่าวมาข้างต้นตั้งแต่แรกนั้นเป็น
 มหาศักราชจริง แล้วจึงถึงศักราช ๑๘๖๓, ๑๘๑๘, ๒๐๓๘, ๒๑๔๓, ๒๑๔๔, ๒๑๗๓ และ
 ๒๑๘๗^{๔๔} ตามลำดับ ซึ่งจะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ นอกจากพุทธศักราช

ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงมีความเห็นว่า “ท้าวอุทุมพรเจ้ากรุงศรีอยุธยา” นั้นอาจเป็นสมเด็จพระ
 รามาธิบดีที่ ๑ ก่อนทรงสร้างพระนครศรีอยุธยาได้ และ “ท้าวพิไชยเทพเชียงภาผู้เป็น
 บิดา”^{๔๕} ก็อาจเป็นพระบิดาของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ผู้ครองเมืองลพบุรีดังกล่าวมาข้าง
 ต้น หรือพระด้วงสระ (พ่อตา) ผู้ครองเมืองสุโขทัยก็ได้ เรื่องตอนนั้นถ้าเป็นจริงคงเกิดขึ้น
 ภายหลังสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งอาณาจักรสุโขทัย คือหลังสมัยของพระองค์ เมือง

สุพรรณภูมิ (อุทอง) คงเป็นอิศระชั้น และได้ “คนดี” คือสมเด็จพระวราภิรมย์ที่ ๓ มาปกครอง จึงทำให้สามารถขยายอาณาเขตมาทางใต้ได้ ถ้าเชื่อก็คงจะไม่ขัดกับจารึกหลักที่ ๓ ของพ่อขุนรามคำแหงที่ว่าทางทิศใต้อาณาจักรสุโขทัยสมัยของพระองค์อาณาเขตจด “คนที่พระนางพรกสุพรรณภูมิ ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช มังทะเลสมุทรเป็นที่แล้ว”^{๔๖} แต่อย่างไรก็ดี ถ้าหับเมืองพระเวียงซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช และถ้าเชื่อตามความสันนิษฐานของข้าพเจ้าก็อาจร่างขึ้นภายหลัง พ.ศ. ๑๘๕๐ นั้น มีผู้ตำราจแต่งได้ความดังนี้ “ในปัจจุบันเป็นที่ตั้งของบ้านนครศรีธรรมราช กรมประชาสงเคราะห์ เป็นที่ถมดินสูงกว่าระดับธรรมดา แต่เดิมมีผู้กล่าวว่า ยังมีเจดีย์และซากอาคารอยู่หลายแห่ง แต่เมื่อตั้งเป็นที่ทำการของรัฐบาลจึงถูกทำลายไป ในปัจจุบันคนทั้งหลายก็เรียกชื่อบริเวณนั้นว่า วัดพระเวียง มีผู้พบพระพิมพ์ดินดิบซึ่งมีอายุถึงศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ แห่งพุทธกาล นอกจากนั้นยังมีผู้พบประติมากรรมชิ้นหนึ่งเป็นผู้หญิงนั่ง ทำด้วยสำริดมีอายุราวสมัยสุโขทัย บริเวณโดยทั่วไปของเมืองพระเวียงนั้น ประกอบด้วยอาคารสถานหลายแห่ง ซึ่งส่วนมากอยู่ในสภาพที่ถูกทำลายแทบทั้งสิ้น”^{๔๗} เหตุนี้เห็นได้ว่าอาจร่างขึ้นในครั้งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ได้

๔. ดำเนินพระพุทธรูปหินศักดิ์ ดำเนินเวียงนี้ พระโพธิ์รังดีพระเถระชาวเชียงใหม่ แต่งไว้เป็นภาษาบาลี ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๔๕-๑๘๗๕ หลังระบอบการสถาปนาพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง ๕๒-๗๒ ปี ระยะเวลาเป็นระยะเวลาที่พระนครศรีอยุธยากำลังเริ่มเสื่อมถอยกับนครเชียงใหม่ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าเวลาที่พระโพธิ์รังดีกล่าวไว้ว่า “ทางใต้อยุธยาลงไปถึงนครศรีธรรมราชบุรี” ว่าเป็นเขตของอาณาจักรสุโขทัยนั้น ก็เพื่อจะให้ผู้อ่านในสมัยของท่านเข้าใจว่าทางทิศใต้อาณาจักรสุโขทัยได้แผ่อาณาเขตไปถึงเพียงใดเท่านั้นเอง ท่านหาได้ตั้งใจกล่าวถึงกรุงอโยธยาไม่ การอ้างเช่นนี้มีอยู่บ่อยๆ ในหนังสือ สมควรที่ผู้อ่านจะอ่านด้วยความพิณิจพิเคราะห์ ข้าพเจ้าเองได้เคยยกตัวอย่างไว้แล้วว่า ในปัจจุบันเราอาจกล่าวได้ว่า “วัดโพธิ์หรือวัดพระเชตุพน ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระบรมมหาราชวังในกรุงเทพมหานคร เป็นวัดเก่าสร้างมาแต่ครั้งพระนครศรีอยุธยา” ทั้งนี้ข้าพเจ้าหาได้หมายความว่าพระบรมมหาราชวังและกรุงเทพมหานครนั้นมาแต่ครั้งสมัยพระนครศรีอยุธยา ข้าพเจ้าตั้งใจให้ท่านผู้อ่านในปัจจุบันสามารถทราบได้ว่าวัดโพธิ์หรือวัดพระเชตุพนตั้งอยู่ที่ใดเท่านั้นเอง^{๔๘}

๕. พงศาวดารเหนือ นำประหลาดที่อาจารย์ศรีศักรหาได้อธิบายไม่ว่า พงศาวดารเหนือฉบับรวมขึ้นเมื่อใดและใครเป็นผู้รวบรวม จากบานแผ่นกปรากฎว่า “หนังสือพงศาวดารเหนือ

ตำนานมาฉบับสั้นอีก ส่วนเรื่องตำแหน่งที่ตั้งพระรามาริบัติที่ ๓ ทรงย้ายเมือง
นี้ ข้าพเจ้าจะได้กล่าวอย่างละเอียดต่อไปในตอนหลัง

หลักฐานต่างประเทศ

๑. ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับการเดาว่า เมืองเจนดู่ฟูควรเป็นเมืองอโยธยา ทั้งนี้เพราะ
การที่ชาวจีนคิดเปลี่ยนนามของเมืองต่าง ๆ ที่เดิมเป็นภาษาสันสกฤตหรือภาษาอื่น
ไปออกถ่าเสียงเป็นภาษาจีนนั้น แม้จะเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ก็ยังมีเค้าที่จะ
เห็นได้เช่น โทโตโบคี้ (ทวารวดี) เต็งตือโหม (ตามพรตังค์) และ โตยู่ (ละโว้)
แต่ เจนดู่ฟู กับอโยธยานั้น ห่างไกลกันมาก จนไม่น่าเชื่อ ถ้าจะสันนิษฐานว่า
อาณาจักรเจนดู่ฟูคืออาณาจักรจนาทระหรือศรีจนาทระ ยังจะเข้าเค้ากว่า เพราะ
ได้ค้นพบศิลาจารึกของอาณาจักรศรีจนาทระในบริเวณพระนครศรีอยุธยาด้วย^{๕๐}
๒. ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า กรุงอโยธยาอาจจะมีมาก่อนการสถาปนาพระนคร
ศรีอยุธยา เหตุนี้ไทยยจนจากแคว้นอโยธระ (อโยธยา) โบราณที่ได้ไปรุกราน
เมืองพะโค (หงสาวดี) ก็อาจจะเป็นชาวกรุงอโยธยาได้ เรื่องนี้ถ้าเป็นจริงก็หมาย
ความว่าอาณาจักรอโยธยารุ่งเรืองมีอำนาจในพุทธศตวรรษที่ ๑๗ แต่ในพุทธ
ศตวรรษที่ ๑๘ เมื่ออาณาจักรสุโขทัยรุ่งเรืองขึ้นนั้น อำนาจของอาณาจักร
อโยธยาย่อมตกต่ำลงโดยไม่เป็นปัญหา
๓. อาจารย์ศรีศักรอ้างข้อความจากพงศาวดารตะแวกอัน "มีข้อความที่น่าเชื่อถือได้
อยู่ไม่ใช่น้อย" ว่า ใน พ.ศ. ๑๘๘๘ สมเด็จพระรามาริบัติที่ ๓ ได้ทรงตั้งราชทูต
ไปเจริญพระราชไมตรีกับพระเจ้ากรุงกัมพูชา และชื่อพระนครศรีอยุธยาในทันที
ก็ต้องหมายถึงกรุงอโยธยา เพราะเวลาดังกล่าวก่อน พ.ศ. ๑๘๘๓ อันเป็นปีที่
สถาปนาพระนครศรีอยุธยาขึ้น ฉะนั้น ณ ที่นี้เราจึงควรจะพิจารณาเห็นว่าพงศาวดาร
ตะแวกที่น่าเชื่อถือหรือไม่เพียงใด สมเด็จพระมหาปาตังราชานุกาฬได้ประทาน
พระอธิบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า "หนังสือพงศาวดารเมืองตะแวกที่พิมพ์ในประชุม
พงศาวดารภาคที่ ๔ นี้ มีบานแผนกปรากฏว่านักพระองค์เอง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงเป็นพระราชบุตรบุญธรรมมาแต่
ยังเยาว์ และพระราชทานอภิเษกเป็นสมเด็จพระนารายณ์รามาริบัติ ศรีสุริโยดม

บรมสุรินทรา มหাজักรพรรดิราช บรมนาถบพิตร ออกไปครองกรุงกัมพูชา เมื่อ
ปีขาล จุลศักราช ๑๑๕๖ พ.ศ. ๒๓๓๗ สมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดี ออกไป
อยู่กรุงกัมพูชา ส่งหนังสือพงศาวดารฉบับนี้เข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย โปรดให้แปลเป็น
ภาษาไทยสำเร็จเมื่อ ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๗ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศกจุลศักราช
๑๑๕๘ พ.ศ. ๒๓๓๙ คิดสันนิษฐานดูเข้าใจว่า ในเวลานั้นหนังสือพงศาวดารเขมร
จะไม่มีฉบับที่ติดอยู่ในกรุงเทพฯ เมื่ออภิเษกสมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดีออกไป
ครองเมือง เห็นจะมีรับสั่งออกไปให้สืบหาหนังสือพงศาวดารเขมรส่งเข้ามาถวาย
ในเวลานั้นกรุงกัมพูชาก็กำลังยับเยิน ด้วยถูกข้าศึกภายนอกเข้าไปตี และเกิดเหตุ
จลาจลภายใน ติดต่อกันมากกว่า ๒๐ ปี สมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดี เห็นว่า
เสาะหาหนังสือพงศาวดารจึงได้แต่ฉบับนี้มาถวาย เป็นฉบับอย่างย่อและข้อความไม่ถูก
ถ้วน แต่เชื่อได้ว่าเป็นหนังสือพงศาวดารเขมรฉบับแรกที่ได้ออกมาในครั้งกรุงรัตนโกสินทร์
นี้ ต่อมาถึงรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีรับสั่งให้นักพระองค์
ด้วง โอรสสมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดี ซึ่งได้เป็นสมเด็จพระศรีนครินทร์รามาธิบดี
สืบเสาะหาหนังสือพงศาวดารเขมรถวายอีกครั้ง ๑ สมเด็จพระศรีนครินทร์รามาธิบดีส่ง
พงศาวดารเขมรเข้ามาถวายอีกฉบับ ๑ เนื้อความถ้วนถี่ถูกต้องพิสดารดีกว่า
พงศาวดารเมืองละแวก ที่ได้มาเมื่อครั้งรัชกาลที่ ๑ เข้าใจว่าจะถึงรวบรวมหนังสือเก่า
ที่หาได้ และมาประชุมพระยาพระเขมรแต่งเรื่องเพิ่มเติมต่อมา เพราะมีเรื่อง
พงศาวดารลงมาจนถึงปีขาลสัมฤทธิ์ศก จุลศักราช ๑๑๘๐ พ.ศ. ๒๓๖๑ ตรงสมัยใน
รัชกาลที่ ๒ กรุงรัตนโกสินทร์นี้ หนังสือพงศาวดารเขมรฉบับที่ได้มาในรัชกาลที่ ๔ นี้
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีรับสั่งให้แปลเป็นภาษาไทย สำเร็จเมื่อ
ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๘ บុพพาสาฒ แรม ๖ ค่ำ ปีมะเส็ง สัปตศก จุลศักราช ๑๒๑๗
พ.ศ. ๒๓๙๘ และได้พิมพ์แล้วในหนังสือประชุมพงศาวดารภาคที่ ๑

ต่อมาเมื่อหาหนังสือรวบรวมเข้าทูลพระสมุทวชิรญาณ เมื่อตั้งเป็นทูลพระสมุท
สำหรับพระนคร ข้าพเจ้าได้ให้สืบสวนที่กรุงกัมพูชา จะหาหนังสือพงศาวดารเขมรอีก
ได้ความว่าฉบับที่แปลครั้งรัชกาลที่ ๔ นี้เป็นฉบับที่ดัดที่สุดที่เขามียู่ เขากลับถามว่า
ที่ในกรุงเทพฯ นี้ มีหนังสือพงศาวดารเขมรฉบับอื่นที่ดีกว่าฉบับนี้ข้างหรือไม่ ถ้ามี
ขอให้ช่วยคัดให้ไปไว้สำหรับกรุงกัมพูชา ตามความที่ปรากฏตั้งแสดงมานั้นเป็นยุติได้ว่า
หนังสือพงศาวดารเขมรที่แปลเมื่อในรัชกาลที่ ๔ นี้ เป็นพงศาวดารเขมรที่ดีที่สุด
ที่มีอยู่ในเวลานี้ (พ.ศ. ๒๔๕๔) ”๕๑

ณ ที่นี้เราจึงสมควรที่จะตอบกันว่า พระอธิบายของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร ราชานุกาภพถูกต้องหรือไม่เพียงใด ดังข้าพเจ้าจะขอคัดเอาข้อความตอนต้นของ พงศาวดารเมืองตะแวก กับข้อความตอนต้นของพงศาวดารเขมรฉบับนักองค์ด้วง มาเทียบไว้ให้ดูดังต่อไปนี้ ส่วนพุทธศักราชและรัชกาลในวงเล็บนั้นข้าพเจ้าเติมเอาเองเพื่อความสะดวกของท่านผู้อ่าน

พงศาวดารเมืองตะแวก

ศักราช ๑๒๖๘ ปีจอ อัฐศก (พ.ศ. ๑๘๘๙) สมเด็จพระมหานีพานเสวยราชสมบัติพระนครศรีไสย ราชธานี ทรงพระราชศรัทธาท่านบำรุงพระศาสนา ขณะนั้นสมเด็จพระรามธิบดีผู้เป็นพระราชบุตร สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชได้เสวยราชสมบัติกรุงพระนครศรีอยุธยา สมเด็จพระรามธิบดี มีพระราชโองการตรัสให้เจ้าไส้เจ้าเทวดาจำทูลพระราชสาส์นเป็นทางพระราชไมตรีมายังกรุง กัมพูชาธิบดี สมเด็จพระมหานีพานมิไฉ่พระทัย ให้จับเจ้าไส้เจ้าเทวดาม่าเสีย ครั้นอยู่มา ๕ ปี (พ.ศ. ๑๘๙๓) สมเด็จพระมหานีพานสวรรคต พระญาติวงศ์เสนาบดีแต่งการพระบรมศพถวาย พระเพลิงแล้ว นักพระไถลผู้เป็นน้องเขยได้เสวยราชสมบัติ ทรงพระราชศรัทธาสร้างพระวิหาร กุฎี สร้างพระพุทธรูปทองคำสองพระองค์ บัดทองคำเปลว ๒๒ พระองค์ เสวยราชย์อยู่ ๑๑ ปี สวรรคต (พ.ศ. ๑๙๐๓) ราชวงศ์เสนาบดีถวายพระเพลิงแล้ว นักพระศรีครุผู้เป็นอนุชาได้เสวย ราชสมบัติทรงพระราชศรัทธาสร้างกุฎีถวายเป็นสังฆทานและสร้างพระวิหารบนเนินเขายังมีสำเร็จ เสวยราชสมบัติได้ ๕ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๗) สวรรคต แต่งการถวายพระเพลิงแล้ว พระราชนัดดา ได้เสวยราชสมบัติ ทรงพระนามพระบรมกษัตริย์สร้างพระวิหารกุฎี สร้างพระพุทธรูป ๑๘ พระองค์ ให้เอาพลอยเพชรเจียรระโนประดับพระพุทธรูป เสวยราชย์ได้ ๓ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๙) สวรรคต แต่งการถวายพระเพลิงเสร็จ พระอนุชาได้เสวยราชสมบัติ ทรงพระนามชื่อสมเด็จพระเจ้าล้าพังบรมราชาธิราชมีเดชานุกาภพเป็นอันมาก เสวยราชย์ได้ ๕ ปีแล้ว (พ.ศ. ๑๙๑๓)

ฝ่ายสมเด็จพระรามธิบดีพระนครศรีอยุธยา กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระดำบอง พิตผู้เป็นพระราชบุตร ยกทัพออกมาล้อมพระนครหลวง พระเจ้าล้าพังราชาธิราชให้รบด้านทาน เป็นสามารถ กำหนดปีหนึ่งก็ยังมีได้เมือง สมเด็จพระเจ้าล้าพังราชาธิราชสวรรคต พระอนุชาเสวย ราชย์ได้ ๓ เดือนสวรรคต นักพระล้าพังได้เสวยราชสมบัติให้รบพุ่งป้องกันพระนครไว้ได้เดือนหนึ่ง นักพระล้าพังก็สวรรคตในปีระกา (ความจริงต้องเป็นปีระกา พ.ศ. ๑๙๑๒ แต่ตามเนื้อเรื่องจะต้อง

เป็น พ.ศ. ๑๙๑๔) สมเด็จพระรามาธิบดีก็ได้พระนครหลวง ดำรัสให้พระบาทกระษัตริย์ผู้เป็น พระราชบุตรผู้ใหญ่อยู่นครหลวง พระบาทรัฐ พระลำบองพิท ผู้น้องอยู่ช่วยราชการ จึงให้กวาดครอบครัวอพยพได้แก่หมื่น แล้วยกกลับเข้าไปกรุงศรีอยุธยา และพระเจ้าบาทกระษัตริย์ เสวยราชย์อยู่กรุงกัมพูชาธิบดีได้ ๓ ปี (พ.ศ. ๑๙๑๖) สวรรคต พระบาทรัฐได้เสวยราชสมบัติ ๓ ปี (พ.ศ. ๑๙๑๘) ก็สวรรคต พระลำบองพิทเสวยราชย์ได้เดือนหนึ่งสวรรคต^{๕๒}

พงศาวดารเขมรฉบับนักองค์ดวง

ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมนรินทร์นท พระองค์ทรงราชย์อยู่ในพระนครหลวง เมื่อจุล ศักราช ๗๐๘ ศกปีจอ นักษัตริย์ที่มีดีก็บุษยามาสาพัฒนาอาระสารศัพทมโหรีดิง (พ.ศ. ๑๘๘๙) ใน สมเด็จพระบรมนาถบรมบพิตรตั้งแต่พระองค์ทรงราชย์ ลุศักราช ๗๑๒ ศกปีชวาลนักษัตริย์ได้ ๕ ปี (พ.ศ. ๑๘๙๓) พระองค์สวรรคต ลุเลิกพระศพเสร็จแล้ว จึงสมเด็จพระศรีธรรมาธิบดีเป็นพระอนุชา ได้เกลิง ทรงราชย์สนองสมเด็จพระเริยม ในปีชวาลนั้นได้ ๓ เดือน (พ.ศ. ๑๘๙๓) พระองค์สวรรคต ลุเลิก พระศพเสร็จแล้ว จึงพระบรมลำพองราชผู้เป็นพระราชบุตรเป็นประณม เกลิงทรงราชย์อยู่ใน พระนครหลวงในปีชวาลนั้น พระองค์ทรงราชย์ลุศักราช ๗๑๔ ศกปีมะโรงนักษัตริย์ได้ ๓ ปี (พ.ศ. ๑๘๙๕) จึงพระเจ้ารามธิบดีที่หนึ่งกรุงไทยยกทัพมาล้อมเมือง ลุศักราช ๗๑๕ ศกปีมะเส็ง นักษัตริย์ได้ปีหนึ่ง (พ.ศ. ๑๘๙๖) พระเจ้ารามธิบดีจึงได้เมือง พระเจ้าลำพองราชาก็สวรรคต พระเจ้ารามธิบดีจึงตั้งพระราชบุตรของพระเจ้าลำพองให้ทรงราชย์อยู่ในพระนครหลวง ทรงพระ นามพระเจ้าปาสัตร์ในปีมะเส็งนั้น ลุศักราช ๗๑๗ ศกปีมะแมนักษัตริย์ (พ.ศ. ๑๘๙๘) พระเจ้า ปาสัตร์ทรงราชย์ได้ ๓ ปีสวรรคต จึงพระเจ้าป้าอ้อมผู้เป็นพระอนุชาขึ้นทรงราชย์ได้ ๓ ปีแล้ว สวรรคต ในปีระกานนั้น (พ.ศ. ๑๙๐๐) จึงพระเจ้ากษัตริย์ผู้เป็นพระอนุชาขึ้นทรงราชย์ ขึ้นทรงราชย์ ในพระนครหลวงได้เดือนหนึ่ง นับแต่มะโรงจัตวาศกมาถึงศักราช ๗๑๙ ศกปีระกานนักษัตริย์ได้ ๖ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๐) พระเจ้ารามธิบดีกรุงไทย กลับยกทัพไปกวาดต้อนครัวเขมร ๙ หมื่นไปกรุงศรี อยุธยา^{๕๓}

เมื่อเป็นดังนี้จะเห็นว่าพงศาวดารเมืองตะแวกและพงศาวดารเขมรฉบับนักองค์ดวงมีข้อ ความแตกต่างกันหลายประการ ปัญหาจึงมีอยู่ว่าเราควรจะเชื่อถือฉบับใดว่าแน่นอนกว่ากัน ข้าพเจ้าเห็นควรตามพระคำวิของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชว่าเราควรจะเชื่อถือว่าพง ศาวดารเขมรฉบับนักองค์ดวงมีความแน่นอนกว่า ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้ คือ

๑. คักราชในพงศาวดารเมืองตะแวกลำดับต้นมาก คงจะเห็นจากที่ข้าพเจ้าได้แจ้งไว้แล้วว่า ตามเนื้อเรื่อง ตั้งแต่พระรามาธิบดีองค์ที่ทรงได้พระนครหลวงใน พ.ศ. ๓๑๓๕ ซึ่งเป็นไปไม่ได้ เพราะพระองค์สวรรคตใน พ.ศ. ๓๑๓๒ เมื่อกองทัพเมืองตะแวกจะกล่าวถึงพระองค์ทรงได้พระนครหลวงได้ในบวรกาลคือ พ.ศ. ๓๑๓๒ รัชสมัยกษัตริย์ที่ยก เพราะมีนัยเป็นบวรกาลของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ ณ พระนครศรีอยุธยา ดังกล่าวมาแต่ก่อน สำหรับคักราชในพงศาวดารทั้ง ๒ ฉบับนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าคักราชในพงศาวดารเขมรฉบับนี้ของกษัตริย์ที่เชื่อกันมากกว่า เพราะเมื่อนำเอาข้อความตอนหนึ่งไปเปรียบเทียบกับพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอื่นก็เชื่อได้ว่าแน่นอน จะเห็นว่าคักราชและข้อความคล้ายกันมากดังต่อไปนี้

พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ

คักราช ๕๑๘ มะโรงศก (พ.ศ. ๒๐๕๕) เดือน ๑๒ แต่งทัพไปละแวก พระยาองค์สุวรรณคโลก เป็นนายกองถือพล ๓๐,๐๐๐ ให้พระยามนตรีธำมัญญาสิทธิ พระมหาเทพธิดาวัวเกียน ฝ่ายทัพเรือ ไล่พญาเขาวเป็นนายกอง ครั้นนั้นลมพัดพัด ทัพเรือมีทันทัพบก และพญารามลักษณ์ซึ่งเกณฑ์เข้า ทัพบกนั้นเข้าบุกทัพในกลางคืน และทัพพญารามลักษณ์นั้นแตกมาปะทัพใหญ่ ครั้นนั้นเสียพญา องค์สุวรรณคโลกนายกอง และข้างม้าพลมาก ๕๔

พงศาวดารเขมรฉบับนักองคัตวัง

ลคักราช ๕๑๗ ศกเกาะนักษัตร (พ.ศ. ๒๐๕๔) พระชนษาได้ ๗๐ ปี จึงพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา ให้เจ้าพระยาโอง ผู้เป็นสมเด็จพระเริ่มของพระเจ้าจันทรราชายกทัพไทยไพร่พล ๕ หมื่นมาถึง เมืองโพธิสัตว์ แล้วพระองค์เสด็จไปรบกับสมเด็จพระเริ่ม ซึ่งอยู่ ณ กรุงไทย เมื่อเสด็จไปสถิต อยู่ที่เมืองโพธิสัตว์.....แล้วพระองค์จึงนำพระราชบุตรกับไพร่พลออกรบมีชัยชนะเจ้าพระยาโอง ราชานุสุรต ณ ปีเถาะนั้น พระองค์ให้ปลงพระศพเสร็จแล้ว จับไทยไว้เป็นเชลยเป็นอันมาก ๕๕

ดังนั้นจะเห็นว่าข้อความก็คล้ายกันแต่คักราชก็ผิดกันเพียงปีเดียว อาจมีผู้ คำว่าพงศาวดารเขมรฉบับนักองคัตวังนี้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ และอาจใช้ พระราชพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐเป็นหลักก็ได้ ข้อนี้เราก็ไม่ควรจะติว่า พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐนั้นเพิ่งค้นพบใน พ.ศ. ๒๔๕๐ ก็อุปถัมภ์ สมัยรัชกาลที่ ๕ เท่านั้น ๕๖ และคักราชในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ นี้ผิดกับในพระราชพงศาวดารไทยฉบับอื่น ๆ ทั้งสิ้น ถึงขนาดซ้ำกว่าฉบับอื่น

เป็นต้นว่าฉบับพระราชหัตถ์เลขที่ ๒๑ ปี ๒๒๖๖ รัชกาลที่ ๓ มีชื่อหน้าตั้งเกล้าว่านาย O. W. Wolters ในบทความของเขาระบุเรื่อง A western teacher and the history of early Ayudhya ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ ๓ ปี ๒๕๐๗ พยายามที่จะ ยึดถือศักราช ในพงศาวดารเมืองตะแคงเป็นหลัก ทั้งนี้ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคงเป็น เพราะเขายังไม่ได้เทียบศักราชตั้งที่ข้าพเจ้าได้กระทำมาแต่ก่อนเอง สำหรับศักราช ในพงศาวดารเมืองตะแคงนั้น ก็ยากที่จะนำไปเปรียบเทียบกับศักราชก่อนได้ ทั้งนี้ เพราะหลังจากศักราช ๑๒๖๘ ปัจจุบันอยู่สัก อันเป็นที่ตั้งสมเด็จพระมหานีพานชน ครองราชย์แล้ว ก็มีได้ให้ศักราชได้อีกเลยจนจบรัชชกาลที่ ๒๕๖๖

๒. บุคคลในพงศาวดารเมืองตะแคงก็ยังนับสันอยู่มาก เช่นกต่างชาตถึงนัก พระดำพิง ๒ หนวาม ๒ องค์ ซึ่งความจริงก็คงเป็นองค์เดียวกันคือพระบรม ดำพรราชาในพงศาวดารเขมรฉบับนักองค์ตั้งนั้นเอง นอกจากนี้ยังกล่าวอีกว่า ไอรธของสมเด็จพระรามธิบดี ๓ ถึง ๓ องค์ได้ขึ้นครองราชสมบัติ ณ เมือง พระนครหลวงในประเทศกัมพูชาต่อกันลงมาตามลำดับ คือ พระบาทระษัตริ พระ บาอัฐ และพระดำบองพิท เรื่องเช่นนี้ไม่เคยปรากฏเลยในพระราชพงศาวดารไทย และพระนามของเจ้านายเหล่านี้ก็ออกจะเป็นเขมรยิ่งกว่าไทยเขามาก ๆ ด้วย ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าน่าจะเป็นพระเจ้าปาดัตริ พระเจ้าปายอศี และพระเจ้ากรมของ ไอรธของพระบรมดำพรราชา ตั้งในพงศาวดารเขมรฉบับนักองค์ตั้งมากกว่า

ด้วยเหตุดังกล่าว ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าพงศาวดารเมืองตะแคงนี้ มีข้อความที่ไม่ น่าเชื่อถืออยู่ไม่น้อย อย่างไรก็ตามสำหรับรัชกาลของสมเด็จพระบรมนิพนชบท (พระมหานีพาน) นั้น ทั้งพงศาวดารเมืองตะแคงและพงศาวดารเขมรฉบับนักองค์ ตั้งให้ศักราชไว้ตรงกันคือ ขึ้นเสวยราชย์ใน พ.ศ. ๑๘๘๘ เสวยราชย์อยู่ ๕ ปี ๕ เดือนพระชนม์ใน พ.ศ. ๑๘๘๓ เหตุการณ์ที่พงศาวดารเมืองตะแคงกล่าวไว้ว่า “ขณะ นั้น สมเด็จพระรามธิบดี ผู้เป็นพระราชบุตรสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราช ได้ เสวยราชสมบัติกรุงพระนครศรีอยุธยา สมเด็จพระรามธิบดีมีพระราชโองการตรัส ให้เจ้าโลเจ้าเทวดาจำทูลพระราชสาส์นเป็นทาง พระราชไมตรีมายังกรุงกัมพูชาธิบดี สมเด็จพระมหานีพานมิไ่วพระทัย ให้จับเจ้าโลเจ้าเทวดานำเสีย” ถ้าเป็นจริง ก็มี จำเป็นจะต้องหมายความว่า “ขณะนั้น” คือ พ.ศ. ๑๘๘๘ อันเป็นที่ตั้ง

พระบรมนิพนธ์บทชินด้วยราชย์ดังที่อาจารย์ศรีศักรต้องการ แต่อาจหมายความว่า “ในรัชกาลนั้น” คือตั้งแต่ พ.ศ. ๑๘๘๘—๑๘๙๓ ก็ได้ คือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ อาจทรงตั้งเจ้าได้เจ้าเทวดาเป็นราชทูตเข้ามาเมื่อระหว่างประทับอยู่ตเวียงเหล็ก หรือ ใน พ.ศ. ๑๘๙๓ อันเป็นปีที่ทรงสถาปนาพระนครศรีอยุธยาได้ คำว่า “ผู้เป็นพระราชบุตรสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราช” อาจหมายความว่า เป็นราชบุตรเขยของ ท้าวอุทอง หรือเป็นโอรสของผู้ครองเมืองลพบุรีอย่างที่ข้าพเจ้าได้สันนิษฐานไว้แล้ว ก็ได้อีกเช่นเดียวกัน

คำว่า “ขอมแปรพักตร์” นี้ นอกจากสันนิษฐานความเห็นที่ว่าชนชาติที่ไทยเรียกว่า “ขอม” คือชนชาติเขมรในประเทศกัมพูชาปัจจุบันแล้ว ยังอาจสันนิษฐานได้อีก ดังนี้ ดินแดนอันเป็นที่ตั้งของพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบันนั้นเป็นชัยภูมิอันอุดมสมบูรณ์ ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วในตอนหัวข้อที่กล่าวถึงหลักฐานด้านสภาพในทางภูมิศาสตร์ตลอดจนอาจเป็นที่ตั้งของกรุงอโยธยามาก่อน แต่ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๓๘ เป็นต้นมา อำนาจทางการเมืองของกรุงอโยธยาก็รุ่งโรยไป คงเหลืออยู่แต่ทางด้านวัฒนธรรม เหตุนี้สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ คงจะได้ทรงกระทำการที่มาตั้งราชธานีที่นั่นมาแล้ว การอพยพหนีหรือขาดโรคเป็นแต่เพียงข้อแก้ตัวหรือเหตุผลอันสมควรเท่านั้นเอง การที่จะทรงย้ายมาตั้ง ณ พระนครศรีอยุธยา จุดมุ่งหมายอันหนึ่งก็เพื่อตัดกำลังกรุงสุโขทัย เหตุนี้ จึงต้องทรงแสดวงหาพันธมิตรอันเป็นศัตรูแก่กรุงสุโขทัยก่อนที่จะย้ายมา ก็ขณะนั้นประเทศใดเล่าจะเป็นศัตรูแก่อาณาจักรสุโขทัยไปได้ดีกว่าประเทศกัมพูชา สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ จึงคงจะทรงส่งคณะทูตไปเจรจากับประเทศกัมพูชา มาตั้งแต่ครั้งยังประทับอยู่ ณ เมืองอุทอง (เมืองใดเมืองหนึ่งในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี) ครั้นเมื่อทรงย้ายมาประทับ ณ ดินแดนที่เป็นพระนครศรีอยุธยาปัจจุบันแล้ว ก็ทรงตั้งเจ้าได้เจ้าเทวดาเป็นราชทูตเข้าไปยังประเทศกัมพูชาก็ ชะนนั้นได้ทรงขยายดินแดนออกไปได้มากมายเป็นต้นว่าทางเหนือก็ได้ครองเมืองลพบุรี (เพราะเป็นวงศ์เดียวกัน) ทางใต้ก็แผ่อำนาจลงไปจนถึงเมืองนครศรีธรรมราช (ดังกล่าวมาแล้ว) สมเด็จพระบรมนิพนธ์บทจึงไม่ไว้พระทัย เพราะเหตุว่าไม่รู้จักคุ้นเคยกันมากนัก เกรงว่าอันครายจะมีมาถึงประเทศกัมพูชา (ซึ่งก็เป็นความจริง) จึงจับราชทูตฆ่าเสีย อันเป็นบ่อเกิดของคำว่า “ขอมแปรพักตร์” ถ้าสันนิษฐานดังนี้ ข้าพเจ้าจะว่างามกว่าที่

ต้นนิษฐานว่าสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ เคยประทับอยู่ ณ กรุงโยธยามาแต่ก่อน และ
 เคยส่งราชทูตไปติดต่อกับประเทศกัมพูชามาแต่เดิม ^{๕๓} โดยไม่มีท่าเหตุอันใดเลย
 สมเด็จพระบรมนิพนธ์บทที่ทรงจับราชทูตฆ่าเสีย อันเป็นการฉิราษประเพณีและ
 ขรรณนิยมระหว่างประเทศอย่างรุนแรง เป็นการชักศึกเข้าบ้านโดยตรง ถ้าเราเชื่อตาม
 ศักการชในพงศาวดารเขมรฉบับนักองค์ด้วง สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ ก็ไม่ทรงรอนาน
 ในการแก้แค้น “ขอมแปรพักตร์” เพราะเจ้าได้เจ้าเทวดาอาจเดินทางเข้าไปใน
 ประเทศกัมพูชา ราว พ.ศ. ๑๘๘๓ อันเป็นที่สถาปนาพระนครศรีอยุธยาหรือก่อนหน้า
 นั้นเล็กน้อยเมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ ยังประทับอยู่ที่เวียงเหล็ก ใน พ.ศ. ๑๘๘๕
 พระองค์ก็ทรงยกกองทัพไทยไปล้อมเมืองพระนครหลวงแล้ว

สาเหตุการร้างไปของกรุงโยธยา

อาจารย์ศรีศักร ใช้ข้อความในหนังสือพงศาวดารเหนือเป็นเครื่องยืนยันว่าสมเด็จพระรามาธิบดี
 ที่ ๓ เคยประทับอยู่ ณ กรุงโยธยามาแต่ก่อน และทรงอพยพพลเมืองหนีอหิวาตกโรคด้วย
 การย้ายเมืองข้ามแม่น้ำมาคงที่เวียงเหล็ก ณ วัดพุทธโรธวรวิบูลย์ ^{๕๔} ขอนชาพเจ้าไม่เห็น
 ด้วย เพราะพงศาวดารเหนือข้อความล้นต้นมาก ท่านผู้สนใจของอ่านดูก็จะเห็นได้ว่าผู้
 เรียบเรียงนำเอาข้อความตอนที่พระเจ้าอยู่ที่ประทับอยู่พระตำหนักเวียงเหล็ก และให้หาที่
 ชัยภูมิจะสร้างเมืองใหม่ขึ้นก่อน แล้วจึงพรรณานางการที่พระองค์ทรงอพยพออกจากเมือง
 เพราะเกิดอหิวาตกโรค เดินทางมาทีละทีได้ ๑๕ วัน จึงถึงสถานที่ตั้งพระนครศรีอยุธยา แล้ว
 “ท้าวอุทองก็ครองเมืองศรีอยุธยาเป็นสุข มีพระราชบุตรสามพระองค์ ๆ หนึ่งชื่อเจ้าอ้าย องค์
 หนึ่งชื่อเจ้ายี่ องค์หนึ่งชื่อเจ้าสาม จำเวญใหญ่ผู้มีรูปอันงามประกอบด้วยปัญญา และท้าวพระยา
 ทั้งหลายก็กลัวอำนาจเธอหนักหนา เจ้าอ้ายไปกินเมืองนคร เจ้าน้องยี่ไปกินเมืองตะนาว เจ้าน้อง
 สามไปกินเมืองเพชรบุรี” ^{๕๕} ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพงศาวดารเหนือฉบับนี้เพียงใด เราย่อมทราบ
 กันมาแล้วว่า เจ้าอ้าย เจ้ายี่ และเจ้าสามปรากฏขึ้นเพียงครั้งเดียวในประวัติศาสตร์พระนคร
 ศรีอยุธยา คือสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งครองราชย์หลังสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓
 ราว ๖๐ ปี อาศัยเหตุดังกล่าวรวมทั้งที่อาจารย์ศรีศักรเองได้เคยเขียนไว้ว่า “ตำนานและ
 พงศาวดารเป็นเอกสารสำคัญประเภทหนึ่งในการค้นคว้าเรื่องราวในทางประวัติศาสตร์ แต่มีความ
 แน่มนน้อย เพราะเป็นของที่เขียนขึ้นในสมัยหลังจากเหตุการณ์ที่เป็นจริง จึงอาจมีความคลาด
 เคลื่อนได้ เพราะฉะนั้นการค้นคว้าเอาข้อเท็จจริงจากตำนานและพงศาวดารจึงเป็นเรื่องยาก” ^{๕๖}

ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าเราไม่ควรจะค้นคว้าหารายละเอียดจากหนังสือพงศาวดารเหนือ ควรจะยอมรับแต่ในเรื่องใหญ่ที่ว่าสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ ทรงย้ายเมืองเท่านั้น แต่ไม่ควรค้นหารายละเอียดว่าเสด็จมาจากไหนจากหนังสือเล่มนี้ เพราะรายละเอียดก็ขัดกันเองดังอาจารย์ศรีศักร ไร่แจ่ม^{๖๐} ที่อ้างว่าวัดศัพทวรรคหรือวัดสวนหลวงศัพทวรรคเป็นวัดเก่าที่พระยาแกรกดวังมาก่อนตั้งพระนครศรีอยุธยา ข้าพเจ้าก็ขอให้อ้างหลักฐานทางโบราณสถานมายืนยันด้วย

ส่วนที่อ้างว่ามีเอกสารจากท้องถิ่นสนับสนุนข้อความในพงศาวดารเหนือ ก็อาจจะกล่าวได้โดยง่าย ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. เป็นประเพณีไทยมาแต่โบราณ ว่าผู้ตายโหง (ตายด้วยศาสตราวุธ) และตายห่า (ตายด้วยโรคระบาด) นั้น เขาจะฝังศพไว้ก่อนชั่วคราวแล้วจึงจะขุดขึ้นเผาศพภายหลัง เหตุการณ์ที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ ทรงฝังพระศพเจ้าแก้วเจ้าไทยซึ่งสิ้นพระชนม์ด้วยหิวอดกโรคโวกชั่วคราว และขุดขึ้นพระราชทานเพลิงในภายหลังนั้น ย่อมเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ หากได้เกี่ยวข้องแก่การย้ายบ้านย้ายเมืองแต่ประการใดไม่

เรื่องเวียงเหล็กที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ มาประทับก่อนสร้างพระนครศรีอยุธยานั้น ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าเป็นหลักฐานอันหนึ่งที่แสดงว่าพระองค์ไม่เคยประทับอยู่ ณ กรุงอโยธยามาแต่ก่อน ดังจะกล่าวถึงต่อไป

๒. ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วในเรื่องพงศาวดารเมืองตะแวงว่า สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ ไม่จำเป็นจะต้องทรงตั้งเจ้าได้เจ้าเทวตาเป็นราชทูตเข้าไปใน พ.ศ. ๑๘๘๘ อันเป็นที่สมเด็จพระบรมนิพนธ์บทชนเสวยราชย์ แต่อาจทรงตั้งเข้าไปในรัชกาลนั้นคือระหว่าง พ.ศ. ๑๘๘๘ — ๑๘๘๓ ก็ได้ และมีผู้ทำนายคือมีที่ทรงสถาปนาพระนครศรีอยุธยานั่นเอง เรื่องการแก้แค้น “ขอมแปรพักตร์” ถ้าเราเชื่อตามศักราชในพงศาวดารเขมรฉบับนักองคคดวงซึ่งน่าจะเชื่อยิ่งกว่าพงศาวดารเมืองตะแวงดังกล่าวมาแล้ว ก็จะทำให้สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ มีได้ทรงรอคอยนาน เพราะปรากฏว่าทรงยกกองทัพไปล้อมเมืองพระนครหลวงใน พ.ศ. ๑๘๘๕ นั้นทีเดียวเรื่องน่าจะสืบค้นต่อไปว่าระหว่างพงศาวดารเขมรและพระราชพงศาวดารไทยนั้นฉบับใดจะมีข้อความแน่นอนกว่ากัน บางทีอาจจะต้องใช้จดหมายเหตุจีนเข้ามาประกอบ ดังที่นาย Wolters กำดั่งคำวิจะกระทำอยู่^{๖๑}

ส่วนการที่จะยืนยันว่าสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ เคยทรงประทับอยู่ ณ กรุงอโยธยามาก่อน และทรงอพยพไพร่พลหนีฮิวาตกโรคด้วยการย้ายเมืองข้ามแม่น้ำนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าอาจารย์ ศรัศกีกรต้องแก้ปัญหาลี้กก่อน ๒ ข้อ คือ

๓. ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับการที่กล่าวว่าการอพยพหนีฮิวาตกโรคด้วยการย้ายเมืองข้ามแม่น้ำนั้น เป็นเพราะรู้อยู่แล้วว่าการอพยพหนีไปอยู่เหนือน้ำจะเป็นการปลอดภัย ทั้งนี้เพราะเท่ากับว่าเรายกเอาความรู้ในปัจจุบันไปให้แก่ประชาชนเมื่อราว ๖๐๐ ปีมาแล้ว การที่รู้ว่าอพยพหนีไปอยู่เหนือน้ำจะปลอดภัยจากฮิวาตกโรคก็เท่ากับรู้ด้วยว่าฮิวาตกโรคนั้นเกิดจากตัวพยาธิอันอาจจะบาดคิดต่อกันได้โดยน้ำใส่น้ำกิน ถ้าความรู้เช่นนี้มีอยู่แล้ว เหตุใดเมื่อเกิดฮิวาตกโรคระบาดครั้งใหญ่ ณ กรุงเทพฯ ในบั้นะโรงโทศก พ.ศ. ๒๓๖๓ ถึงขนาด "คนตายทั้งชายทั้งหญิงศพที่เอาไปทิ้งไว้ในป่าช้าแลศาลาดินในวัดสระเกศ วัดบางลำพู วัดพิตรภูมิฯ วัดประทุมคงคา แลวัดอื่น ๆ ก่ายกันเหมือนกองฟืน ที่เผาเสียก็มากกว่ามาก ถึงมีศพลอยในแม่น้ำลำคลองเกลื่อนกลาดไปทุกแห่ง จนพระสงฆ์ที่หนีออกจากวัด คฤหัสถ์ที่หนีออกจากบ้าน ถนนหนทางก็ไม่มีคนเดิน ตลาดก็ไม่ได้ออกซื้อขายกัน ต่างคนต่างกินแต่ปลาแห้งพริกกับเกลือเท่านั้น น้ำในแม่น้ำก็กินไม่ได้ ด้วยอาเกียรณ์ไปด้วยซากศพ ฮิวาตกโรคซึ่งเกิดขึ้นเมื่อบั้นะโรงโทศกนั้นผู้คนตายมากกว่าที่ใคร ๆ จำได้ว่าเคยมีมาแต่ก่อน ไม่มีคราวไหนจะร้ายแรงถึงคราวนั้น คนทั้งหลายพากันเกิดความหวาดหวั่นครั่นคร้ามต่อมรณภัยทั่วไปทั้งพระนคร จึงมีรับสั่งให้ตั้งพระราชพิธีอาพาธพินาศตามอย่างที่ได้เคยทำมาเมื่อบั้นะเมตริศก จุลศักราช ๑๑๗๓ พ.ศ. ๒๓๕๔ อีกคราว ๑ เมื่อ ณ วันจันทร์เดือน ๗ ขึ้น ๑๑ ค่ำ "๖๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงมิได้ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประชาชนย้ายหนีไปอยู่เหนือน้ำเป็นการชั่วคราวแล้ว ถ้าจะแก้ว่าขณะนั้นความรู้เช่นนั้นหายไปแล้วก็มีได้ เพราะฮิวาตกโรคย่อมเกิดขึ้นทุกปีในประเทศไทย ไม่มากนักน้อย จนทุก

วันนี้เรายังได้รับคำเตือนให้ไปฉีดยาป้องกันอหิวาตกโรคกันอยู่ทุกปีมิใช่หรือ อีก
ประการหนึ่งถ้ารัฐชั่งตวงง่าย ๆ เช่นนี้แล้ว ก็คงจะไม่มีผู้ใดเรียกว่า “โรคห่า”
ดอกกระมัง

ตอมันนี้อาจจะมีผู้ค้านอีกว่า ข้าพเจ้าได้กล่าวมากในตอนต้นว่า ตามประเพณี
ไทยแต่โบราณ ศพที่ตายโหงและตายห่าจะต้องฝังเสียก่อนชั่วขณะแล้วจึงจะขุด
ขึ้นมา แต่เหตุใดเมื่อเกิดอหิวาตกโรคครั้งใหญ่ใน พ.ศ. ๒๓๖๓ ถึงทั้งกล่าวข้างต้น
จึงไม่มีการฝังศพเล่า ข้อนี้ข้าพเจ้าก็ขออธิบายว่าอหิวาตกโรคครั้งใหญ่ในปี พ.ศ.
๒๓๖๓ นี้เป็นกรณีพิเศษ เพราะปรากฏว่าในกรุงเทพฯ และจังหวัดข้างเคียง
ประชาชนล้มตายเป็นจำนวนถึง ๓๐,๐๐๐ คน เหตุนี้ยอมไม่มีทั้งเวลา สถานที่
และบุคคลที่จะทำการฝังได้ทัน จึงต้องขอเผา การที่สมรนาธิบดีที่ ๓ ทรงฝัง
พระศพเจ้าแก้วและเจ้าไทยซึ่งสิ้นพระชนม์ด้วยอหิวาตกโรคได้ ก็แสดงให้เห็นแล้ว
ว่าอหิวาตกโรคครั้งนั้นไม่ใช่ครั้งใหญ่ นอกจากนั้นการที่ทรงฝังศพเจ้าแก้วเจ้าไทย
ไว้ ณ สถานที่ซึ่งต่อมาทรงสถาปนาเป็นวัดป่าแก้ว หรือวัดใหญ่ชัยมงคล ก็
แสดงให้เห็นอีกว่าขณะที่เจ้าแก้วเจ้าไทยสิ้นพระชนม์ พระองค์มิได้ทรงตั้งราชธานี
อยู่แถบนั้น เพราะประเพณีการฝังหรือการเผาศพผู้ตายโหงและตายห่านั้นเขายอม
กระทำกัน ณ วัดหรือสถานที่นอกพระนครทั้งสิ้น ขอให้สังเกตว่าวัดสระเกศ
วัดบางลำพู (วัดดังเวชวิศยาราม) วัดบพิตรพิมุข แดกวัดปราทุมคงคา ต่างก็
ตั้งอยู่นอกกำแพงเมืองกรุงเทพฯพระมหานครทั้งนั้น

๒. ถ้าสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ เคยประทับอยู่ ณ กรุงอโยธยามาแต่ก่อน พระองค์
ก็คงจะทรงทราบถึงภูมิสถาน อันเป็นที่ตั้งของพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบันได้เป็น
อย่างดี เหตุใดจึงจะต้องทรงประกาศประดิษฐานเมืองถึง ๒ ครั้ง คือย้ายจากกรุง
อโยธยาไปประทับอยู่เวียงเหล็กครั้งหนึ่ง แล้วย้ายจากที่นั้นไปสร้างพระนคร
ศรีอยุธยาอีกครั้งหนึ่งเล่า แม้จะอพยพหนีอหิวาตกโรค พระองค์ก็น่าจะทรงย้าย
จากกรุงอโยธยาไปประทับ ณ พระนครศรีอยุธยาปัจจุบันเลยทีเดียวได้ ถ้าจะแก้

ว่าพระองค์ได้ตั้งใจไปประทับที่เวียงเหล็ก เพื่อรอเวลาสร้างพระนครศรีอยุธยาให้
 เรียบร้อยเสียก่อน ก็ไม่จำเป็น เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรง
 ย้ายจากกรุงธนบุรีข้ามแม่น้ำเจ้าพระยามาประทับอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ฯ ก็
 ทรงย้ายมาประทับแต่ที่เดียวเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ และคงใช้เวลาดำรงกรุงอยู่ถึง ๓ ปี
 จึงแล้วเสร็จสมโภชได้ใน พ.ศ. ๒๓๒๘^{๖๕} ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเรื่องจะเป็นดังนค
 สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ ทรงทราบว่าภูมิสถาน ณ พระนครศรีอยุธยาอันเป็นที่
 อุดมสมบูรณ์ และมีแม่น้ำใหญ่หลายสายมาบรรจบกันที่นั่น น่าจะเป็นที่ตั้งราชธานี
 และจะเป็นการตัดกำลังของกรุงสุโขทัยลงไปด้วย ประจวบกับเวลานั้นเกิดอหิวา
 ตกโรคชุนที่เมืองสุโขทัยเป็นที่ประทับ (เมืองหนึ่งในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี)
 จึงทรงยกชุนเป็นสาเหตุสำหรับอพยพย้ายเมืองมาตั้งที่พระนครศรีอยุธยา ในขั้นแรก
 ยังไม่ทรงทราบภูมิสถานอย่างถ่องแท้ จึงมาประทับที่เวียงเหล็กอันอยู่ริมแม่น้ำก่อน
 ครั้นต่อมาเมื่อทรงสำรวจภูมิสถานอย่างถ่องแท้ จึงทรงเห็นว่าดินแดนตอนเหนือ
 ริมแม่น้ำลพบุรีกันอยู่ทางทิศเหนือ แม่น้ำเจ้าพระยาทางตะวันตกและทิศใต้
 ชุกชุมกันทางทิศตะวันออก ก็จะเป็นเกาะอย่างสมบูรณ์ เป็นชัยภูมิอันข้าศึกอาจ
 มาโจมตีได้โดยยาก จึงทรงย้ายเมืองใหม่ตั้งที่พระราชพงศาวดารฉบับหลวง
 ประเสริฐกล่าวไว้ว่า "ศักราช ๗๑๒ ขาลศก (พ.ศ. ๑๘๕๓) ๖ ๖ ๕ คำ เพลารุ่งแล้ว
 ๓ นาฬิกา ๙ นาที แรกสถาปนากรุงพระนครศรีอยุธยา"^{๖๖} เรื่องนี้เป็นจริงก็
 อาจจะมีปัญหาของบางท่านที่กล่าวว่าสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ ทรงเป็นโอรสของ
 พระราชบุรุษของกรุงอโยธยาออกได้กรรมัง^{๖๗} เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นจริงแล้ว พระ
 องค์ก็น่าจะทรงทราบถึงภูมิสถานอันเป็นที่ตั้งของพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบันได้
 เป็นอย่างดีเช่นเดียวกัน และไม่จำเป็นต้องทรงย้ายเมืองถึง ๒ ครั้งอีก

สรุป

ข้าพเจ้าจึงขอสรุปความเห็นของข้าพเจ้าดังที่เคยกล่าวมาข้างต้นแล้วอีกครั้งหนึ่ง ดังนี้คือ

๑. อาณาจักรอโยธยาอาจมีจริงก่อนการตั้งพระนครศรีอยุธยา แต่ในพุทธศตวรรษ
 ที่ ๑๘ เมื่ออาณาจักรสุโขทัยเจริญรุ่งเรืองขึ้น อำนาจของอาณาจักรอโยธยา
 ก็ตกต่ำลงไปมาก การที่จะค้นหาว่าอาณาจักรอโยธยาจริงหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่ที่

การพิจารณาหาซากโบราณวัตถุสถานอย่างพินิจพิเคราะห์ละเอียดถี่ถ้วน และการ
ขุดค้นเป็นสำคัญ

๒. สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ (พระเจ้าอู่ทอง) ไม่ได้ทรงอพยพมาจากเมืองโบราณ
ในเขตอำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งนี้เพราะโบราณวัตถุสถานที่ค้นพบ
ในเมืองนั้นไม่ได้มีอายุถึงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ อันเป็นระยะเวลาของพระองค์
๓. ไม่มีหลักฐานที่แน่นอนชัดเจนแห่งใดเลยที่บ่งว่าสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ เคยทรง
ครองกรุงอโยธยามาแต่ก่อน และทรงอพยพหนีภัยจากโรคด้วยการย้ายเมือง
ข้ามฝั่งแม่น้ำเท่านั้น ข้าพเจ้าเข้าใจว่าพระองค์คงจะเสด็จมาจากเมืองใดเมืองหนึ่ง
ในเขตจังหวัดสุพรรณบุรีนั่นเอง เราจะทราบข้อนี้อย่างชัดเจนได้ก็จากการสำรวจ
และการขุดค้นอีกเช่นเดียวกัน

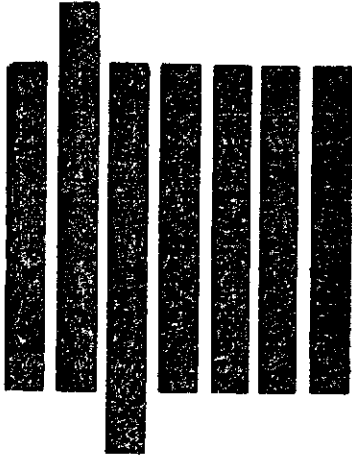
หม่อมเจ้า สุภัทรดิศ ดิศกุล

เชิงอรรถ

๑. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ จารึกกรุงสุโขทัย ฉบับกรมศิลปากร พ.ศ. ๒๕๐๐ หน้า ๑๐
๒. สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ ๓ หน้า ๖๕
๓. สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ ๓ หน้า ๖๖
๔. วารสาร ช่อฟ้า ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๖ หน้า ๓๔-๓๘ ฉบับที่ ๗ หน้า ๒๔-๒๘ ฉบับที่ ๘
หน้า ๔๖-๕๐
๕. ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๒๕ เรื่องสถานที่และวัตถุซึ่งสร้างในรัชกาลที่ ๔ ฉบับหอพระสมุด
วชิรญาณ พ.ศ. ๒๔๖๕ หน้า ๗๖
๖. โบราณวิทยาเรื่องเมืองอู่ทอง ฉบับกรมศิลปากร พ.ศ. ๒๕๐๕ หน้า ๑๑๑
๗. ประชุมพงศาวดารเล่ม ๑ องค์การเก่าของกรุงสุโขทัย พ.ศ. ๒๕๐๖ หน้า ๑๓๐
๘. พระพุทธรูปและพระพิมพ์ในกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ฉบับกรม
ศิลปากร พ.ศ. ๒๕๐๒ หน้า ๑๖
๙. สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ ๓ หน้า ๖๘
๑๐. สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ ๓ หน้า ๖๕

๑๑. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ หน้า ๑๗๗
๑๒. สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ ๓ หน้า ๖๕
๑๓. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ หน้า ๑๗๗
๑๔. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ หน้า จ.
๑๕. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ หน้า ๑๑๕
๑๖. ประชุมพงศาวดารเล่ม ๓ หน้า ๑๓๓
๑๗. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ หน้า ๑๗๗
๑๘. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ หน้า ๑๗๗
๑๙. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ หน้า ๗
๒๐. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ หน้า ๑๗๘
๒๑. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๓ ฉบับสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๐๘ หน้า ๗๕
๒๒. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๓ หน้า ๗๕
๒๓. โบราณวิทยาเรื่องเมืองอู่ทอง หน้า ๕๕
๒๔. สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ ๓ หน้า ๖๒
๒๕. สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ ๓ หน้า ๗๐
๒๖. จารึกถลางธานี เรื่องพงศาวดารสมณวงศ์นิกายฝ่ายใต้ ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ พ.ศ. ๒๔๖๘ หน้า (๓) และ ๖๘
๒๗. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช ฉบับกรมศิลปากร พ.ศ. ๒๕๐๘ หน้า ๔๖-๖๓
๒๘. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช หน้า ๕๑-๕๒
๒๙. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช หน้า ๗๘-๘๕
๓๐. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช หน้า ๘๔
๓๑. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช หน้า ๘๕
๓๒. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช หน้า ๗๘
๓๓. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช หน้า ๘๕
๓๔. ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๓ หน้า ๑๒-๑๕
๓๕. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๒ จารึก ทวารวดี ศรีวิชัย ละโว้ ศาสตราจารย์ บอริช เซเคส์ ชำระและแปล พิมพ์ครั้งที่ ๒ (แก้ไขใหม่) พ.ศ. ๒๕๐๔ หน้า ๒๗-๓๑
๓๖. ประชุมพงศาวดารเล่ม ๑ หน้า ๑๓๑
๓๗. บทความเรื่องเมืองพระเวียง (ทางโบราณคดี) ของ นิกม สุทธิรักษ์ ในนิตยสารศิลปากร ปีที่ ๑๐ เล่ม ๑ หน้า ๕๕
๓๘. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช หน้า ๘๓
๓๙. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช หน้า ๘๕
๔๐. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช หน้า ๕๒
๔๑. ประชุมพงศาวดารเล่ม ๑ หน้า ๑๓๐-๑๓๑
๔๒. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช หน้า ๘๕

๔๓. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช หน้า ๕๑
๔๔. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช หน้า ๕๔-๕๕
๔๕. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช หน้า ๕๔
๔๖. ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑ หน้า ๑๐
๔๗. นิตยสาร ศิลปากร ปีที่ ๑๐ เล่ม ๑ หน้า ๕๗
๔๘. นิตยสาร ศิลปากร ปีที่ ๙ เล่ม ๖ หน้า ๕๓
๔๙. ประชุมพงศาวดารเล่ม ๑ หน้า ๖
๕๐. *Journal of the Siam Society*, Vol. XXXV, Pt. I, 1944 หน้า ๗๓-๗๖
๕๑. ประชุมพงศาวดารเล่ม ๓ (ประชุมพงศาวดารภาค ๓ และภาค ๔ ตอนต้น) องค์การข้าของ
คุรุสภาจัดพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๖ หน้า ๑๔๓-๑๔๕
๕๒. ประชุมพงศาวดารเล่ม ๓ หน้า ๑๗๕-๑๗๗
๕๓. ประชุมพงศาวดารเล่ม ๑ หน้า ๑๕๑-๑๕๒ ถ้านำเอาข้อความตอนนี้นำไปเปรียบเทียบกับหนังสือ
ราชพงศาวดารกรุงกัมพูชา ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณแปลใหม่ พ.ศ. ๒๔๖๐ หน้า ๑๔-๑๖
จะเห็นว่าไม่มีข้อความและศักราชเหมือนกันทุกประการ ยกเว้นแต่การกวาดต้อนผู้คน ๕๐,๐๐๐ คน
ของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ เท่านั้น ที่ราชพงศาวดารกรุงกัมพูชานำไปใส่ไว้ใน พ.ศ. ๑๘๘๖
ก็เมื่อเสียเมืองพระนครหลวงครั้งแรก และไม่กล่าวถึงการยกกองทัพไทยมาอีกใน พ.ศ. ๑๘๐๐
๕๔. ประชุมพงศาวดารเล่ม ๑ หน้า ๑๔๕-๑๔๖
๕๕. ประชุมพงศาวดารเล่ม ๑ หน้า ๑๕๖-๑๕๗
๕๖. ประชุมพงศาวดารเล่ม ๑ หน้า ๑๒๘
๕๗. สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ ๓ หน้า ๘๘-๙๑ โดยเฉพาะหน้า ๘๗ เจริงอรฤ ๒
๕๘. ประชุมพงศาวดารเล่ม ๑ หน้า ๗๔-๗๗
๕๙. วารสาร ช่อฟ้า ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๖ หน้า ๑๕
๖๐. สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ ๓ หน้า ๘๐-๘๑
๖๑. สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ ๓ หน้า ๘๗ เจริงอรฤ ๒-๓
๖๒. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ เล่ม ๒ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
ราชานุภาพ องค์การข้าของคุรุสภาจัดพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ หน้า ๗๔-๗๕
๖๓. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ เล่ม ๒ หน้า ๗๖
๖๔. พระราชพงศาวดารฉบับพระหัตถ์เลขา สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอราชานุภาพ ทรงนิพนธ์พระอธิบาย
ประกอบ จัดพิมพ์โดยห้างหุ้นส่วนจำกัดโอเดียนส์ไตร์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ภาคต้น หน้า ๑๐๐
๖๕. พระราชพงศาวดาร รัชกาลที่ ๑ ของ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ องค์การข้าของคุรุสภาจัดพิมพ์
พ.ศ. ๒๕๐๓ หน้า ๑๒ และ ๑๐๔
๖๖. ประชุมพงศาวดารเล่ม ๑ หน้า ๑๓๐-๑๓๑
๖๗. เรื่องเมืองไตรตรังส ภูทอง และอโยธยา ของ นายทนิต อนุโพธิ์ พ.ศ. ๒๕๐๖ หน้า ๖๑

the M·I·T· press

CAMBRIDGE, MASSACHUSETTS 02139

INSTITUTE OF TECHNOLOGY
CAMBRIDGE, MASS., U.S.A.

ANNOUNCES ITS NEW PAPERBACK SERIES
TO THAI SCHOLARLY COMMUNITY

THE NEW ARCHITECTURE AND THE BAUHAUS,
by Walter Gropius

A re-issue of one of the most important books on the modern movement in architecture—" (it) has all the permanence of a classic."—*The Times Literary Supplement*. \$1.95^r USA 15/-

CHINESE COMMUNIST SOCIETY: *The Family and the Village*,
by C.K. Yang

"First-hand accounts of the Communist revolution in the Chinese village are very rare. First-hand accounts by trained and objective observers are even rarer, but this is what Dr. Yang's book provides, and against an unusually valuable background"—*Pacific Affairs*. \$3.95^r 30/-

WORD AND OBJECT, by Willard Van Orman Quine

A noted philosopher and logician examines the notion of meaning and the basis of human communication. "It is a book which no logician interested in the linguistic foundations of the subject, and no philosopher with interest in logic and language can afford to skip."—*American Scientist*. \$2.45^r 19/-

A HISTORY OF WESTERN TECHNOLOGY, by Friedrich Klemm

A history of technology in the form of contemporary writings—from technologists, churchmen, naturalists, poets, economists, and statesmen—showing the influence of historical circumstance on technological development and, in turn, of technological progress on intellectual thought. The text begins with antiquity, covers the industrial revolution, and continues to the present. Heavily illustrated. \$2.95^r USA 23/-

THE BOOKS LISTED ABOVE AND ALL M.I.T.
PUBLICATIONS MAY BE PURCHASED AT
THE INTERNATIONAL BOOK SERVICE.

The Asia Educational Press Co. Ltd.

221 Sukumvit Road Bangkok Bangkok.

Tel. 57477

Angkarn Kalyanapong

*“Take seawater put in a plate eat it with white rice
Collect some stars mix with salt for eating
Watching crabs and shellfish dancing and singing pretty
Insects crawling on 2 feet flap upward to eat sun and moon
Wart toads high on gold palanquins fly up to see Heaven
Smooth frogs going along on the trip while devas hide in coconutshells
Rain worms make love with girls Sleeping nights with them in the sky
Millions of cells and amoebas lift their heads and get rich
The angels are sick of their skies and jump down to earth to eat shit
Enjoy feces The taste, they can't find words for it
Forest creepers and trees talk about deep philosophy
Sawdust in the dream Calculates the weight of shadow
Those who are afraid to go Heavenly And stay down on earth—are acting silly
As the heavy stuff gets lighter There'll be the greatest drunkenness”*

Translated by
Allen Ginsberg

บรรณาธิการยินดีรับจดหมายเสมอ และจะนำตีพิมพ์ถ้าเห็นว่าดีสาระ เว้นเสียแต่เจ้าของแสดงความจำนงมิให้ลงพิมพ์ ผู้ที่ประสงค์จะใช้นามปากกาต้องแจ้งนามจริงให้บรรณาธิการทราบทุกครั้งไป บรรณาธิการสัญญาว่าจะไม่เปิดเผยนามจริงให้กับคนอื่นทราบได้เป็นอันขาด และบรรณาธิการต้องขออนุญาตตัดทอนข้อความลงบ้าง เพื่อสงวนหน้ากระดาษ

จดหมายถึง บรรณาธิการ

จากสมาชิกที่ลาว

สังคมศาสตร์ของคุณอ่านแล้วรู้สึกประทับใจมากเพราะแนวเขียนเกินความความจริง ผมจะศึกษาคำอ่านต่อไปและจะพยายามเขียนเรื่องในทำนองนี้มาเสนอด้วยคามเวลานี้

สีลา วีรวงศ์
เวียงจันทน์

ฉบับพ่าย

ไหน ๆ ก็มีฉบับพิเศษที่จัดทำอย่างที่แล้ว ๆ มาแล้ว ผมใคร่เสนอให้มีการจัดทำฉบับ “ภาคเหนือ” ขึ้นสักครั้งหนึ่ง เพราะเห็นว่าภาคเหนือนี้มี “ของดี” อยู่มาก คามที่บรรณาธิการก็ทราบแล้ว เช่น ท่านสิริ มงคลดาจารย์ ผู้นิพนธ์หนังสือสำคัญ ๆ ท่านพญาพรหม ผู้นิพนธ์ คำจุ่ม คำชอ หลายท่อนหลายเรื่อง ซึ่งเป็นวรรณคดีที่มีชื่อของภาคเหนือ กันก้าเนิกของเรื่อง พระลอ ก็ดี ตลอดจนความรุ่งโรจน์ของวรรณคดีต่าง ๆ ผมขอแนะนำให้ท่านติดต่อ อาจารย์ประเสริฐ ณ นคร สงวน โชติสุขรัตน์ ซึ่งเป็นผู้รับทุนของเจ้าคุณอนุมานว ในการค้นคว้าประวัติศาสตร์ในขณะนี้ กับ คุณแสงกั บรรจงศิลป์ หรือ คุณไกรศรี นิรมานเหมินท์ มาเขียน ก็จะเป็นการดี อันจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้อ่านได้รู้จักของดีภาคเหนือมากขึ้น

สมบูรณ วรพงษ์
น.ส.พ. ไทยรัฐ

มีผู้เสนอให้ทำฉบับที่กัณเณมากรายเหมือน นกัณเณรับ ผมจะลองดูว่าจะทำได้แค่ไหน

บ.ก.

อังกการหายไปไหน

เป็นที่น่าสังเกตว่า เรื่องราวหรือบทกวีของอังกการนั้น ซากหายไปจาก ปรัชญา หลายฉบับแล้ว ผมนิอมและชื่นชมในผลงานของท่านมาก อยากรู้ได้อ่าน อีก

สุชุม จาคูรงค์ กุล
ขอนแก่น

พิเศษ ๔

ได้อ่านที่ค้นกับางตอนแล้ว รู้สึกว่าผู้เขียนแต่ละท่าน ได้พยายามยกเหตุผลแต่ละอย่างให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย จึงเป็นที่เชื่อมั่นว่า หนังสือนี้จะอำนวยประโยชน์อย่างมหาศาลแก่พระพุทธศาสนาในถิ่นเผยแผ่ และชักจูงให้ประชาชนที่เริ่มสนใจพระพุทธศาสนา มีความเข้าใจลึกซึ้งแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

พระมหาวิชัยมงคลดาจารย์
วัดสัมพันธวงศ

ธรรมเนียมทานิภาย

ได้อ่านหนังสือแล้วเห็นว่า เป็นคุณประโยชน์ไม่น้อย โดยเฉพาะเล่มนี้ คุณเขียนเรื่องระหว่างมหานิกายกับธรรมยุต ซึ่งมีข้อปฏิบัติแตกต่างกันในส่วนย่อยนั้นก็มาก ผู้อ่านจะได้ไม่มึนงงและเคร่งครัดจนล้าสมัย และบทความที่คุณเขียนนั้น ตามความเห็นของอาตมาว่า เขียนอย่างตรงไปตรงมาและเป็นกลางอย่างยิ่ง

พระราชวรินทร์

วัดไตรธรรมาราม สุราษฎร์ธานี

พุทธโฆสาเป็นเหตุ

ขอขอบคุณ คุณวิวัฒน์ เตมียพันธ์ ที่เมตตาทักท้วงข้อผิดพลาดเกี่ยวกับนามผู้แต่ง มังคลัตถปิณี กับ อภิชัมมัตถวิภาวิมิ ความจริง นามแรก อาตมาเขียนว่า “สิริมังคล” (ไม่ใช่สิริมังคลาจารย์ เพราะคำว่า สิริ [ศ. ศาสา] ไม่มีทั้งในบาลีและสันสกฤต) แต่คนพิมพ์ก็ตัดจากรายมือ คงตีพิมพ์ลาอะไร จึงกลายเป็น สุมังคล ไปก็ไม่ทราบได้ เสร็จแล้ววานให้เขาส่งต่อไปยังบรรณาธิการ มิได้ตรวจทานโดยดีถ้วน ส่วนนามหลัง ขอรับผิด เพราะจำลาคไป (ทั้ง ๆ ที่เป็นหนังสือเล่มสุดท้ายที่ไร้เรียนปริยัติธรรม) ขณะที่เขียนก็ไม่มีหลังติดกัณฑ์แล้วเพื่อให้เห็นใจกัณฑ์ จึงสับสนกับนามอนุรุธ ผู้แต่ง อภิชัมมัตถสังคห

ข้อผิดพลาดที่ฉกรรจ์กว่านี้ยังมีอีกมาก ทั้งนี้เพราะผู้เขียนกับผู้พิมพ์อยู่คนละทิศ ไม่มีโอกาสซักซ้อมแก้ไข ก่อนตีพิมพ์ บางแห่งถูกต้องอยู่แล้วเขาแก้ไขผิดไปก็มี (ที่ผิดเขาแก้ไขถูกต้องก็มีมาก) แต่เห็นว่าตีพิมพ์แล้วก็ต้องปล่อยไป พุคถึงความผิดพลาดชนิดนี้ ฤเหมือนเป็นเรื่องธรรมดา ปริยัติเองก็ไม่ยกเว้น ที่น่าช้ำ แม้แต่คำแก้คำผิดก็ยังมีติดอยู่นั่นเอง ฉายาพระมหาอุทัย “โพธิวัโส” ที่บอกแก้ผิดมาจาก “พุทธวัโส” ก็ยังต้องการแก้คำผิดอยู่อีก ที่ถูกเป็น “โพธิวัโส” ลงนิคคหิต (๖) ที่ตัว ๖, นิคคหิต ถ้าตามหลังด้วยพยัญชนะ อ วรรณก เช่น ย ๖ ล ๖ ส ๖ ห ๖ จะไม่

เปลี่ยน เป็นพยัญชนะสุวรรค คือ ง ญ ฎ ฌ ฌ ฌ เป็นอักษรชาติ แม้ในกรณีที่แปลงเป็น ง ก็ไม่ใช่เครื่องหมายพิณฑุ ( ) ใต้ตัว ง เพราะถือว่า ง เป็นได้แก่ตัวตาม เช่น สงโฆ กงขา เขียนให้ถูก ต้องเป็น สงโฆ กงขา อาจารย์เกษม บุญศรี เคยบอกว่านักบาลีที่ยังชอบใส่ พิณฑุ ใต้ ง มานักแล้ว

เกี่ยวกับใบปวารณา คุณศรีปริญา รามโกมุต แสดงความแกล้งใจว่า ไม่น่าจะนับเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนซื้อขายกันได้ ขอเจริญพรว่า ใบปวารณา ในทางปฏิบัติ สังคมยอมรับว่าใช้แลกเปลี่ยนหรือ “เงิน” จากผู้บริจาคได้เท่าอัตรารายวันหรือรายสัปดาห์ นั่นคือความหมายของคำว่า ไหวหว่ ๑๐๐ บาท อาตมายังยืนยันมตินี้ ส่วนผู้อื่นอาจไม่เห็นด้วยก็ได้ ก็หน้าที่ท่านผู้รู้ทั้งหลาย จะช่วยกันชี้แจงให้ถูกต้อง ดีกว่าปล่อยให้คลุมเคลือเลยตามเรื่อง ใช่แต่เท่านั้น ยังมีอีกหลายสิกขาบท ที่อาตมาเห็นว่า น่าจะไม่ตรงกับพระประสงค์เดิมของพระพุทธองค์ เช่นการตีความหมาย “ภุกคาม” ในภุกคามสิกขาบทว่า “ของเขียว” เป็นต้น

พระมหาเสฐียรพงษ์ ปุณฺณวณฺโณ

Trinity College, Cambridge

ฉบับเพื่อนบ้าน

สังคมาศตวรรษปริทัศน์ ฉบับเพื่อนบ้านนั้นอ่อนมากเหลือเกิน อย่างเรื่ององซานนั้น เกือบไม่มีอะไรเลย และความคายขององซานนั้น เปรียบกับลิงคอลลันไม่ได้ด้วย เพราะการคายของบุคคลผู้นั้นจะเป็นจุดเริ่มต้นของการแตกแยกของสหภาพ มากกว่าการดำรงเสถียรภาพอย่างลิงคอลลัน ไม่มีบทความเกี่ยวกับลาวเวียงไตที่พยายามเข้าไปเข้าใจสภาพ และปัญหา อันแท้จริงของเขาเลย อย่างไรก็ตาม ในฐานะที่ได้รู้จักบรรณาธิการเป็นส่วนตัว จึงได้รู้ปัญหาว่าทำให้ตีได้ยากเพียงไรด้วย ทั้งคุณเองก็ได้ออกตัวไว้ในบทบรรณาธิการแล้ว ที่แสดงความเห็นไป จึงทำด้วยความจริงใจและความเห็นใจ และด้วยเหตุผลของปัญหาต่าง ๆ ที่ผู้ทำหนังสือ

นี้ต้องประสบ ผมจึงยังเห็นว่าควรจัดทำ สังคมปริทัศน์
โดยแยกหัวข้อแต่ละฉบับนี้ ไม่เป็นการดีแน่ เพราะจะ
ทำให้ตีใดยากยิ่ง

นิธิ เอียวศรีวงศ์
คณฆมนตรี มทวทยาลัยเชียงใหม

สองฉบับก่อนนี้

ผมพอใจมากที่สุดได้อ่านฉบับที่ ๔ เล่มที่ ๑ โดยเฉพาะ
บทความเรื่องวรรณคดีอีสาน กับฉบับพิเศษที่ว่าด้วย
พระพุทธศาสนา ผมก็ชอบมาก ผมออกจะตั้งที่
สามารถหาเรื่องราว และผู้เขียนให้มาเขียนบทความใน
เนื้อหาเกี่ยวข้องกันในรูปแบบที่จำกัดเช่นนี้ได้

ชาร์ลส์ เอฟ. ไคส์
University of Washington, Seattle.

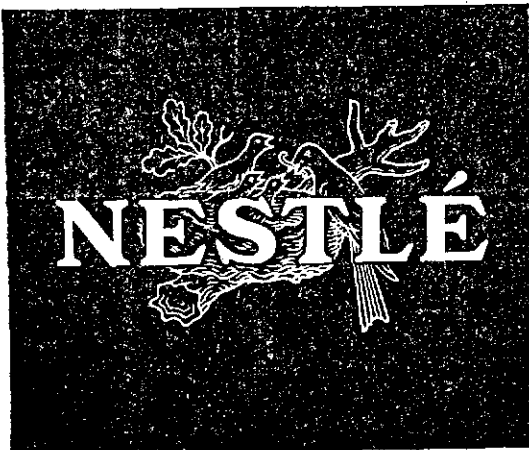
วันออก

ที่คุณพี่ยา สายหู เสนอว่ามีหนังสือวันออก เพื่อ
บริจาคสิ่งซึ่งปรารถนาในวันดังกล่าว แก่ผู้ถือคกว่า
เรานั้น คุณจะสยดกลองท้องถิ่น กับข้อเสนอของคุณ

บรรณาธิการว่ามีหนังสือ ๗ คนเราควรระดมออก
ไปหาที่ไว้เก็บรวบรวมสิ่งดีดีถึงสิบห้าวัน แทนที่จะ
ไปหาสถานที่อื่นเพื่อเก็บรวบรวมเล่มเล่ม ในโอกาส
ออกแสวงหาความสุขทางจิตทางวิญญาณเช่นนี้ จะ
รักษาอุโบสถศีลด้วยการอดวันละมือ ก็น่าจะดี และ
บริจาคเงินที่ควรจะเป็นค่าอาหารมือเย็น หรือเงินที่
ควรซื้อของบำรุงความสุขทางกายต่าง ๆ ไปให้ผู้
เขาก็ออกเพราะค่าครองชีพบังคับ ก็จำเป็นว่าเป็นการ
สมควรอย่างยิ่ง แต่ไม่ว่าจะเช่นนี้ ผมเห็นว่าควรทำกัน
เจียม ๆ ขึ้นกระโดดกระต๊ากตั้งสมาคม จุดประสงค์เดิม
จะเสียไป และเงินที่บริจาคก็จะหายหกตกหล่นไม่ถึง
ผู้ถือคจริง ๆ ทั้งผู้ที่บริจาคหรือผู้ถือค ก็อาจจะทำเพื่อ
อวดสังคม ยิ่งกว่าเพื่อเพื่อนร่วมทุกข์ และยิ่งกว่า
ความสุขทางจิตใจของตนเอง

นิจ หิญชีระนันท์
สำนักพิมพ์เมือง กระทรวงมหาดไทย

เรื่องของดีกรุงรัตนโกสินทร์ มีผู้ออกความเห็นมา แต่จะไม่
ตรงกับคำถามเขา คือผู้ถามอยากทราบว่าอะไรที่เป็นสัญลักษณ์แท้
ของกรุงเทพฯ ฯ ชนิดที่ไม่ใช่สิ่งมาในรูปแบบของอุทยานและสิ่ง
ของความกรุณาช่วยต่อกันด้วย บ.ก.

เนสเล่
ช่วยให้ชนทุกชั้น
มีพละนามัย
สมบูรณ์และแข็งแรง

เรื่องที่คนไทยทุกคนควรอ่านและเก็บไว้ให้ลูกหลานได้อ่าน
ให้เป็นของขวัญในศุภวาระขึ้นปีใหม่ก็เป็นของขวัญสูงค่าในราคาเขา

นี่คือหนังสือเรื่อง

ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒

โดย ศาสตราจารย์ศิริเรก ชัยนาม

จัดพิมพ์ขึ้นด้วยความประณีตที่สุดจริง ๆ ในขนาดเล่มงดงามกระทัดรัด ๖x๘ ๑/๒ นิ้ว หนา ๑,๑๔๐ หน้า และเพื่อให้สะดวกในการถืออ่านได้แบ่งเป็น ๒ เล่ม แต่ถือว่าเป็นเล่มเดียวโดยบรรจุในกล่อง ซึ่งดูเป็นหนังสือเหมือนกันงามหรูจริง ๆ โดยเฉพาะปกหนังสือ ๒ เล่มนั้น หุ้มด้วยผ้าเร็กสีน้ําเงิน ซึ่งล้างความสกปรกออกได้ด้วยเอาผ้าชุบน้ำเช็ด ปมทองเคไม่มีลอก อดดูได้อย่างเต็มที่ว่ายังไม่เคยมีใครจัดพิมพ์ประณีต งดงามหรู เท่าที่เราพิมพ์เรื่องนํามาก่อน

เพื่อได้เป็นเจ้าของหนังสือเรื่องยอดเยี่ยมและหรูที่สุดนี้ ในราคาเขา โปรดสั่งซื้อ
เสฉนวนน การสั่งซื้อในราคาเขา กระดาษปอนด์ ๑๒๕ บาท กระดาษธรรมดา
๙๕ บาท ราคาขายปลีก กระดาษปอนด์ ๑๖๐ บาท กระดาษธรรมดา ๑๓๐ บาท

พร้อมกันนบริษัทกยหนดเสนอ

มาพูดภาษาไทยกันดีกว่า

และบทความอื่น ๆ ของ ส. ศิวรักษ์ ที่เขียนในประเทศอังกฤษ

และก่อนหน้านั้น คือตั้งแต่แรกมีเรื่องลงพิมพ์เรื่อยมา

(พร้อมด้วยคำนำของ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์)

ประมวลพิมพ์เป็นเล่มครั้งแรก รวมหมด ๖๒๘ หน้า ราคา ๓๒ บาท

แพร่พิทยา ว่างบูรพา พระนคร โทร. ๒๔๒๘๓

วิชาละหนึ่งเล่ม

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ติเรก ชัยนาม (สำนักพิมพ์สมาคมนักคิด)

๒ เล่ม ๘๘๔+๑๕ หน้า ๘๐ บาท

คำว่า ‘ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ’ หรือ ‘การสัมพันธ์ระหว่างประเทศ’ มีความหมายได้หลายอย่าง ผู้รู้ในเรื่องนี้บางท่านยังยืนยันว่าคำนี้ไม่มี ความหมายเพราะกว้างเกินไป น่าจะเรียกว่า ‘การเมืองระหว่างประเทศ’ หรือชื่ออื่น ๆ ในทำนองนี้มากกว่า อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันคำนี้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้ว แต่จะให้ความหมายแน่นอนอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับผู้ใช้ ที่จะกำหนดขอบเขตให้แน่นอน หนังสือที่ใช้ชื่อนี้ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องอธิบายกลไกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการสัมพันธ์ระหว่างรัฐ เช่น ระบบรัฐประชาชาติ นโยบายต่างประเทศ อำนาจ สถาบันระหว่างประเทศ ฯลฯ แต่ก็ยังมีอีกเป็นจำนวนไม่น้อยที่เน้นหนักไปในทาง ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การทูตและการติดต่อทางค้าอื่น ๆ โดยถือว่าการนำเอาประวัติศาสตร์ระหว่างประเทศ ร่วมกับวิธีการดำเนินความสัมพันธ์โดยสันติ ที่ได้เกิดขึ้น มาพิจารณา จะเป็นการให้บทเรียนในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในปัจจุบัน และในอนาคต ทั้งนี้

เพราะการศึกษาเกี่ยวกับ ‘ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ’ นั้น ยังเป็นเรื่องใหม่และมีการถกเถียงกันอยู่มากในขณะนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ของศาสตราจารย์ ติเรก ชัยนาม เป็นหนังสือประเภทหลัง คือ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการทูตระหว่างประเทศ เป็นส่วนใหญ่ สำนักพิมพ์สมาคมนักคิดได้จัดพิมพ์แยกออกเป็น ๒ เล่มด้วยกัน มีความยาวทั้งสิ้นเกือบ ๘๐๐ หน้า จำนวนบท ๑๖ บท โดยมีสาระสำคัญอยู่ ๓ ประการด้วยกัน คือ ประวัติความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งเน้นรายละเอียดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนถึงปัจจุบัน หลก และการปฏิบัติทางการทูต และหลักเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยทั่วไป นอกจากนี้ ท่านผู้ประพันธ์ยังได้รวบรวมรายชื่อหนังสือที่ใช้ในการประพันธ์และหนังสือพิมพ์อื่น ๆ อันอาจเป็นประโยชน์แก่นักศึกษาที่มีความสนใจ เพิ่มเติมไว้อีกด้วย

เนื่องจากศาสตราจารย์ติเรก ชัยนาม เป็นนักการทูต นักการเมืองและนักวิชาการที่มีประสบการณ์มากมาย หนังสือที่ท่านได้เขียนออกมา จึงมักเป็นประโยชน์ทั้งแก่นักศึกษา และประชาชน ที่สนใจทั่วไป

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ๒ เล่มนี้ จะเป็นประโยชน์โดยตรงแก่นักศึกษา ในการใช้อ้างอิงพร้อม ๆ กันนั้นก็น่าจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไปที่สนใจด้วย เพราะท่านผู้ประพันธ์มีวิธีการเขียนที่อ่านได้สะดวก โดยเฉพาะ พยายามอยู่เสมอที่จะสรุปประเด็นในเรื่องหรือเหตุการณ์อันยุ่งยาก ให้พอเข้าใจได้ง่ายขึ้น ในเรื่องนี้ ผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการนี้โดยตรงอาจไม่เห็นด้วย หรือคิดว่าเป็นการสรุปประเด็นที่ง่ายเกินไป แต่ท่านผู้ประพันธ์ก็ยอมสละภาพใน 'คำนำ' ว่าหนังสือนี้ยังไม่สมบูรณ์ใจของท่าน เพียงแต่หวังว่าจะเป็นประโยชน์แก่นักศึกษาในวิชานี้บ้างเท่านั้น ถ้าความประสงค์ของท่านผู้ประพันธ์มีอยู่เช่นนี้ หนังสือเล่มนี้ก็ย่อมจะมีประโยชน์เกินความคาดหมาย

สิ่งที่อาจก่อให้เกิดความสับสนอยู่บ้างก็คือ การเรียงลำดับบทต่าง ๆ เนื่องจากสาระสำคัญของหนังสือชุดนี้มีอยู่ ๓ ประการด้วยกัน คือ ประวัติศาสตร์ หลักและการปฏิบัติทางการทูต และหลักทั่วไปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ การแบ่งบททั้ง ๑๖ บท ก็น่าจะถูกแบ่งเป็น ๓ ส่วน แต่ที่เด่นอยู่ มีการสับสนเล็กน้อย เช่น บทนำ บทที่ ๑ และ ๒ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ บทที่ ๓ ถึงบทที่ ๖ เกี่ยวกับหลักและการปฏิบัติทางการทูต บทที่ ๗ ถึงบทที่ ๑๔ เกี่ยว

กับหลักทั่วไปในการสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่ในบทที่ ๑๓ ก็กลับมีเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์มาผสมอยู่ และในบทสุดท้ายกลายเป็นเรื่อง "เอกสิทธิ์ความคุ้มกันทางการทูตและพิธีการ" ซึ่งน่าจะไปรวมอยู่ในระหว่างบทที่ ๓ ถึงบทที่ ๖ เป็นต้น นอกจากนี้ การแบ่งสาระทั้ง ๓ ประการที่กล่าวมา ก็ควรให้แจ่มชัดกว่าที่เป็นอยู่ คือแยกเป็นสามส่วนให้ชัดเจนเสียเลย (จะเป็นการดี ถ้าสำนักพิมพ์ฯ จะแยกพิมพ์ออกเป็น ๓ เล่ม แต่เล่มแยกเอาแต่ละส่วนออกจากกันโดยเด็ดขาด) เพราะในรูปที่เป็นอยู่ เกิดความเข้าใจผิดได้ว่าชาดการต่อเนื่องกัน เช่นบทที่ ๒ เป็นการพิจารณาเหตุการณ์ทางการเมืองภายหลังสงครามโลกจนปัจจุบันแท้บทต่อไป ให้ชื่อว่า 'การแต่งตั้งนักการทูต' ทำให้เกิดความรู้สึกว่าการเปลี่ยนโดยทันทีและไม่มีการต่อเนื่องกัน

อย่างไรก็ตาม ข้อบกพร่องเช่นนี้แก้ไขได้ง่าย และหวังว่าจะไม่เกิดขึ้นในการตีพิมพ์ครั้งที่ ๒ ความสำคัญของหนังสือชุดนี้ต่อนักศึกษา และประชาชนที่สนใจมีมาก จนทำให้ข้อบกพร่องเล็กน้อยนี้มีใช้เป็นเรื่องใหญ่นัก สำหรับผู้สนใจเกี่ยวกับการทูต ท่านผู้ประพันธ์ได้ให้ข้อคิดจากประสบการณ์ส่วนตัวของท่านเองไว้มากมาย ซึ่งเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ผู้วิจารณ์

หวังอย่างมากว่า ศาสตราจารย์ คีเรก ชัยนาม จะสามารถอุทิศเวลาเขียนประวัติชีวิตทางการทูตของท่านเอง ออกมาเผยแพร่ในโอกาสหน้า

สมศักดิ์ ชูโต

แผนกวิชาการต่างประเทศและการทูต
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มาพูดภาษาไทยกันดีกว่า และบทความอื่น ๆ
ส. ศิวรักษ์ พร้อมด้วยคำนำของปวิญ อังภาภรณ์
(แพร่พิทยา) ๕๖๖+๒๕ หน้า ๑๒ บาท

เมื่อวันที่ ๗ เดือนนี้ (ธันวาคม) ข้าพเจ้าได้ไปหาหนังสืออ่าน ที่สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย สมาคมสังคมนักเขียนแห่งประเทศไทย พอดีได้พบบรรณาธิการที่นั่น ท่านได้กรุณายื่นหนังสือให้แก่ข้าพเจ้าเล่มหนึ่ง ชื่อว่า **มาพูดภาษาไทยกันดีกว่า** ในท้ายคำอุทิศมีข้อความว่า ขอได้โปรดวิจารณ์ให้ด้วย

คามธรรมดาเมื่อข้าพเจ้าได้รับหนังสือมาใหม่ ไม่ว่าจะชื่อเองหรือใครให้ก็ตาม ข้าพเจ้าต้องคุบหรือข้อความ และสิ่งที่พิมพ์บนกระดาษหุ้มปกโดยดีด้วย พอเปิดก็พบบางข้อหรือหนังสือที่ท่านบรรณาธิการแห่งพิมพ์ไว้บนกระดาษหุ้มปก และเมื่อพลิกต่อไปก็ได้อ่านคำนำของท่านผู้ว่าราชการไทยแห่งประเทศไทย พอสั้นข้อความแล้ว จึงทำให้ข้าพเจ้าสำนึกว่า คุณานี้กำลังจะเอื้อมมือไปบอกหนังสือพระสังฆราชแล้ว

อันว่าข้าพเจ้านี้ ถึงแม้ได้เคยเขียนข้อความในหนังสือมานานก็จริงอยู่ แต่มีได้เคยวิจารณ์งานการของใครในทีใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะว่าไม่มีความรู้พอจะติใครอย่างหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง คนที่กล้าวิจารณ์ของใครนั้น จะคงทรงทราบว่ามีความรู้มากกว่าเขา มีคนบางคนชอบติคนอื่น ครั้นเขาก็ก้อบ้างก็โกรธ และหว่านคำก่นนั้นเป็นคำก่อนขอคำว่าเป็นไปมิหนำซ้ำยังจะคิดท้วงก่นมิให้ใครคบหาสมาคมกับคนที่ติด้วยเสียอีก

ในการที่ท่านผู้แต่งหนังสือเล่มนี้ ชวนให้คนไทยทั้งหลายมาพูดภาษาไทยกันดีกว่านั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าคนไทยในประเทศไทยพูดภาษาไทยอยู่แล้วทุกคน แต่

ท่านผู้ชวนหาได้ชี้แจงดีห่าง คือ “แจ่งสี่เบียร์” ไม่ว่าจะให้พูดภาษาไทยแบบใด ท่านเองอะไร แท้ที่จริงในเมืองไทยมีภาษาไทยที่ใช้พูดกันหลายประเภท และหลายท่านเอง (เสียง) ผู้ชำนาญภาษาไทยจะบอกได้จากถ้อยคำและน้ำเสียงว่า เป็นคนมาจากส่วนใดของเมืองไทย หรือคนมาจากประเทศอื่นพูดภาษาของเราจะเป็นภาษาไทยประเภทใดก็ตาม เมื่อใช้พูดกันในระหว่างพวกเขา เขาก็เข้าใจกันได้เสมอ

ที่กล่าวมานี้ มิได้หมายความว่าข้าพเจ้าต้องการท่านผู้เขียน จุดประสงค์ดั้งเดิมของบทความเรื่อง “มาพูดภาษาไทยกันดีกว่า” นั้น ท่านเขียนขึ้นที่ประเทศอังกฤษ เพื่อชักชวนนักเรียนไทยในประเทศนั้นให้พูดภาษาไทยเขียนภาษาไทยอย่างคนไทย อย่าใช้ภาษาฝรั่งปนจนพรวดพราด แท้ที่จริง ถึงคนไทยในประเทศนี้ที่ไม่เคยไปเมืองนอก หรือกลับจากเมืองนอกแล้ว ก็ยังคงมาพูดมาเขียนภาษาคงว่านั่นนั่นนั่นนั่น เป็นภาษาแสดง ภาษาของคนอ่อนการศึกษาไป ในเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็เคยทรงมีพระราชปรารภมาแต่ครั้งกระโน้นแล้ว พวกเราในสมัยนี้ที่ได้อ่านบทความดังกล่าวคงจะเกิดละอาย ใช้ภาษาไทยกันด้วยความระมัดระวังยิ่งขึ้น ดังที่ท่านผู้เขียนว่า ภาษาก็คือความคิด ความคิดคือภาษารายใน ภาษาคือความคิดภายนอก ถ้าเราสะเพร่าพูดพล่อย ๆ เขียนพล่อย ๆ ก็เท่ากับว่าเราเป็นคนปัญญาอ่อน ไม่ใช่ปัญญาชน

นอกจากบทความดังกล่าวแล้ว หนังสือเล่มนี้ยังมีข้อเขียนอื่น ๆ อีกมาก ในภาคผนวกข้างท้ายเล่ม ได้รวบรวมเรื่องต่างๆ ที่ ส. ศิวรักษ์แต่ง ตั้งแต่เขียนหนังสืออยู่โรงเรียนอัสสัมชัญ ถ้าอ่านดูโดยพิถีพิถันจะเห็นว่าเด็กคนนั้นเริ่มเอาอย่างนักปราชญ์มาแต่ตัวน้อยๆ “จดหมายปลัดเปื้อน” ก็คือการเขียนจดหมายจวงจวงหว่า นั่นเอง ยิ่งบทความอื่นๆ ก็ล้วนสังเกตได้ว่าถ้อยคำสำนวนได้รับอิทธิพล จากสมเด็จพระยาคำรบราชฐานาภพมาแทบทั้งสิ้น ผู้เขียนหนังสือนี้เคารพสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์นั้น จนขนาดเขียนประกาศมกกับราชบัณฑิตยสถานแห่งยุค โดยที่เข้าใจไปว่าท่านผู้นั้นนับอาจทำหนักเกิน

บุคคลที่คนยกย่องบูชา ที่น่าทึ่งก็คือเด็กคนนั้น ที่กล้า
ประจักษ์กับบุคคลที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ในขณะที่
ที่คนเป็นเพียงนักเรียนมัธยม ก็ยังคงกล้าประจักษ์กับ
คนอื่น ๆ เรื่อยมา แม้จนรัฐมนตรีในสมัยนี้ และที่น่า
ชมเชยเป็นพิเศษก็คือ ท่านรัฐมนตรีผู้นั้นกลับไม่ถือสา
หาความผิด หากมีความเมตตากรุณาและยกย่องต่อมา
ภายหลัง ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่ารัฐมนตรีหรือผู้ใหญ่สมัย
นี้ก็จะทนทำความผิดเช่นนี้ได้

ที่ข้าพเจ้าเอาความในภาคผนวกมาพูดก่อน ก็
เพราะเป็น ตอนต้นของการปรากฏตัวสู่บรรณโลกของ
นักเขียนผู้นี้ ซึ่งมีแววทั้งทางเรื่องสั้น บทละครตอน
และบทความ ที่น่าเสียดายก็คือเมื่อไปอยู่ต่างประเทศ
เขียนแต่บทความและเรื่องสารคดีเท่านั้น แต่ก็ต้องขอ
ชมว่าทุกเรื่องมีอารมณ์ขัน ถึงใช้ถ้อยคำรุนแรง ก็
เลือกคำได้เหมาะ และรักษาภาษาไทยให้ไพเราะไว้
ได้โดยตลอดเล่ม สมชื่อหนังสือ ทั้ง ๆ ที่ชื่อเขียนส่วน
ใหญ่ก็ไปเขียนอยู่ที่ต่างประเทศ

ว่าถึงเนื้อหาภายในเล่ม จากจำนวนบทความ
ต่าง ๆ ๒๔ เรื่องด้วยกัน (ทั้งนี้โดยไม่นับภาค
ผนวกอีก ๑๒ บท) อาจแบ่งออกได้เป็นสามประเภท
คือ ให้ความรู้เรื่องเมืองอังกฤษและยุโรปทั่ว ๆ ไป ๑
ให้ความรู้เห็นทางพุทธศาสนา ๑ และเราใจให้รู้จัก
ชาติ รู้จักวัฒนธรรมของไทยเราเอง ๑ ถึงจะเป็นข้อ
เขียนเล่น ๆ เริงเพศ เริงชวนหัว เช่น “สุนทรียศาสตร์
เกี่ยวกับอิสตรี” “ไปอาบน้ำที่กรุงเทพฯ” “กะ-
เบ๋ฮาฮาย” แต่ก็ทำให้แนวคิดและความรู้ทั้งสาม
ประเภทนั้นไว้ด้วยเสมอ

ข้าพเจ้าเองไปอยู่อังกฤษและกลับจากประเทศนั้น
ก่อนท่านผู้เขียนนี้มีตัวกันขึ้นบนพื้นพิภพ กรันมาได้
อ่านข้อเขียนเรื่องเมืองอังกฤษของท่านเข้า ก็ต้องยอมรับ
ว่าได้ความรู้อะไรใหม่ๆ เกี่ยวกับประเทศนั้นหลาย
ประการ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์สมัย
สงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ในทางด้านพุทธ
ศาสนา ท่านผู้เขียนสนใจมาแต่กัน ก่อนออกไปอังกฤษ
แล้ว และเมื่อไปมีอินทรีแก่กล้าขึ้นที่เมืองนอก ก็ได้
เพิ่มพูนความเลื่อมใสในพระโคตรรัตนยิ่งขึ้น โดยนำ

ความรู้ใหม่ ๆ ของฝรั่งมาอธิบายความคิดความเห็นใน
ด้านศาสนาอย่างน่าฟัง ส่วนเรื่องไทย ๆ ของเรานั้น
จะเห็นได้ว่าในระยะหลัง ๆ ถึงผู้เขียนจะมีความคิด
กว้างไกลออกไปเพียงใด ก็ยังคงมั่นในความเป็นไทย
ในบ้านเกิดเมืองนอน และยังเคารพนับถือสมเด็จพระ
พระยาคำรงราชานุภาพอยู่อย่างไม่มีจิตจาง

ได้เขียนมาเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว ขอลง
เฉยโดยเขียนกับท่านผู้อ่านอื่นเป็นที่นับถือว่า ถ้าท่าน
ต้องการอ่านหนังสือที่มีสมบัติอันสมบูรณ์ สำหรับนัก
อ่าน คือ อ่านสนุก ได้รับความรู้ทางอักษรศาสตร์ วิทยา-
ศาสตร์ และทางศาสนาคด้วยแล้ว ควรถือโอกาสหาไว้
เป็นสมบัติประจำห้องสมุดของท่านโดยเร็ว อย่าให้ต้อง
คอยพิมพ์ครั้งที่สองเลย

ม.จ. วิเศษศักดิ์ ชยางกูร
บ้านถนนดินแดง

มาตุคาม

สมภพ จันทรประภา (แพร่พิทยา)

๓๖๕ หน้า ๒๓ บท

มาตุคาม เป็นนวนิยายสามเล่ม เกี่ยวกับชีวิตแม่ ๆ
ลูก ๆ ธรรมดาคนเฒ่า แต่สมภพ จันทรประภาผูกขึ้น
เป็นเรื่องราวได้อย่างน่าอ่านที่สุด ถึงแม้จะแอบอ่าน
ตอนจบก่อน แต่ผู้อ่านจะหาไม่ได้เลยว่า หน้าต่อไป
จะเป็นอย่างไร ส่วนงานที่ใช้ แม้ว่าก่อนข้างจะ
“คอกไม้ไผ่คอกไม้สาค” อยู่สักหน่อย แต่ก็เป็นการ
เขียนแบบที่ดี และทรงมาตรฐานการเขียนน้อย
แก้วไว้ มิให้ทรุดลงไป หากจะติได้ ก็เป็นเพียงบาง
แห่ง ที่สมภพ จันทรประภา ใช้ศัพท์เฉพาะผิดพลาด
ทำให้ใจความตอนนั้นค่อยไป เป็นที่น่าว่า เรียกตลอด
ฉีกยาวว่า “ลูกสูบ” และหุฟ่งของแพทย์ว่า “เครื่อง
ตรวจฟังอันเป็นสายยาว”

การดำเนินเรื่อง ถึงแม้ว่าก่อนข้างจะช้า ในตอน
ต้น เพราะผู้อ่านต้องรอไปจนหน้า ๓๗ จึงจะทราบ
ว่าฉากแรกคือบ้านสวนนั้น อยู่ที่ฝั่งธน วนี้เอง แต่
เมื่อเริ่มต้นได้แล้ว สมภพ จันทรประภา ดำเนินเรื่อง

คือไปไต่คว้าลึกลับที่ราบรื่น มีจังหวะจะโคน ที่เอื่อยหรือดีรัว เหมาะสมกับเหตุการณ์ในชีวิตของตัวชูโรง ทั้งสามของเรื่อง

ถึงแม้ว่า “คอกไม้สก” จะเคยวิจารณ์ตัวละครในเรื่องมาตุคามไว้ว่า “เหมือนคนที่เค้นอยู่ในบ้านทุกตัว แต่เป็นคนที่ไม่ค่อยมีชีวิต” ก็ตาม แต่ข้าพเจ้าก็มีความเห็นว่า สมภพ จันทรประภา สร้างตัวละครได้ดีมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตัวเอกของเรื่องซึ่งขอถือว่าเป็นคุณศรัย บทเจรจาที่ดี ความรู้สึกสำนึกที่ดี ผู้แต่งสามารถเรียบเรียง และบรรยายได้อย่างสมจริงมาก จะพึงคู่ฝัน ๆ ก็ตอนที่นางคล้ายคุยกับเด็กชายสาย ผู้ซึ่งไม่รู้ แม้แต่ว่าสวรรค์และนรกนั้นเป็นอย่างไร แต่กลับรู้เรื่องราวของพระนารายณ์เฒิบศ ลูกพระไชยเชษฐ เป็นอย่างดี แม้ตัวละครในเรื่องมาตุคาม จะขาดความ “เป็นตัวของตัวเอง” ไปบ้างบางขณะ ก็เป็นเพราะแสดงบทบาทซ้ำกับตัวละครบางตัวของ “คอกไม้สก” เช่นจัดให้ “พระเอก” ท้องโกลดกลอน กันเป็นต้น

มาตุคาม เป็นนวนิยายเรื่องแรก ของสมภพ จันทรประภา แต่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๘ แต่เพิ่งพิมพ์ออกจำหน่าย หากผู้แต่งมิได้บังไว้ในคำนำและออกตัวว่าฉากและการเจรจา “ย่อมผิดไปจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน” แล้ว ผู้อ่านจะจับไม่ได้เลยว่า นวนิยายเรื่องนี้แต่งเมื่อ ๒๐ ปีที่ผ่านมาแล้ว มีอยู่ตอนเดียวที่พอจะฟ้องข้อเท็จจริงนี้ ก็อากงแกงขาตันของนวนลจันท์ ซึ่งเป็นที่ข้องใจนำสาวของเธอ เพราะปรากฏว่าขณะนั้นอยู่ในเรือ “กางเกงขาสั้นสีขาวสะอาดล้นพ่นเหนือเข้าไปเล็กน้อย” เท่านั้น ฉะนั้น แม้ว่านวนิยายเรื่องนี้จะยังไม่ถึงขั้นอมตะ แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าจะไม่พ้นสมัย

ถึงแม้ว่า มาตุคาม จะเป็นนวนิยายเล่มแรกของสมภพ จันทรประภา แต่ก็ยากที่ผู้อ่านจะจับความ “อ่อนหัด” ของผู้แต่งได้จากหนังสือเล่มนี้ แท้ที่จริงผู้แต่งสามารถใช้เทคนิค ในการเขียนนวนิยายได้เป็นอย่างดี บทผ่นซึ่งมีผู้ใช้กันอยู่ทั่วไปนั้น สมภพ จันทรประภา ก็นำมาสอดแทรกและใช้ Project เรื่องได้อย่างแนบคายที่สุด เป็นการเตรียมตัวเตรียมใจผู้อ่านให้รอรบบทบาทของอนุศักดิ์ ที่จะตามมา กล่าวได้ว่า

ผู้แต่งใช้ตัวละครที่สร้างขึ้นไว้ได้อย่างมีอรรถ ไม้พุ่มเพื่อย หรือทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ แม้แต่บทของละออ ซึ่งน้อยมาก และคิดว่าจบแล้วแต่ต้นเรื่อง ยังเวียนกลับมาในรูปของพ่อได้อย่างแนบเนียน

นวนิยายเรื่องนี้ ได้มีผู้โฆษณาไว้หลังปก เป็นทำนองว่าน่าอ่าน เพราะยังกับว่า “คอกไม้สก” แต่งเอง แท้ที่จริงแล้ว ส่วนที่คล้าย “คอกไม้สก” กลับเป็นข้อที่ทำให้นวนิยายเรื่องนี้ค่อยคลำลงไป แต่ก็เป็นส่วนน้อย ส่วนที่ส่วนใหญ่ คือส่วนของ สมภพ จันทรประภา เอง จึงอยากขอให้ผู้แต่งแต่งนวนิยายชิ้นอีกหลาย ๆ เรื่อง และถ้าเป็นไปได้ – โดยไม่มีคอกไม้พล้ำตึกกัซแซม

นิตยา อุณหะสุวรรณ
คณยโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

รวมเรื่องเอกของ “แสงทอง” (เงินฟุ่ม)

ไอเคียนสโคร์ ๒๕๕ หน้า ๒๒ บท

วงการเรื่องสั้นของเราสลับสโตมาหลายปีแล้ว นับว่าไม่ตกคตกเท่านวนิยาย นิตยสารที่ยังคงเรื่องสั้นอยู่เป็นประจำก็ร่อยหรอลงไปทุกที นอกจากเขียนยากหาที่ลงพิมพ์ยากแล้ว เรื่องสั้นยังทำบทละครวิทยุและภาพยนตร์ไม่ได้อีกด้วย ในที่สุด เรื่องสั้นก็คงมีอันเป็นถึงล้มหมอนนอนเสื่อไป เจ้าของใช้ก็ไต่แต่รอว่าเมื่อไรจะผ่นเห็นตำรายาผีบอกสักที เพื่อจะเอามาเยียวยา

ไอเคียนสโคร์ ได้รวบรวมบทประพันธ์ของ “แสงทอง” ที่เคยตีพิมพ์ความนิตยสารต่าง ๆ หลายปีมาแล้วเขาค่อยกัน รวมทั้งสิ้น ๒๐ เรื่อง แต่จะขอนำมากล่าวเพียงบางเรื่องเท่านั้น

แรกที่เคียวจะว่าถึงเรื่อง เงินฟุ่ม เพราะเข้าใจว่าเรื่องนี้คงจะเป็นเรื่องเอกของเล่ม ด้วยผู้จัดพิมพ์ได้จับเอาชื่อเรื่องมาล้อมหน้าล้อมหลังด้วยวงเล็บ แล้วเอาไปวางเรียงไว้ที่แผ่นปก

เรื่องนี้เป็นเหตุการณ์ในประเทศเรา ประมาณ พ.ศ. ๒๖๐๐ ขณะนั้นฐานะการเงินของประเทศกำลังสิ้นคลอน ร้อนถึงผู้มีสติปัญญาคนหนึ่งคงเข้ามาแก้ไขเหตุร้ายให้กลายเป็นดี ด้วยแผนการ “โหล่พอ” กล่าวคือ “วัดกุกกับแรงงานกลายเป็นของสำคัญ เงินเป็นภาระไป คนจะต้องทำงานเพื่อให้เงินงอกไปจาก

คน ใครได้รับวัตถุหรือแรงงานจากผู้ใด จะต้องรับเงินค่าบริษัทรถหรือแรงงานจากผู้นั้นด้วย แต่ก็ต้องอยู่ภายในบัญญัติของ กมรคค คือ กฎหมายว่าด้วยราคาควบคุม เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ซื้อต้องรับเงินมากเกินไปกว่าอัตราควบคุม ซึ่งถ้าละเมิดก็ต้องโทษ นายจ้างจะต้องรับเงินเดือนจากลูกจ้าง นายงานอุตสาหกรรมจะต้องผลิตเครื่องอุปโภคบริโภค ให้มากพอกับจำนวนเงิน ที่จะต้องจ่ายค่า

ในภาวะเช่นนี้ ผู้ใดยังมีเงินมาก ก็ยังมีเงินมาก จะเอาเงินไปทิ้งเสียก็ไม่ได้ด้วยผิดกฎหมายคนที่นำส่งสารที่สุกเห็นจะได้แก่ชอทาน เพราะไม่เพียงแต่จะต้องร้องขอความเมตตาปราณีอย่างเกี่ยว ยังจะต้องหอบเงินทั้งสิ้นเท่าที่มีอยู่ไปแสดงให้ผู้ใจบุญทั้งหลายดูอีกด้วย (คงจะน่าเวทนามากว่าวิธีอุ้มเด็กเล็ก ๆ อย่างเกี่ยวนี้เป็นแน่)

ตัวเอกของเรื่อง ก็นายอุทก ซึ่งไม่รู้ว่ามีวไปทำอะไรอยู่จนเงินทองเพิ่มขึ้นถึง ๖๐๐๐ บาท ต้องค้นรณหาทางจ่ายเงินนี้ให้หมดไปโดยเร็ว ตามคำเกี่ยวเชิญของนางนัฎฐกรรธา เรื่องไปจบลง เมื่อนายอุทกก็ใจจนตัวลอยยกบันไดสำนักงาน ภายหลังที่แจ้งข้อหาจน นายจ้างต้องจำใจยอมรับเงินเดือนเพิ่ม พร้อมทั้งยอมรับเงิน ๖๐๐๐ บาท นั้นไว้ ในฐานะโบนัสตอบแทนผลงานของนายอุทก

ว่าถึงโครงเรื่องแล้ว รู้สึกว่าจะอ่อนไปในเชิงเหตุผล แผนการแก้ไขเงินเพื่ออย่างนี้ จะเป็นไปไม่ได้เลยในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบเศรษฐกิจการเงินระหว่างประเทศกันอยู่เป็นค่าสำคัญ ผู้คนในเมืองนั้นเห็นจะส่งซื้อสินค้าจากเมืองนอกกันเป็นการใหญ่ หรือไม่อย่างงของเราก็จะมีไปตากอากาศที่เมืองฝรั่งตาม ๆ กัน

แต่ในกรณีเช่นนั้น โครงเรื่องมีความสำคัญเป็นรองแนวความคิด อันนี้ให้เห็นความสำคัญในมุมกลับของเงินตรา ซึ่งจะให้คุณหรือโทษแก่เจ้าของได้ทั้งสองสถาน แล้วแต่สังคมจะกำหนดให้เป็นไป นักเขียนเรื่องสมมติ มีสิทธิ์ที่จะกำหนดสถานการณ์เอาเองได้ ซึ่งผู้อ่านก็จะยอมรับ ถ้าหากเรื่องนั้นมีจุดเด่นอย่างอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องแนวความคิดที่กล่าวแล้ว

สำหรับเรื่อง มาตุคาม เป็นพฤติการณ์ระหว่างชายหญิงคู่หนึ่งที่ไปปฏิบัติต่อกันบนรถไฟ กล่าวคือ

ฝ่ายหญิงมีอาชีพต้องขึ้นลงด้วยรถไฟเป็นประจำ ต้องปล่อยลูกน้อยไว้ให้ผู้เป็นพ่อเลี้ยงดู ครั้นได้เวลาอันเคยให้นมลูก แต่ลูกไม่ได้อยู่ด้วยอย่างนี้ เต้านมก็ตึงคัด เป็นธรรมชาติของหญิงลูกอ่อนทั่วไป แต่กรณีของแม่ที่นออกจะร้ายแรงเอาการ ด้วยเป็นคนหัวมแข็งแรง และกล้าจะกินเก่งจนเกินการไปสักหน่อยด้วย จะสังเกตได้ว่าเพียงมือกลางวัน ซึ่งคนทั้งหลายในบ้านเมืองเราก็ไม่ได้ถือเป็นเรื่องสำคัญอะไรนัก ชำชังอยู่ในระหว่างโดยสารรถไฟเช่นนั้น แม่ที่นยังบริโภคเสียเรียบตามรายการต่อไปนี้ ข้าว ๑ ห่อ ไข่เค็ม ๑ ลูก ปลาทอด ๓ ตัว สายบัว ๗ ห่อ นม ฝรั่ง ๑ ห่อ กล้วยไข่ ๓ ลูก ขนมฝรั่ง ๒ อัน และน้ำอีกไม่ต่ำกว่าครึ่งขวด

เมื่อนมก็มากเข้า จนทรนทราย พ่อแจ้งเพื่อนร่วมทางจึงต้องช่วยเหลือ ลงไปนั่งคุกเข่ากับพื้นรถไฟ อดนมทั้งสองเต้า ซึ่งเต็งกว่าน้ำเต้าห่ม จนฝ่ายหญิงค่อยคลายความทุกข์ทรมาน ครั้นแม่ที่นออกปากยกบุญออกคุณ นายแจ้งกลับว่า เขาเสียอีกที่จะต้องเป็นฝ่ายขอบใจ ตอนนี้เป็นตอนมีคดีเรื่อง ซึ่งผู้ประพันธ์ขมวดท้ายไว้ด้วยด้อยค่าเพียงไม่กี่ประโยค หากแต่ได้ความชัดเจนนี่

โครงเรื่อง การเบียดเบียนบีบรัด รวมทั้งการลำดับเหตุการณ์และจุดสุดยอด ล้วนซ้ำกับเรื่อง แอนไคดิล ของ กีย์ เกอ โมปาสซังต์ ทั้งสิ้น ที่จะแตกต่างกันก็ที่ตัวละครและภูมิประเทศเป็นไทย แทนที่จะเป็นเทศอย่างของเขา

ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่า เรื่องนี้ยังเคยมาซ้ำกันเข้าหรือเจตนาจะให้ซ้ำกัน ถ้าเป็นอย่างแรก ก็ต้องนับว่าน่าอศจรยยิ่ง ที่นักเขียนซึ่งอยู่กันคนละซีกโลก เกิดมีความคิดตรงกันแม้ในรายละเอียด แต่ถ้าเจตนาจะให้ซ้ำกันแล้ว ก็น่าเสียตายนัก ด้วยทั้งเราทั้งเรา มิได้หมายเหตไว้ให้เห็นว่าใครยืมจากใคร ผู้อ่านที่ถูกต้องก็ด้วยเหตุนี้ จะต้องสืบสาวเอาเองว่าเรื่องใดเก่าก่อนเรื่องใด

ความจริง การนำโครงเรื่องจากที่อื่น มาแปลงใหม่นั้น มิใช่จะเพิ่งทำกันในบ้านเมืองเรา เขาทำกันมาช้านานแล้ว เพราะเห็นว่าเป็นการถ่ายทอดวรรณกรรมกันประเภทหนึ่ง แต่ก็น่าจะได้มีหมายเหตุกำกับไว้ให้อ่านทราบความจริง

นอกจากเหตุผลในทางกฎหมาย อันว่าด้วยการคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรมแล้ว การแจ้งความจริงดังกล่าว ยังเป็นประโยชน์อีกสองประการ คือหนึ่งเป็นการให้เกียรติแก่ผู้เป็นเจ้าของความคิดเดิม อันเป็นมารยาทที่ผู้เจริญทั้งหลายนิยมปฏิบัติต่อกัน และสอง ยังเป็นการเตือนให้คนรู้จักตนเองไว้เสมออีกด้วย ทั้งนี้เพราะหากทั้งไว้ให้คนอื่นเข้าใจผิดนานวันเข้า ตัวเองก็อาจจะเข้าใจผิดตามไปด้วย สักวันหนึ่งเป็นแน่ ซึ่งนับว่ากำลังเป็นกันอยู่ตาคัดกัน ในหมู่นักเขียนของเราเวลานี้

จุดอ่อนของเรื่อง มาตุคาม ดูเหมือนจะอยู่ที่การกินอาหารของแม่หุ่น ชาวบ้านเมืองเรา ถ้าหากกินข้าวห่อเดียวด้วยปลาทอดถึงสามตัว แล้วยังมีกับข้าวอื่นอีกหลายอย่างเช่นนี้ ก็น่าจะเป็นกาลชโมคายเสียตั้งแต่เด็กแล้ว ไม่ควรมีชีวิตยืนยาวมาจนเกิดเรื่องพรรค์นั้นได้เลย

กล่าวรวม ๆ กันไป เรื่องอื่น ๆ ในหนังสือนี้ นับว่าแต่งได้ดีมาก การเปิดเรื่องและการดำเนินเรื่องสามารถสร้างจุดสนใจเชื่อมโยงไปสู่จุดหมายได้ดี ชวนให้อ่านไปจนตลอดเรื่อง โครงเรื่องส่วนใหญ่ก็ไม่เลว แต่ก่อนบิ๊กเรื่อง ในสายตาของข้าพเจ้าแล้ว เห็นว่าออกจะพัน ๆ ไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะตนเองชอบเรื่องที่หักมุมจบอย่างฝรั่งเรียก surprise ending ก็เป็นได้ นอกจากนี้ ข้าพเจ้ายังเห็นว่าเรื่อง สร้อยสายสิญจน์นั้น บิ๊กเรื่องเลยจุดสยออกไปสักหน่อย เข้าใจว่าคงจะพะวงให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องนั่นเอง

ภาษาที่ใช้ทุกเรื่อง เป็นคำพื้นๆ เข้าใจง่าย และแฝงอารมณ์ขันไว้ตลอด คำพูดของตัวละครก็สมภูมิสมฐานะผู้พูด แต่อาจมีที่ขี้ตู่หนักอ่านรุ่นหลังอยู่บ้าง นั่นก็เพราะเรื่องนั้นๆ เขียนมานานปีแล้ว บางคำจึงจะทันสมัยไปสำหรับปัจจุบัน เช่นคำว่า ต้องต้ม ซึ่งคือคำว่า ถุกต้ม เคี้ยวมันนั่นเอง อย่างไรก็ตาม คำพูดทั้งหลายนี้ ล้วนเป็นคำที่ชาวบ้านชาวเมืองเขาพูดกันอยู่ในสมัยก่อน จะหาที่พูดให้ผิดคนุช้อย่างนวนิยายบางเรื่องในปัจจุบัน เป็นไม่มีเอาเลย

ประโยชน์ที่ใช้อยู่ ก็ล้วนสั้น อ่านง่าย เข้าใจง่าย และเป็นรูปภาษาไทยที่ดี ผู้ประพันธ์มิได้เพ้อรูป

ประโยชน์ยาว ๆ และเอากรรมมาไว้หน้าประธานอย่างที่นิยมกันในหมู่นักเขียนสมัยนี้

ในขณะที่วงการหนังสือของเรา กำลังกันการเรื่องสั้นอยู่ในขณะนั้นนี้ รวมเรื่องเอกของ “แสงทอง” เล่มนี้ จะช่วยให้กันนิยมเรื่องสั้นทั้งหลายได้รับความพอใจมิใช่น้อย แม้ว่าเรื่องเหล่านี้จะเก่าไปหน่อย และบางเรื่องอาจเป็นเพียง เรื่องโท เรื่องตรี ก็ตามก็

ชวลิต บัญญาภิรักษ์
สำนักพิมพ์ผลพวงมสังคมศาสตร์

The Making of South East Asia

by G. Coedès, translated by H.M. Wright
(Routledge & Kegan Paul) London, 42 s.

หนังสือเล่มนี้ เขียนโดยศาสตราจารย์ ยอช เซคเตตีพิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศสแก่ พ.ศ. ๒๕๐๕ คงได้รับความสนใจจากผู้รู้ภาษาฝรั่งเศสกลุ่มหนึ่ง แต่เมื่อมีการแปลเป็นภาษาอังกฤษ ตีพิมพ์ออกเผยแพร่ในปีนั้น จำนวนผู้รู้ภาษาอังกฤษมีมาก ความสนใจของผู้ได้ศึกษาในเรื่องประวัติศาสตร์ เอเชียอาคเนย์จึงเพิ่มพูนขึ้นตามตัว

ผู้วิจารณ์หนังสือนี้ พยายามบ่ายเบี่ยง ไม่ยอมรับวิจารณ์มาหลายเดือน เพราะมีความรู้สึกว้า ถ้าผู้วิจารณ์มีสติปัญญาความรู้ ไม่อยู่ในระดับเดียวกับผู้แต่ง ก็จะไม่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้แต่ง ซึ่งใครๆ ก็ทราบว่าเป็นเอกทัศกะในวิชานี้ ครั้นเมื่อบรรณาธิการกะยั้นกะยอนหนักเข้าก็จำใจรับทำ แต่ขอท่านผู้อ่านได้ทราบเสียแต่แรกว่า ผู้วิจารณ์จะหยิบยกส่วนที่งามของหนังสือนี้ และส่วนที่ยังเป็นปัญหา มากกล่าวให้ผู้อ่านได้เห็นประโยชน์ เฉพาะบางส่วนที่ผู้วิจารณ์ไม่เห็นด้วย ก็จะได้แสดงหลักฐานเหตุผลของผู้วิจารณ์ไว้ สิ่งใดที่ผู้วิจารณ์ยังไม่มีความรู้ เกินสติปัญญาของผู้วิจารณ์ ซึ่งเปรียบเหมือนลูกศิษย์หลานศิษย์ ผู้วิจารณ์ก็จะระบุเพียงผ่าน ๆ ทั้งปัญหาไว้ให้ท่านผู้อ่านนำไปวินิจฉัยเอาเอง การวิจารณ์ทั้งหมด จะกระทำด้วยความเคารพในภูมิธรรม และผลงานอันมหาศาลของผู้แต่ง

หนังสือนี้แบ่งออกเป็น ๕ ภาค คือ
ภาคที่ ๑ ระบบการตั้งบ้านเมืองในแหลมอินโดจีน
ภาคที่ ๒ การก่อตั้งรัฐแรก ๆ ในแหลมอินโดจีน
ภาคที่ ๓ รัฐในแหลมอินโดจีน ตั้งแต่ศตวรรษ
ที่ ๖ ถึงศตวรรษที่ ๑๓

ภาคที่ ๔ วิกฤตการณ์ในศตวรรษที่ ๑๓ และความ
เสื่อมถอยของอิทธิพลทางวัฒนธรรมอินเดียน

ภาคที่ ๕ รัฐในแหลมอินโดจีน ภายหลังศตวรรษ
ที่ ๑๓

เกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์ ดินฟ้า อากาศ ภูมิอากาศ
ทางทะเลและโดยแม่น้ำลำคลอง ผู้วิจารณ์จะขอผ่าน
ไป แม้แต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ก็ยังไม่พูดถึง ผู้ไม่
ใจควรทราบจากผู้เชี่ยวชาญในวิชาดังกล่าว แต่เมื่อ
มาถึงตอนที่กล่าวถึง การอพยพของผู้คนมาจากถิ่นอื่น
(หน้า ๒๒) ความเห็นในหนังสือนี้ควรคำนึง คือ
ผู้แต่งกล่าวว่า บรรดาโครงกระดูกที่ขุดพบจนปัจจุบัน
ยังมีน้อย ยังไม่พอที่จะจัดลำดับการโยกย้ายอพยพของ
ผู้คนโบราณได้ และผู้แต่งอ้างบทความของ P. Rivet
ใน Bull. Soc. Linguist เล่มที่ ๒๗ ว่า ความเห็น
ที่ได้รับรองกันเป็นส่วนใหญ่ คือ การอพยพ ๓ ครั้ง
ใหญ่ ๆ จากเหนือลงใต้ คือไปสู่ทะเล คุประหนึ่งทะเล
จะเรียกร้องถึงคุกให้ลงไปยังนั้น ส่วนหนทางอพยพ
คืออาศัยแม่น้ำ ซึ่งมีต้นกำเนิดอยู่ในประเทศจีนและ
ทิเบต การอพยพลงใต้ของเผ่าชนโบราณยังเห็นได้
ในปัจจุบันจากเผ่าชนกลุ่มต่าง ๆ ที่ยังมีอยู่ในแหลม
อินโดจีน ผู้แต่งได้สรุปไว้เป็น ๖ หัวข้อ (หน้า ๒๓-
๒๔) ซึ่งมีข้อความละเอียดเกินไปที่จะนำมากล่าว
ในที่นี้

เมื่อถึงเรื่องภาษา มีภาษาพม่า มอญ ลาว เขมร
และจาม ผู้พูดภาษาเหล่านี้สำคัญ เพราะมีจำนวนมาก
แต่ก็ยังมีภาษาอื่นปรากฏในจารึก คือภาษาพยู (Pyu)
ในประเทศพม่า ภาษามอญ ในประเทศไทย ในขณะที่
ภาษาไทยยังไม่มีการจารึกไว้ แต่เชื่อได้ว่าคนไทยคง
อพยพเข้ามาอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทยแล้วใน
พื้นดิน ในขณะที่ภาษามอญปรากฏอยู่นอกดินแดน
เขมรปัจจุบัน แถบฝั่งโขงและบนที่ราบสูง คือบริเวณ
โคราช เพราะฉะนั้น จึงเห็นได้ว่า นับแต่ศตวรรษ

ที่ ๑๐ ชนชาติมอญ เขมร และจาม ลคน้อยดอยจำนวน
ลง เนื่องจากการอพยพลงมาของชนชาติพม่าในลุ่มน้ำ
อิรวดีและชนชาติไทยในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ชนชาติลาว
ในลุ่มน้ำโขง และชนชาติญวนตามฝั่งทะเล ความ
สำคัญที่ผู้แต่งยังเน้นอยู่ คือภาษาตระกูลมอญ-เขมร
ว่า “เกี่ยวข้องกับภาษามณฑา (Munda) ของอินเดียน”
นี่ยังเป็นการยืนยันทฤษฎีของบาทหลวงชมิทท์แต่ ค.ศ.
๑๘๐๗ ว่าตระกูลภาษา-เขมรมาจากอินเดียน ผู้แต่งได้
รวมภาษา ญวน-มอญ-เขมร-และมณฑา เข้าไว้ใน
กลุ่มเดียวกัน โดยเรียกว่าตระกูลภาษา Austro-
asiatic และชี้ให้เห็นว่า ภาษาไทยและภาษาอินโด
นีเซียนั้น มีผู้เสนอว่าอยู่ในกลุ่มภาษาเดียวกัน (คือ
Paul Benedict) และเหตุที่ภาษาไทยมีถ้อยคำละม้าย
จินนั้นเป็นเพราะไทยได้รับอิทธิพลจากจีน เป็นระยะ
เวลานาน

ในเรื่องภาษาญวน ซึ่งมีเสียงสูงต่ำเช่นเดียวกับ
ภาษาไทยนั้น ท่านผู้แต่งกล่าวว่า “มีรากคำในตระกูล
ภาษามอญ-เขมร รวมอยู่มาก” จึงเกิดเป็นปัญหาว่า
จะจำแนกภาษาญวนอยู่ในตระกูลภาษาใด คำตอบ
ปัญหาที่ผู้แต่งไปตอบเอาบทที่ ๒ ส่วนการจัดรูปของ
สังคมโบราณนั้น ผู้แต่งมีความเห็นว่า สังคมของ
ชนชาติแก่โบราณไม่เหลืออะไรไว้มากนักที่จะบอกเรา
ได้ในเรื่องนี้ก่อนมีความสัมพันธ์กับชนชาติอินเดียนและ
ชนชาติจีนที่เจริญกว่า การศึกษาในเรื่องนี้จากเผ่าชน
คามภเขาในแหลมอินโดจีน ทำได้ยาก ไม่สะดวกเท่า
การศึกษาจากเผ่าชนคามหมู่เกาะอินโดนีเซีย ซึ่งยังไม่
มีการติดต่อกับโลกภายนอกมากนัก

ในบทที่ ๒ เรื่องการก่อตั้งรัฐแรก ๆ ในแหลม
อินโดจีน ผู้แต่งได้ใช้ประโยชน์จากการค้นคว้าใหม่ๆ
ของผู้อื่นเช่น Wang Gung-wu เป็นต้น นำมาอ้างอิง
ในเรื่องนี้ ผู้แต่งกล่าวว่าจักรพรรดิจีนผู้ทรงพระนาม
จีนซีฮ่องเต้ ได้ทรงตั้งพระทัยแต่ ๒๒๑ ก่อน ค.ศ.
จะนำทัพไปรุกรานดินแดนญวน (เหยอะ หรือเวียค)
ซึ่งมีบ้านเมืองอยู่ตามชายฝั่งทะเล ในมณฑลจี๋เกียง
ชกเกียน และกวางตุ้ง แต่พระองค์ต้องเลื่อนการ
กรีธาทัพไปหลายปี ครั้นเมื่อเริ่มนำทัพเข้าไปใน
ราชอาณาจักรญวน เผ่าชนพวกนั้นก็ตั้งบ้านเมือง

อพยพไปอยู่คามบ้านเขา ไม่คิดสู้กองทัพจีน พระองค์จึงให้สร้างบ่อนขึ้น ๓ บ่อน (คือที่เมือง Canton, Hsun-chou และ Nanning ในปัจจุบัน) มีเจ้านายผู้หนึ่งซึ่งผูกใจอยู่กับจีนชื่อเจ้าโถ้ (Chao T'o ตามสำเนียงญวนเรียกว่า Trieu Da) ได้ทูลขอจักรพรรดิให้ส่งผู้กลงมายึดครอง โดยตั้งภูมิลำเนาอยู่ในดินของญวนเดิม แต่เมื่อสิ้นรัชกาลของจักรพรรดิผู้นี้แล้ว บ้านเมืองก็เกิดก่อกวน มีการแย่งชิงราชสมบัติกัน จนในที่สุด เล่าปัง (Liu Pang) ได้ราชสมบัติ ตั้งราชวงศ์ซันขึ้นปกครองประเทศเป็นเวลา ๔๒๒ ปี (220 B.C. - 222 A.D.) ในขณะที่เกิดวุ่นวายขึ้นในประเทศจีนนั้น ผู้สำเร็จราชการจีนในแคว้นญวนเดิมประกาศตนเป็นเอกราช และให้ชื่อรองให้ เจ้าโถ้ช่วยเหลือสนับสนุนตน และเจ้าโถ้ผู้นี้ ต่อมาได้ครอบครองดินแดนนี้โดยไม่ขึ้นต่อจีน ประกาศราชอาณาจักร นามเหยอะ หรือ เวียดนาม (Viet Nam) เป็นเอกราช (ในข้อนี้ขอให้สังเกตด้วยว่า ญวนใช้คุณศัพท์ตามท้องถิ่น เช่นเดียวกับภาษาไทยเรา ไม่ได้ใช้แบบจีน ซึ่งเอาคุณศัพท์ไว้หน้า และพระนามเจ้าโถ้ ก็ฟังเป็นไทยชอบกล) แผ่นดินแดนลงมาปกครองถึงลุ่มน้ำแดงในญวนเหนือ นี้อีก ปฐมเหตุที่จะเกิดรัฐแรก คือ เวียดนามในแหลมอินโดจีน

มาถึงตรงนี้ (หน้า ๔๑-๔๒) ผู้แต่งกล่าวว่า ตามเอกสารจีนซึ่งระบุความเป็นอยู่ของเผ่าชนในลุ่มน้ำแดงนั้นว่า เผ่าชนพวกนี้ไม่ได้เสียดำ ประดับฟันให้เป็นสีด้า กินหมากพลู โยนค้อนกันโตหัวทำค้อนหินขัด พวกหนึ่งคือพวกเหยอะซึ่งอยู่ก่อนเหนือ อีกพวกหนึ่งอยู่ในลุ่มน้ำแดง คือ พวกโล (ชนสองพวกนี้มารวมกันเป็น Lo=Yueh) วัฒนธรรมซึ่งต่างกันจึงมาผสมผสานกันเข้า และภาษาซึ่งนิยมเสียงสูงต่ำเช่นภาษาไทยก็มารวมกับอีกภาษาหนึ่ง ซึ่งมีรากคำในตระกูลภาษา มอญ-เขมร บัญญัติว่า ภาษาญวนจะจัดอยู่ในตระกูลภาษาอะไรจึงพอจะเห็นคำตอบแล้ว (คือเดิมอยู่ในตระกูลภาษาไทย มาผสมผสานกับตระกูลภาษามอญ-เขมรเมื่อแผ่ขยายลงมาทางใต้) ราชวงศ์ของเจ้าโถ้ ปกครองบ้านเมืองเป็นอิสระมาร่วมร้อยปี จักรพรรดิราชวงศ์ซันทรงพระนามวุ่ตี้ (Wu-ti) ก็

ผนวกเอาราชอาณาจักรนี้เข้าไปในดินแดนจีน เมื่อ ๑๑๑ ปีก่อน ค.ศ. ตั้งกองทหารเข้ายึดครอง แบ่งเป็น ๔ กรม ตั้งแต่ กวางตุ้ง กวางสี เกาะโฮลล่า ลงมาถึงดินแดนญวนเหนือในปัจจุบัน แต่ในด้านการปกครอง เจ้านายพื้นเมืองยังมีอำนาจปกครองราษฎรอยู่ที่อื่น รวบรวมบีบคั้นมา ขุนนางจีนจึงเข้าครอบครองประเทศญวน และคนจีนต่างก็อพยพลงมาอยู่ในดินแดนญวนมากขึ้น สถานของพวกจีน (หรือฮวงซู่) ตามไหล่เขาในญวนเหนือยิ่งเหลือเป็นซากให้เห็นการแผ่ขยายของคนจีนมาอยู่ในประเทศญวน “นับแต่ครั้งนั้นมารวม ๒,๐๐๐ ปี ภาษาจีนได้รับการยกย่องเป็นภาษาหลวงของเวียดนาม และเป็นรากเง่าสิ่งตั้งมโนในชีวิตของชนชาติญวน”

การปกครองของจีนต่อชนชาติญวน กินเวลาราว ๑,๐๐๐ ปี แต่มีปัญหายุ่งยาก ซึ่งประเทศจีนต้องคอยแก้ไขอยู่เสมอ กล่าวคือ พวกเจ้านายชาวญวนพยายามแข็งข้ออยู่เสมอ และความพยายามของประเทศจัมปาทางทิศใต้ ในอันที่จะแผ่ขยายอำนาจเข้าไปในลุ่มน้ำแดง การปราบปรามภายในและการสู้รบกับพวกจามจึงมีอยู่มิได้ขาด

ในภาคนี้ ตอน ๒ และตอน ๓ เป็นเรื่องแผ่ขยายอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดียมายังสู่อินโดจีน ซึ่งก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจของทราบกันมาแล้ว คือการก่อตั้งรัฐขนาดใหญ่หรืออาณาจักร ฟูนัน จัมปา ศรีเกษตร และ ทวารวดี ผู้แต่งได้อาศัยผลการค้นคว้าของนักศึกษาวชิรลันดา ชาวฝรั่งเศส และโดยเฉพาะงานของท่านเอง ซึ่งตีพิมพ์ไว้เป็นอันมาก ผู้วิจารณ์รู้สึกว่าการสรุปค้นในระย ๔-๕ ปี ในประเทศไทย ผู้แต่งได้อาศัยบ้าง แต่คงไม่มากนัก เพราะหนังสือเล่มนี้ผู้แต่งตีพิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศส ๔ ปีมาแล้ว ก่อนที่จะทราบผลงานของศาสตราจารย์ บัวซิดิเออร์ เป็นต้น ผู้วิจารณ์จึงจะขอผ่านไป ผู้ใฝ่ใจในเรื่องนี้จะอาศัยอ่านจากวารสารในเมืองไทยของเรา จะสะดวกกว่า

ภาค ๓ เป็นเรื่องราวของรัฐในแหลมอินโดจีน ตั้งแต่ศตวรรษที่ ๖ ถึง ๑๓ เป็นเรื่องราวของเวียดนาม กัมพูชา และพม่า เฉพาะเรื่องราวของเวียดนามนั้น หาอ่านในภาษาอังกฤษได้ยากสักหน่อย หนังสือนี้

จึงเป็นประโยชน์ (ตั้งแต่หน้า ๗๗ - ๘๗) ส่วนเรื่องราวของกัมพูชา และพม่า นักศึกษาคงหาอ่านได้จากที่อื่นอยู่มากแล้ว

ในปัญหาเรื่องของกัมพูชา ผู้แต่งกล่าวว่ (หน้า ๘๘) กัมพูชา หรือมหาอาณาจักรเขมร “รับช่วงสืบมรดกต่อจากมหาอาณาจักรฟูนัน” ซึ่งผู้แต่งเชื่อว่าประชาชนเป็นเขมร การที่ผู้แต่งเชื่อเช่นนี้ก็โดยยึดเอาคำจีน ‘ฟูนัน’ ว่า “คงเป็นการถอดเสียงคำเขมรมาคือคำว่า ‘พนม’” (หน้า ๘๗) ซึ่งผู้วิจารณ์รู้สึกตะขิดตะขวงใจ เพราะปัญหาว่มหาอาณาจักร ‘ฟูนัน’ จะเป็นของชนชาติใดปกครอง เป็นปัญหาใหญ่ การตอบปัญหาหลักสำคัญเช่นนี้ด้วยการยึดเอาคำ ๆ เดียวคือ ‘พนม’ กุจะไม่ได้ถูกต้องนัก ในกรณีเดียวกัน เมื่อท่านผู้แต่งตอบปัญหาว่า “ขอมคือเขมร” (ท่านเขียนไว้ที่อื่น ไม่ใช่ในหนังสือนี้) ท่านก็ยึดเพียงคำ ๆ เดียวในจารึกหลัก ๒ ของสุโขทัย คือคำว่า ‘พระขอม’ (รวมทั้งท่านว่าเป็นคำเขมร แปลว่าใหญ่หรือหลวง) กุจะเป็นการที่ปัญหาใหญ่ ๆ กุยหลักฐานทางภาษาเพียงคำ ๆ เดียว อย่างไรก็ดี หลักฐานจีนระบุว่าพวก ‘ฟูนัน’ ‘ผิวคำ ผมหอก’ และอาหารประกอบไปด้วย ‘เนย และนมเปรี้ยว’ ส่วนจารึกใกล้โคราช เกี่ยวกับราชวงศ์พระเจ้าไชยวรมันที่ ๖ และสุริยวรมันที่ ๒ ก็ระบุการถวาย ‘เนย และนมเปรี้ยวเป็นของบูชาพระเป็นเจ้า’ นี่เป็นหลักฐานทางค่านความเป็นอยู่ของประชาชนฟูนัน และของเจ้านายกัมพูชาโบราณในเรื่องอาหาร พวกเขมรหรือกัมพูชาปัจจุบันมีความเป็นอยู่เช่นชนเผ่ามองโกลอื่น ๆ ในแหลมอินโดจีน เช่น พม่า มอญ ไทย ลาว ญวน ในเรื่องอาหารพื้นซึ่งใช้บริโภคส่วนใหญ่จะไม่มี ‘เนยและนมเปรี้ยว’ แน่นนอน ผู้วิจารณ์รู้สึกว่ในปัญหา ฟูนันและขอมนี้ผู้แต่งเมื่อขบปัญหาอย่างผิวผินเช่นนี้แล้ว จะเป็นตัวยื้อเสียงเกียรติคุณของผู้แต่งเอง เป็นมูลเหตุกระมัง จึงทำให้คนส่วนมากเกิดเข้าใจผิดไปคัวย

ในเรื่องของกัมพูชา ผู้แต่งออกความเห็นว่ นครจัมปาตัก็คักข้างฝั่งโขง เดิมคงเป็นของประเทศจัมปา พระเจ้าแผ่นดินเขมรทรงพระนามว่ ‘เศรษฐวรมัน’ (ศตวรรษที่ ๕) ยื้อแย้งเอามาได้ ก็ทรงสร้างนครชื่อ

เศรษฐปุระชเห็นั้น ผู้แต่งอ้างหลักฐานจีน (เขียนขึ้นในศตวรรษที่ ๖) ว่ “ใกล้นครเศรษฐปุระชเห็นั้น มีเขาศักดิ์สิทธิ์อยู่ลุดหนึ่งชื่อ ลิงคปรวต บนยอดเขามีวิหารศักดิ์สิทธิ์ มีทหารเฝ้ารักษาอยู่เสมอราว ๑,๐๐๐ คน พระเจ้าแผ่นดินเสด็จไปสู่วิหารนี้ในเวลากลางคืน ทรงถวายมนุษย์เป็นเครื่องสักการะ แก่พระเจ้าทุกปี” (หน้า ๘๕) และผู้แต่งเขียนค่อไปว่ พระราชธิดาของกษัตริย์เขมรองค์ปฐมนี้ ทรงพระนาม กัมพูชาลักษมี เป็นชายาของพระเจ้าภววรมัน ผู้สถาปนาราชอาณาจักรเจนละ นี่เป็นการพยายามจะให้เห็นว่ การก่อรูปของอาณาจักรเจนละ โดยไม่อธิบายว่ พระเจ้าภววรมันเป็นลูกใคร มาจากไหน แต่ท่านกล่าวว่ พระเจ้าภววรมันและพระอนุชา คือเจ้าชายจิตรเสน ทรงแผ่ขยายอาณาเขตจนถึงปากน้ำมูลทางตอนเหนือ และจากที่ราบสูงโคราชมาค่อนใต้ ซึ่งมีจารึกหลายหลักยังเหลือเป็นองค์พยานอยู่ (หน้า ๕๐) การแผ่ขยายอาณาเขตครั้งนี้ ท่านผู้แต่งใช้คำว่ ‘Possible at the expense of Champa’ จะให้เข้าใจว่ คินแดนระหว่างปากน้ำมูลมาจนถึงที่ราบสูงโคราช แล้วเคลื่อนลงมาทางทิศใต้ เดิมเป็นของจาม แล้วเขมรแย่งชิงไปอีกค่อหนึ่งหรือ ถ้าความเข้าใจเช่นนี้ถูกต้อง นื่ก็เห็นความเห็นของศาสตราจารย์ยอช เซกสที่ควรจกจำไว้ เพราะในคำพ้องของกัมพูชาค่อศาลโลกในเรื่องเขาพระวิหาร เห็นมีแต่การอ้างว่คินแดนเขาพระวิหารเป็นของเขมรมาแต่โบราณ ไม่มีการเอ่ยถึงจามว่เป็นเจ้าของดินเดิมแต่ประการใด

ผู้วิจารณ์ค่อปัญหาเรื่องของกัมพูชา มากไปหน่อย เพราะรู้สึกว่ผู้แต่ง (จะเป็นเพราะยังไม่พบหลักฐานเพียงพอกระมัง) กระโคคข้ามค่อนสำคัญไปหลายค่อน และบางค่อน ทั้ง ๆ ที่หลักฐานอ่อนเหลือเกิน ก็รีบสรุปเข้าข้างเขมรอย่างเห็นได้ชัด จึงขอค่อโอกาสนำหลักฐาน หรือความเห็นของผู้วิจารณ์มาลงประกอบเอาไว้ เพื่อผู้อ่านจะได้ทราบการทักท้วง และพิจารณาใคร่ครวญปัญหาเอาเอง ในปัญหาเรื่องกัมพูชานี้ ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่ ประวัติศาสตร์ยุคฟูนัน เจนละ และกัมพูชา ก่อนรัชสมัยตาตงหวาน หรือพระเจ้าอินทวรมันที่ ๓ (รัชสมัยเดียวกับพ่อขุนรามคำแหง)

เป็นเรื่องราวของชาวอินเดีย ทั้งในส่วนกษัตริย์ ราชวงศ์ และปโรหิตาจารย์ ประชาชนในเมืองหลวง ก็คงเป็นเรื่องราวของแขกอินเดีย ซึ่งผู้วิจารณ์ใคร่เสนอให้แคบลงไปอีกสักหน่อยว่า คือแขกทมิฬ ดังเค้าหน้าและโครงร่างของรูปสลักหินของขอม โบราณ คล้ายกันมาก แต่เมื่อถึงรัชสมัยตาแดงหวานเป็นต้น มาจนถึงปัจจุบัน ภาษาสันสกฤตตลอดจนวัฒนธรรม โบราณสะกดทุกคลังทั้งที่ ภาษาบาลีและวัฒนธรรม หินยานเข้ามาแทนที่ ชนิดลึบมอดึกจนหมดสิ้น ไม่มีการ รื้อฟื้นขึ้นมาอีกสักอัน ผู้คนเขมรโดยแท้เช่นปัจจุบัน ซึ่งแต่เดิมจะมีอยู่บ้างในอาณาจักรโบราณ ก่อนตาแดง หวานก็ยังมี เป็นส่วนไม่สำคัญในกลุ่มผู้ปกครองบ้าน เมือง การจะเชื่อมโยงวัฒนธรรมสันสกฤตของยุค โบราณเข้ากับวัฒนธรรมบาลีของกัมพูชา ผู้วิจารณ์ รู้สึกตะขิดตะขวงใจ รัยไม่สะดวกใจมานานแล้ว เมื่อ เร็ว ๆ นี้ ก็มีชาวญี่ปุ่นเข้าไปค้นคว้าในเรื่องชีวิตความเป็น อยู่ของประชาชนชาวเขมร ผลงานของท่านก็ไม่ แตกต่างไปจากความเข้าใจของเรา คือว่า ชาวเขมร เป็นชนเผ่ามั่งโกล มีชีวิตความเป็นอยู่เยี่ยงเผ่ามองโกล อื่น ๆ ไม่ได้นิยมนับถือพระศิวะ พระวิษณุ และก็ไม่ เห็นมีการนิยม ‘เนย และนมเปรี้ยว’ เป็นอาหารหลัก ในชีวิตประจำวัน

ในเรื่องราวของประเทศจัมปา ผู้แต่งได้ระบุชัด เจนว่า อาณาจักรจัมปาตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๑๒ มีนคร หลวงอยู่ที่เมืองเว้ ในพวนเหนือปัจจุบัน (หน้า ๖๓) ผู้ก่อตั้งอาณาจักรเป็น ‘คนป่าเถื่อน’ (barbarian) ไม่ใช่คนจีน หรือคนอินเดียที่เจริญกว่า พวกจัมปาจะ อพยพมาจากลุ่มแม่น้ำโขง (ดังชื่อนครจัมปาคักก็ เป็น หลักให้ยึดเหนี่ยว) วัฒนธรรมสันสกฤตยังไม่แพร่ เข้า มาในอาณาจักรนี้อีกหรือกว่านี้ เพราะฉะนั้นพระนาม ของกษัตริย์แรก ๆ ก็เป็นพระนามที่จินตใจไว้ จนถึง พระเจ้าภัทรวามัน (ในครั้งสองของคริสต์ศตวรรษที่ ๔) มีเมืองหลวงอยู่ที่ ‘ตราแก้ว’ หรือ ‘อมราวดี’ และ ทรงนับถือพระศิวะเป็นพระเป็นเจ้า การนับถือพระ ศิวะนี้ ต่อมาอีก ๒ ศตวรรษจึงแพร่เข้าไปที่นครจัมปา คักก็ (เศรษฐประ) แล้วจึงลงล่างมาแถวทะเลสาบ เขมร ราชอาณาจักรนี้มีหลักฐานอื่นว่านิยมการเผาศพ

ริมฝั่งทะเล หรือแม่น้ำ แต่ระยะนั้นเผาแล้วเอาแต่ดำน โยงลงน้ำ

ในเรื่องราวของประเทศพม่า เริ่มด้วยราชอาณาจักร ศรีโกษेत्र และพระนามพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งลงท้าย ด้วย ‘วิกรม’ และ ‘วรมัน’ นับถือศาสนาพุทธ ภาษา ที่ใช้มีทั้งภาษาบาลีและสันสกฤต มีวัดวาอารามพุทธ ศาสนาจำนวนมาก ชาวพระเจ้ายศจะได้เข้ามาจาก แบบอย่างทางแคว้นไฮริสา ไม่ใช่มาจากลังกา (หน้า ๑๑๑) เจ้าของราชอาณาจักรเป็นชาวพยูซึ่งมีผู้พยายาม จะให้เข้าใจว่าเป็นบรรพบุรุษของพม่าปัจจุบัน แต่ยังไม่ คัดชัดที่ภาษาพยู ซึ่งนิยมเสียงสูงต่ำ มีวรรณยุกต์ใช้ ในจารึก ก็จะเป็นการใช้วรรณยุกต์ก่อนไทยในสมัย รามคำแหง เมื่อกล่าวถึงชนชาติพม่า ผู้แต่งกล่าวว่า พงศาวดารพม่าจัดการเริ่มสถาปนากรุงพุกามแก่คริสต์ ศตวรรษที่ ๒ คือ ๑,๘๐๐ ปีมาแล้ว ในครั้งนั้น กรุง พุกามยังประกอบไปด้วยหมู่บ้านเพียง ๑๔ หมู่บ้าน (หน้า ๑๑๒) ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ ๗ พุทธ ศาสนานิกายมหายานแพร่เข้ามา เป็นที่นิยมนับถือที่ กรุงพุกาม ส่วนนิกายหินยานนั้น พระเจ้าอนิรุทธ หรือ อนอรธา เป็นผู้ทรงนำเข้ามาจากทางใต้ ในศตวรรษ ที่ ๑๑ และนับแต่รัชกาลนั้นมา เรื่องราวของกรุงพุกาม จึงมีรากฐานมั่นคง เพราะมีจารึกมาก แต่แรกเป็น ภาษามอญ ในร้อยปีสุดท้ายจึงปรากฏเป็นภาษาพม่า อย่างมากมาย เรื่องราวของพุกามต่อจากนั้น เราหา อ่านเอาจากที่อื่นได้

ในภาค ๔ ผู้แต่งจึงพูดถึงชนชาติไทย ซึ่งเริ่มมีชื่อ ว่า “สยาม” ในจารึกของจัมปาในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๑ และของเขมรในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๒ ‘สยาม’ เมื่อ ปรากฏขึ้นมาในประวัติศาสตร์ ก็ตกอยู่ในสภาพเสถย ศึก หรือไม่ก็เป็นชนชาติที่ถูกเกณฑ์ให้เข้าร่วมรบอยู่ ในกองทัพกัมพูชา แต่ก่อนนี้ (หน้า ๑๐๒) ผู้แต่ง กล่าววกย่องว่า “ชนชาติไทยมีความสามารถ พิเศษ ในการปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และ ไม่ว่าจะไปอยู่ที่ไหน จะชวนชวชาญหาคุณสมบัติในทาง วัฒนธรรมมาสู่ตนเอง จนสามารถเขียนฐานะให้เทียบ บ่าเทียมไหล่ กับชนชั้นปกครองของสังคมที่ตนเข้าไป อยู่” นี้ก็เป็นการกล่าววาทศาสตร์จารย์ฟิโหนด ซึ่ง

หลวงวิจิตรวาทการนำมาแต่งเป็นเพลงว่า 'เลือดไทย ไหลริน ทาแผ่นดินไว้ชื่อ' คือเปรียบชนชาติไทยว่ามีคุณสมบัติเป็นน้ำ สามารถไหลเข้าสู่สภาพแวดล้อมต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว คุณสมบัติปรับตัวเองให้เข้าสู่สภาพแวดล้อมของชนชาติไทย เป็นที่ยอมรับกันในระหว่างนักศึกษาผู้ยิ่งใหญ่หลายท่าน แต่คุณสมบัติอีกประการหนึ่งของชนชาติไทย ซึ่งยังไม่มีใคร (ที่ผู้วิจารณ์ทราบ) พุทหรือเน้นให้เห็นความสำคัญ ก็คือคุณสมบัติในการแก้ปัญหาทางดินแดน โดยการสมรส ไม่นิยมในการรပ်พ่วงบ่อยครั้งนัก จะเห็นได้ว่า ชนชาติไทย ถึงแม้ว่าจะเข้าสู่แหลมอินโดจีน ก็ทางตอนเหนือของประเทศไทย ซ้ำกว่าชาติอื่น ก็ยังสามารถแผ่ขยายดินแดนลงมาตอนกลางประเทศ ตลอดจนไปจนถึงกัลปุนไชย (ราว พ.ศ. ๑๖๐๐) จนถึงนครศรีธรรมราช ในระยะเวลาเพียง ๑๕๐ ปี คือนับตั้งแต่รัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พระเจ้าจันทรมหาราช ทินนครศรีธรรมราช (ราว พ.ศ. ๑๗๕๐) ถ้าจะเทียบกับญวน ซึ่งกว่าจะขยายดินแดนจากญวนเหนือลงมาถึงญวนใต้ ก็ต้องใช้เวลากว่า ๑,๕๐๐ ปี ส่วนพม่า นั้น นิยมใช้กำลังในการแผ่ขยายอาณาเขต จึงต้องคอยเตรียมกำลังไว้ใช้เสมอมาจวบจนปัจจุบัน การที่ชนชาติไทยแผ่ขยายดินแดนด้วยการสมรสเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งทำให้มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วประเทศ ก็เห็นกันอยู่ทุกวันนี้

ผู้แต่งกล่าวถึงปฐมเหตุ ที่ไทยจะได้สถาปนาเป็นราชอาณาจักรเอกราช โดยยึดการสวรรคต (ใน ค.ศ. ๑๑๕๐) ของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ เป็นหลัก (หน้า ๑๐๒) เพราะเมื่อสิ้นรัชกาลนี้แล้ว กรุงศรีธรรมราชก็เริ่มเสื่อมถอยถอยอำนาจลง แต่ผู้แต่งก็ยังยกย่องการร่เริ่ม คือ ค.ศ. ๑๒๒๐ (หน้า ๑๒๔) ว่าเป็นปีสวรรคตของพระเจ้าไชยวรมันที่ ๗ และกรุงกัมพูชาเริ่มสูญเสียดินแดนในลุ่มน้ำเจ้าพระยาให้แก่ไทยในครั้งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ ๑๒ แล้วท่านก็กล่าวเรื่องพ่อขุนผาเมืองกับพ่อขุนบางกลางท่าว รุกรบขับไล่ "ผู้สำเร็จราชการสุโขทัยซึ่งเป็นเขมร" ให้ออกไปให้พ้นอาณาเขตสุโขทัย โดยไม่มีการระบุดังพ่อขุนศรีหนาน่าดม พระบิดาของพ่อขุนผาเมือง ซึ่งจารึก

หลัก ๒ ของสุโขทัยระบุว่า มีบ้านเมืองอยู่ภายใต้การครอบครองของท่านทางทิศใต้ '๒๐๐,๐๐๐ พยาม' หรือ ๒๐๐,๐๐๐ วา ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ๒๐๐,๐๐๐ วา แรกให้เป็นกิโลเมตรก็จะได้ ๕๐๐ กม. ถือว่าจากสุโขทัยมาถึงปากอ่าวไทย แถวเมืองราชบุรี เพชรบุรี ท่านพอใจจะยกเรื่อง 'ขอมสมาคโสดุล้างพง' ในจารึกหลัก ๒ ว่าเป็นผู้ครอบครองสุโขทัย โดยไม่นำพาดินแดน ๒๐๐,๐๐๐ พยาม ของพ่อขุนศรีหนาน่าดม จะเป็นเพราะเหตุใดก็เหลือทราบ เพราะก็เป็นหลักฐานจากจารึกหลักเดียวกันนั่นเอง

เรื่องอื่น ๆ ในหนังสือซึ่งมีค่าไปอีก ๑๐๐ กว่าหน้า เป็นเรื่องสมัยกลาง และสมัยใหม่ ผู้วิจารณ์จะขอผ่านไป เพราะท่านผู้อ่านจะหาอ่านจากที่อื่นได้ ท่านผู้แต่งควรได้รับความยกย่อง ที่เอาใจใส่ในเรื่องราวโบราณ โดยเฉพาะความรู้ของท่าน ในด้านภาษาเก่า ๆ เช่น เขมร มอญ มีมหาคาล แต่ในเรื่องสมัยกลางหรือสมัยปัจจุบัน จิตใจของท่านไม่เอื้อที่จะให้ท่านทุ่มเทความสนใจลงไป เพราะฉะนั้น ผู้วิจารณ์จึงขอขบคำวิจารณ์ด้วยความเคารพในภูมิธรรม และในผลงานอันมหาศาลของท่าน ซึ่งเริ่มเขียนบทความในทางวิชาการก่อน ผู้วิจารณ์จะเกิดเสียอีก สิ่งใดที่ผู้วิจารณ์ไม่เห็นด้วย ก็เป็นการเสนอมาเพื่อทักท้วงเท่านั้น หาได้บังอาจจะลบหลู่ท่านแม้แต่น้อยไม่

ขจร สุขพานิช
วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร

The Inside Story of Communist China
by Valentin Chu (George Allen & Unwin)
London 30 s.

หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ที่ลอนดอนสองปีมาแล้ว และปรากฏเป็นรูปเล่มขึ้นที่สหรัฐอเมริกา ก่อนหน้านั้นนี้หนึ่ง แต่ข้าพเจ้าเพิ่งได้อ่าน ที่ได้อ่านก็เพราะบังเอิญมีโอกาสได้รู้จักผู้เขียน ในขณะที่ท่านผู้นั้นได้รับเชิญจากรัฐบาลไทยให้มาแต่งหนังสือว่าด้วยประเทศนี้ เพื่อที่บริษัทไทม์สจะได้ออกตีพิมพ์ หากผู้เขียนเรียบเรียงเรื่องเมืองไทยให้น่าอ่าน ดังเรื่องเมืองจีนที่ข้าพเจ้าอ่านจบลงนี้ ก็ระบายนิตินัยน้อยไม่ ทั้งนี้มิได้หมายความว่า

ว่าข้าพเจ้าสนับสนุนให้ผู้เขียนเขียนเรื่องเมืองไทยอย่างไม่น่าพิสมัยดังในหนังสือเล่มนี้

ถึง เรื่องภายในคอมมิวนิสต์จีน นี้จะไม่น่าพิสมัยอย่างไรก็ตาม แต่ก็สังเกตได้ว่าผู้เขียนเขียนด้วยความจริง โดยปราศจากการให้ร้ายป้ายสีประเทศบ้านเกิดเมืองบิกรมารคา ผู้เขียนแสดงให้เราทราบถึงแก่นกุกัลเม็กเค็คพรายของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ถึงนามหนังสือฉบับที่ตีพิมพ์ในสหรัฐอเมริกานำมาใช้เป็นชื่อเรื่อง คือ ต้า ต้า ตัน ตัน (Ta Ta Tan Tan) ซึ่งแปลว่า “รอบรบพุกพุก” ทราบโดยที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ยังมีได้ปกครองประเทศ พวกนี้มีกโบาย ซึ่งทำให้คนหลงใถ้อย่างถ้าเห็นได้ช่องทางสงคราม เป็นออกโจมตี ถ้าเห็นว่าฝ่ายตัวเองเปรียบ ก็ชวนสงบศึก เจริญต่างไว้จนเห็นเป็นโอกาส จึงจู่โจมใหม่ และในขณะที่พวกตนมิได้รับผิดชอบในการปกครองประเทศโดยตรงนั้น ย่อมเป็นกรง่าย ที่จะใช้วิธีโฆษณาชวนเชื่อให้ประชากรถูกรเกลียดชังรัฐบาลฝ่ายตรงกันข้าม กรันตนได้เกิดอำนาจแล้วดี นโยบายและการกระทำของฝ่ายคอมมิวนิสต์ต้องประสบความล้มเหลวมากน้อยเพียงไร นายชู่ได้นำมาสาธกยกตัวอย่างประกอบโดยละเอียด ความผิดพลาดเหลวแหลกทั้งนี้แหละทั้งนั้น เพราะลัทธิเผด็จการของเมฆาเซตุง ประกอบกับความเชื่อในผู้นำประเทศ กจกตั้งเจ้าลัทธิศาสนาชนิดที่ผิดมิได้ประกอบกัน จนไม่ยอมมองสภาพความจริง เพียงความผิดพลาดในการเร่งจัดอุตสาหกรรมเท่านั้น จีนก็เกือบถึงซึ่งความหายนะ ยังความล้มเหลวทางกลักรวม ทรงค่านา รวมกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง เมื่อเก็บข้าวเข้าฉางกลางของรัฐบาล อะไรเหล่านี้ ล้วนก่อให้เกิดทพิภกษกภัยได้ทั้งสิ้น มิใช่ต้องเอ่ยถึงภัยทางธรรมชาติอย่างอื่น การที่จีนดำรงคงอยู่ได้ต่อมา ก็เพราะประชากรราษฎรส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับความสุขสำราญอะไรยิ่งไปกว่านี้ การที่พวกเจ้าของที่ซึ่งถูกหว่านเป็น นายทุน จนถึงกับโค่นสังหารโดย สวลประชาราชน นั้น ข้าพเจ้าเพิ่งรู้จากหนังสือนี้เอง ว่าเมื่อกโบายทางการเมือง ยิ่งกว่าความเลวร้ายของ นายทุน นั้น ๆ ลงที่คนที่ถูกฆ่ามีนาไม่เท่าไรเลย หากเป็นที่เกลียดชังของ ข้าราชการคอมมิวนิสต์ต่างหาก

จากการอ่านหนังสือเล่มนี้ ทำให้ข้าพเจ้าเข้าใจจอมพลเซียงโกเช็กยิ่งขึ้น เห็นใจในการพ่ายแพ้ และเห็นแก่เมกในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ บุคคลอื่นแม้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ ก็ได้มีโอกาสรู้จักดีขึ้น เช่น จูเอินโลนั้น ไม่ใช่ใครอื่น คือบุคคลประเภทชนะไหนเข้าด้วยช่วยกระพือเท่านั้นเอง คอมมิวนิสต์ก็รู้ดี แต่เห็นจำเป็นต้องใช้ให้ไปศึกต่อกับต่างประเทศ

การเขียนเรื่องดังกล่าว นายชู่เห็นเองด้วย และใช้เอกสารหลักฐานที่สำคัญ ทั้งของฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ และของฝ่ายตรงกันข้ามด้วย การเก็บความก็สามารถตีระมัดระวังอย่างพิณีจพิเคราะห์ แม้หนังสือพิมพ์คอมมิวนิสต์คามท้องถิ่นต่าง ๆ ลักลอบกันเอาออกมาถึงช่องกงอย่างไร นายชู่ก็เล่าไว้สั้น วิธีการเขียนด้วยอาศัยหลักฐานอย่างนี้ ยากที่นักเขียนที่ไม่รู้ภาษาจีน จะทำได้ ในเรื่องนี้ ผู้เขียนได้เตือนนักเขียนฝรั่งผู้ชำมัญู ทั้งหลายไว้ด้วยว่า มีที่คนที่เก่งขนาดแต่งหนังสือจีนได้ ก็หนังสือจีนนั้นลึกซงนัก แม้ในคำยฝ่ายคอมมิวนิสต์เอง นักเขียนชั้นนำหลายคนก็มีวิธีเขียนคำรัฐบาลได้โดยที่มองกันสั้น ๆ แล้ว จะเห็นเป็นคำชมชาวบ้านที่พูดคำด้วยวิธีชมก็มีอยู่ไม่น้อย ด้วยเหตุฉะนี้ นักเขียนฝรั่งที่จะเขียนให้เรารู้เรื่องภายในเมืองจีนโดยต้องแท้เท่านั้นเขียนจีนเอง จึงยากที่จะทำได้ ยิ่งพวกไปเมืองจีนมาประเคียวประคว้าวด้วยแล้ว เบื่อกจกเจกคอมมิวนิสต์ตั้มสูก ล้วนแต่ได้รับการต้อนรับอย่างวิเศษพาให้ไปทุกของดี ๆ โดยที่เจ้าควันก็ว่าอะไรคุใด ก็พาไปทุกก็ล้วนผ่านล่ำม ๆ ลว ความซ้อนี้ ถึงนายชู่ไม่บอกข้าพเจ้าก็ได้คิดไว้แล้วเหมือนกัน ว่าคนโง่ ๆ อย่างข้าพเจ้า ที่พูดเจกไม่เป็น ถึงไปเมืองจีนได้ก็ไม่เป็นประโยชน์อันใด ท่านที่ไป ๆ กันมา จะไปด้วยเหตุผลทางการเมืองหรืออะไรก็ตาม ถ้าไปด้วยใจบริสุทธิ์แล้ว ไม่ดูเจกตั้มได้ ก็ต้องนับว่าเป็นคนฉลาดอย่างมหัศจรรย์ เพราะคนชนาคลอรัศคอดีและลอร์คองเกอเมอริของอังกฤษ นายชู่ยังแสดงให้เห็นว่าถูกหลอกขนาดไหน ในเรื่องหลอกชาวต่างชาตินี้ ไทยเราก็ได้เคยทำมา แต่เห็นจะต้องยอมรับว่าเจกแกลงแกลงกว่าเป็นไหน ๆ ยิ่งเจกคอมมิวนิสต์ที่มีเล่ห์เหลี่ยมพรว

อยู่ด้วยแล้ว ต้องขอยอมยกนิ้วให้ มาหลอกคนไทยถึง
บ้านเมืองเรา ยังทำได้ไม่เลว

ที่น่าเสียดายก็คือ หนังสือที่พิมพ์มา ๒-๓ ปี
แล้ว เวลานี้เงินคอมมิวนิสต์ยังคงออกยาก ยังไม่พร้อมทาง
ด้านอาวุธยุทธโธปกรณ์ แต่ข่าวล่ำลือว่ามีจีนมีจรวด
ซีปนวิดีแล้ว และคนส่วนใหญ่ไม่เกลียดคอกกับชาวต่าง
ประเทศมาเลย ข้ามิแต่การเสียมตอนให้เกลียดฝรั่ง
ให้เห็นชาติอื่นลัทธิอื่นเป็นจักรวรรดินิยมไปหมด นี้จะ
มีเป็นอันกรายแก่จีนเองและประเทศอื่น ๆ ในโลกคอก
หรือ ในขณะที่ชาติอื่นอยากให้นักในประเทของตน
มีชีวิตอยู่ จีนแก่พร้อมที่จะให้คนของแก่ขาย เรื่องนี้
ไม่น่าพิศมัยอะไรเลย แต่นายชุกี้ให้ความหวังไว้ ว่า
ถ้าจีนคอมมิวนิสต์จะชาตินิยมลงได้บ้าง มีความกินที่อยู่
กินบ้าง ก็มีแนวโน้มไปได้ในทางประชาธิปไตย
บ้าง จีนคงนำพิศมัยขึ้น แต่ทำอย่างไรจึงจะให้จีนทั้ง
มีจิตปฏิวัติทั้งกล่าวนี้ไปบ้างนั้น นายชุกี้ได้กล่าวไว้
ขณะนั้นเกลียดจนกระทั่งพุทธศาสนา ซึ่งมีอัคราก
เง่าลงในประเทนั้นกว่าพันปี ข้อหาที่เพียงว่ามาแต่
อื่น ที่เกลียดคริสต์เชียวก็เพราะเหตุนี้ด้วย แต่คริสต์เชียวก็
ทำเอาจีนเจ็บปวดมิใช่น้อยเหมือนกัน กังที่ฝรั่งชาติ
อื่น ๆ ก็มีได้ทำให้จีนรู้สึกนิยมชมชอบนัก

ก่อนนั้นก็ไปראהไม่ลืมตากุเมืองจีนในปัจจุบันนั้น
ไม่ได้ ถ้าใครยังไม่รู้เรื่องเงินคอมมิวนิสต์ ข้าพเจ้าขอ
เชิญชวนให้อ่านหนังสือเล่มนี้ ถึงจะมีบางตอน ฟังดู
เหมือนโงมที่ว่าร้ายไปทำนองโฆษณาชวนเชื่อ แต่
โดยเนื้อหาแล้ว เป็นการเสนอความจริงยิ่งกว่าอะไร
อื่น ในเมื่อผู้เขียนเผชิญมาแต่กับสิ่งอันเลวร้าย จะให้
สรรหาความดีของเจ๊กแดงมาเสนออะไรได้ สำนัก
งานต่อต้านคอมมิวนิสต์ เกยตีพิมพ์หนังสือโฆษณาชวน
เชื่อคัดค้านลัทธิและการกระทำของพวกนี้มานานแล้ว
ลองให้ใครแปลหนังสือเล่มนี้ออกเป็นไทยบ้างปะไร
ข้าพเจ้าเชื่อได้ว่าได้ผลแน่ ทั้งในทางต่อต้านคอมมิวนิสต์
และในทางให้วิทยาคาร อันจะช่วยให้นักรู้จักเมืองจีน
ในปัจจุบันตามสภาพความเป็นจริง อันเป็นสิ่งซึ่งเรา
ชาวไทยควรทราบอย่างยิ่ง

สุลลิกยณิ ศิววิกรม์

สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์

**Felicitaton Volumes of South East Asian
Studies presented to His Highness
Prince Dhaninivat Kromamun Bidyalabh
Bridhyakorn on the occasion of His
Eightieth Birthday: *The Siam Society, Bang-
kok, 7th November 1965—two volumes.***

These felicitaton volumes in honour of
one of Siam's most distinguished scholars,
containing, in all, 349 pages of text and
many black and white illustrations, com-
prise 37 articles, on an extremely wide
range of topics, by scholars and students
of South East Asian studies in Siam, the
United States and several European
countries. Though there is no acknow-
ledged editor of the volumes, somebody
must have been responsible for the selec-
tion (or collection) and arrangement of the
material for this tribute to His Highness
Prince Dhani: (an editor is mysteriously
referred to only in the first footnote to the
last article in the second volume). At all
events an average of ten pages per article
is almost too short for an article of real
substance, and many of the contributions
do bear the appearance of being snatches
of work-in-progress: nevertheless there is
much that is very good in these volumes
in spite of being short, but the guidance
of some editorial design might possibly
have exercised tighted discrimination in
the selection, or invitation, of material.

J.R. Hanks' article (Vol 1 p. 78),
'A Rural Thai Village's View of Human
Character', is little more than an un-
ordered recital of village lore, and though
there is a strong trace of Kharmic doctrine
in these gleanings, the author has made
no effort to relate them to orthodox
Buddhist teaching. Immediately follow-
ing this is Professor Dr. L.M. Hanks'
article, 'Two Versions of Freedom: Thai
and American', pretentious and grandiose
in scope though this short article is, it is
nevertheless stimulating. The Professor
Dr's thesis, having sketched Thai society

as a hierarchy of feudal allegiances (even now to some extent) is, roughly but essentially, that Thai are freer than Americans, because they can take themselves off at any time (i.e. revise their allegiance or withdraw from society). The strength of his thesis is in inverse proportion to the respect he manifests for a common concept of freedom in his argument: there is a fundamental muddle at work in the author's criteria for his conclusions. It is well to say that Thai and American versions of freedom are different in kind, but paradoxical and misleading at the least to conclude that they are different in degree!

But the vast majority of the articles are fitting tributes to His Highness' own scholarship though it will not be possible to review all of them, even cursorily, here. The contributions are preceded by a bibliography of the Prince's own works.

Dr. David K. Wyatt's article, 'Samuel McFarland and Early Educational Modernisation in Thailand 1877-1895', is a detailed and well annotated sketch of the introduction of modern education, and one hopes that it is a foretaste of a fuller work.

Dr. Larry Sternstein's 'Bangkok at Mid-nineteenth Century', interesting though its copiousness from the writings of western visitors are, surely touches a subject deserving very much fuller treatment and analysis: Dr. Sternstein's own comments amount to only one page of text.

'Buddhism In Bali', by Dr. C. Hooykaas has all the marks of a learned article—the reviewer regrets that he is not fully competent to evaluate it—but it should perhaps be mentioned that the article is written in such complex English as to be bound to compromise the lucidity of the author's exposition.

Dr. Hans Georg Penth's contribution, 'An Account in the Hikajat Atjeh on

Relations between Siam and Atjeh', is an extremely interesting glimpse of the little studied subject of relations between Siam and her neighbours in the late sixteenth century. That Siam should have considered attacking Malacca in the last decade of the century is certainly a possibility in view of the strained relations at this time with Manila and Malacca, arising out of the skirmishes with Spanish and Portuguese adventurers in Siam and Cambodia: (the Spanish and Portuguese crowns were at this time united). For their part, Spanish elements in Manila were actively canvassing the desirability of the conquest of Cambodia and Siam; and documents dated 1957 in the *Archivo General das Indias*, at Seville, testify to this. As to the substance of the article, Dr. Penth wisely has reservations as to whether the contents of the document he treats truly represents reaction at Ayutya to the findings of the Siamese ambassadors to Atjeh, but that there was contact at diplomatic level at the turn of the seventeenth century seems to be established.

E.H.S. Simmonds' article, 'An 18th Century Travel Document in Thai', short and complete in itself, is surely the model for articles of this genre: one could have wished however that the author had used Thai orthography in his own text where applicable as well as transliterations. The first volume concludes with a useful general guide to the 'Sources in the General State Archives in the Hague' by M.A.P. Meilink-Roelofs. These archives surely contain great riches for the historian of Siam.

The second volume begins with a thorough discussion by J.J. Boeles of 'Four Stone Images of the Jina Buddha in the Precincts of the Chapel Royal of the Emerald Buddha'. This article is well illustrated. Professor Coedès' article, 'Documents Epigraphiques Provenant de

Tenasserim', treats of Khmer inscriptions found in Burma and the Professor's analysis argues the bringing forward of the date of Siamese intervention in Cambodia from 1473 or '76 to before 1462.

The article, 'A note on Irrigation and Agriculture in a North Thai Village' by Gehan Wijeyewardene, though very brief (5 pages), is a neat sketch of the organisation of labour and rural-landholding.

B. Ph. Groslier has contributed a valuable article on, 'Danse et Musique sous les Rois d' Ankor' illustrated with photographs of bas-reliefs from the Bayon and the less well-known Banteay Chmar.

A.B. Griswold's article on the 'Rishis of Wat Po' is one of the most pleasing in the volumes, admirably illustrated by copious photographs, both of the few remaining statues of the rishis themselves and of illuminated manuscripts. It is indeed surprise to find John the Baptist among the rishis; if Gutzlaff's translation of St Mark's Gospel is indeed the source of this quaint inclusion, one cannot help but be curious to know how the relevant portion of his translation ran.

In the final contribution, 'Note on Three Marco Polo Maps', Dr. Sternstein comments on photographs of three maps furnished by Mr. John Black. In the course of his observations, which are brief and, as he would admit, not very illuminating, he errs badly in remarking that with the first 'Map with Ship', "even early 19th century efforts contrast poorly". Unless there is here some printing error it should be said that with the publication of Abraham Ortelius' map of Asia in his 'Theatrum Orbis Terrarum', (Antwerp 1575), the delineation (and detail) of

South East Asia and the Far East was already in main essentials remarkably accurate, and vastly better than the Marco Polo maps in question—and this is surely not surprising! It should be remarked that we are given no indication of the size or scale of the maps illustrated; though this important data is omitted, we may judge the scale to be small from the written captions accompanying the maps. What is interesting about these maps is the obvious fact that they owe nothing to Ptolmey (who was at this time awaiting 're-discovery') with his truncated Indian peninsular and Indian Ocean bordered by a land mass running north-south at its eastern extremity.

Taken in all, the breadth of interest and generally high standard of contributions make these Felicitation Volumes an essential part of the ever-growing material for students of South East Asia, alongside the regular bulletins of the Siam Society itself. The Asia Foundation is to be praised and warmly thanked for making their publication possible.

P.J.S. Young

นโยบายต่างประเทศ • จินกอมมุนิสต์ เขียน
ธีระวิทย์ เวียงเวียง (แผนกวิชาการต่างประเทศและ
การทูต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
๑๑๔ หน้า ๑๐ บาท

เป็นที่น่ายินดีที่แผนกวิชาดังกล่าวจัดพิมพ์หนังสือวิชาการประเภทนี้ ออก และที่ใคร่ขออนุโมทนาที่ตรงที่กล่าวประเคิมด้วยเรื่องจินกอมมุนิสต์ ด้วยเป็นเรื่องที่คนไทยทั้งในวงและนอกวงวิชาการควรรู้อย่างยิ่ง หวังว่าเล่มอันดับต่อไป คงจะออกให้อ่านกันไม่ช้านัก ท่านที่ประสงค์จะหาเล่มปัจจุบันอ่าน อาจสั่งซื้อได้ที่ร้านของสำนักพิมพ์สังคมศาสตร์

บ.ก.

ของขวัญปีใหม่ ไทยวัฒนาพานิช

ขอเสนอหนังสือดีสำหรับเป็นของขวัญปีใหม่ และบริการส่งถึงผู้รับฟรี

หนังสือประกอบภาพสี	หนังสือพจนานุกรม
ชุดภาษาภิรมย์ ๑-๒-๓ ราคา ๔๔.๕๐ บาท	Dictionary อ.ท. ดร. กมล ๗.๕๐ บาท
ชุดพุทธประวัติ ภาพ ๑-๒ ราคา ๒๑.๐๐ บาท	Dictionary ท.อ. ดร. กมล ๗.๐๐ บาท
ชุดรู้จักกับเพื่อนร่วมโลก	Dictionary อ.ท. ท.อ. ดร. กมล ๑๓.๐๐ บาท
เล่ม ๑-๒ ราคา ๒๕.๐๐ บาท	Dictionary ท.อ. ดร. กมล ๔๐.๐๐ บาท
ภาพนางงามในวรรณคดี ราคา ๑๐.๐๐ บาท	Dictionary อ.ท. สอ เสถบุตร ๑๒.๐๐ บาท
พระลอภาพวิจิตร ราคา ๑๑.๐๐ บาท	Dictionary อ.ท. สอ เสถบุตร ๒๗.๐๐ บาท
ภาพชีวประวัติสุนทรภู่ ราคา ๘.๐๐ บาท	Dictionary อ.ท. สอ เสถบุตร ๖๐.๐๐ บาท
ภาพประวัติศาสตร์ไทย	Dictionary ท.อ. (ใหญ่) สอ เสถบุตร
คู่มือ ราคา ๑๔.๐๐ บาท	๓๕๐.๐๐ บาท
ขวัญใจ "ฉันจะรักเธอเสมอ"	Dictionary ท.อ. (ใหญ่) สอ เสถบุตร
ราคา ๑๒.๐๐ บาท	๓๕๐.๐๐ บาท
ราชาปารีส ราคา ๓๕.๐๐ บาท	พจนานุกรมนักเรียน เปลื้อง ณ นคร ๗.๕๐ บาท
ปราชัยกรยานข้ามสามทวีป	ศัพท์หมวด อ-ท กมล จาดเสมอ ๖๐.๐๐ บาท
เล่ม ๑ ราคา ๒๕.๐๐ บาท	พจนานุกรมฝรั่งเศส-ไทย ๖๐.๐๐ บาท
ปราชัยกรยานข้ามสามทวีป	พจนานุกรมบาลี-ไทย ๑๒.๐๐ บาท
เล่ม ๒ ราคา ๒๕.๐๐ บาท	THE ADVANCE LEARNER'S
เล่าเรื่องอิเหนา ราคา ๔๐.๐๐ บาท	DICTIONARY ๗๖.๐๐ บาท
เล่าเรื่องขุนช้างขุนแผน ราคา ๔๐.๐๐ บาท	AN ENGLISH READER
ประวัติบุคคลสำคัญของโลก ราคา ๑๕.๐๐ บาท	DICTIONARY ๒๒.๐๐ บาท
โบราณวัตถุและสถานที่สำคัญ	วิชาการประพันธ์และการ
ราคา ๑๕.๐๐ บาท	หนังสือพิมพ์ ๗๕.๐๐ บาท

โปรดสั่งซื้อที่อยู่ของผู้รับอย่างชัดเจน พร้อมกับเงินค่าหนังสือตามราคาที่แจ้งไว้ไปยัง

ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ไทยวัฒนาพานิช ๕๙๙ ถนนไมตรีจิต พระนคร

เร็วขึ้นอย่างไม่น่าเชื่อ

ถ้าท่านมองดูรถ فولคswagen รุ่นใหม่แต่เพียง
เดิน ๆ แล้ว อาจจะไม่เห็นว่ามีอะไรเปลี่ยน
แปลงไปจากเดิม แต่ถ้าท่านมีกล้องสแตนท์
เครื่องและเหยียบคันเร่งแค่เพียงเล็กน้อย ท่าน
จะรู้สึกได้ทันทีว่า รถแรงได้เร็วขึ้นอย่างที่ไม่เคย
ปรากฏมาก่อน ไม่ว่าท่านจะเผชิญกับเนินสูงชัน
เบื้องหน้า จะขับบนทางหลวงสายใหญ่ หรือจะ

ต้องโหนขึ้นอย่างไม่มีเวลาพัก โฟล์คswagen
ย่อมรับใช้ท่านด้วยความซื่อสัตย์ตลอดไปเสมอ
รถเบนซ์ เครื่องยนต์ 1300 ซี.ซี. มีกำลังถึง
50 แรงม้า ระบบของเครื่องยนต์แบบเคียวกับ
1200 ซี.ซี. (แบบเดิม) แต่ได้ปรับปรุงให้มี
สมรรถภาพสูงกว่า อาทิ ระบบหล่อลื่นคิซัน
คานหนักก็ใหญ่แข็งแรงขึ้น ระยะเวลาที่จำเป็น

ต้องตรวจเครื่องก็เบ็ดออกก็เป็นทุกๆ 10,000
กม. จะประหยัดรายจ่ายของท่านได้อย่างยิ่ง
โรงงาน فولคswagen ได้ปรับปรุงทุกส่วนของรถ
โฟล์คอย่างมีเหตุผลและต้องด้วยทฤษฎี โฟล์ค
swagen ได้พิสูจน์ด้วยตนเองจนเป็นที่วางใจแล้วทั่ว
โลก โฟล์คswagen ย่อมคุ้มค่าเงิน
ของท่านเสมอ

ท่านที่สนใจโปรดติดต่อสอบถามรายละเอียดตลอดจนการซื้อ เงินสดและเงินผ่อนก็ได้

บริษัท ประชาชนตรี จำกัด

606 ถนนหลวง พระนคร โทร. 26611,

อนึ่ง ท่านที่สนใจในบริการเงินผ่อนระยะยาว จะติดต่อบริษัทเครดิตการพาณิชย์

ที่ ๑ ถนนพหลโยธิน แขวงสามยุค เขตพญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๐๐๐

ผู้เขียน

ไพจิตร เอศวักุล ผู้แทนคนแรกของเราประจำอเมริกา ต่อมายังคงรับหน้าที่ทำนองนั้นอีกที่วิทยาลัยวิชาการก่อสร้างบางพลัด ปัจจุบันเป็นอาจารย์ในสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

เฉลิม อยู่เวียงชัย หลังจากที่ถูกคุมขังอยู่ที่อังกฤษและกระทรวงศึกษาธิการเป็นเวลานาน จึงได้รับอาราธนาเขียนเรื่องให้เป็นประเดิมในฉบับนี้

จันทร์ อินทพิลาส นักเขียนรุ่นเยาว์จากราชอาณาจักรลาว กราวนี้เราลงพิมพ์ด้วยตัวไทย เพื่อขจัดปัญหาที่บางคนบ่นว่าอ่านกลอนลาวในฉบับที่แล้วไม่ออกตลอดหมด สำหรับท่านที่ประสงค์จะเรียนอักษรลาว ทำอยู่ค่า พรหมวงศา กรุณามอบหนังสือวิธีอ่านไว้ให้ ผู้สนใจขอมาได้ที่สำนักพิมพ์นี้

บัญญัติ สุชีวะ เนติบัณฑิตไทย-อังกฤษ เพิ่งย้ายจากหัวหน้าศาลจังหวัดสงขลา เข้ามาเป็นเลขานุการศาลฎีกา

คำสิงห์ ศรีนอก หนึ่งในจำนวน ๕ คนที่ได้รับทุนจากบริษัทไทม์ไลฟ์ ให้ไปเรียนวิชาหนังสือพิมพ์ที่สหรัฐ ในคำประกาศให้ทุน ผู้แทนของบริษัทได้เอ่ยถึงชื่อเขียนของบุคคลผู้หนึ่งที่เคยลงพิมพ์ใน *ปริทัศน์* มาแล้วด้วย อีก ๒ คนที่ได้รับทุนนี้ก็เคยเขียนเรื่องลง *ปริทัศน์* มาแล้วเหมือนกัน

เดช บุญนาค นักเรียนทุนกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อจบวิชาประวัติศาสตร์ที่เคมบริดจ์แล้ว ได้ไปเรียนต่อที่ออกซฟอร์ด ขณะนี้กำลังค้นคว้าทำวิทยานิพนธ์อยู่ที่กรุงเทพฯ

อลเน กินสเบิร์ก กวีรุ่นใหม่ที่ถูกเหมือนจะมีชื่อที่สุดในสหรัฐอเมริกาเวลานี้ เคยพบองค์การ กติยานพงศ์ที่กรุงเทพฯ และเขียนกาพย์ขององค์การที่ลงในฉบับที่ ๑ ปีที่ ๑ ลงเป็นกวีวิจารณ์ภาษาอังกฤษ ในทันที ที่บรรณาธิการแปลความให้ฟังเป็นร้อยแก้ว

สมาคมบาลีปกรณ์

ตีพิมพ์ :

พระไตรปิฎกพร้อมด้วยคำแปล
พจนานุกรมบาลีอังกฤษ
พจนานุกรมบาลีสยามานาม
ไวยากรณ์บาลีสำหรับผู้เริ่มศึกษา ฯลฯ
ผู้สนใจติดต่อขอรายชื่อหนังสือได้จาก 30 Dawson Place London, W. 2

publishes :

PALI TEXT SOCIETY
Pali Texts and Translations
Pali-English Dictionary
Dictionary of Pali Proper Names
Introduction to Pali (a Primer and Reader)
Catalogue post free 30 Dawson Place London, W. 2

บรรณาธิการ

โดยที่ระหว่างฉบับที่แล้วและฉบับนี้ ไม่มีอะไรพิเศษมากนัก **ปริทัศน์** ฉบับเดือนธันวาคมจึงออกวางตลาดทันกำหนด ท่านที่ประสงค์จะส่งหนังสือดังกล่าวไปให้ญาติมิตรในโอกาสปีใหม่ ย่อมจะกระทำได้ดีด้วยความสะดวกใจ และฉบับที่จะออกไล่หลังฉบับนี้มา ในขณะที่ยังไม่สิ้นกลิ่นไอของศักราชใหม่ ก็จะเป็นฉบับนิตินัยก็ศึกษาอันดับสาม ขอให้ท่านได้กรุณาอดใจรอความเข้มข้นของปัญญาชนรุ่นเยาว์ของเราต่อไป

ความจริง ธรรมเนียมการให้ของขวัญในวันปีใหม่แบบนี้ ดูจะเป็นอิทธิพลของฝรั่งโดยแท้ แม้ฉบับนี้จะนำแง่มุมของอิทธิพลนั้น ๆ มากล่าวไม่ได้โดยตลอด แต่ก็หวังว่าท่านผู้อ่านคงจะรับฟังแง่คิดต่างๆ ในหนังสือฉบับนี้ไว้พิจารณาด้วยমনสรวิน

การออกนิตยสารฉบับนี้ ในรูปเช่นนี้ ก็เป็นการเลียนแบบฝรั่งแท้ ๆ ถึงกระนั้นเราก็มองว่าวิธีการของเราเป็นไปในรูป “เอาเขียงกา มิได้เอาอย่างกา” เราเชื่อในพระบรมราชาบาทแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงกำชับไว้ว่า

การศึกษาศาสตร์วิชาช่างพม่าก็เห็นจะไม่ดีแล้ว จะมีอยู่ก็แต่ช่างพวกฝรั่ง ให้ระวังให้ดี อย่าให้เสียทีแก่เขาได้ การงานสิ่งใดของเขาที่คิดควรจะเรียนเอาไว้ ก็ให้เอาอย่างเขา แต่อย่าให้มันถึงเลื่อมใสไปทีเดียว

สิ่งที่เราได้เคยกล่าวไว้แต่แรกออกหนังสือแล้วว่า ต้นแบบฉบับของ **ปริทัศน์** คือ **เอนควานเตอร์** ซึ่งสภาว่าด้วยเสรีภาพทางวัฒนธรรม ที่กรุงปารีส ได้ให้ความอุดหนุนมาแต่ต้น บัดนี้เราเองก็ได้ทำการร่วมกับสภาดังกล่าวใกล้ชิดยิ่งขึ้นทุกที จน **เอนควานเตอร์** ตั้งให้บรรณาธิการเป็นผู้แทนพิเศษของเขาประจำประเทศไทย และสภาที่ปารีสก็มอบหมายให้ดำเนินการงานแทนเขาในประเทศนี้ สิ่งซึ่งนำย่นคิดที่จะกล่าวก็คืองานชิ้นแรกที่บรรณาธิการทำให้ **เอนควานเตอร์** คือช่วย จอน แมนเดอร์ จัดฉบับพิเศษอันว่าด้วยอาเซียน ซึ่งเพิ่งออกวางตลาดเดือนนี้เอง ที่บรรณาธิการไม่ได้เขียนร่วมด้วยในฉบับนั้น เป็นความผิดของตัวเองที่งานจัดเขียนทางด้านภาษาไทยมากเกินไปในระยะนี้ และงานชิ้นแรกที่ทำในนามของสภาว่าด้วยเสรีภาพทางวัฒนธรรมก็คือต้อนรับผู้แทนมูลนิธิฟอร์ด จากนิวยอร์ก ในฐานะที่มูลนิธินั้นอนุมัติเงินช่วยสภาดังกล่าวกว่าสามล้านบาท ที่น่าพอใจยิ่งกว่านั้นก็คือครั้งที่โอกาสต้อนรับไมกิต ลูบิส นักหนังสือพิมพ์ชั้นนำจากอินโดนีเซีย ผู้ซึ่งเสด็จเสวยภาพไปในคุกเป็นเวลาหลายปี ไทยฐานที่มความรักสัจจะ รักเสรีภาพ ยิ่งกว่าที่จะสยบยอมต่อระบบสังคมนิยมและการเมืองอันเลวร้ายภายในประเทศตนเอง การที่ได้พบคนที่หัวใจใหญ่ขนาดนั้น มีอุดมการณ์สูงชันนั้น และเห็นด้วยหลักการของสภาว่าด้วยเสรีภาพทางวัฒนธรรมมากขึ้น เพราะสภานั้นไม่ต่อสู้แต่กับลัทธิคอมมิวนิสต์และลัทธิเผด็จการเท่านั้น หากต่อสู้กับทุกระบบการที่จะทำให้จิตใจเจกชนต้องเสียเสรีภาพทางวัฒนธรรมของตนเองไป

โดยที่ฉบับนี้ออกต้อนรับปีใหม่ เราไม่น่าจะเอาความโศกเศร้ามาพาดในที่นี้ แต่ก็ต้องขอกล่าวว่าในรอบปีที่แล้ว เราเสียสมาชิกและมีرتที่ดุษของ **ปริทัศน์** ถึงสามคน คือ ม.ร.ว. ปานทิพย์ โสณกุล ม.ร.ว. กิตินันดา กิตยากร และ นายเสถียร โพธิ์นันทะ ซึ่งอังกว กัลยาณพงศ์ก็พลอยมาสูญเสียบดาไปในระยะปลายปีนี้ด้วย เรารู้สึกเสียใจในมรดกกรรมของท่านเหล่านั้นเป็นพิเศษ เพราะความใกล้ชิดคิดค้นในทางส่วนตัวของแต่ละท่าน เผื่อแผ่มาถึง **ปริทัศน์** ในทางส่วนรวมอยู่ด้วย

ปีหน้าฟ้าใหม่ ถ้าทุกสิ่งทุกอย่างยังอยู่ในภาวะปกติ เราจะเสนอฉบับอนุชยา อย่างเต็มฝีมือ

หนังสือของสำนักพิมพ์สังคมนิยม

ประเภทที่ได้รับรางวัลจากยูเนสโก

- บันทึกเรื่องความรู้อย่างต่าง ๆ ๕ เล่ม ๒๐๐ บาท
- สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
ชุมนุมนิพนธ์ ๓๐ บาท
- กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร
- การเลิกทาสสภาพนอกอาณาเขต ๓๐ บาท
- ทรงศรี อัจจุรณ

ประเภทตีพิมพ์เร็ว ๆ นี้

- ความทรงจำ ๓๐ บาท
- สมเด็จพระมหาปรมาธิบดีราชานุภาพ
- ออสเตเลีย ๒๐ บาท
- วิชา ชุพันธ์ และ รัตนา บุญบริตเวช แปล
- โสกราตีส ๓๐ บาท
- ส. ศิวรักษ์ แปล

ประเภทหนังสือแปล

- ประธานาธิบดีในประวัติศาสตร์อเมริกา ๒๐ บาท
- ช. เบียด
- พุทธศาสนาในประวัติศาสตร์จีน ๒๕ บาท
- จันงัก ทองประเสริฐ แปล
- รัฐสภา ประธานาธิบดี และ ศาลสูง ๓๐ บาท
- กมล สมวิเชียร แปล (ปกแข็งเล่มละ ๑๐ บาท)
- หมอมอมคลีย์ ๑๕ บาท
- อภรณ์ ชาดิบุรุษ แปล
- ภควัทคีตา ๒๕ บาท
- แสง มนวิฑูร และ จันงัก ทองประเสริฐ แปล
- การศึกษาในสหรัฐอเมริกา ๑๕ บาท
- เฉลา ไชยรัตน์ แปล
- โมนอญโลก ๒๐ บาท
- วรรณิ์ จันทราพิสัย แปล
- คู่มือการเสนอข่าววิทยุและโทรทัศน์
- เกษม ศิริสัมพันธ์ แปล ๑๕ บาท

ประเภทภาษาอังกฤษ

What is Buddhism

by Bhikkhu Khantipalo ปกอ่อน ๔๐ บาท
ปกแข็ง ๖๐ บาท

Wisdom Gone Beyond

Preface by H.H. Prince Dhani ปกแข็ง ๖๐ บาท

From Ancient Thai to Modern Dialects

by J.M. Brown ปกแข็ง ๑๐๐ บาท

Pāṭimokkha

translated by Nānamoli Thera ปกแข็ง ๑๐๐ บาท

ปริทัศน์เย็บเล่ม

- ปีที่ ๑ หังปี มีบันทึกข้ายได้อีกเพียงชุดเดียว ๒๐๐ บาท
- ปีที่ ๒ หังปี มีบันทึกข้ายได้อีกเล็กน้อย ๑๕๐ บาท
- ปีที่ ๓ หังปี มีมากพอสมควร ๑๐๐ บาท
- ฉบับพิเศษ ๑-๔ มีบันทึกข้ายได้ ๕ ชุด ชุดละ ๑๕๐ บาท

ปริทัศน์ขายปลีก

ปริทัศน์ที่ยังเหลือ (ไม่ลดให้นักศึกษา)

- ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ ราคาเล่มละ ๒๕ บาท
- ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ ราคาเล่มละ ๒๐ บาท
- ฉบับที่ ๓ ราคาเล่มละ ๒๐ บาท
- ปีที่ ๓ มีหังปี ราคาเล่มละ ๑๕ บาท
- แต่ฉบับที่ ๒ ราคาเล่มละ ๒๕ บาท
- ปีที่ ๔ ราคาเล่มละ ๑๐ บาท
- ฉบับนักศึกษา ราคาเล่มละ ๕ บาท
- มีแต่ฉบับนักศึกษา ๑ (๒ หมวด)
- พิเศษ ๒ ราคาเล่มละ ๒๐ บาท
- พิเศษ ๓ ราคาเล่มละ ๒๐ บาท
- พิเศษ ๔ ราคาเล่มละ ๒๐ บาท
- (พิเศษ ๑ หมวด)

ผู้ใดต้องการรายชื่อหนังสือโดยละเอียด ขอได้แจ้ง
ความจำนงให้บรรณาธิการทราบ

ความรู้ และทัศนคติอันชาญฉลาดเพื่อดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ย่อมเกิดจากการศึกษา และการศึกษาจะได้ก่อกำเนิดขึ้นหนังสือที่ดี มีสารประโยชน์ซึ่งจะช่วยเพิ่มพูนสติปัญญาและความเฉลียวฉลาดรอบรู้ให้แก่ผู้อ่าน แต่ในปัจจุบันนี้หนังสือมีจำหน่ายมาก ดังนั้นเพื่อประโยชน์ที่ ท่านจะได้วินิจฉัย และเลือกหนังสือที่ดีจริงๆ ไปอ่าน เราจึงขอเสนอหนังสือต่อไปนี้ . . .

๓๖๕ วันในชีวิตของคุณเราควรทำอย่างไร

หนังสือความรู้ทางจิตวิทยาที่เรียบเรียงโดยนายแพทย์ ผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญในเรื่องปัญหาทางจิตและสังคม ซึ่งใช้นามแฝง ป. เนตรา ตลอดทั้งเล่ม อ่านเพลิน เข้าใจง่าย ท่านจะพบแนวทางการดำรงชีวิตให้อยู่ในสังคมที่กลมกลืนอย่างทุกวันนี้ด้วยความสุข และมีความสำเร็จในชีวิตและการงาน จะช่วยเปลี่ยนความคิดที่ว่า การมีชีวิตอยู่คือความทุกข์ ให้กลายเป็นความสุขรื่นรมย์ ท่านจะรักชีวิต รักครอบครัว และรักมิตรสหาย รวมทั้งอุปสรรคนานัปการของท่าน หนังสือเล่มนี้หน้ากว้างขนาดใหญ่ หนาเกือบ ๒๐๐ หน้า ปกแข็ง งดงาม ราคาเพียงเล่มละ ๑๒ บาท เท่านั้น

ระวัง ท่านจะถูกขโมยขโมยขโมย

นี่คือหนังสือซึ่งออกมาพร้อมกับความต้องการของสังคมซึ่งมีเรื่องราวการแบล็กเมล์ในข้อหาข่มขืนอยู่แทบจะเป็นประจำวัน เรียบเรียงโดย “มารุต” ซึ่งเป็นนามปากกาของนายแพทย์เชี่ยวชาญทางโรคจิตและปัญหาทางเพศมีชื่อของไทยคนหนึ่ง ท่านจะไม่ตกเป็นเหยื่อของคดีข่มขืนจนทำให้สูญเสียอนาคตอีกต่อไป เมื่อท่านได้อ่านเรื่องนี้โดยตลอดแล้ว แนะนำทั้งหลักการทางการแพทย์ ทฤษฎีทางจิตวิเคราะห์ และในแง่ของกฎหมาย ไว้อย่างครบถ้วน รวมถึงเรื่องปัญหาทางกามวิปริตวิถาดร นำอ่านอย่างยิ่ง มีทั้งคดีตัวอย่างประกอบเรื่องมากมายทั้งของไทยและต่างประเทศ ล้วนแต่เป็นเรื่องที่น่ารู้ น่าสนใจทั้งสิ้น หนังสือหน้ากว้าง ปกแข็ง หนามากกว่า ๒๐๐ หน้า ราคา ๑๕ บาท

เรื่องน้ำรั่วจากอดีต

หนังสือ พาะปัญญาชั้นเยี่ยมอีกเล่มหนึ่ง ที่จะช่วยให้ท่านมองการกระทำ และความเป็นมาแต่อดีต จนถึงปัจจุบันนี้ด้วยสายตายนกกว้างขวาง จากงานเขียนของพลุหลวง นักคิดนักวิจารณ์ นักคิดปหลายนามปากกา ซึ่งนักอ่านสยามรัฐและชาวกรุงชื่นชมมานานนับสิบปีแล้ว เป็นทั้งเรื่องเกร็ดประวัติศาสตร์ โบราณคดี ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ที่คนไทยทุกคนควรจะต้องให้ความสนใจอย่างยิ่ง หนังสือหน้ากว้างขนาดใหญ่ หนาเกือบ ๕๐๐ หน้า ปกแข็งเงินทอง แต่ราคาถูกมาก เพียงเล่มละ ๒๘ บาท เท่านั้น

กฎแจปสู่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ

ตำราเศรษฐศาสตร์ในแบบประยุกต์ ซึ่งใช้จะเป็นประโยชน์สำหรับนักเศรษฐศาสตร์เท่านั้น แต่ประชาชนทั่วไปก็ควรจะมีเรื่องที่น่าสนใจที่ควรจรรู้อย่างยิ่งอีกด้วย เพราะปัจจุบัน มนุษย์ทุกคนต้องมีความเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ในทุก ๆ นาที ของชีวิต มีทั้งเรื่องที่ว่าด้วยค่าจ้างแรงงาน การธุรกิจ การศึกษา การพัฒนาบ้านเมือง การขยายรายได้ของบุคคล การแข่งขันทำงาน นโยบายการเงิน การเศรษฐกิจ การคลัง และเรื่องสหภาพแรงงาน ซึ่งล้วนแต่เกี่ยวข้องกับและมีประโยชน์กับคนทั่วไปทั้งสิ้น แปลจากข้อเขียนของ ดร. ดิมิทริออส เค. คูซูลาส นักเศรษฐศาสตร์ ผู้มีชื่อเสียง ผนวกด้วยเรื่อง “ปัญหาในการพัฒนาเศรษฐกิจ” ของ ศาสตราจารย์ ดับลิว. อาเธอร์ เลวิส อีกด้วย หนังสือขนาดรูปเล่มหน้ากว้าง ปกแข็ง หนา ๒๐๐ กว่าหน้า แต่ราคาถูกเพียงเล่มละ ๑๕ บาท

ในการสำรวจหนังสือด้วยตัวของท่านเอง ท่านจะได้รับประสบการณ์อย่างหนึ่งว่า หนังสือซึ่งจัดพิมพ์จำหน่ายโดยสำนักพิมพ์ **ไอเดียนส์** ได้มีส่วนแล้วแต่เป็นหนังสือที่ได้เลือกสรร และผ่านการตรวจวิเคราะห์จากเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญและนวนิยายของสำนักพิมพ์แล้วว่าเป็นหนังสือที่ดี มีประโยชน์อย่างแท้จริงแก่ผู้อ่านและสังคม จึงนำมาจัดพิมพ์ ด้วยคุณภาพมาตรฐาน มีข้อบกพร่องน้อยที่สุด และราคาถูกที่สุดเท่าที่สำนักพิมพ์ในเมืองไทยเคยจัดพิมพ์กันมาแล้ว ข้อเท็จจริงทั้งหลายนี้ สมาชิกผู้อ่านจงรามาบอกกล่าวกับคนจะช่วยยืนยันได้อย่างดี และในขณะที่ สำนักพิมพ์ **ไอเดียนส์** ได้ และ ร้าน **ไอเดียนส์** ได้ ร้านขายหนังสือมีเครื่องปรับอากาศแห่งแรกของไทยซึ่งตั้งอยู่เลขที่ ๘๒๖ วิ่งบูรพา ตรงข้ามบ้านแพร่พิทยา พระนคร กำลังคอยบริการท่านด้วยหนังสือทั้งไทยและต่างประเทศมากกว่าห้าแสนเล่มเชิญท่านไปเลือกซื้อและจะชมเสียในวันนี้

THE SOCIAL SCIENCE REVIEW

DEC. 1968
VOL. 4 NO. 3

EDITED BY SOMSAK XUTO, SULAK SIVAKASA
SOCIAL SCIENCE ASSOCIATION PRESS OF THAILAND
PHYA THAI ROAD, CHULA SOI 2, BANGKOK, TEL. 57622

TABLE OF CONTENTS

LEADING ARTICLE - <i>Western Impact on Siam</i>	2	
<i>Siamese Society and Western Education</i>	7	Paichit Uathavikul
<i>Fashion - old and new (a poem)</i>	22	Chand Indupilad
<i>Influence of Western literature</i>	27	Chalerm Yoowiengchai
<i>Kuw Khon (a poem)</i>	49	Angkarn Kalayanapong
<i>Speech before the Senate</i>	51	Senator Fulbright
<i>Provincial Administration</i>	58	Tej Bunnag
<i>Siamese and Farang laws</i>	67	Banyut Suchiva
MAN AND BOOKS	73	Arthur Waley
<i>The Breeder</i>	79	Kamsing Srinawak
NOTE AND COMMENTS	85	
<i>Angkarn's poem</i>	122	Allen Ginsberg
LETTERS TO THE EDITOR	123	
BOOK REVIEWS	128	
AUTHORS	146	
EDITORIAL NOTE	147	

Cover : SIAMESE EMBASSY TO THE VATICAN IN 1662

ข้อคิดเห็นใดๆ ในหนังสือนี้ ย่อมเป็นของผู้เขียน มิใช่เป็นทัศนะของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
ส่วนลิขสิทธิ์ของทุกบทความเป็นของสังคมศาสตร์ปริทัศน์ การตีพิมพ์ซ้ำ ต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบก่อน
สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ออกมีละ ๔ ฉบับ ในเดือน มิถุนายน กันยายน ธันวาคม และ มีนาคม
จำหน่ายปลีกตามร้านทั่วไป เล่มละ ๑๐ บาท สมาชิก ค่าบำรุงมีละ ๕๐ บาท โดยมีสิทธิได้รับฉบับพิเศษ
ส่งรณเดโชได้ไม่นาน นายสุทัศน์ ศิวรักษ์ บรรณาธิการ (ส่งจ่ายไปรษณีย์วงเมือง)
สมาชิกประเภทนักเรียนเสียครึ่งราคา แต่ต้องมีอาจารย์รับรองกำกับมา และส่งตรงไปที่สำนักศึกษาเท่านั้น

หนังสือของสำนักพิมพ์สังคมศาสตร์ มีจำหน่ายตามร้านต่อไปนี้

ในพระนคร ก้าวหน้า แพร์พิทยา โอเดียนสโตร์ และร้านอื่นๆ ในบริเวณวังบูรพาภิรมย์
ศึกษาภัณฑ์ กรมการศาสนา สหกรณ์จุฬาฯ ธรรมศาสตร์ฯ พัฒนบริหารศาสตร์
มหามกุฏฯ มหาจุฬาฯ ไทยวัฒนาพานิชย์ นิพนธ์ เจริญกิจ สุวีขนานน์
สาบรั้ง เต็กเฮ็ง คลังสมุดคริสเตียน แบบติส สมประสงค์ และโรงแรม
ชั้นนำต่างๆ

นอกพระนคร เชียงใหม่ สุวิวงศ์ นครศรีธรรมราช นิวเซนต์เตอร์ ท่าม้า พัทลุง
อุดมพานิชกิจ อยุธยา อุดมดี สุราษฎร์ ไทยวัฒนาพานิช

ต่างประเทศ

Australia	: Cheshire, Melbourne : Whitcombe & Tombs, Melbourne
Britain	: Arthur Probstain, London : Luzac, London
Ceylon	: Lake House, Colombo
France	: Samuelian, Paris 6
Germany	: Otto Harrassowitz, Weisbaden
Japan	: Maruzen, Tokyo
Malaysia & Singagore	: Donald Moore
Netherlands	: Van der Peet, Amsterdam E.J. Brill, Leiden.
Philippines	: Solidaridad, Manila
Sweden	: Almqvist & Wikseid, Stockholm
Switzerland	: Horst Erdmann Verlag, Basel
USA	: New York : Paragon, Orientalia, East & West : San Francisco : Buddhist Church of America : Portland, Oregon : Richard Abel : Detroit, Michigan: Cellar

และหุตสถานใหญ่ๆ ในต่างประเทศทุกแห่ง

เจ้าหน้าที่ประจำสำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

นายสุทัศน์	ศิวรักษ์	บรรณาธิการ
นายนิพนธ์	เจริญพันธ์	ฝ่ายศิลป์
นายชวลิต	บัญญัติกมล	ฝ่ายบริหาร
นายเทียม	อรัญญศิริสุข	ฝ่ายธุรการ
น.ส. กนกพรพรณ	ชาญปรีชา	ฝ่ายการจำหน่าย